

**Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ В. БРЮСОВА
BRUSOV STATE UNIVERSITY**

**ԲԱՆԲԵՐ
Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ВЕСТНИК ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ
В. БРЮСОВА
BULLETIN OF BRUSOV STATE UNIVERSITY**

ԼԵՂՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

ЛИНГВИСТИКА И ФИЛОЛОГИЯ

LINGUISTICS AND PHILOLOGY

1 (58)

**Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
«ԼԻՆԳՎԱ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ**

ԵՐԵՎԱՆ - 2021

Բանբերը հրատարակվում է տարեկան երկու անգամ Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ:
 Вестник издается два раза в год по решению ученого совета Государственного университета имени В. Брюсова.
 Bulletin is published twice a year by the decision of Brusov State University Scientific Council.

Խմբագրական խորհուրդ՝

<i>Եղիազարյան Գայանե</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (<i>գլխավոր խմբագիր</i>)
<i>Արզումանյան Լիլիթ</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Բարլեզիզյան Արամ</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Բիմ-Բադ Բորիս</i>	մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՌԴ կրթության ակադեմիայի իսկական անդամ
<i>Գասպարյան Գայանե</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Թովուզյան Աիդա</i>	մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Խաչատրյան Կարեն</i>	պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Խաչատրյան Նարայա</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Մարկոսյան Աշոտ</i>	տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Միրումյան Կառլեն</i>	փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Նալբանդյան Զոն</i>	հանրային կառավարման դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Պախսարյան Նարայա</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Սերեբրյակովա Սվետլանա</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Տարկալո Նինա</i>	մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Խմբագրական կազմ՝

<i>Աբրահամյան Կարինե</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Գևորգյան Գայանե</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Համբարձումյան Դիանա</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Ալավերդյան Անահիտ</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Ապրեսովա Սոնյա</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Ասատրյան Սուսաննա</i>	մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Բաղայան Լիլիթ</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Հարությունյան Իննա</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Հովհաննիսյան Ֆրունզե</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Ղազարյան Էլիզա</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Մադոյան Հակոբ</i>	փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու
<i>Մանուկյան Նահրա</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Մարգարյան Բելա</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Սողկյան Քրիստինե</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Տեխնիկական խմբագիրներ՝

Փիլավջյան Հասմիկ (գլխավոր տեխնիկական խմբագիր)

Ավետիսյան Աննա (տեխնիկական խմբագիր)

Редакционный совет:

Էջիազյան Գայե, доктор филологических наук, профессор (гл. редактор)

Արзумանյան Լիլիտ, доктор филологических наук, профессор

Բարлезիյան Արամ, доктор филологических наук, профессор

Бим-Бад Борис, доктор педагогических наук, профессор, действ. член Российской академии образования
Гаспарян Гаяне, доктор филологических наук, профессор
Топузян Аида, доктор педагогических наук, профессор
Хачатрян Карен, доктор исторических наук, профессор
Хачатрян Наталья, доктор филологических наук, профессор
Маркосян Ашот, доктор экономических наук, профессор
Мирумян Карлен, доктор философских наук, профессор
Налбандян Джон, доктор государственного управления, профессор
Пахсарян Наталья, доктор филологических наук, профессор
Серебрякова Светлана, доктор филологических наук, профессор
Таткало Нина, доктор педагогических наук, профессор

Редакционная коллегия:

Абрамян Карине, доктор филологических наук, профессор
Геворгян Гаяне, доктор филологических наук, профессор
Амбарцумян Диана, доктор филологических наук, профессор
Алавердян Анаит, кандидат филологических наук, доцент
Апресова Соня, кандидат филологических наук, доцент
Асатрян Сусанна, кандидат педагогических наук, доцент
Бадалян Лилит, кандидат педагогических наук, доцент
Арутюнян Инна, кандидат филологических наук, доцент
Оганнесян Фрунзе, кандидат филологических наук, доцент
Казарян Элиза, кандидат филологических наук, доцент
Мадоян Акоп, кандидат философических наук
Манукян Наира, кандидат филологических наук, доцент
Маргарян Бела, кандидат филологических наук, доцент
Согикян Кристине, кандидат филологических наук, доцент

Технические редакторы:

Пилавджян Асмик (главный технический редактор)
Аветисян Анна (технический редактор)

Editorial Council:

Yeghiazaryan Gayane, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Arzumanyan Lilit, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Barlezizyan Aram, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Bim-Bad Boris, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor, Active Member (academician) of the Russian Academy of Sciences

Gasparyan Gayane, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Topuzyan Aida, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
Khachatryan Karen, Doctor of Sciences (History), Professor
Khachatryan Natalya, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Markosyan Ashot, Doctor of Sciences (Economics), Professor
Mirumyan Karlen, Doctor of Sciences (Philosophy), Professor
Nalbandyan John, Doctor of Sciences (Public Administration), Professor
Pakhsaryan Natalya, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Serebryakova Svetlana, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Tatkalo Nina, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor

Editorial Board:

Abrahamyan Karine, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Gevorgyan Gayane, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Hambardzumyan Diana, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Alaverdyan Anahit, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Apresova Sonya, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Asatryan Susanna, Candidate of Sciences (Pedagogy), Associate Professor
Badalyan Lilit, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Harutyunyan Inna, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Hovhannisyan Frunze, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Ghazaryan Eliza, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Madoyan Hakob, Candidate of Sciences (Philosophy)
Manukyan Naira, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Margaryan Bela, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Soghikyan Kristine, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor

Technical Editors:

Pilavjyan Hasmik (Chief Technical Editor)
Avetisyan Anna (Technical Editor)

Բանբեր Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարանի 1(58): - Երևան,
Լինգվա, 2021, 269 էջ:

Вестник Государственного университета имени В. Брюсова 1(58). -
Ереван, Лингва, 2021, 269 с.

Bulletin of BRUSOV State University 1(58). - Yerevan, Lingva, 2021, 269
pages.

ISSN 1829-3107

© Լինգվա, 2021

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS

ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄԻՋՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ
ЛИНГВИСТИКА И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ
LINGUISTICS AND INTERCULTURAL COMMUNICATION

Լիլիթ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ ՇԱՐՄԱԴ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ ЛИЛИТ АБРАМЯН ШАРМАХ АБРАМЯН LILIT ABRAHAMYAN SHARMAGH ABRAHAMYAN	ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ՅՈՒՐԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԵԼԵՆ ՖԻԼԴԻՆԳԻ «ԲՐԻՋԻՏ ՋՈՆՍԻ ՕՐԱԳԻՐԸ» ՎԵՊՈՒՄ СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МЕЖДОМЕТИЙ В РОМАНЕ ХЕЛЕН ФИЛДИНГ “ДНЕВНИК БРИДЖИТ ДЖОНС” SEMANTIC PECULIARITIES OF INTERJECTIONS IN HELEN FIELDING’S NOVEL “BRIDGET JONES’S DIARY”	13
ՄԱՆԱՆ ԱՂԱԲԵԿՅԱՆ МАНАН АГАБЕКЯН MANAN AGHABEKYAN	ԲԱԶՄԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԱՅԻՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴՐԻ ՇՈՒՐՋ О РОЛЕВОЙ СТРУКТУРЕ ПОЛИЛОГА ON THE PROBLEM OF ROLE STRUCTURE IN POLYLOGUES	25
ԱՆՆԱ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ АННА АВЕТИСЯН ANNA AVETISYAN	ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ՀՈՒՋԱՐՏԱՀԱՅՏՉԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐՀԱՆՄԱՆ ԾՐԱԳՐԱԿԱԶՄՈՒՄ ФОРМИРОВАНИЯ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ АНАЛИЗА ТОНАЛЬНОСТИ THE PRINCIPLES OF SENTIMENT LEXICON GENERATION IN SENTIMENT ANALYSIS SOFTWARE	38
Լիլիթ ԲԱԴԱԼՅԱՆ	«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ՀԱՍԿԱՑՈՒՅԹԻ ԱՌԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ, ԱՄԵՐԻԿՅԱՆ ԵՎ ՀԱՅ ՊՈԵԶԻԱՅՈՒՄ	48

ЛИЛИТ БАДАЛЯН	АКТУАЛИЗАЦИЯ ПОНЯТИЯ «ОТЕЧЕСТВО» В АНГЛИЙСКОЙ, АМЕРИКАНСКОЙ И АРМЯНСКОЙ ПОЭЗИИ	
LILIT BADALYAN	ACTUALIZATION OF CONCEPT “HOMELAND” IN ENGLISH, AMERICAN AND ARMENIAN POETRY	
ԳԱՅԱՆԵ ԲԱՐՍԵԴՅԱՆ	UN- ՆԱԽԱԾԱՆՑՈՎ ԿԱԶՄՎԱԾ ԴԻՊԿԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՄԱՍՏԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱՆԳԼԱԼԵԶՈՒ ԼՐԱԳՐԵՐՈՒՄ	62
ГАЯНЕ БАРСЕГЯН	СЕМАНТИЧЕСКИЕ И СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОККАЗИОНАЛИЗМОВ С ПРЕФИКСОМ UN- В АНГЛИЙСКИХ ЖУРНАЛЬНЫХ СТАТЬЯХ	
GAYANE BARSEGHYAN	THE SEMANTIC-STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF NONCE WORDS FORMED WITH THE PREFIX UN- IN ENGLISH JOURNALISTIC ARTICLES	
ՕԼԳԱ ԲԵԳԻՉԵՎԱ ԵԼԵՆԱ ԿԱՐՊՈՎԱ ՕԼԳԱ ԿՈԼՈՍՈՎԱ ОЛЬГА БЕГИЧЕВА ЕЛЕНА КАРПОВА ОЛЬГА КОЛОСОВА OLGA BEGICHEVA ELENA KARPOVA OLGA KOLOSOVA	ԱԳՐԵՍԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱԼԵԶՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԵԴԻԱՅՈՒՄ СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ АГРЕССИИ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ	76
ԱՐՄԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ АРМИНЕ ГРИГОРЯН	ԱԶԳԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՏԱՐՐԸ ԿԱԶՄԱԽՈՍԱԿԱՆ ԴԱՐՉՎԱԾՔՆԵՐՈՒՄ КУЛЬТУРНЫЙ ЭЛЕМЕНТ В СОМАТИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦАХ	87
ARMINE GRIGORYAN	CULTURAL ELEMENT IN SOMATIC PHRASEOLOGICAL UNITS	

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ԳՐԻՇԱԵՎԱ	ԻՆՏԵՐՆԵՏ ՄԵՄԻ ՆԵՐՈՒԺԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԻՋՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑ	99
СВЕТЛАНА ГРИШАЕВА	ПОТЕНЦИАЛ ИНТЕРНЕТ-МЕМА КАК СРЕДСТВА МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ	
SVETLANA GRISHAEVA	POTENTIAL OF THE INTERNET MEME AS A MEANS OF CROSS-CULTURAL COMMUNICATION	
ԹԱՄԱՐԱ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ	ԻՆՏԵՐՆԵՏ ԶԼՄ-ՆԵՐՈՒՄ ՔԱՐՈՂՉՈՒԹՅԱՆ ՃԱՆԱԶՈՒՄԸ ԵՎ ՄԵԴԻԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՈՒՄԸ ԼԵՉՎԱԱԲԱՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ (ԼՓ)	108
ТАМАРА ДАНИЕЛЯН	УЛУЧШЕНИЕ МЕДИАГРАМОТНОСТИ И РАСПОЗНАНИЕ ПРОПАГАНДЫ В ИНТЕРНЕТ-СМИ ПУТЕМ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ (ԼՁ)	
TAMARA DANIELYAN	MEDIA LITERACY PROMOTION AND ONLINE MEDIA PROPAGANDA IDENTIFICATION THROUGH LINGUISTIC EXPERTISE (ԼՁ)	
ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ ՍԱՐԳՍՅԱՆ	ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԼԵՉՎԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԺԵԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐԱՑՈՒՅՑԸ	118
ГАЯНЕ ЕГИАЗАРЯН ЛУСИНЕ САРКИСЯН GAYANE YEGHYAZARYAN LUSINE SARKISIAN	АКСИОЛОГИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВИСТИКИ THE AXIOLOGICAL PARADIGM OF MODERN LINGUISTICS	
ՄԱՐԻՆԵ ԽԱՌԱՏՅԱՆ	ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼՐԱԳՐԱՅԻՆ ՄԱՍՈՒԼԻ ԼԵՉՎԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	127
МАРИНЕ ХАРАТЯН	ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АНГЛИЙСКИХ ГАЗЕТНЫХ ЗАГОЛОВКОВ	
MARINE	LINGUACULTURAL PECULIARITIES OF	

KHARATYAN	ENGLISH HEADLINES	
ԳՈՒՐԳԵՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ ՄԵՐԻ ՇԱՀԲԱՐՅԱՆ	ՕՐՈՒԵԼՅԱՆ ՄՏԱՇԱՀԱՐԿԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼԵՉՎԻ ՀԱՄԱՁՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐԸ. ԿԻՐԱՌԵԼԻ ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ	137
ԳՐԳԵՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ ՄԵՐԻ ՇԱՀԲԱՐՅԱՆ	ПРОБЛЕМА РАВНОСИЛЬНОГО ПЕРЕВОДА ОРВЕЛЛИАНСКОГО АНТИМАНИПУЛЯТИВНОГО АЗЫКА: СОВМЕСТИМАЯ СТРАТЕГИЯ ПЕРЕВОДА ON THE EQUI-EFFECTIVE TRANSLATION OF ORWELLIAN ANTI-MANIPULATORY LANGUAGE: A TRANSLATORIAL STRATEGY	
ԼԻԼԻԹ ՀԱԿՈՔՅԱՆ	ԱԶԱՏ ԱՍՈՑԻԱՏԻՎ ՓՈՐՁԸ ՀԱՍԿԱՑՈՒՅԹՆԵՐԻ ՃԱՆԱԶՈՂԱԿԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԵՋ	147
ЛИЛИТ АКОПЯН	МЕТОД СВОБОДНОГО АССОЦИАТИВНОГО ЭКСПЕРИМЕНТА В КОГНИТИВНОМ МОДЕЛИРОВАНИИ КОНЦЕПТОВ	
LILIT AKOPYAN	METHOD OF FREE ASSOCIATION EXPERIMENT IN COGNITIVE MODELING OF CONCEPTS	
ԴԻԱՆԱ ՀԱՄԲԱՐԶՈՒՄՅԱՆ	ՆՇԱՆՆԵՐԸ Զ. ՋՈՅՍԻ «ՈՒԼԻՍԵՍ» ՎԵՊՈՒՄ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԱՊԱԿՈԴԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐԵՆ ԹԱՐԳՄԱՆՎԱԾՔՈՒՄ ЗНАКИ В РОМАНЕ ДЖ. ДЖОЙСА “УЛИСС” И ИХ РАСШИФРОВКА В АРМЯНСКОМ ПЕРЕВОДЕ	153
ԴԻԱՆԱ ՀԱՄԲԱՐԶՈՒՄՅԱՆ	SIGNS IN JOICE’S NOVEL ULYSSES AND THEIR DECODING IN THE ARMENIAN TRANSLATION	
ՌՈՒԶԱՆ ՄՈՒՍԵՅԱՆ	ՀԱԳՈՒՍՏ ՄԱՏՆԱՆՇՈՂ ՆՈՐԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ	168

РУЗАН МУСЕЯН RUZAN MUSEYAN	НЕОЛОГИЗМЫ ОТНОСЯЩИЕСЯ К ОДЕЖДЕ В АНГЛИЙСКОМ И АРМЯНСКОМ ЯЗЫКАХ NEOLOGISMS DENOTING CLOTHES IN ENGLISH AND ARMENIAN	
ԱՆՆԱ ՇԱՀԲԱԶՅԱՆ	ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ՆՈՐԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ «ՀԱՐՐԻ ՓՈԹԵՐԸ և ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ՔԱՐԸ» ՎԵՊԻ ՀԱՅԵՐԵՆ ԹԱՐԳՄԱՆՎԱԾՔՈՒՄ ПРОБЛЕМА СОХРАНЕНИЯ ПРАГМАТИЧЕСКОГО ЗНАЧЕНИЯ АВТОРСКИХ НЕОЛОГИЗМОВ–ТОПОНИМОВ В АРМЯНСКОМ ПЕРЕВОДЕ РОМАНА ДЖ. РОУЛИНГ “ГАРРИ ПОТТЕР И ФИЛОСОФСКИЙ КАМЕНЬ”	178
АННА ШАХБАЗЯН ANNA SHAHBAZYAN	THE PROBLEM OF PRESERVATION OF THE PRAGMATIC VALUE OF AUTHOR’S TOPONYMIC NEOLOGISMS IN THE ARMENIAN TRANSLATION OF THE NOVEL “HARRY POTTER AND THE PHILOSOPHER’S STONE”	
ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՌԱՖԱՅԵԼՈՎԱ	«ԳԵՂԵՑԻԿ» ԱԾԱԿԱՆԻ ԼԵԶՎԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԶՈՒԳՈՐԴՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ԱՐԱԲԵՐԵՆՈՒՄ ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ СОПОСТАВЛЕНИЯ ПРИЛАГАТЕЛЬНОГО «КРАСИВЫЙ» В АРМЯНСКОМ И АРАБСКОМ ЯЗЫКАХ LINGUO-CULTURAL PECULIARITIES OF “BEAUTY” IN ARMENIAN AND ARABIC	194
КРИСТИНЕ РАФАЕЛОВА KRISTINE RAFAYELOVA		
ՄԵՐԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ МЕРИ САРГСЯН	ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՍՐԲԱԳՐԻՉԻ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՇՏԵՄԱՐԱՆԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՁԵՎԱՅԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ О ПРОБЛЕМАХ ФОРМАЛЬНОГО ОПИСАНИЯ	203

	СЛОВАРЯ БАЗЫ ДАННЫХ ЭЛЕКТРОННОГО СПЕЛЛЧЕКЕРА	
MERI SARGSYAN	ON THE ISSUES OF FORMAL DESCRIPTION OF THE DATABASE VOCABULARY OF THE ELECTRONIC SPELLCHECKER	
ՍԱՐԳՅԱՆ ՄԱՐԿՍՅԱՆ ԻՐԻՆԱ ԶԱՎԵԼՍԿԱՅԱ ԴԱՐԻԱ ԿՈԲՈԶԵՎԱ САРГИС СМБАТЯН ИРИНА ЗАВЕЛЬСКАЯ ДАРИА КОБОЗЕВА SARGIS SMBATYAN IRINA ZAVELSKAYA DARIA KOBOZEVA	ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ԼԵԶԿԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱԳՐԵՍԻՎ ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏՆՎԵԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ ПРИЧИНЫ ПОЯВЛЕНИЯ АГРЕССИВНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ В ИНТЕРНЕТ-ЛИНГВИСТИКЕ REASONS FOR THE APPEARANCE OF AGGRESSIVE TERMINOLOGY IN INTERNET LINGUISTICS	211
ՍՅՈՒԶԱՆՆԱ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ	ԳՈՎԱԶԴԻ ԽՈՍՈՒՅԹՈՒՄ ՀԱՃԱԽԱԿԻ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՄԵՂՄԱՍՈՒԹԱՅԻՆ ՈԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ	222
СЮЗАННА СТЕПАНЯН	АНАЛИЗ ЭВФЕМИСТИЧЕСКИХ СТРАТЕГИЙ ЧАСТО ИСПОЛЬЗОВАЕМЫХ В ДИСКУРСЕ РЕКЛАМЫ	
SYUZANNA STEPANYAN	ANALYSIS OF EUPHEMISTIC STRATEGIES FREQEUNTLY USED IN ADVERTISING DISCOURSE	
ՀԱՍՄԻԿ ՔԱՋԲԵՐՈՒՆԻ ԱՆԱՀԻՏ ՄԱԿԱՐՅԱՆ АСМИК, КАЧБЕРУНИ АНАИТ МАКАРЯН HASMİK KAJBERUNY ANAHİT MAKARYAN	«ՄԵՂՔ» ՀԱՍԿԱՑՈՒՅԹԻ ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ՀԱՅԵՑԱԿԵՐՊԻ ՊԱՏԿԵՐՈՒՄԸ Ս. ՇԵԼԴՈՆԻ ՎԵՊԵՐՈՒՄ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ АВТОРСКОЙ КОНЦЕПЦИИ КОНЦЕПТА “ВИНА” В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ С. ШЕЛДОНА ON THE AUTHENTIC PORTRAYAL OF THE CONCEPT “GUILT”	235

**ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹ
ЛИТЕРАТУРА И КУЛЬТУРА
LITERATURE AND CULTURE**

ԱՆԻ ԱՍԼԱՆՅԱՆ	ԱՆՀԱՏԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ԱՆՋԵԼԱ ՔԱՐԹԵՐԻ «ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ ԿՐԿԵՍՈՒՄ» ՎԵՊՈՒՄ	243
АНИ АСЛАНЯН	ПРОБЛЕМА ЛИЧНОСТИ В РОМАНЕ АНДЖЕЛЫ КАРТЕР "НОЧИ В ЦИРКЕ"	
ANI ASLANYAN	THE PROBLEM OF INDIVIDUALITY IN THE NOVEL "NIGHTS AT THE CIRCUS" BY ANGELA CARTER	
ՄԱՐԻԱՄ ՀԱԿՈՔՅԱՆ	ՄԱՐԴ-ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՂԵՐՍՆԵՐԸ ՋԵՔ ԼՈՆԴՈՆԻ ԵՐԿԵՐՈՒՄ	253
МАРИАМ АКОПЯН	ВЗАИМОСВЯЗЬ ЧЕЛОВЕК-ЖИВОТНОЕ В ПОВЕСТЯХ ДЖ. ЛОНДОНА	
MARIAM HAKOBYAN	HUMAN-ANIMAL INTERCONNECTION IN THE WORKS BY J. LONDON	
ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ		263
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ		
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS		

SEMANTIC PECULIARITIES OF INTERJECTIONS IN HELEN FIELDING'S
NOVEL "BRIDGET JONES'S DIARY"

LILIT ABRAHAMYAN
SHARMAGH ABRAHAMYAN

Keywords: *subjective modality, communicative value, para-linguistic phenomena, linguistic signs, linguistic system, conceptual structure, communicative function, pragmatic value, figurative meaning, communicative intent*

The given article aims at studying various scholars' approaches to interjections. It should be noted that scholars regard interjections as involuntary or uncontrolled verbalizations - symptomatic signals, as far as they involve the speaker's conscious evaluation of the situation.

We also focus on the most important aspects of English interjections, studying various principles of their classification and illustrating the role of interjections in the formation of the subjective emotive, as well as evaluative modality in the novel "*Bridget Jones's Diary*." Moreover, we concentrate on the role interjections play in the process of comprehension of the communicative value the author intends to convey to the readers.

An effort is made to analyze numerous examples of interjections, namely primary and secondary ones, used in characters' speech to express emotions in Helen Fielding's novel "*Bridget Jones's Diary*". We find it important to mention that the scrutiny of the nature of interjections which convey the characters' feelings and emotions, allows a deeper insight into Helen Fielding's intentions in the choice and use of certain interjections. Therefore, enjoying the perfectness of the given literary work, the reader makes an attempt to reveal the definite purpose of the use of a great number of interjections.

From Latin grammarians' point of view, interjections are non-words, independent of syntax, signifying only feelings or states of mind (Wharton 2003). Latin grammarians were the first to consider the interjection as an independent part of speech. The teacher of Quintilianus, Remmius Palaemon introduced the interjection as an independent part of speech. According to

later grammarians' definitions, interjections are the expressions of emotions that move and trouble the spirit, the *logos*. (9)

Wierzbicka views interjections as 'vocal gestures' (Wierzbicka 1992:162). Crystal's central point is that "an interjection is a word or sound that expresses some feeling" (Crystal 1995:207).

From this point of view, since interjections are not part of the language, they are analyzed in terms of the socio-communicative roles they play.

According to V. Jovanovich, forming a separate class, interjections are particular words which have their own function, purpose and communicative value (Jovanovich 2004:17-28).

Ameka, Wierzbicka and Wilkins treat interjections as part of the language. Ameka mentions that "all words used as interjections are linguistic signs" (Ameka 1992:113).

Ameka's central point in the *Journal of Pragmatics* is that "interjections are assumed to be "rather peripheral to the language", that is, interjections are "loosely integrated into the linguistic system (Ameka 1992)."

According to Wharton, interjections encode procedural information that contributes to the recovery of higher-level explicatures. Accordingly, interjections help hearers embed an adjacent proposition under a propositional-attitude description. When interjections do not appear with a preceding or following proposition and constitute an utterance on their own, they simply indicate the speaker's mental or emotional state (Wharton 2003).

It is an open secret that all interjections have some meaning. Certain authors think interjections "are purely emotive words which have neither referential content nor any particularly significant grammatical function" (Jovanovich 2004:17-28).

Wharton notes that some of the most common interjections are semantically neutral. They pick up their communicative function wholly by virtue of the intonational contour they carry. Interjections communicate expressive context (Potts 2005; Wharton 2003).

Wharton mentions that interjections do not have conceptual meaning, but procedural meaning that helps the hearer recover the higher-level explicature of the proposition they accompany (Wharton 2001:148).

On the basis of their pragmatic value, interjections can be grouped into several sets, the largest of which incorporates more situation-oriented interjections with restricted pragmatic purpose (Quirk, et al. 1972:413-414).

There exist words in English largely based on echoism and onomatopoeia, presenting an orthographic representation of the sound,

suggesting the virtual sound or imitating it. For instance: **atishoo! atichoo!** - the representation of the characteristic noise accompanying the sneeze, **bam!** - suggesting the sound of a sudden, hard impact, **bang!** - the sound in imitation of a shot or explosion, etc. Among the less prominent interjections are the group of calls for the encouragement of sportsmen, etc. primarily used in the USA: **attaboy! heigh! huzza!** Attention-seeking interjections in English are not very many, including **ahem! a-hey! hallo! hark! heh! hey! oh! yoho!** (Jovanovich 2004:26)

Interjections convey various messages which are not necessarily thoughts and ideas, but rather emotions, feelings and attitudes. *Interjections* are forms with emotional charge and expressive value (Jovanovich 2004:18).

Some interjections express strong emotions, whereas others convey mild emotions. Interjections are exclamatory sounds or outcries of *pain, surprise, anger, pleasure, etc.*, uttered to express strong emotions or feelings (Jovanovich 2004:17-28).

R. Zandvoort makes a difference between **regular interjections** (*Oh!, Aha!, Alas!*) and **occasional ones** (*Damn!, Lord!, By Jove!*) (Zandvoort 1969:250).

Within the entirety of English interjections two large and distinct groups are distinguished on the grounds of their phonemic contents, their immediate origin and their overall formal characteristics: **interjections proper** (otherwise called **primary interjections**) - short forms - usually one or two syllable segments, used as a first item of an utterance with no particular grammatical relation to the rest of the utterance and without a denotational value: **aha! auh! bah! boo! coo! eh! gee! ha! ha-ha! huh! hullo! oho! ooh! oops! uh! uh-huh!** and **secondary interjections** (Jovanovich 2004:17-28).

Secondary interjections have originated from other parts of speech, (predominantly from nouns and adjectives), words like **behold! bother! crazy! damnation! the devil! god! goodness! gracious! grand! hell! honestly! indeed! look! nonsense! silence! well! no wonder!** Presenting oaths, warnings, instructions or value judgements, secondary interjections have more word-like or phrase-like forms or figurative meaning and are clearly suggestive of emotional reactions to linguistic or non-linguistic stimuli. (10)

There are three functional types of interjections: **imperative interjections** expressing the speaker's intention to influence the listener's consciousness, **impulsive interjections** expressing the speaker's bodily,

emotional, or cognitive reaction to some event in the immediate environment, and **imitative (onomatopoeic) interjections** which are mimic sounds (Burkhardt 1998; Wilkins 1992).

On the basis of the exact nature of the speaker's mental state, interjections may be classified into **emotive interjections** (those which have the component '*I feel something*' in their meaning), **volitive interjections** (those which have the component '*I want something*' in their meaning), **imperative** and **cognitive interjections** (those which have the component '*I think something or I know something*' in their meaning). **Emotive interjections** encode no more than an unspecified emotion of any kind. For instance, interjections like *ah, oh* express emotions in general and are called situational interjections. Ldotel describes '*oh*' as 'an interjection used to express an emotion' (e.g. *surprise, pain or desire*), and Webster describes '*ah*' as 'an exclamation expressive of *pain, surprise, pity, compassion, complaint, contempt, dislike, joy, etc.* The meaning of **imperative interjections** is more transparent and independent of both the context and the situation. A number of emotional interjections, which have their established meaning, e.g. *alas, bravo, hurray*, etc., are referred to as "meaningful". Imperative interjections are described as "meaningful" as well, but they express inducement or volition. **Cognitive interjections** are global expressions which express the speaker's mental state. There is semantic correspondence between '*aha*' and the expression '*I know it.*' E.g. What were we talking about? ... '*Aha*' (that's right - now *I know it!*)! (Wierzbicka 2003:443)

As for the position of interjections, it should be noted that the usual sentential position of interjections is at the beginning of the sentence to express emotions like *joy, excitement, surprise, disgust*, etc. This usual sentential position of interjections is called independent, which means they are not grammatically or functionally related to any other word class of the sentence, nor do they have any syntactical relation to another clause. They are independent elements of sentences, only loosely linked with the sentence they appear in, if they are separated from the rest with a comma:

Eg. "**Oh**, you wanted to add something! I am sorry to have interrupted you."

Having a particular communicative significance, English interjections are used to suggest certain emotions or attitudes, such as *joy, pleasure, triumph, wonder, fear, anger, disgust*, etc.

Interjections can be used in the middle of the sentence:

Eg. "In my opinion, **my gosh**, this is the smartest thing you have ever said!"

In the above-mentioned sentence the interjection is found in the middle of the sentence to highlight the author's opinion that the statement is smart enough.

Interjections may also be used at the end of sentences, separated from the central part by a comma. This usually results in the infrequent use of the obsolete interjection *Alas!*

Eg. "They have arrived too late, **alas!**" (Jovanovich 2004:17-28)

So, interjections can appear not only at the beginning of the sentence, but also in the middle or at the end of the sentence, where the author wants to interject a bit of feeling or emotion.

For example, in the sentence "So, it's snowing again, huh?" the interjection is found at the end of the sentence to express confusion (or perhaps dismay) at the continued snowfall. In the given sentence, the interjection 'huh' turns the sentence into a question.

It should be noted that some interjections aim at showing the novel setting and the character's voice expressing strong emotions, whereas others convey mild emotions. The excessive use of interjections in the novel is a way of adding tremendous flavor to the writing, meanwhile helping the reader to "appear" in another fascinating fantasy world. The meaning of most interjections used in the given novel is explicit, whereas the meaning of some interjections is ambiguous and implicit. So, the remarkable choice of interjections reflects the setting of Helen Fielding's novel "*Bridget Jones's Diary*" whose language is that of the fictitious middle-class woman who keeps the diary. As far as Mrs Jones is deprived of self-censorship, readers encounter vulgarism in the novel under study. The frequent use of interjections 'Ooh!' and 'Huh!' (Fielding 1996:236) adds to the impression of subjectivity and familiarity in the current novel (Wilhelm 2014).

Used in the speech of novel characters, interjections express intense emotions reflecting their personality. Interjections convey Mrs Jones's elevated emotional state in emotive situations of her private life. They also reflect her relations with her family, friends, etc.

Remarkably, emotive-expressive **primary interjections** are often used in the novel under study.

It is worth mentioning that the interjections '**Oh!**', '**Ah!**' make the text emotionally coloured, intensifying the effect of *joy*, *grief*, *fascination*, *surprise*, etc.

'Oh!' is the most frequently used interjection in the current novel.

Thus, with the help of the use of the interjection 'Oh!' Mrs Jones expresses her communicative intent expressing emotions like *joy, pleasure, surprise, anger, disappointment*, as well as *perplexity*.

Bridget used the interjection 'Oh!' to express such emotions as *astonishment* and *admiration*. The use of the interjection 'Oh!' has its pragmatic meaning in various contexts of the given novel determined by the interrelation of Mrs Jones's emotional state and her communicative intent:

Eg. '**Oh**, you must mean Julian!,' she thrilled. 'This was an immediate giveaway. My parents do not describe their friends by their Christian names.'

The simple, primary, emotive interjection '**Oh!**' expresses the character's *excitement, irritation* as well as *disappointment* in the above-mentioned context.

Another use of the interjection '**Oh!**' in the novel under study, is given below:

Eg. '**Oh**, I thought it must be for you!,' she said.

'Shall we open it?' I said.

'OK.' I handed it to her, she gave it back to me, giggling.

When accompanied by '**yes**' or '**no**,' the interjection '**Oh!**' expresses *agreement, disagreement* or *objection*. So, "**Oh, yes!**" expresses *approval*, whereas "**Oh, no!**" expresses *disapproval*. The combination of the primary interjection '**Oh!**' with the word '**yes**' showing approval, suggests the meaning of *consent, confirmation*:

Eg. '**Oh, yes**, they will! I'm determined to go, Bridget. I'm going to get on my glad rags and hold my head up high and . . . but . . . ' Sobs again. 'What?'

'I need some moral support.'

The combination of the primary interjection '**Oh!**' with the negative particle '**no**' expresses *denial, objection*:

Eg. '**Oh, no!** Why do they do this? Why? <...> Maybe they really do want to patronize us and make us feel like failed human beings.'

Thus, when the author uses the interjections 'Oh!' and 'Ah!' at the beginning of the sentence, they make the writing emotionally coloured, having a profound influence on the reader.

However, the interjection 'ah' is used less frequently than the interjection 'oh.' 'Ah' expresses more positive emotions than the interjection 'oh'. With the help of the use of the interjection 'ah,' Helen Fielding expressed the character's surprise in the following example:

Eg. 'I. **Um**. Are you reading any' **ah** . . . Have you read any good books lately?' he said.

'**Oh, for God's sake.**'

'*Backlash, actually, by Susan Faludi,*' I said triumphantly. **Hah!**

'**Ah**. Really?' he said. 'I read that when it first came out. Didn't you find there was rather a lot of special pleading?'

'**Oh**, well, not too much . . .' I said wildly.

So, in the above-mentioned example Helen Fielding used several interjections to express a range of emotions including *hesitation, suspicion, triumph, and surprise*.

Below is introduced an interesting example of the use of the interjection '**Ooh!**' in the given novel:

Eg. '**Ooh**. Tell us more,' said Woney.

So, who is it, then?' said Cosmo.

8 a.m. **Ooh**, goody. Valentine's Day. Wonder if the post has come yet. Maybe there will be a car from Daniel. <...> Or some flowers or chocolates. Quite excited, actually.

Brief moment of wild joy when discovered bunch of roses in the hallway. Daniel! <...>

'**Ooh**, they look nice,' she said enviously. 'Who are they from?'

Thus, Helen Fielding used the simple primary interjection '**Ooh!**' to express the character's *surprise and delight*.

The interjection '**Huh!**' may express *scorn, disgust, anger, inquiry, etc.*" Used for inquiry in the given novel, '**Huh!**' also invites agreement:

Eg. 'Well. **Huh!** You know, she thinks she is, but we're not going out, <...>. I ought to stop it really, but, well . . .' he said, smugly.

'**Humph!**' expresses contempt. It may also indicate *dissatisfaction* in examples given below:

Eg. **9 p.m. Humph!** Left a message for Mum yesterday to tell her all about my scoop so when she rang tonight I assumed it would be to congratulate me, but no, she was just going on about the party. It was Una and Geoffrey this, Brian and Mavis that and how marvelous Mark was and why didn't I talk to him, etc.?

7 p.m. Humph! Bonfire night and not invited to any bonfires. Rockets going off tauntingly left right and center. Going round to Tom's.

11 p.m. Bloody good evening at Tom's, who was trying to deal with the fact that the Alternative Miss World title had gone to Joan of Bloody Arc.

In the novel under study the interjection **'Hmm!'** is used to express *hesitation, doubt, disagreement* as well as *confusion*. It may also be used for *clarification*:

Eg. *'How about Wealth?' she said, when she came back.*

'Hmm, I don't know, what with Christmas coming up and everything,' I said, feeling really mean even as I said it.

'Well, if that's the way you look at things. I mean you're probably going to have one less present to buy anyway . . . ' said Jude accusingly.

Hmm! Well, anyway. What about my human right not to have to wander round with fearsome unattractiveness hang-up?

Hmm,' he said. 'Anyway. Best get off before it gets dark. Send my love to Jude. How's she doing?'

According to Wharton: "when used alone, interjections communicate at an implicit level (Wharton 2003:62)." Interjections activate a wide range of possible propositional-attitude descriptions, but the precise one the hearer operates with, depends on the context he selects and his inferential abilities. The interjection **'Wow!'** activates attitudinal descriptions comprising concepts such as *delight, surprise* or *excitement*. The interjection **'Yuk!'** activates an attitudinal description of disgust (5).

Eg. **'Yuk! Every time my mother's rung up for weeks it's been, 'Of course you remember the Darcys, darling. They came over when we were living in Buckingham and you and Mark played in the paddling pool!'**

The interjection **'Durr!'** expresses *annoyance* in the example given below:

Eg. **'Durr! Mark has a company car and a driver, silly,' said Una.**

'Thank you, that's very kind, I said. 'But I shall be taking one of my trains in the morning.'

The simple primary interjection **'Ugh!'** suggests the character's *disgust* or *horror*:

Eg. **11.45 p.m. Ugh! First day of New Year has been day of horror. Cannot quite believe I am once again starting the year in a single bed in my parents' house. It is too humiliating at my age.**

Midnight. **Ugh! Completely exhausted. Surely it is not normal to be revising for a date as if it were a job interview?**

Helen Fielding used the interjection **'Aargh!'** to express emotions like *anger* or *horror* with humorous intention:

Eg. **7.55 p.m. Aargh! Doorbell. <...>. Pie is all over floor. Suddenly hate the guests. Have had to slave for two days.'**

We find it important to mention that Helen Fielding also used secondary interjections in the novel under study. Used separately as individual interjectional phrases or utterances, words like *God! Goodness! Gracious! Hell! Damnation!* are **secondary interjections** presenting *oath, warning, etc.*, suggesting certain emotional reactions in the current novel. Derived from other parts of speech, the given words have independent semantic value conveying a part of the original denotative meaning.

Remarkably, Helen Fielding frequently combined the interjection '**Oh!**' with such words as '**God,**' '**Goodness,**' '**dear,**' '**darling**' to express *joy, surprise, fear, concern, worry, annoyance or anger*: "**Oh, God!**", "**Oh, my God!**", "**Oh, goodness!**", "**Oh, dear!**", "**Oh, darling!**"

Eg. 'Oh, darling, you can't go around with that tatty green canvas thing! You look like some sort of Mary Poppins person who's fallen on hard times. Just a little compact case with a pull-out handle.'

'Oh, God! Why can't married people understand that this is no longer a polite question to ask?

We wouldn't rush up to them and roar, 'How's your marriage going?'

Remarkably, the combination of the simple primary interjection '**Oh!**' with the preposition **for** + **a noun in the possessive case** + **the noun sake** - '**Oh, for God's sake!**' expresses *persuasion or request*:

Eg. 'Oh, for God's sake, Bridge!' he said, roaring with laughter. Get any Valentines this year, did you?

'Actually, yes,' I breathed crossly. At which he burst out laughing again, then said he had to go.

The simple primary interjection '**Oh!**' is combined with '**my God**' to express *sadness, disappointment, happiness, fascination, delight*:

Eg. 7.40 p.m. Oh, my God. Just looked for milk and realized have left the carrier bag behind in the shop. Also had the eggs in it. That means . . . Oh God, and the olive oil . . . so cannot do frizzy salad thing!

Oh, my God! When we got upstairs it turned out he had taken a suite. It was fantastic. We played with all the guest features and had more champagne and he told me all this stuff about how he loved me.

Importance is attached to those sentences which contain the repetition of interjections in the current novel to express strong emotional connotations. The given interjections express *amazement, despair, happiness, admiration, triumph, irritation, worry, etc.*:

Eg. Noon. **Oh God!** Daniel has not replied. Must be furious. Maybe he was being serious about the skirt. **Oh God, oh God!** Have been seduced by informality of messaging medium into being impertinent to boss.

7.45 a.m. Mum just rang. **'Oh, hello, darling, guess what?'**

'I'll just take the phone in the other room. Hang on,' I said. <...>.

'Oh, hello, darling, guess what?' Sometimes I think my mother is part of the modern world and sometimes she seems a million miles away.'

Thus, Helen Fielding used the interjection **'Hurrah!'** twice with a view to expressing her character's utmost happiness and reflecting her merry mood.

Eg. 1 p.m. **Hurrah! Hurrah!** Just as I was leaving had phone call, but could not hear anything. Then, the phone rang again. It was Mark. Just incredibly kind and brilliant of him.

So, the analysis of a great number of interjections reflecting the speaker's inner state in Helen Fielding's novel *"Bridget Jones's Diary"* and conveying the strength of emotions, leads to a deeper insight into Fielding's choice of a certain interjection with distinct communicative intent. The study of interjections in the current novel sheds light on the characters' personality, expressing their strong and mild emotions, as well as reflecting the setting of the novel. Thus, interjections used in the novel *"Bridget Jones's Diary"* express the characters' *happiness, pleasure, fascination, triumph, surprise, excitement, anger, pain, disgust* and *hesitation*.

To sum up, we find it reasonable to mention that interjections, which make the writing style unique and original, are considered to be important means of expressing a person's feelings and conveying various emotions.

REFERENCES

1. Ameka, F., Interjections: The universal yet neglected part of speech. *Journal of Pragmatics* 18, 1992:101-118.
2. Burkhardt, A., Interjektionen: Begriff, Geschichte(n), Paraphrasen. In Theo Harden und Elke Hentschel (eds.), *Particulae particularum. Festschrift Harald Weydt*. Tübingen: Stauffenburg, 1998:43-73.
3. Crystal, D., *The Cambridge Encyclopaedia of Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995:207.
4. Fielding, H., *Bridget Jones's Diary*, 1996, 320 p.
5. Fleming, G., Interjections. <http://homeworktips.about.com/od/improvingyourgrammar/a/interjections.htm>
6. Jovanovich V., The form, position and meaning of interjections in English. *Linguistics and Literature*, Vol. 3, No 1, 2004:17-28.

7. Potts, C., The Lexical Semantics of Parenthetical-As and Appositive Which. Syntax, 2005:55-88.
8. Quirk, R., et al. The Form, Position and Meaning of Interjections in English//A Contemporary Grammar of English. Longman gr., L, 1972:413-414.
9. Sauciuc, G., The Interjection in Classical and Late Antiquity. 2.1. The interjection as an independent part of speech, 2004. <http://www.limbustraine.com/ro/cercetare/Gabriela-Sauciuc/interjection/2.the-interjection-in-classical-and-late-antiquity.html>
10. The Form, Position and Meaning of Interjections in English 21. http://journals2.scholarsportal.info/details.xqy?uri=/03782166/v18i2-3/159_tsoi.xml
11. Wharton, T., Natural pragmatics and natural codes. UCL Working Papers in Linguistics 13, 2001:109-161.
12. Wharton, T., Interjection, language, and the 'showing/saying' continuum. Pragmatics and Cognition, 2003:39-91.
13. Wharton, T., What Can Interjections Communicate? A Complementary Relevance-Theoretic Proposal, 2003.
14. Wierzbicka, A. "The semantics of interjection". Journal of Pragmatics 18. 1992:159-192.
15. Wierzbicka, A., Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction. Mouton de Gruyter. Berlin, New York, 2003:443.
16. Wilhelm, J., The Austen Formula: Jane Austen's Pride and Prejudice in the Nineteenth and Twentieth Century. Anchor Academic Publishing, 2014.
17. Wilkins, D., Interjections as deictics. Journal of Pragmatics 17. 1992:119-158.
18. Zandvoort, R., A Handbook of English Grammar, Longmans, London, 1969:250.

**ԼԻԼԻԹ ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ, ՇԱՐՄԱՂ ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ -
 ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ
 ՅՈՒՐԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԵԼԵՆ ՖԻԼԴԻՆԳԻ «ԲՐԻՋԻՏ ԶՈՆՍԻ
 ՕՐԱԳԻՐԸ» ՎԵՊՈՒՄ**

Հիմնաբառեր՝ սուբյեկտիվ եղանակավորում, հաղորդակցական արժեք, հարալեզվական երևույթներ, լեզվական նշաններ, լեզվական համակարգ, հասկացութային կառույց, հաղորդակցական գործառույթ, գործարանական արժեք, պատկերավոր իմաստ, հաղորդակցական մտադրություն

Սույն հոդվածի նպատակն է հանգամանալից ուսումնասիրել ձայնարկությունների իմաստային յուրահատկությունները Հելեն Ֆիլդինգի «Բրիջիտ Ջոնսի օրագիրը» վեպում: Հոդվածում համակողմանի վերլուծության են ներկայացված ձայնարկությունների շուրջ առաջատար գիտնականների հիմնարար տեսակետները: Հոդվածում լուսաբանվում է ձայնարկությունների դերը հաղորդակցման գործընթացում: Ուշագրավ է այն փաստը, որ թե՛ դրական և թե՛ բացասական հույզեր արտահայտող ձայնարկությունները զգալիորեն երանգավորում են խոսքը՝ դարձնելով այն տպավորիչ և արտահայտիչ:

ЛИЛИТ АБРАМЯН, ШАРМАХ АБРАМЯН - СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МЕЖДОМЕТИЙ В РОМАНЕ ХЕЛЕН ФИЛДИНГ “ДНЕВНИК БРИДЖИТ ДЖОНС”

Ключевые слова: субъективная модальность, коммуникативная ценность, паралингвистические явления, языковые знаки, языковая система, концептуальная структура, коммуникативная функция, прагматическая ценность, образный смысл, коммуникативное намерение.

Цель настоящей статьи - детально изучить семантические особенности междометий в романе Хелен Филдинг «Дневник Бриджит Джонс».

В работе всесторонне исследуются основные взгляды ведущих ученых о междометиях. В статье предпринята попытка осветить роль междометий в коммуникативном процессе. Примечателен тот факт, что междометия, имеющие как положительную, так и отрицательную коннотацию, придают речи эмоциональную окраску, делая ее впечатляющей и выразительной.

**Ներկայացվել է՝ 01.03.2021
Գրախոսվել է՝ 24.02.2021**

**ԲԱԶՄԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԱՅԻՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴՐԻ
ՇՈՒՐՋ**

ՄԱՆԱՆ ԱՂԱԲԵԿՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ բազմախոսություն, մասնակիցների դերեր, առաջնորդ, մեկնաբանողներ, կոնֆլիկտային բազմախոսություններ, համագործակցային բազմախոսություններ

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել և վերլուծել բազմախոսությունների դերային կառուցվածքի վերաբերյալ առկա մոտեցումները, ինչպես նաև առաջարկել բազմախոսություններում դերերի բաշխման կաղապար՝ հիմնվելով բրիտանական հասարակական-քաղաքական բնույթի թոք-շոունների վրա:

Ներկայումս դիտվում է երկկողմ և բազմակողմ հաղորդակցման սկզբունքային տարանջատմանն ուղղված դրական միտում: Մինչև վերջերս գերիշխում էր այն տեսակետը, որ բազմախոսությունն ընդամենը երկխոսությունների պարզ համագումար է: Ինչպես նշում է Է. Յակոլևան՝ խոսքի տեսակների սահմանման դժվարությունները կապված են հիբրիդային ձևերի գոյության հետ (Яковлева 2007: 185):

Մասնագիտական գրականության մեջ բազմախոսության զանազան կողմերին անդրադառնալիս մանրամասն ուսումնասիրվել են երկխոսության և բազմախոսության առանձնահատկություններին: Ուսումնասիրողները, ի թիվս այլ հատկանիշների, դիտարկել են բազմախոսությունների տեսակները և դրանց դասակարգումը, բազմախոսություններում հասցեագրումների տեսակները, մասնակիցների դերային բաշխումը: Վերջինս առավել հետաքրքրական է այն տեսանկյունից, որ փոխկապակցված է բազմախոսության զարգացման ընթացքի, դրա հանգուցալուծման, քննարկման ընդհանուր ուղղվածության, համագործակցային կամ կոնֆլիկտային բնույթի հետ:

Հաշվի առնելով թոք-շոունների բազմախոսական բնույթը՝ մասնակիցների դերային բաշխումը այստեղ ստանում է հետաքրքիր բնութագիր: Այս մոտեցումը, որ բազմախոսությունները խոսքային հաղորդակցման երրորդ ձևն են՝ մենախոսությունների և երկխոսությունների հետ մեկտեղ, ձեռք է բերում կարևորություն՝ հիմնված մի շարք էական փաստարկների վրա, մասնավորապես՝

բազմախոսությունները բնութագրվում են երկխոսություններից տարբեր հետևյալ արտալեզվական հատկանիշներով՝

- թեմատիկ բազմազանությունը,
- ասույթների փոխկապակցվածության ավելի բարդ բնույթը,
- ասույթների հասցեագրման առանձնահատկությունները,
- մասնակիցների հասարակական կարգավիճակի անհամաչափությունը,
- հաղորդակցական կարծրատիպերի առանձնահատկությունները,
- մասնակիցների քանակական առավելությունը երկխոսության նկատմամբ,
- մասնակիցների քանակի անսահմափակ լինելը,
- միջանձնային հարաբերությունների բնույթը,
- մասնակիցների դերերի քանակական և որակական տարբերությունները:

Բազմախոսությունների ուսումնասիրությունը կապված է գրավոր խոսքում ժանրային ուսումնասիրությունների հետ: Այնուամենայնիվ, ի սկզբանե լեզվաբանների ուսումնասիրությունների ուշադրությունը գրավեց երկույթի հնչյունային կողմը: Դարին բնորոշ բազմակողմանի հաղորդակցման տեսակների ընդարձակման շրջանակում բազմախոսությունները լայն տարածում գտան, օրինակ՝ սոցցանցային հաղորդակցման ոլորտում, կլոր-սեղան քննարկումներում, վիրտուալ սեմինարներում, հեռուստաբանավեճերում, թոք-շոուներում և այլն:

Բազմախոսությունների վերլուծության ներկա փուլում դիտվում է ժանրային առանձնահատկությունների վերհանման միտում: Այսպես, Մ. Մակովեցկայան դիտարկում է դրանք պաշտոնական խոսակցություններում (Маковецкая 2012), Լ. Չիտախովան՝ ֆրանսերեն պիեսներում (Читахова 2001), Է. Յակովլևան՝ գերմաներեն հանպատրաստից խոսքում (Яковлева 2004) և այլն: Վերջին տարիներին փորձեր են արվում նաև ուսումնասիրել քաղաքական ոճի առանձին ժանրեր: Այսպես, օրինակ, Մ. Սեյրանյանը դիտարկել է բրիտանական խորհրդարանական բանավեճերը: Հեղինակը կենտրոնացել է կոնֆլիկտային քաղաքական խոսույթի և հատկապես դրա հնչյունային առանձնահատկությունների վրա (Сейранян 2016): Սակայն դեռևս բաց է քաղաքական խոսույթում բազմախոսությունների համապարփակ վերլուծությունը:

Կանխորոշված լինելով քանակական գործոնով՝ խոսքային ակտի մասնակիցների դերերը մեծ կարևորություն ունեն խոսքային ակտի լեզվական ձևավորման մեջ: Անդրադառնալով վերջին կետին՝

անհրաժեշտ է նշել, որ կախված բազմախոսության մասնակիցների քանակից և նրանց միջև փոխհարաբերության բնույթից՝ վերջիններս կարող են ստանձնել տարբեր դերեր:

Հետաքրքրական է նշել, որ դերերի սահմանազատման հարցում տարատեսակ են մոտեցումները և, հետևաբար, նաև այդ մոտեցումների հիման վրա առանձնացված դերերը:

Դերը սահմանելիս կարևորվում են տարբեր գործոններ, ինչպիսիք են՝ մասնակիցների **հոգեբանական տեսակները, նրանց փոխազդեցության բնույթը, հաղորդակցական ռազմավարությունների և մարտավարությունների ընտրությունը՝ կախված փոխազդեցության բնույթից:** Փաստորեն, «խոսույթի մասնակիցների անձնային կարգավիճակի» գործոնը բազմախոսական ուսումնասիրություններում նկարագրում են՝ հաշվի առնելով հոգեբանական, կարգավիճակային, դերային և անձնային հատկանիշները (Маковецкая 2012): Համաձայն Մ. Մակովեցկայայի, որը ուսումնասիրել է հնչերանգի դերը խմբային հաղորդակցության ժամանակ, խմբային հաղորդակցության առանձնահատկություններից է նպատակի հստակ սահմանումը, ինչը հնարավորություն է ընձեռում արդյունավետ կերպով կազմակերպել ռազմավարությունները և մարտավարությունները, ինչի շնորհիվ էլ բարձրացնել ընդունվող որոշումների որակը: Սրա հետևանքով, յուրաքանչյուր հաղորդակից շփման մեջ է մտնում սեփական նպատակներով, և խոսույթի վերջնարդյունքը կախված է խոսույթի մասնակիցների առանձնահատկություններից:

Եթե դիտարկենք հոգեբանական առանձնահատկությունները, ապա պետք է նշել, որ դրանք էականապես ազդում են մասնակիցների վարքի վրա: Կախված բազմախոսության դրվածքի տեսակից՝ առաջարկվում է մասնակիցների հետևյալ տիպաբանությունը՝ համագործակցային և կոնֆլիկտային: Առաջինը ենթադրում է պահվածքի համակերպվող ոճ, պասիվ, համակերպվող տիպի հաղորդակից. կոնֆլիկտային և հակամարտության դրվածքի դեպքում դիտվում է հաղորդակցի կոնֆլիկտային տարատեսակը (Маковецкая 2012, Читахова 2001:70, Науменко 2012):

Համագործակցային մարտավարությունների շարքում դիտարկվում են նախաձեռնության հավասարաչափ բաշխումը, կոնֆլիկտից խուսափելը, համախմբվածությունը:

Կոնֆլիկտային մարտավարությունների շարքում կարևորվում են նախաձեռնության չարաշահումը, ճնշումը կամ շահարկումը: Այս առումով նշանավորվում է **առաջնորդի դերը**, այսինքն՝ նրանից է մեծամասամբ

կախված, թե արդյո՞ք բազմախոսությունը կլինի կոնֆլիկտային, թե համագործակցային (Маковецкая 2012):

Բազմախոսությունների տարատեսակ եռախոսությունների դիտարկման ժամանակ կարևորություն են ստանում հաղորդակցման երրորդ մասնակցի դերային դրսևորումները: Այս առումով, դիտարկելով երրորդ մասնակցի գործոնը, հետաքրքրական է դիտել կոնֆլիկտային հաղորդակցումը: Նման դեպքերում երրորդ անձը կարող է լինել *չեզոքություն պահպանող, հրահրող, կոնֆլիկտի լուծման միջնորդ, փոքրամասնություն ներկայացնող ըննդիմախոս*: Այս դերերից յուրաքանչյուրը ենթադրում է եռախոսություններում համապատասխան մարտավարությունների ընտրություն: Հրահրողը իր մարտավարություններն իրականացնում է՝ հանգեցնելով երկու մասնակիցների շահերի բախմանը: Եթե երրորդ մասնակիցը պահպանում է չեզոքություն, ապա դա պարտադրում է մյուս երկուսին իրականացնել ընդդիմախոսի հեղինակագրկման կամ համախոսի ձեռքբերման մարտավարություն, այդ թվում նաև՝ հեղինակությանը դիմելու միջոցով: Միջնորդը ագրեսորի խղճին է փորձում ազդել՝ բացատրելով ագրեսիայի պատճառը, հակամարտող կողմերից մեկի պարտականություններն իր վրա վերցնելով, նաև ներողություն խնդրելով մասնակիցներից մեկի փոխարեն (Haymenko 2012: 5-6): Լ. Չիտախովան եռախոսությունների ուսումնասիրության մեջ առաջարկում է երրորդ մասնակցի հետևյալ դերերը՝

1. միջնորդ, խաղաղարար,
2. առիթից օգտվող,
3. բռնապետ կամ հրահրող (Читахова 2001):

Բազմախոսությունների մասնակիցների դասակարգման առավել պարզեցված մոտեցում կա Ս. Կրուգլովայի մոտ, որն առաջարկում է հետևյալ բաժանումը՝ այն մասնակիցները, որոնց խոսքը բովանդակային է՝ համարվում են ակտիվ, իսկ նրանք, ում խոսքը բովանդակային չէ՝ պասիվ: Դիտողությունների քանակը այս պարագայում որոշիչ հանգամանք չէ: Եթե բազմախոսությունում առկա է վարող, ապա նրա խոսքն ակտիվ է (Круглова 1997):

Այս մոտեցումը չենք համարում սպառիչ, քանի որ խոսքի բովանդակային լինելը ոչ միշտ է կարելի օբյեկտիվորեն որոշել, և մասնակիցների ներդրումը բազմախոսության զարգացման գործում չի որոշվում քանակական չափանիշով:

Գոյություն ունեն նաև բազմախոսությունների մասնակիցների դասակարգման այլ սկզբունքներ՝ հիմնված լսողների դերերի վրա:

Հետաքրքրական է լսողների առանձնացումը երկու խմբի՝ վավերացված կամ պաշտոնական և չվավերացված կամ ոչ պաշտոնական: Վավերացված լսողն ունի իրավունք լսելու՝ ի տարբերություն ոչ վավերացված լսողի: Նրանց մեջ առանձնացնում են հասցեագրված հասցեատիրոջը, ում խոսքն ուղղված է և ում պատասխանն ակնկալվում է, և պաշտոնական լսողներին, ում խոսքը չի հասցեագրվում (Goffman 1981a [1976]:9, 1981c [1979]:133), Dynel 2010:6): Ի՞նչ Գոֆմանը հետազայում նաև ավելացնում է ակամայից լսողի և գաղտնալսողի տարանջատման ևս մեկ չափանիշ, այն է՝ արդյո՞ք խոսողն ուզում է, որ իրեն լսեն, թե՞ ոչ:

Այսինքն Բելը զարգացնում է Ի. Գոֆմանի մոտեցումը՝ առանձնացնելով լսարանի հետևյալ դերերը՝ հասցեատեր (ճանաչված լսող, վավերացված և հասցեագրված), լսող (ճանաչված և վավերացված, բայց ոչ հասցեագրված), ակամայից լսող (չվավերացված լսող, ում գոյության մասին խոսողն իրազեկ է) և գաղտնալսող (չվավերացված լսող, ում ներկայության մասին տեղյակ չեն, ով վավերացված չէ և լսում է խոսողներին պատահաբար կամ նպատակադրված): Փաստորեն, վերջին երկու խմբերի առանձնացումը հիմնված է խոսողի տեղյակ լինելու փաստի վրա՝ արդյո՞ք նա գիտի, որ իրեն լսում են, թե՞ ոչ: Նա նաև առանձնացում է ծանոթ ակամայից լսող և անծանոթ ակամայից լսող ենթաբաժանումը: (Bell 1991) Այս ստորաբաժանումը հիմնված է այն սկզբունքի վրա, թե արդյո՞ք հանդիսատեսը հասցեագրված է, վավերացված կամ ճանաչված (Bell 1984: 159): Ա. Բելը նշում է, որ երրորդ անձը, որը վավերացված է՝ որպես խոսակցության մասնակից, լսող է կամ աուդիտոր, իսկ նա, ով ներկա է, բայց վավերացված չէ, ակամայից լսող է (Bell 1984: 172):

Բազմախոսությունների մասնակիցների դասակարգման առավել համապարփակ տարբերակ է առաջարկել Մ. Դայնելը, ով դիտարկել է հիմնականում սիթքոմ կինոխոսույթը: Նա նշում է, որ ընդունված խոսող-լսող երկատումը չի արտացոլում հաղորդակցության էությունը, քանի որ այն հիմնված է ոչ թե երկխոսությունների, այլ բազմախոսությունների վրա, այսինքն՝ մի խոսակցություն, որում կան ավելի քան երկու խոսակիցներ: Հեղինակը առաջարկում է խոսող-լսող կարգի դասակարգումը բազմաթիվ կողմեր պարունակող խոսակցություններում՝ հիմնվելով մի շարք սկզբունքների վրա (Dynel 2010: 1):

Մ.Դայնելը, խոսող-լսող փոխհարաբերություններին անդրադառնալիս նշում է, որ երկակի խոսակցությունների դեպքում խոսողը կարիք չունի ընտրել իր հասցեատիրոջը, որը, միևնույնն է,

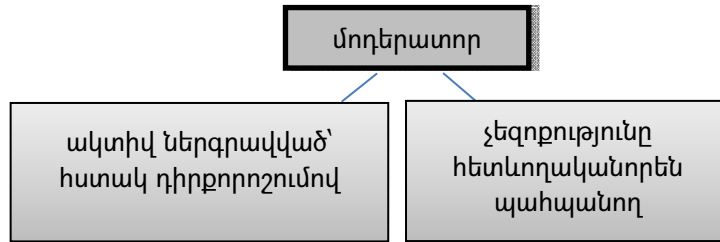
դառնալու է հաջորդ խոսողը, քանի որ խոսակիցը ենթադրում է, որ նա պետք է ստանձնի խոսելու հերթը: Սակայն, երբ կան բազմաթիվ խոսողներ, նման իրավիճակը երախշավորված չէ՝ անկախ այն փաստից, որ խոսողը հասցեագրում է մեկ կամ մի քանի խոսողների միաժամանակ: Պատասխանելու իրավունքը կարող է լինել սխալ, եթե հասցեատերը խմբային է և չի կարող պատասխանել միաժամանակ: Խոսակցության երրորդ մասնակիցը կարող է մասնակցել խոսակցությանը նույն հիմքով, ինչ հիմնական հասցեատերը, նույնիսկ եթե խոսքն ուղղված է մեկ այլ անհատի (Dyner 2010: 11):

Ի. Գոֆմանի, հետագայում նաև Ա. Բելի և Մ. Դայնելի՝ վավերացված կամ չվավերացված լսողների բաժանումը չենք կարող կիրառելի համարել հասարակական-քաղաքական և ինտելեկտուալ թոք-շոունների մեծ մասի համար: Նմանատիպ հաղորդումներում հրավիրված յուրաքանչյուր մասնակից ունի լսելու իրավունք, քանի որ այս ձևաչափով շփման ժամանակ մասնակիցներին տրվում է հավասար իրավունք՝ մասնակցել խոսակցությանը և լսել մյուս մասնակիցների խոսքը: Առավել ևս այս պարագայում չենք կարող որևէ մասնակցի համարել ակամայից լսող կամ գաղտնալսող, քանի որ թոք-շոուններում մասնակիցները ցանկանում են իրենց խոսքը հասանելի դարձնել մյուսներին և համոզել, որ իրենց տեսակետն է ընդունելի: Եվ այսպես՝ տվյալ դեպքում մենք գործ ունենք միայն վավերացված մասնակիցների հետ:

Ա. Բելի դասակարգման պարագայում հասցեատիրոջ (ճանաչված լսող, վավերացված և հասցեագրված) և լսողի (ճանաչված և վավերացված, բայց ոչ հասցեագրված) բաժանումը հիմնականում կարելի է կիրառելի համարել ժամանցային թոք-շոունների համար, քանի որ հասցեատիրոջ դերում հանդես են գալիս հաղորդավարը և հյուրերը, իսկ լսողի դերում՝ հեռուստադիտողը: Մասնակիցները տեղյակ են, որ հեռուստադիտողները լսում են բազմախոսությունը, սակայն «ֆիզիկական» մասնակցություն չեն ունենում հաղորդակցությանը: Մինչդեռ գաղտնալսողի դերը կարող ենք բացառել: Ստուդիայում հանդիսատեսների մասնակցության պարագայում հնարավոր է դիտել վավերացված և չվավերացված լսողների գոյության հնարավորությունը, իսկ այն թոք-շոուի պարագայում, որի ժամանակ մասնակցում են միայն հյուրերը և հաղորդավարը, դերերի բաշխումը հիմնվում է այլ հանգամանքների վրա, ինչպիսիք են հեղինակությունը, կարգավիճակը և հաղորդակցման նպատակը:

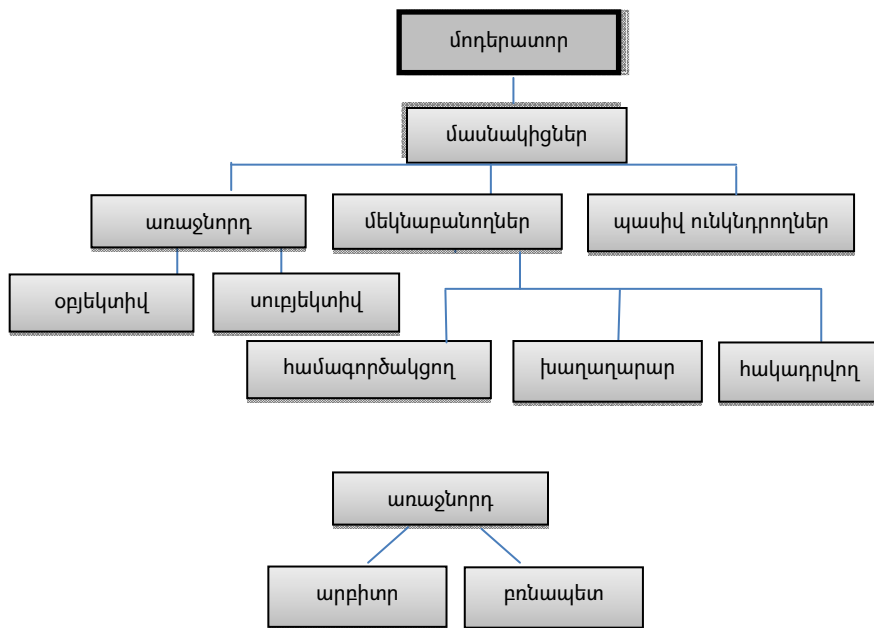
Դերային փոխհարաբերությունները տարբեր աշխատություններում ներկայացվում են երկու տիպի կառուցվածքով՝ դերային դաշտ և

խնդրային-դերային դաշտ՝ կառավարման երկու ձևով՝ առաջնորդային՝ մոդերատորի կողմից կառավարվող և խնդրային (Яковлева 2007:194): Չնայած այն փաստին, որ է. Յակովլևան դիտում է մոդերատորին՝ որպես մշտապես ակտիվ մասնակից, այսպես կոչված կատալիզատոր, որը կարող է կանխորոշել գրույցի ընթացքը, տանել այն այլ ուղղությամբ, ապահովել կազմակերպված հաղորդակցում, սակայն մեր ուսումնասիրությունների կորպուսում դիտվում են բազմախոսություններ, որտեղ մոդերատորի դերը արտահայտված է տարբեր աստիճանի ակտիվությամբ: Վերլուծված հասարակական-քաղաքական բնույթի թոք-շոուներում մոդերատորների ներգրավվածությունը ակնհայտորեն տարբեր է, ինչը կարելի է պատկերել հետևյալ կերպ՝

Բացի առաջնորդներից և պասիվ լսողներից հաղորդակցման մյուս մասնակիցներին կարելի է համարել *մեկնաբանողներ*: Սովորաբար մեկնաբանողներին նկարագրելիս որոշ մասնագետներ որդեգրում են դերային սահմանազատման գծային մոտեցում՝ պարզապես թվարկելով հնարավոր մասնակիցներին (օրինակ՝ խաղարար, ամբողջ խմբի կարծիքն արտահայտող, գնահատող, շտկող, համառոտագրող, ինքնակոչ միջամտող, խոսակցությունը պահպանող (Читахова 2001, Хауменко 2012), վավերացված լսողներ (Goffman 1976, Bell 1984, Dynel 2010 և այլք): Կա նաև դերային բաշխման կառուցվածքային մոտեցում, ինչպես, օրինակ, վերևում նշված՝ է. Յակովլևայի մոտեցումը:

Մեր ուսումնասիրած բազմախոսական հասարակական-քաղաքական թոք-շոուներում, հիմնվելով մասնակիցների սոցիալական կարգավիճակի, փոխհարաբերությունների և նպատակների վրա, դերային կառուցվածքը կարելի է ներկայացնել հետևյալ սխեմայի տեսքով՝

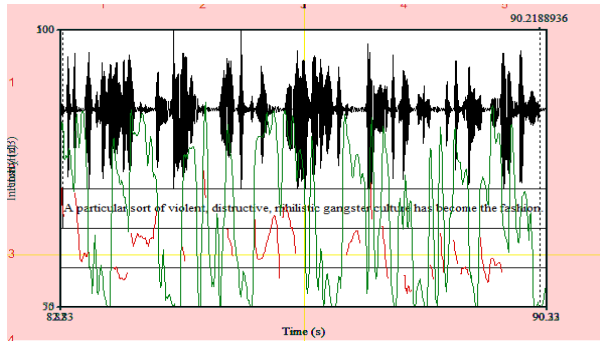
Ինչպես կարելի է նկատել, ամենաակնհայտ հակադրությունը, ըստ էության, առաջնորդի և մեկնաբանողների հակադրություն է, ինչն իր արտացոլումն է գտնում մասնակիցների խոսքի նաև հնչյունական կողմում:

Կոնֆլիկտային բազմախոսության օրինակ կարող է դիտարկվել BBC հեռուստաընկերության *Newsnight* ծրագրի 2011թ.-ի *England Riots: The Whites Have Become Black* հաղորդումը՝ նվիրված Լոնդոնում բռնկված ցույցերին և դրանց հետևանքներին: Հաղորդման մասնակիցներն են հաղորդավար Էմիլի Մեյթլիսը, որը հանդես է գալիս չեզոքություն պահպանող մոդերատորի դերում, պատմաբան Դեյվիդ Սթարքին, որը ստանձնում է սուբյեկտիվ առաջնորդի դերը՝ փորձելով բազմախոսությունը ուղղել իր համար նախընտրելի ընթացքով, ինչպես նաև *Chavs* գրքի հեղինակ Օուեն Ջոնսը և հեղինակ ու հեռարձակող Դրիդա Սեյ Միթչելը, որոնց կարելի է համարել հակադրվող մեկնաբանողներ:

Քննարկվող թեման դրդում է մասնակիցներին արտահայտել կտրուկ և իրարամերժ կարծիքներ: Հաճախ կարելի է դիտել ընդհատումներ և զուգահեռ խոսք: Հաշվի առնելով թեմայի կարևորությունը՝ այստեղ չկան պասիվ լսողներ:

Դերերի սահմանազատումը ավելի հստակ պատկերելու նպատակով դիտարկենք մասնակիցների խոսքի որոշ հատվածների ավտոսեգմենտային վերլուծությունը:

Դիտենք հետևյալ օրինակները

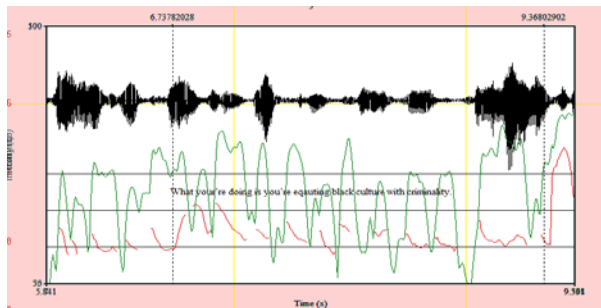

D. Starkey: A 'particular 'sort of 'violent, |des' tructive, | and a 'nihil'istic 'gangster 'culture |has be'come → the 'fashion. (առաջնորդ)

Ինչպես երևում է կոմպյուտերագրամից, առաջնորդը իր խոսքում հաճախ կիրառում է բարձր վարընթաց տոներ, ասոյթային շեշտեր, հուզական շեշտեր, խախտվող սանդղակ և այլն՝ նպատակ ունենալով խոսքը դարձնել հեղինակավոր և համոզիչ: Ռիթմը դանդաղ է՝ առանց կտրուկ արագացումների:

D. Starkey: 'That's not 'true. 'What's 'happened is 'black 'culture... 'this is an ↑ormously imp'ortant 'thing. |It's 'not 'skin colour. It's 'culture. |Listen to ||David 'Lammy, |an 'archet'ypical succ'essful 'black 'man. |If you 'turn the 'screen 'off,| so you're 'listening to him on the ,radio, |you'd think he was 'white.

Ինչ վերաբերում է մեկնաբանողներին, ապա կրկին կարելի է դիտել բարձր վարընթաց տոներ, հավասար տոներ, սահող սանդղակ և այլն:

O. Jones: 'What you're 'doing is you're e'quating 'black 'culture with 'crimin'ality.

D.-S. Mitchell: 'David, David, a 'bsolu'tely, uhm... abso'lutely | 'not at 'all | 'really. | You → know, | of 'all the 'theories we've 'heard ~this, this, week, | this 'whole 'notion | that this is 'down to the 'way | that 'some young 'people | may 'choose to 'speak, | that 'people, | I sup, pose, ...

Բազմախոսություններում մասնակիցների դերերն ուսումնասիրելու նպատակով դիտարկել ենք նաև *Dateline London* թոք-շոուի 2015թ.-ի ապրիլի 25-ի հաղորդումը, որի մի մասը նվիրված է հայոց ցեղասպանությանը: Այս բազմախոսության մեջ ներգրավված է հինգ մասնակից՝ հաղորդավար Գեվին Էսլերը և հյուրերը՝ Նաբիլա Ռամդանին՝ ավփրիցի գրող և լրագրող, Մարկ Ռոշը *Le Soir* թերթից, Սաֆակ Թիմուրը *BBC*-ի թուրքական ծառայությունից և Դեյվիդ Աարոնովիչը *The Times* թերթից:

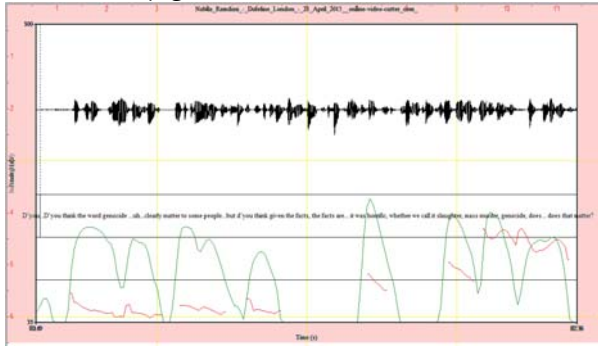
Հաղորդավարը տվյալ դեպքում, պահպանելով չեզոքություն, կազմակերպում է հաղորդակցման ողջ գործընթացը, տալիս է դրան զարգացման որոշակի ուղղություն՝ հարցերի կամ դիտողությունների միջոցով: Մյուս մասնակիցները հաղորդակցման մեջ ներգրավվում են հաղորդավարի հրավերով, երբ վերջինս խոսքն ուղղում է նրանցից որևէ մեկին: Մասնակիցները, կախված քննարկման թեմայի վերաբերյալ իրենց մոտեցումից, կարող են համագործակցել կամ հանդես գալ որպես կոնֆլիկտային շփման հակառակ կողմեր: Առաջնային հասցեատերերը հաղորդակցման տարբեր փուլերում փոփոխվում են, սակայն հաղորդակցման բոլոր մասնակիցները համարվում են հասցեատերեր:

Քննարկման թեմայի՝ հայոց ցեղասպանության մասին խոսելիս մասնակիցները փորձում են լինել զգուշավոր, այդ պատճառով նույնիսկ դիմացինի խոսքին հակադրվելիս ոչ մի մասնակից չի առանձնանում իր հեղինակությամբ: Այսպիսով՝ քննարկման ժամանակ մասնակիցները խուսափում են կտրուկ խոսքերից:

D. Aaronovich: It's a 'really good 'question, Gavin. 'Cause you 'said, 'look at it. | → mean in terms of defi'nition of 'genocide, it 'was a 'genocide. Uhm... and the Ar'menian 'population of the 'Ottoman 'Empire | went from 'anywhere between '1.5 and 2 million... uh... to 'what is 'Turkey, which is a 'smaller 'entity to'day of a'bout '7'5.000 Ar'menians. So you can 'see what the 'consequences of it were... → And 'up to a 'million 'people, | 'some people 'say 'more, | 'lost their 'lives. 'Now 'whether it wasn't an in'dustrial 'Holocaust of the 'kind of...of the 'final so'lution of 'Jews was sup'posed to be in 'Europe, | but it 'certainly 'was ...uh...by... by 'modern 'standards a 'genocide.

G. Esler: → D'you...D'you → think | the 'word 'genocide... uh.../ 'clearly 'matters | to 'some 'people... | but 'd'you 'think, | 'given the 'facts,

the 'facts are... it was hor'rific, | 'whether we 'call it →slaughter, | 'mass →murder, | 'genocide, does... 'does that 'matter?

հնչյալն նկատելի է կոմպոզիցիայի հաղորդակցում, հաղորդակցում հիմնականում գործածում է հավասար և բարձր վարընթաց տոներ: Հաճախակի են դադարները և տատանումները:

Հաղորդակցություն

ները տվյալ դեպքում դժվար է համարել կոնֆլիկտային կամ համագործակցային, քանի որ, չնայած այն փաստին, որ երեք մասնակից հակադրվում են մեկին, նրանք չեն անցնում կոնֆլիկտային շփման, այլ տեսակետներն արտահայտում են՝ դիմացինի կարծիքի նկատմամբ հարգանք ցուցաբերելով:

N. Ramdani: I 'think| 'people aren't 'qualified to make 'sweeping 'statements| about hi'storical 'blame, | and it's actually a very 'dangerous 'thing to do as 'well. I →mean |'19'15 was a 'time when the 'world was ex'ploding |and people were 'massacring 'each 'other in 'huge 'numbers.

Թոք-շոուներում ժամանակի սղության պատճառով մասնակիցներին հատկացված խոսելաժամանակը քիչ է, ինչ հետևանքով վերջիններս, չնայած այդ սահմանափակմանը, իրենց ասելիքը կարողանում են արտահայտել առոգանության միջոցով: Այս կերպ առոգանության գործոնը ավելի է կարևորվում խոսքային գործունեության այս ձևում՝ ի տարբերություն երկխոսության:

Խոսողները հաստատակամ են և իրենց տեսակետում համոզված, ինչն արտահայտվում է խոսքում կարևորագույն հատվածների շեշտադրումով: Մասնակիցները խոսում են դանդաղ և արտահայտում են կշռադատված մտքեր: Ընդհատումները քիչ են:

Բազմախոսություններում մասնակիցների դերերի բաշխման համապարփակ պատկեր հնարավոր է ստանալ թոք-շոուների հնչյունային վերլուծության արդյունքում: Առավել խորացված վերլուծությունը վեր կհանի կոնֆլիկտային կամ համագործակցային հաղորդակցություններում խոսողների օգտագործած ռազմավարություններն ու մարտավարությունները և դրանց հնչյունային կադապարումը, որի շնորհիվ հնարավոր կլինի վերհանել բազմախոսությունների դերային կառուցվածքի ամբողջական պատկերը:

Բազմախոսություններում դերերի կառացվածքային նման սահմանազատումը և վերլուծությունը հնարավորություն կտա առավել մանրակրկիտ ուսումնասիրել քաղաքական բազմախոսությունները՝ լեզվաբանական տեսանկյունից:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Bell A. *Language Style as Audience Design*. *Language and Society*. 13(2): 1984, 145-204.
2. Bell A. *The Language of News Media*. Oxford: Blackwell. 1991.
3. Dynel M. *Not hearing things – Hearer/listener categories in polylogues*. University of Łódź. 2010. Pp. 1-29.
4. Goffman E. “Replies and responses”, *Language in Society* 5: 257- Reprinted in Erving Goffman (1981a) *Forms of Talk*, University of Philadelphia: Pennsylvania Press, 1976, 257-313 □ http://www.jstor.org/stable/4166887?seq=1#page_scan_tab_contents
5. Goffman E. “Response Cries”, *Language* 54(4): 787-815. Reprinted in Erving Goffman (1981b) *Forms of Talk*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1978, 78-123.
6. Круглова С. Полилогическая речь. 1997. Ярославль. Kruglova S. Polilogicheskaja rech'. Jaroslavl'. 1997.
7. Маковецкая М. С. *Роль просодии в реализации взаимодействия участников группового общения*. Автореферат. Москва. 2012. Makoveckaja M. S. Rol' prosodii v realizacii vzaimodejstvija uchastnikov gruppovogo obshhenija. Avtoreferat. Moskva. 2012.
8. Науменко М. Г. *Трилог как структурно-семантическое и коммуникативное единство (на материале английского и русского языков)*. Автореферат. Ростов-на-Дону. 2012. Naumenko M. G. Trilog kak strukturno-semanticheskoe i kommunikativnoe edinstvo (na materiale anglijskogo i russkogo jazykov). Avtoreferat. Rostov-na-Donu. 2012.
9. Сейранян М. Ю. *Конфликтный политический дискурс и его просодическая реализация (на материале политических дебатов в парламенте Великобритании)*. Автореферат. Москва. 2016. Sejranyan M. Ju. Konfliktnyj politicheskij diskurs i ego prosodicheskaja realizacija (na materiale politicheskix debatov v parlamente Velikobritanii). Avtoreferat. Moskva. 2016.
10. Читахова Л. *Трилог как форма общения коммуникантов в современном французском языке*. Москва. 2001. Chitahova L. Trilog kak forma obshhenija kommunikantov v sovremennom francuzskom jazyke. Moskva. 2001.

11. Яковлева Э. Полилог – третья форма речи? Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки. Филология. УДК 803.0.853, 2007. стр. 82-89. Jakovleva Je. Polilog – tret'ja forma rechi? Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Povolzhskij region. Gumanitarnye nauki. Filologija. UDK 803.0.853, 2007.str. 82-89.
12. Яковлева Э. Полилог как новый объект лингвистики. Лингвистическая полифония. Ред. Потапова. Языки славянских культур. Москва. 2007. Jakovleva Je. Polilog kak novyj ob#ekt lingvistiki. Lingvisticheskaja polifonija. Red. Potapova. Jazyki slavjanskih kul'tur. Moskva. 2007.
13. Яковлева Э. Б. Специфика немецкой полилогической речи. Монография. Москва. МГЛУ. 2004. Jakovleva Je. B. Specifika nemeckoj polilogicheskoj rechi. Monografija. Moskva. MGLU. 2004.

МАНАН АГАБЕКЯН - О РОЛЕВОЙ СТРУКТУРЕ ПОЛИЛОГА

Ключевые слова: полилог, роли участников, лидер, интерпретатор, конфликтные полилоги, кооперативные полилоги

Статья посвящена проблеме распределения ролей участников полилога. Рассматриваются основные подходы к распределению ролей в данной форме речевого взаимодействия, основываясь на психологические типы коммуникантов, характер взаимодействия, коммуникативные стратегии и тактики, конфликтный и кооперативный типы коммуникации. Также предпринята попытка дать более дифференцированную модель ролевой структуры полилога, основываясь на предварительный автосегментный анализ британских социально-политических ток-шоу.

MANAN AGHABEKYAN- ON THE PROBLEM OF ROLE STRUCTURE IN POLYLOGUES

Keywords: polylogues, participants' roles, leader, interpreter, conflict polylogues, cooperative polylogues

The article addresses the problem of participants' roles in polylogues. The distinction of roles in polylogues is determined by the participants' psychological types, nature of interaction, communicative strategies and tactics, cooperation and conflict. The article considers various approaches to the problem suggesting a more differentiated model of roles as observed in socio-political British talk shows, based on autosegmental analysis.

Ներկայացվել է՝ 13.09.2021

Գրախոսվել է՝ 10.09.2021

Երաշխավորվել է ԲՊՀ Անգլերենի ամբիոնի կողմից՝ 27.10.2021

**ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ
ՀՈՒՋԱՐՏԱՀԱՅՏՉԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐՀԱՆՄԱՆ ԾՐԱԳՐԱԿԱԶՄՈՒՄ
ԱՆՆԱ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ**

Հիմնաբառեր՝ հաշվողական լեզվաբանություն, բառարանահեն մոտեցում, կորպուսահեն մոտեցում, հուզական բառապաշար, բառաֆոնդ, հուզական լիցք, հուզարտահայտչականության վերհանման ծրագրակազմ

Վերջին տարիներին հաշվողական լեզվաբանություն (ՀԼ) եզրույթը առավել հաճախ օգտագործվում է կիրառական ծրագրային ապահովման համատեքստում, ինչը պայմանավորված է ոչ միայն համացանցում տեքստային տեղեկատվության արագ աճով, այլև բնական լեզվի ավտոմատ մշակման անհրաժեշտությամբ (Большакова 2011: 90):

Լեզվաբանության այս ուղղությունն աղերսվում է տարբեր գիտակարգերի՝ մաթեմատիկայի, համակարգչային գիտության և արհեստական բանականության հետ: Այդ իսկ պատճառով այն հայտնի է նաև *մեքենական լեզվաբանություն* կամ *բնական լեզվի ավտոմատ մշակում* անվամբ: Այս միջգիտակարգի հիմքում ընկած է Նոամ Չոմսկու բնական լեզվի կառուցվածքի ձևայնացման շուրջ կատարած հետազոտությունները (Большакова 2011: 90):

Ներկայումս հաշվողական լեզվաբանության շրջանակում առաջարկվել են բազմաթիվ նորարարական մեթոդներ և գաղափարներ, սակայն ոչ բոլորն են գործնական կիրառություն ստացել: Օրինակ, դեռևս հնարավոր չէ իրականացնել հայերեն առցանց հաղորդակցության հուզարտահայտչականության վերհանում, ինչի առաջին քայլը համապատասխան բառապաշարի հավաքագրումն է:

Սույն հետազոտության նպատակն է ներկայացնել այն սկզբունքները, որոնք կիրառվում են հուզարտահայտչականության վերհանման նպատակով անգլերենի բառապաշարի հավաքագրման համար, ինչը կարող է հետագայում հիմք դառնալ հայերեն համապատասխան բառապաշարի ընտրության համար:

Հետազոտության արդիականությունը պայմանավորված է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացմանը զուգընթաց առցանց հաղորդակցության շրջանակների ընդլանմամբ, որը խթանում է

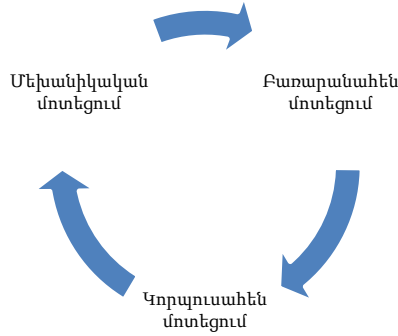
հուզականության տարբեր դրսևորումներ պարունակող հրապարակումների տարածումը: Նման հրապարակումների ավտոմատ վերհանումն այսօր կենսական անհրաժեշտություն է դարձել, քանի որ դրանք բացասական ազդեցություն են ունենում հասարակության վրա:

Սույն ուսումնասիրության առարկան բնական լեզվով հրապարակումների բառաֆոնդի ուսումնասիրությունն է: Նման հրապարակումների բառային վերլուծությունը կարևորվում է, քանի որ դրական կամ բացասական հույզեր արտահայտող լեզվական միավորները հուզարտահայտչականության վերհանման գործընթացում հույզերի առաջնային ցուցիչներն են:

Մինչ այժմ կատարված հետազոտություններում հույզերն արտահայտող բառերը դիտարկվել են որպես կարծիք պարունակող միավորներ: Դրական բառերը, ինչպիսիք են *գեղեցիկ*, *հիասքանչ* կամ *անկրկնելի* արտահայտում են ցանկալի իրադրություն կամ դրական որակական հատկանիշներ, մինչդեռ բացասական բառերը, ինչպիսիք են *վատ*, *սարսափելի* կամ *անտանելի*՝ անցանկալի իրադրություն կամ բացասական որակական հատկանիշներ: Առանձնակի ուշադրություն են գրավում հուզականություն պարունակող բառակապակցությունները և դարձվածքները, որոնք շատ հաճախ են հանդիպում սոցիալական ցանցերում կատարված հրապարակումներում (Liu 2015: 189): Նման միավորների օրինակ է *յոթերորդ երկնքում լինել* արտահայտությունը, որը նշանակում է *կատարյալ երջանկության մեջ լինել* (<https://bit.ly/3cKdBHE>):

Ըստ Բ. Լիուի հուզարտահայտչական բառերը բաժանվում են 2 հիմնական խմբի. հիմնական և համեմատական: Բոլոր վերոբերյալ օրինակները հիմնական տեսակի խմբում են: Համեմատական տեսակը, որը կիրառվում է համեմատական և գերադրական կարծիքներ արտահայտելիս, ընդգրկում է այնպիսի խոսքի մասեր, որոնք հնարավոր է ներկայացնել նման քերականական կարգով: Դրանք են ածականների (օրինակ՝ սարսափելի, ավելի սարսափելի, ամենասարսափելի) և մակբայների (դաժանաբար, ավելի դաժանաբար, ամենադաժանաբար) համեմատական և գերադրական աստիճանները (Liu 2015: 189):

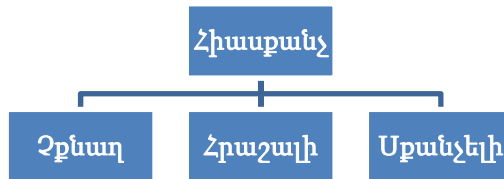
Բինգ Լիուն առանձնացնում է հուզական բառապաշարի հավաքագրման 3 մոտեցում (Liu 2015: 189), որոնք ներկայացված են գծապատկեր 1-ում: Հարկ է նշել, որ հուզական բառապաշարի հավաքագրման գործընթացում յուրաքանչյուր մոտեցում ուրույն տեղ է զբաղեցնում, քանի որ դրանք փոխկապակցված են և լրացնում են միմյանց աշխատանքը:

Բառապաշարի հավաքագրման *մեխանիկական* մոտեցումը ոչ միայն պահանջում է ֆիզիկական աշխատանք, այլև ժամանակատար է: Այդ իսկ պատճառով նախապատվությունը տրվում է այս մոտեցմանը միայն այն պարագայում, երբ անհրաժեշտություն է ստեղծվում ստուգել մեխանիկական տարբերակով կազմված բառապաշարի ճշգրտությունը:

Հուզական նման բառաֆոնդը կարող է առաջացնել մի շարք խնդիրներ, մասնավորապես այն կարող է ընդգրկել այնպիսի միավորներ, որոնց հուզականությունը կախված է ոլորտից կամ համատեքստից: Բացի այդ, կարող են լինել այնպիսի չեզոք իմաստով բառեր կամ բառակապակցություններ, որոնք որոշակի համատեքստում կարող են հուզականություն ստանալ (Liu 2015: 190):

Բառապաշարի հավաքագրման բառարանահեն մոտեցումը ենթադրում է բառարանների կիրառություն, որոնք յուրաքանչյուր բառի համար ցուցակագրում են հոմանիշներ և հականիշներ: Այս մոտեցման հիմնական մեթոդն այն է, որ նախ հավաքագրվում են մի քանի հիմնական հուզարտահայտչական բառեր, այնուհետև բառապաշարն ընդլայնվում է՝ համապատասխան հոմանիշների և հականիշների հավելմամբ: Օրինակը ներկայացված է գծապատկեր 2-ում:

Նման բառարանների օրինակներ են General Inquirer (GI), SentiWordNet-ը և այլն;

General Inquirer (GI) առանձնացրել է արժեքականության երկու կարգեր՝ դրական և բացասական: Դրական արժեք վերագրվել է 1,915 բառի, որոնց թվում ընդգրկված չեն այդ կամ համաձայնություն արտահայտող բառային միավորները: (<http://www.wjh.harvard.edu/~inquirer/homecat.htm>)

Օրինակը ներկայացված է գծապատկեր 3-ում: (<http://www.wjh.harvard.edu/~inquirer/Yes.html>)

Գծապատկեր 3

Yes

List shows first 100 entries. Total number of entries in this category:

20

Entries for this category are shown with all tags assigned and sense definitions:

ABSOLUTE#2

H4Lvd Strong Ovrst Yes SureLw LY 73% adv: "Absolutely"--without qualification, certainly, totally

AGREE#1

H4Lvd Pstv Affil Yes IAV PowGain PowTot SUPV 96% verb: To be of one mind, harmonize in opinion or feeling, give consent, assent

ALRIGHT

H4 Yes Intrj

Բացասական արժեք վերագրվել է 2291 բառի, որոնց թվում նույնպես ներառված չեն ոչ կամ մերժում արտահայտող բառային միավորները: (<http://www.wjh.harvard.edu/~inquirer/homecat.htm>)

Օրինակը ներկայացված է գծապատկեր 4-ում: (<http://www.wjh.harvard.edu/~inquirer/No.html>)

No

List shows first 100 entries. Total number of entries in this category:

7

Entries for this category are shown with all tags assigned and sense definitions:

DISAGREE

H4Lvd Ngtrv Hostile ComForm No IAV PowCon PowTot SUPV verb: To differ

MEAN#5

H4Lvd Ovrst No Negate NotLw LY 1% idiom-adv: "By no means"--not at all

NAY

H4 No Intrj

SentiWordNet-ը, որն առաջինը նկարագրվել է Էսուլիի և Սեբաստիանիի կողմից, ընդգրկում է հոյզեր արտահայտող բառապաշար, որը ընդլայնում է WordNet-ը¹ համալրելով այն հուզական տեղեկատվությամբ: (Esuli, Sebastiani 2006: 417):

SentiWordNet-ում հոյզերի վերագրման գործընթացը հստակ տարրորշված չէ և իրականացվում է WordNet-ի յուրաքանչյուր սինսեթին² ավելացնելով երեք հուզական միավոր: Յուրաքանչյուր սինսեթ ունի երեք միավոր: Դրանք են

1. Pos(s): սինսեթների դրական միավորը,
2. Neg(s): սինսեթների բացասական միավորը,
3. Obj(s): սինսեթների չեզոք միավորը: (Joshi, Bhattacharyya, Ahire 2017: 89)

Բառարանահեն մոտեցման մեկ այլ փորձված մեթոդ են առաջարկում Ջ. Կեմպը և մի շարք այլ հեղինակներ (Kamps, Marx, Mokken, De Rijke 2004: 1115-1116): Նրանք կիրառում են WordNet -ի

¹ WordNet-ը անգլերեն բառապաշարի հսկայական շտեմարան է, որտեղ ընդգրկված են 166,000-ից ավելի բառաձևեր և իմաստային զույգեր: Այն ընդգրկում է մի շարք իմաստային հարաբերություններ, մասնավորապես հոմանիշներ, հակահիշներ, տեսականիշներ և այլն:

² WordNet-ը կիրառում է հոմանիշների շարքերը՝ սինսեթերը, բառային իմաստները նկարագրելու համար (Miller 1995: 40):

տարրերի միջև հեռավորության վրա հիմնված մեթոդը: Այն ենթադրում է տրված ածականների հուզականության դիրքորոշման որոշումը: Համաձայն նրանց « t_1 և t_2 բառերի միջև հեռավորությունը $d(t_1, t_2)$ այն ուղին է, որը կապում է t_1 -ը՝ t_2 -ին WordNet-ում»: (Kamps, Marx, Mokken, De Rijke 2004: 1115-1116): Դա ածականի հուզական դիրքորոշումը որոշվում է երկու հիմնական հուզականություն պարունակող բառերի, օրինակ՝ good և bad ածականների, հարաբերական հեռավորությամբ (Kamps, Marx, Mokken, De Rijke 2004: 1115-1116): Ածականի հուզական լիզքը հաշվարկելու համար Ջ. Կեմպը կիրառել է ստորև ներկայացված բանաձև 1-ում (1) (Kamps, Marx, Mokken, De Rijke 2004: 1115-1116):

(1)

$$SO(t) = \frac{(d(t, bad) - d(t, good))}{d(good, bad)}$$

Հարկ է նշել որ t դրական է, եթե միայն $SO(t) > 0$, այլապես այն բացասական է: $SO(t)$ բացարձակ արժեքը ներկայացնում է հուզականության ուժգնությունը:

Համաձայն Ն. Կաշի և Մ. Կիթսուրեգավայի՝ վեր էջի աղյուսակը կարող է պարունակել սյունակներ, որոնք հստակ տարանջատում են համապատասխան տեքստի դրական և բացասական դիրքորոշումները: Նման տեղեկատվությունը կարելի է կիրառել ընդարձակ վեր էջերի հուզական միավորներ պարունակող նախադասություններն առանձնացնելու համար: Այս գործընթացը հիմնված է համապատասխանաբար դրական և բացասական նախադասությունների շարքում ածականական արտահայտությունների վիճակագրության վրա (Kaji, Kitsuregawa 2007: 1075-1076):

Չնայած գոյություն ունեն բառարանահեն շատ մոտեցումներ, սակայն դրանց անկախ ուսումնասիրությունը կարծես թե անհնարին է: Այդ իսկ պատճառով երբեմն դժվար է նշել, թե այս մեթոդներից որոնք են արդյունավետ և նպատակահարմար: Ընդհանուր առմամբ, կարող ենք փաստել, որ բառարանահեն մոտեցման առավելությունն այն է, որ *մեծածավալ տվյալներից* (big data) հնարավոր է հեշտ և արագ ընդգծել հուզականություն պարունակող բառերը և դրանց հուզական լիզքը:

Հարկ է նշել, որ հնարավոր են որոշ բացթողումներ, որոնց հայտնաբերման և շտկման համար անհրաժեշտ կլինի մեխանիկական մոտեցման կիրառությունը: Բառարանահեն մոտեցման թերությունն այն է, որ բառերի հուզական լիզքը որոշելիս դուրս է մղվում համատեքստի դերը:

Կորպուսահեն մոտեցումը իրականացվում է 2 եղանակով՝ (Liu 2015: 193-194):

- հիմնական հույզեր արտահայտող բառերի միջոցով բացահայտվում են այլ հույզեր արտահայտող բառերը և դրանց հուզական դիրքորոշումները ոլորտային կորպուսից (domain specific corpus): (Liu 2015: 193):
- ոլորտային կորպուսի կիրառման միջոցով համընդհանուր կիրառություն ունեցող հուզական բառապաշարը համապատասխանեցվում է նոր բառապաշարի հետ: Գործնականում այս խնդիրը կարող է լինել ավելի բարդ, քան պարզապես ոլորտին բնորոշ հուզականություն պարունակող բառապաշարի ձևավորումը, քանի որ մի համատեքստում բառը կարող է արտահայտել դրական հույզ, մեկ այլ համատեքստում՝ բացասական (Liu 2015: 194): Հարկ է նշել, որ կորպուսահեն մոտեցումը կարող է կիրառվել համընդհանուր կիրառություն ունեցող հույզերի բառապաշար ձևավորելու համար, սակայն լայնածավալ կորպուսի բացակայության դեպքում ավելի նպատակահարմար է կիրառել բառարանահեն մոտեցումը, քանի որ բառարանները ընդգրկում են բոլոր բառերը (Liu 2015: 194):

Հուզական բառերի վերհանումը կորպուսում կարող է իրականացվել երկու եղանակով (Liu 2015: 194)՝

1. շաղկապների միջոցով՝ հիմնվելով դրանց լեզվաբանական օրենքների և կանոնների վրա: (Liu 2015: 194):
2. կարծիք արտահայտող ասոյթներում շարահյուսական հարաբերությունների քննությամբ: (Liu 2015: 194):

Առաջին եղանակը առաջարկել են Վ. Հաթզիվասիլոգլուն և Կ. Ռ. Մկկոունը: (Hatzivassiloglou, McKeown 1997: 174-176) Կանոններից մեկը, որը վերաբերում է **և** շաղկապին, ենթադրում է, որ դրանով կապակցված ածականները պետք է ունենան նույն հուզական դիրքորոշումը: Օրինակ՝ «Այս մեքենան գեղեցիկ և ընդարձակ է:» նախադասության մեջ, եթե *գեղեցիկ* ածականը պարունակում է դրական հույզ, ապա կարող ենք ենթադրել, որ *ընդարձակ* ածականը նույնպես դրական պետք է լինի: Նման կանոնները կիրառվում են նաև այլ շաղկապների հետ, մասնավորապես՝ **կամ, բայց, կամ կամ և ո՛չ ո՛չ**: Այս եղանակը կոչվում է հուզականության կայունություն: Հեղինակները նաև կիրառել են մեքենական ուսուցման քայլերը, որպեսզի պարզեն երկու ածականների հուզական դիրքորոշումները (Liu 2015: 194):

Երկրորդ եղանակը, որի հիմքում ընկած են շարահյուսական հարաբերությունները, ի սկզբանե նախատեսված է եղել կարծիքների

թիրախների վերհանման համար (Liu 2015: 195): Բ. Լիուն բերում է հետևյալ օրինակը (Liu 2015: 141)՝

The software is amazing.

Վերորբերյալ օրինակում *amazing* ածականը, բնորոշելով գոյականը կամ գոյականական բառակապակցությունները (տվյալ դեպքում software գոյականը), այն դարձնում է հուզականության ասպեկտ:³

Ամփոփելով կատարված հետազոտությունը՝ կարող ենք եզրակացնել, որ գոյություն ունի հուզական բառարանի ձևավորման երեք սկզբունք: Այդ սկզբունքներն անմիջականորեն փոխկապակցված են և դրանց կիրառության միջոցով հնարավոր է ստեղծել հայերեն առցանց հաղորդակցության համար նախատեսված ուրույն հուզական բառապաշար: Նման բառապաշարի առկայությունը թույլ կտա ճշգրիտ եղանակով վերհանել առցանց հրապարակումների հուզարտահայտչականությունը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Большакова Е.И., Компьютерная лингвистика: методы, ресурсы, приложения, Москва, 2011. Bol'shakova E.I., Komp'yuternaja lingvistika: metody, resursy, prilozhenija, Moskva, 2011.
2. Esuli A., Sebastiani F., SentiWordNet: A Publicly Available Lexical Resource for Opinion Mining, Proceedings of the Fifth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'06), Italy, 2006
3. Hatzivassiloglou V., McKeown K. R., Predicting the Semantic Orientation of Adjectives. In Proceedings of Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (ACL-1997). 1997.
4. Joshi A., Bhattacharyya P., Ahire S., Sentiment Resources: Lexicons and Datasets, A Practical Guide to Sentiment Analysis, Springer International Publishing AG, 2017

³ Ասպեկտը կատեգորիա, հատկանիշ կամ թեմա է, որի մասին տեքստում խոսվում է: (<https://monkeylearn.com/blog/aspect-based-sentiment-analysis/>) Ասպեկտների վրա հիմնված հուզարտահայտչականության վերլուծությունը տեքստի վերլուծության մի տեսակ է, որը դասակարգում է տեքստերը ըստ ասպեկտների և վերհանում յուրաքանչյուր ասպեկտի առնչվող հոյզերը: (<https://www.wonderflow.ai/blog/challenges-in-aspect-based-sentiment-analysis-absa>)

5. Kaji N., Kitsuregawa M.. Building Lexicon for Sentiment Analysis from Massive Collection of HTML Documents. In Proceedings of the Joint Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing and Computational Natural Language Learning (EMNLP-2007), Prague 2007.
6. Kamps J., Marx M., Mokken R. J., De Rijke M., Using Wordnet to Measure Semantic Orientation of Adjectives. In Proceedings of LREC-2004.
7. Liu B., Sentiment Analysis, Mining Opinions, Sentiments, and Emotions, Cambridge University Press, 2015
8. Miller, G. A., WordNet: A lexical database for English. Communications of the ACM, 1995

INTERNET SOURCES

9. <https://bit.ly/3cKdBHE> (01.09.2021)
10. <http://www.wjh.harvard.edu/~inquirer/homecat.htm> (01.09.2021)
11. <http://www.wjh.harvard.edu/~inquirer/Yes.html> (01.09.2021)
12. <http://www.wjh.harvard.edu/~inquirer/No.html> (01.12.2021)
13. <https://monkeylearn.com/blog/aspect-based-sentiment-analysis/> (01.12.2021)
14. <https://www.wonderflow.ai/blog/challenges-in-aspect-based-sentiment-analysis-absa> (01.12.2021)

АННА АВETИСЯН - ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ АНАЛИЗА ТОНАЛЬНОСТИ

***Ключевые слова:** Вычислительная лингвистика, словарный подход, корпусный подход, лексика настроений, лексика, программное обеспечение для определения настроений, ориентация настроений*

Анализ тональности - неотъемлемая часть компьютерной лингвистики, целью которой является выявление полярности текста. Этот процесс основан на выявлении тональной лексики, поскольку именно она является основным проводником эмоциональной конъюнктуры.

Таким образом, основная цель данной статьи - представить принципы генерации лексики тональности, которая в основном осуществляется с помощью трех основных принципов: ручного, словарного и корпусного подходов. Каждый подход имеет свою собственную функцию и может быть использован с целью системной компиляции тональной лексики. Эти подходы взаимосвязаны и наилучшим образом дополняют друг друга.

Развитие информационных технологий в наивысшей степени определяет актуальность данного исследования, так как тональная лексика способствует распространению постов в социальных сетях.

ANNA AVETISYAN - THE PRINCIPLES OF SENTIMENT LEXICON GENERATION IN SENTIMENT ANALYSIS SOFTWARE

Keywords: *Computational Linguistics, Dictionary-Based Approach, Corpus-Based Approach, Sentiment Lexicon, Lexicon, Sentiment Detection Software, Sentiment Orientation*

Sentiment analysis (SA) is an essential part of computational linguistics that aims at disclosing the polarity of the text. This process is mainly based on singling out sentiment lexicon since words and phrases are the main means of conveying sentiments.

The main objective of this article is to present the principles of sentiment lexicon generation. The latter is mainly carried out through three approaches, namely manual approach, dictionary-based approach, and corpus-based approach. Each approach has its own peculiarities and can be used to make sentiment lexicon compilation accurate and relevant. Those approaches are intertwined and they complement each other perfectly.

The topicality of the research is mainly determined by the development of information technology that promotes the dissemination of online content pertaining to several sentiments.

Ներկայացվել է՝ 10.09.2021

Գրախոսվել է՝ 09.09.2021

Երաշխավորվել է ԲՊՀ Անգլերենի ամբիոնի կողմից՝ 27.10.2021

ACTUALIZATION OF CONCEPT “HOMELAND” IN ENGLISH, AMERICAN
AND ARMENIAN POETRY

LILIT BADALYAN

Keywords: *concept, linguo-culture, layers of a concept, core layer of a concept, base of a concept, periphery of a concept, homeland, motherland, fatherland*

The study of the concept is of great importance in modern linguistics. Concepts are formed from direct sensorial experience, from direct interrelation with already existing ones, from learning of the meaning of linguistic units, as well as from language communication that includes explaining a concept to a person. With the increasing number of the attributes assigned to the concept, the level of its abstractness grows. This process turns the concept from a sensual image into a mental one. Concepts are language-independent elements of consciousness and represent mental, cognitive and affective, and dynamic units that are dependent on the person's mental life (Solonchak 2014:353).

There are several approaches to the understanding of the concept at present. Scholars treat concepts as linguistic-cognitive, psycholinguistic, linguistic-cultural, cultural or linguistic phenomena, each defining the specific boundary of the concept (Nemickien 2011:3).

Any concept consists of 3 layers: the core, the base and periphery. If the core includes the universal features, the base reflects the national perceptions. The individual perceptions can be observed in the periphery. The concepts are usually actualized in a language through words and expressions, but they can also be actualized through various stylistic devices, that is, through certain associations with other concepts. The associative layer is best observed in literature where both the base (national) and periphery (individual) layers of a concept can be studied.

The combination of the core layer, main and peripheral layers determines the volume and structure of the concept. This structure is liable to changes, as the constituents of a concept can be modified. The modification of the content, volume and number of concepts occur to our perception

continuously because the perception of the world is a non-stop process which occurs with the help of holistic images (Soloanchak 2014:355).

The given paper *aims* to study the base of the concept “Homeland” through analysis of poems devoted to England, America and Armenia. The study of the national and individual layers of concepts is *topical* as it can contribute to raising cultural awareness and promote intercultural communication.

There are certain factors that shape the perception of any concept - history, geography, beliefs, national identity, superstitions and any other aspects of life that are reflected in a lingo-culture. All the above-enumerated aspects play a crucial role in the formation of the concept “homeland”. Possessing the same core meaning of “the country where you were born, the place of origin” for all nations, the concept under study displays striking differences in the layers of base and periphery if we compare its linguistic representation in different lingo-cultures. The best way of studying the actualization of a concept is the analysis of corresponding semantic fields and phraseological units. However, the analysis of the linguistic actualization of concepts in speech, in belle-lettre style or publicistic style, may help to disclose new national and individual layers of the perception of a concept.

To delimit the scope of our analysis we have focused on the verbalization of the concept “homeland” in the poems dedicated to England, America and Armenia. Before passing on to the analysis of the selected poems, a brief description of the lexical group of nouns actualizing the concept under study should be presented.

Both in English and Armenian there are a number of words and expressions that have the meaning of “native land”. These words display both similarities and differences. For instance, in English there is a gender neutral word “homeland” which Armenian lacks.

When naming the concept under study English and Armenian make a reference to parents which testifies to the great significance of a native land to a person. However, if in English it is more common to use the word *motherland* rather than *fatherland*, in Armenian the word «հայրենիք» (*fatherland*) is the central one in naming the given concept. It can be inferred that Armenians have a strong connection with their forefathers, and that patriarchy is the most accepted social system in Armenia, whereas in English the word *fatherland* is not widely used and it is formed under the influence of German.

It should also be mentioned that in Armenian there are some expressions denoting native land which have the component “mother”, such

as մայր երկիր, մայր հող, մայր հայրենիք, that emphasize the fertility of native land, its perception as a birthplace. Even the epithets characterizing Armenia may convey this idea, e.g. երկիր կաթոգին, Հայաստան յար, անուշ Հայաստան. The same idea underlies the word *motherland* in English. It is not surprising that the pronoun *she* is used to denote the country.

The concept under study may also be actualized through such words as *home* and *land* in English, and *յրուն*, *հող*, *երկիր* in Armenian, but they are often modified by the words *father* and *mother*.

The above-mentioned nouns in English and Armenian are employed in the poems as the key words through which the message is conveyed to the readers. However, the poets also used many stylistic devices to depict their perception of or attitude to their homeland. Through these stylistic devices they reveal their love for or their pride in their country. In this respect, it is of interest to mention that unlike England and Armenia, the concept of America as homeland is closely connected to and is perceived through other concepts, such as “Freedom”, “Equality” and “American Dream”. We observe the repetition of these words in all the poems, namely “Let America be America again” by Langston Huges, “America for me” by Henry Van Dyke, and William Carman “New England Thanksgiving” by William Carman. The countries of the forefathers of America, that is Europe and Africa form the periphery of the concept “America as Homeland”, for these continents provide the basis of the culture and identity of America.

The poem “Let America be America again” written in 1935 by Langston Hughes depicts the most prototypical associations that people have about America. The poet creates the image of America as a land of freedom and a land where dreams come true. The idea of the American dream is the belief that anyone can take any role in society regardless of their birthplace, class and race. The base of the American dream is freedom which is believed to be the backbone of a prosperous and successful society.

The words *land*, *homeland*, *home* and *America* present the concept of “homeland” for those living in the US and this concept is closely interrelated with those of “freedom/liberty” and “fulfilled dreams/opportunities”.

*O, let my land be a land where Liberty
Is crowned with no false patriotic wreath,
But opportunity is real, and life is free,
Equality is in the air we breathe.
Let America be the dream the dreamers dreamed—
Let it be that great strong land of love
Where never kings connive nor tyrants scheme*

*That any man be crushed by one above.
(It never was America to me.)*

Further, the author claims that the Land cannot be separated from the people who live there, irrespective of their social class or race.

*I am the poor white, fooled and pushed apart,
I am the Negro bearing slavery's scars.
I am the red man driven from the land,
I am the immigrant clutching the hope I seek—
And finding only the same old stupid plan
Of dog eat dog, of mighty crush the weak.*

The words *white men*, *Negro*, *red man*, *farmer*, *worker* and *immigrant* make up the base of the concept “homeland” in America, as there can't be a native land without those who love it and have dreams about making it a better place to live in.

These are the people who make America as it is. They are the descendants of people who came from the Old World and Africa with a dream of establishing the Land of Freedom.

*...Yet I'm the one who dreamt our basic dream
In the Old World while still a serf of kings,
Who dreamt a dream so strong, so brave, so true,
That even yet its mighty daring sings
In every brick and stone, in every furrow turned
That's made America the land it has become.
O, I'm the man who sailed those early seas
In search of what I meant to be my home—
For I'm the one who left dark Ireland's shore,
And Poland's plain, and England's grassy lea,
And torn from Black Africa's strand I came
To build a “homeland of the free.” ...*

As mentioned above, the Old World with its components (Ireland's shore, Poland's plain, England's grassy lea, etc.) and Black Africa form a kind of periphery for the American concept of “homeland” as the ancestors of the Americans were immigrants who called America their home, thus, the roots of the American identity go back to Europe and Africa, linking these continents with America.

Henry Van Dyke's poem “America for me”, written in 1909, is built on the contrast of refined Europe and wild America, the past and the future.

*....So it's home again, and home again, America for me!
My heart is turning home again, and there I long to be,*

*Oh, it's home again, and home again, America for me!
I want a ship that's westward bound to plough the rolling sea,
To the blessed Land of Room Enough beyond the ocean bars,-
Where the air is full of sunlight and the flag is full of stars....*

The author goes on to compare America with countries like Germany and France. However, this comparison again leads him to highlight the greatness of America.

*...I like the German fir-woods, in green battalions drilled;
I like the gardens of Versailles with flashing fountains filled;
But, oh, to take your hand, my dear, and ramble for a day
In the friendly western woodland where Nature has her way! ...*

Focusing on the flora of the countries, namely the woods, the author again emphasizes the fact that they may be green and captivating, but only in America, they are friendly. In Germany the “fir-woods” have some order, they look like drilled battalions, in France, the “gardens” are well cared for, whereas in America they have wild woodland, still, one is at home and feels safe there. Further, Dyke says that Europeans look back to the past instead of building the future, while in America they look towards the future.

*... I know that Europe's wonderful, yet something seems to lack:
The Past is too much with her, and the people looking back.
But the glory of the Present is to make the Future free,—
We love our land for what she is and what she is to be. ...*

If in the poem “Let America be America again” the author talks about the American dream in rather an explicit way with the implications that the America that he imagines is free and full of real opportunities for people regardless of their race and any other background, Dyke only actualizes the concept of the American dream in the last stanza with the help of comparison belittling Europeans once again for their approach of looking back at the past instead of building a free future.

It should be mentioned again that the notion of a free country from the point of American reality is perceived as freedom of an individual who can work, think and create without any restrictions. That is, freedom also implies equality.

Similar ideas are expressed by Bliss William Carman in his poem “A New England Thanksgiving” in which he glorifies his victorious ancestors due to whose bravery New England exists. The old is presented as the beginning of something joyous and positive. The new country was built on the purpose their ancestors held fast, their dreams that required risk and the glory they gain for the land at the sacrifice of their lives. The poem ends in the same

way referring to ancestors, emphasizing that their “fathers’ faith” was the foundation of New England.

... *Here lived the men who gave us
The purpose that holds fast,
The dream that nerves endeavor,
The glory that shall last.
Here strong as pines in winter
And free as ripening corn,
Our faith in fair ideals —
Our fathers’ faiths —was born.*

Unlike American poets, who don’t resort to metaphors much, the English poets, namely William Shakespeare in an extract from John of Gaunt’s speech in “Richard II”, Colin Ian Jeffery in “England, Beloved England,” William Watson in “She stands a thousand-wintered tree”, Alfred Austin in “A dream of England”, glorify England as a powerful kingdom through words and expressions that directly and metaphorically refer to kingdom. They build the picture of a country that has reached the peak of its glory and linked many other lands and helped many other countries to emerge on the world map. Like America it is a country that is forged by various races, creeds and religions and it is a Mother to her sons and daughters living abroad.

In the extract from John of Gaunt’s speech in “Richard II” William Shakespeare verbalizes the concept of “England as homeland” through various semantic fields. Besides the words *earth*, *little world* and *plot* that stand for land/homeland, England is presented as a kingdom and a sacred place. Thus, the author employs words and phrases belonging to the semantic field of *kingdom*, such as the *throne of kings*, *sceptered isle*, *earth of majesty*, *realm*, *seat of Mars* which metonymically or metaphorically refer to England. The latter has an interesting implication. Mars represents the Roman God of War and Shakespeare reminds us that only those who have enough power to be engaged in wars can be in the reign of England. So, on the one hand, England is like a paradise, on the other hand, it is ruled by kings whose spirit is in wars.

Further, England is depicted as a hallowed place through such metaphoric phrases as other Eden, demi-paradise, fortress built by Nature for herself. The author resorts to the metaphor “precious stone set in the silver sea”, to show that the country is so beautiful that it arouses the envy of other countries.

... *This royal throne of kings, this sceptred isle,
This earth of majesty, this seat of Mars,*

*This other Eden, demi-paradise,
This fortress built by Nature for herself
Against infection and the hand of war,
This happy breed of men, this little world,
This precious stone set in the silver sea,
Which serves it in the office of a wall,
Or as a moat defensive to a house,
Against the envy of less happier lands,
This blessed plot, this earth, this realm, this England. ...*

In another poem "England, Beloved England" written by Colin Ian Jeffery, the concept of "England as homeland" is actualized through such metaphoric expressions as "an emerald isle of heart and joy", "home of scholars and dreams" "Nation's heart". These metaphors comprise a great deal of descriptive and informative elements that form the base of the concept of England as homeland. The geography of England that comprises the British Isles drove the poet to name England "an emerald isle". He uses the metaphor "emerald isle of heart and joy" which denotes that people live happily in England. We can draw a parallel between Jeffery's use of "Emerald Isle of heart and Joy" with Shakespeare's famous metaphor "precious stone set in the silver sea". Though the constituents of the metaphors vary in two poems, they express the unique beauty of England that stands out from other countries.

Further, Jeffery says that England is a country created by collective efforts. According to him Nation's heart, that is, the essence of England is forged through mingling religions, creeds, races, etc. These nations have contributed to the creation of England and now, as a result, it is a country of all colours, creeds, religions where men and women live with resolve.

*England, beloved England
Emerald Isle of heart and joy
Home of scholars and dreamers
Men and women with resolve
Standing fast against tyranny.
Children bright future
All colours, creeds, religions
Mingling forging Nation's heart
England, beloved England.*

In the poem "England and her Colonies" by William Watson England is actualized as a mother whose sons feel a strong connection with her and will aid her whenever she is in need.

In the first part, the concept of “England as homeland” is presented through implied comparison with “a thousand-wintered tree”. The author emphasizes the ancient history of England and winter can be viewed as a symbol of hardship.

In the next sentence, the metaphor “broad roots coil beneath the sea” also serves to describe the ancient history of England which is like an old tree that has broad roots that are so enormous and strong that have penetrated beneath the sea.

*She stands a thousand-wintered tree
By countless morns impearled;
Her broad roots coil beneath the sea,
Her branches sweep the world;
Her seeds, by careless winds conveyed,
Clothe the remotest strand
With forests from her scatterings made,
New nations fostered in her shade
And linking land with land. ...*

England’s colonization policy is implied through the metaphoric expression “her branches sweep the world”. Once having 13 colonies England spreads its strength and influence all over the world. It means that England is so powerful that it has a strong influence on other parts of the world stretching from South Africa northward to Egypt.

The author calls for all the sons of England not to forget who they are, and never lose their connection with the ancestors, that is, with their land. England is presented as a Mother who can call for her sons if she is in need.

*... O ye by wandering tempest sown
'Neath every alien star,
Forget not whence the breath was blown
That wafted you afar!
For ye are still her ancient seed
On younger soil let fall
Children of Britain's island-breed,
To whom the Mother in her need.
Perchance may one day call.
Perchance may one day call.*

The Armenian poets build a two-fold picture of Armenia. On the one hand, Armenia is depicted as a place that has faced a lot of suffering and hardship, invasions and genocide. On the other hand, it is presented as a thriving country. The poems stand out with abundant use of epithets and metaphors

that can't be observed, for instance in the poems dedicated to America. It is of interest to note that even the epithets and metaphors that describe the battered and humiliated country show the love of the poets towards their country and emphasize their care and love for it. Moreover, Armenia is often personified in the poems and the poets address it using a second person.

The analysis is based on the poems «Ես իմ անուշ Հայաստանի» by Yeghishe Charents, «Անունդ տալիս» by Hamo Sahyan, «Հայրենիք» by Avetiq Isahakyan.

Written by Y. Charents in 1920-1921, the poem «Ես իմ անուշ Հայաստանի» is one of the most popular poems dedicated to Armenia. The poem refers to a large number of Armenian symbols, such as elements of nature, historical references, etc., all spiced with epithets. Each cluster of epithets aims at pointing out certain features that make Armenia so unique and dear to the author.

The epithets like արևահամ բառ, լուսե լիճը, վիշապաձայն բուքը, վսեմ բուքը, վառման բոյր create an astounding image of Armenia full of imaginative and vivid scenery.

Ես իմ անուշ Հայաստանի արևահամ բառն եմ սիրում,

...

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լիճը լուսե,

Արևն ամռան ու ծմեռվա վիշապաձայն բուքը վսեմ,

Մթուն կորած խրճիթների անհյուրընկալ պատերը սև ...

Another cluster of epithets, such as ողբանվագ, լացակումած լար, արնանման ծաղիկներ, ողբաձայն երգեր, արյունաքամ վերքեր, որք ու արնավառ Հայաստան, aims at disclosing the sorrow that Armenia experienced throughout its long history. The epithets create a picture of blood, tears and mourning.

... Մեր հին սագի ողբանվագ, լացակումած լարն եմ սիրում,

Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բոյրը վառման,

Ո՛ր էլ լինեմ - չե՛մ մոռանա ես ողբաձայն երգերը մեր,

Չե՛մ մոռանա աղոթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,

Ինչքան էլ սո՛ր սիրտս խոցեն արյունաքամ վերքերը մեր –

Էլի՛ ես որք ու արնավառ իմ Հայաստան- յա՛րն եմ սիրում: ...

The way how the words denoting sorrow on the one hand, and warmth and beauty, on the other hand, are so beautifully interlaced with Armenia is probably one of the key factors that this poem stands out among others.

Another Armenian poem that has been selected for analysis is «Անունդ տալիս» written by Hamo Sahyan in which he depicts Armenia by enumerating or referring to some seemingly small details and objects that

taken together record the history of Armenia. In this poem as well thematic groups can be distinguished, e.g. buildings and parts of buildings: *a house inside a cave, a leaning chapel, an old aged bridge, a displaced door of a fortress, a pillar from a ruined temple, a deflected pillar, an abandoned tandoor.*

Հայաստան, անունդ տալիս,
 Ժայռի մեջ մի տուն եմ հիշում,
 Ալևոր կամուրջի հոնքին
 Ծիծեռի մի բույն եմ հիշում,
 Թեքված մի մատուռ եմ հիշում
 Եվ բերդի տեղահան մի դուռ,
 Ավերակ տաճարի մի վեմ
 Եվ բեկված մի սյուն եմ հիշում:...

We see a peaceful life that is suddenly distorted with the outbreak of war. It shows that the Armenians created their comfort and lived there happily until the war started and made them leave their home. There is a house in the cave with a tandoor inside. It creates warm feelings of a rural area with humble people. The abundance of religion-related words like *temple, chapel, pillar* shows that Armenian had a strong belief in God.

The second thematic group comprises flora of Armenia and words and phrases related to them: *a nest of swallow, a sunny mountain, a shallow stream, a blue flower, a lonely poplar's clatter.*

... Հիշում եմ լքված մի թռնիք,
 Բերանին մամռոտած մի խուփ,
 Մամռոտած որմի խոռոչում
 Մասրենու վարսաթափ մի թուփ,
 Աշխարհի քարերին մաշված,
 Աշխարհից խոռված մի ցուպ,-
 Եվ հեռվում ինչ-որ ուշացած
 Ձիերի դոփյուն եմ հիշում:
 Արևոտ մի սար եմ հիշում,
 Ճակատին ձյունի պատառիկ,
 Սարն ի վար բարակ մի առու-
 Շուրթերին հայրեն ու տաղիկ,
 Յորենի կանաչ արտի մեջ
 Առվույտի կապույտ մի ծաղիկ
 Եվ արտի եզրին՝ մենավոր
 Մի բարդու շրշյուն եմ հիշում:

Such adjectives as *leaning, displaced, ruined, deflected* create the picture of an invaded country. To better create the effect of abandonment another stylistic device employed by the author is personification in the following lines “a thin stream with medieval songs on the lips”, “an abandoned tandoor with mossy lid pinched in the mouth”, “an offended crook”. Through presentation of the constituents of Armenia Sahyan also personifies Armenia. Moreover, he addresses Armenia as if he is speaking to an old person who needs love and care.

While Y. Charents could depict the Armenian mournful history so gloriously, H. Sahyan created a very sad and dramatic image of Armenia with adjectives denoting abandonment and with the repeated use of the indefinite article “a”. The use of the pronoun «մի (“a”)) in its turn leads the reader to perceive Armenia as a small, poor, invaded and abandoned country which is still too dear to the poet and arouses warm feelings in him. All those minute things make up Armenian and the Armenians love their country as it is - often battered and humiliated but still resisting the tides and storms of history. All the above-mentioned observations can be made on another famous poem «Ախր ես ինչպես վեր կենամ գնամ» by H.Sahyan.

*Ախր ես ինչպե՛ս վեր կենամ գնամ,
Ախր ես ինչպե՛ս ուրիշ տեղ մնամ:
Ախր ուրիշ տեղ հայրեններ չկան,
Ախր ուրիշ տեղ հորովել չկա,
Ախր ուրիշ տեղ սեփական մոխրում
Սեփական հոգին խորովել չկա,
Ախր ուրիշ տեղ
Սեփական բախտից խոռովել չկա: ...*

The poet’s love for Armenia is so great that he identifies himself with his homeland.

*Ախր ես ինչպե՛ս վեր կենամ գնամ,
Ախր ես ինչպե՛ս ուրիշ տեղ մնամ,
Ախր ես ինչպե՛ս ապրեմ առանց ինձ:*

In the poem «Հայրենիքիս» Avetiq Isahakayan ponders over the fate of his country that has been plundered by different nations for years. The poem is divided into two parts dedicated to old and new Armenia. The concept of old Armenia is actualized with the epithet «հեզ հայրենիք» that is humble Armenia that has to endure its destiny of being invaded and those times that “poor” Armenia existed are referred to as cruel times (դաժան դարեր). In this poem Armenia is again personified and it strengthens the effect of the sufferings the author describes through such metaphoric expressions as

ընկել էիր խեղճ քառուղու վրա բախվող ազգերի, սրտիդ մեջ մխված բյուր նիզակ ու տեգ, սրում էին ճիչով խնդազին անգղներն իրենց կտուցները վես հոշոտելու քեզ:

Such expressions are meant to depict the unequal fight that humble Armenia had to wage against its merciless enemies which are presented as vultures that had come from taiga to mutilate and devour this small country.

*Յորենի ծփուն արտերի եզրին
Կանգնել խորհում եմ սրտիս մեջ լռին —
Մի՞թե դու չէիր, հայրենիք իմ հեգ,
Որ տայգաներից, մթին յուրդերից
Հորդացող — եկող ելուզակների
Բյուր նիզակ ու տեգ
Սրտիդ մեջ մխված՝ ընկել էիր խեղճ,
Քառուղու վրա բախվող ազգերի,
Դաժան դարերի մղձավանջի մեջ,
Սմբակների տակ խոլ նժույզների.
Եվ սրում էին ճիչով խնդազին
Անգղներն իրենց կտուցները վես
Քո արևակեզ ժայռերի վրա՝
Հոշոտելու քեզ...*

The second part presents new Armenia. The tone of the poem suddenly transfers from sorrowful into a victorious one and verbs and expressions like *thrive, exult, sing, sound victorious, rising smoke from huts* help to build the picture of a thriving country.

*... Եվ սակայն հիմա
Դու նորից ծաղկել, ցնծում ես նորից,
Ելնում է ծուխը խրճիթներից հին,
Ուր մայրս անուշ օրորել է ինձ,
Իմաստավորել մանուկ իմ հոգին
Քո հզոր լեզվով, երկիր կաթոզին:
Այնքան ժամանակ, որ պիտի հերկե
Սևահողդ հին՝ քո կտրիճ որդին,
Եվ գուսանդ վառ՝ սերդ պիտի երգե,
Դու պիտի ծաղկիս, երկիր հայրական,
Քո ոգով, ոճով և բարձրագլուխ,
Դու պիտի հնչես, հնչես հաղթական,
Իմ հին հայ լեզու՝ քա՛ղցր ու սրտաբո՛ւխ:*

On the whole, we can conclude that the concept “homeland”, though universal, has striking national differences of perception that depends on the

history of the nation or people inhabiting that concrete land, as well as the status of that country in the world.

REFERENCES

1. Nemickien Ž, "Concept" in Modern Linguistics: the Component of the Concept "Good", Periodinis Mokslo Straipsni? Leidiny, 2011
2. Solonchak T., Pesina S. "Concept and its structure", 2nd Global Conference on Linguistics and Foreign Language Teaching, Dubai, 2014

POEMS

1. Austin A. "A dream of England", <https://www.poeticous.com/alfred-austin/a-dream-of-england>
2. Carman B. W. "A New England Thanksgiving", <https://www.poemhunter.com/poem/a-new-england-thanksgiving/>
3. Dyke H. V. (1909) "America for me", <http://www.potw.org/archive/potw308.html>
4. Hughes L. "Let America be America again" , <https://poets.org/poem/let-america-be-america-again>
5. Jeffery C. I. "England, Beloved England", <https://www.poemhunter.com/poem/england-beloved-england/>
6. Shakespeare W. Richard II, 1595
7. Watson W. "She stands a thousand wintered tree", https://www.lieder.net/lieder/get_text.html?TextId=46785
8. Իսահակյան Ա. «Հայրենիք», Isahakyan A. «Hayrenqis» <https://m.mamul.am/ru/post/32932>
9. Չարենց Ե. «Ես իմ անուշ Հայաստանի», Charenc E. «Es im anowsh Hayastani», 1921. <https://grqamol.am/article/exishe-charenc-es-im-anush-hayastani/>
10. Սահյան Հ. «Անունդ տալիս», Sahyan H. «Anownd talis» <https://grqamol.am/article/hamo-sahyan-anund-talis/>
11. Սահյան Հ. «Ախր ես ինչպես վեր կենամ գնամ», Sahyan H. «Axr es inchpes ver kenam gnam» <https://grqamol.am/article/hamo-sahyan-axr-es-inchpes/>

ԼԻԼԻԹ ԲԱԴԱԼՅԱՆ - «ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ՀԱՍԿԱՑՈՒՅԹԻ ԱՌԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ, ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԵՎ ՀԱՅ ՊՈԵԶԻԱՅՈՒՄ

Հիմնաբառեր՝ հասկացույթ, լեզվամշակույթ, հասկացույթի շերտեր, հասկացույթի միջուկային շերտ, հասկացույթի հիմնաշերտ, հասկացույթի եզրային շերտ, հայրենք

Հոդվածը քննում է «հայրենիք» հասկացույթի ազգային և անհատական շերտերի առանձնահատկությունները՝ հիմնվելով անգլիական, ամերիկյան և հայ պոետիկ վերլուծության վրա: Ընտրված բանաստեղծությունների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ տվյալ հասկացույթը, լինելով համընդհանուր, ակնհայտ տարբերություններ է դրսևորում ազգային և անհատական շերտերում, ինչը մեծամասամբ պայմանավորված է տվյալ երկրի պատմությամբ, աշխարհագրությամբ, ինչպես նաև աշխարհում իր գրաված դիրքով և կարգավիճակով:

ЛИЛИТ БАДАЛЯН- АКТУАЛИЗАЦИЯ ПОНЯТИЯ «ОТЕЧЕСТВО» В АНГЛИЙСКОЙ, АМЕРИКАНСКОЙ И АРМЯНСКОЙ ПОЭЗИИ

Ключевые слова: концепт, лингвокультура, слои концепта, ядро концепта, базовый слой концепта, периферия концепта, родина, отечество.

В статье исследуются особенности национально-индивидуальных пластов понятия «родина» на основе анализа английской, американской и армянской поэзии. В целом можно сделать вывод, что понятие «родина», хотя и универсальное, имеет отчетливые национальные различия в восприятии, которые зависят от истории и географии конкретной страны, а также от статуса этой страны в мире.

Ներկայացվել է՝ 17.09.2021

Գրախոսվել է՝ 15.09.2021

THE SEMANTIC-STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF NONCE WORDS
FORMED WITH THE PREFIX *UN-* IN ENGLISH JOURNALISTIC ARTICLES

GAYANE BARSEGHYAN

Keywords: *nonce words, derivatives, prefix, semantic-structural characteristics, stylistic devices*

The English language, as any language in the world, is developing in response to the changes in economic, social, political, cultural and scientific life. Language is dynamic and the current of time continuously brings about new words in the language. The paper is concerned with the analysis of the nonce words formed with *the prefix un-* used in English newspaper articles and it is intended at the semantic-structural analysis of the extracted words. It also seeks to reveal the nonce status of the words under study, i.e. the word further has occasional usage or gains frequency in the language, turning into a neologism.

The topicality of the article is conditioned by the fact that the users of online social media produce a vast number of articles each day, some of which contain nonce words which are further the object of lexicological analysis. The *aim* of the research is to reveal the semantic-structural features of nonce-words with *the prefix un-* employed in English journalistic articles, and to indicate the cases of their socialization and inclusion in English monolingual dictionaries. To realize the aforementioned aims and objectives, *the descriptive, componential and statistical methods* of analysis have been applied to the research. Overall, the object of the study of the paper are 51 English derived nonce words formed with the prefix *un-*, extracted from English journalistic articles.

Nonce-words are formed in different word-building ways (derivation, compounding, blending, abbreviation, shortening) and they are not subject to conventional and common methods of word formation. They also have characteristic features, that define the essence of occasionality: they are made on the spur of the moment to suit and describe a specific occasion. Therefore, it does not come as surprise to learn that nonce-words are termed as *occasionalisms as well*.

It should be noted that the term “occasional words” was firstly introduced by N. Feldman in his article “*Occasional words and lexicography*” in 1957. These entities are referred to as “non-normativity”, since they are not fixed in the dictionary. In the spirit of G. Yule, “since occasionalisms have a greater stylistic and semantic load than words, they can be more suitable in a certain context [...] The occasionalism is perceived as a new word, regardless of the time of its creation and use: if it becomes usual, then the novelty will be felt always. This fact distinguishes occasionalism from another type of neoplasms in the language – neologism, the novelty of which is gradually erased in the process of using this word” (Yule 2006:120).

As K. Kubova maintains that “the system of vocabulary has its centre and periphery” (Kubova 2009).

In J. Pepernik’s spirit, “the centre is occupied by lexical units with greatest stability and frequency and with greatest independence from the changeable extralinguistic reality [...] The periphery contains words that are limited in frequency [...] On the extreme periphery of neologisms is the nonce formation, that is a word coined on the spur of the moment to cover some immediate need (or to show off the inventiveness of the author, often a journalist) and used only ‘for the nonce’ [...] it may never become institutionalized (lexicalized) i.e. accepted as a regular lexical item” (Pepernik 2006 as cited in Kubova 2009. (4)

Newly-coined words undergo a long process before making their way into dictionaries. L. Bauer divides this process into three stages – nonce formation, institutionalization and lexicalization (Bauer 1983). The latter entails that nonce-formations may gain high frequency of use, become lexicalized or disappear from vocabulary. Furthermore, L. Bauer defines a nonce formation as “a new complex word coined by a speaker/writer on the spur of the moment to cover some immediate need” (Bauer 1983:45).

V. Adams states that “some of the ways of forming words in present-day English can be resorted to for the creation of new words whenever the occasion demands - these are called productive ways of forming words, other ways of forming words cannot now produce new words, and these are commonly termed nonproductive or unproductive” (Adams 2016:133). In addition, V. Adams maintains “it follows that productivity of word-building ways, individual derivational patterns and derivational affixes is understood as their ability of making new words which all who speak English find no difficulty in understanding, in particular their ability to create what are called occasional words or nonce-words. The term suggests that a speaker coins

such words when they need them; if on another occasion the same word is needed again, people coin it afresh (Adams 2016:133).

Now, let us turn to the discussion of the semantic-structural characteristics of nonce-words formed with prefix *un-*, which are coined and used apparently to suit a particular occasion, and which are sometimes used independently by journalists, but mostly not adopted into general use.

- **unbad (adj)**

e.g. “*The Legend was delightfully written and wittily cast, including the very unbad Kevin Whately as the big baddie Wolf, a pig hater [...]*” (*The Guardian* 18 April 2004).

The word *unbad* is formed by adding the prefix *un-* to the adjective stem *bad*. It means “good or excellent”. In the above-mentioned example it is used ironically and introduces the stylistic device *irony* into the context. Thus, it conveys the journalist’s intended message more vividly, makes the sentence more emotive and evaluative.

- **un-Black-like (adv/adj)**

e.g. *This week's new films(headline) Black is agreeable un-Black-like in this Texan small town, black comedy* (*The Guardian* 27 April 2013).

The word *un-black-like* is formed by adding the prefix *un-* to the adverb *black-like*. It means “not black” and implies that the humor in the comedy is not very offensive. Here the nonce word *un-Black-like* is used in the above-mentioned example as an epithet.

- **unboring (adj)**

e.g. *Get the guide tomorrow for your fill of completely unboring bands, unboring DJs and unboring apps!* (*The Guardian* 04 July 2014).

The word *unboring* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *boring*. It means “interesting and attention-grabbing”. The nonce word *unboring* is used in the above-mentioned as an *epithet*. In this sentence the use of this word makes the sentence more emotive and evaluative. Here the journalist’s aim was to draw the readers’ attention and the creation of the nonce-word *unboring* serves the purpose of advertising.

- **un-City (adj)**

e.g. *It was very un-City and it left them in the un-City position of being two points clear at the top of the League* (*The Guardian* 21 Nov 1999).

The word *un-City* is coined by adding the prefix *un-* to the noun *city*. It implies something that is not typical to cities.

- **unclever (adj)**

e.g. [a] *A song for my endoscopy (headline) [...] John Addams is currently taking requests from up to 40 people who, when they order his new*

album **Unclever**, will also receive a song composed by Adams on a theme of their choice (*The Guardian* 12 Dec 2007).

e.g. [b] *Two very dull and **unclever** words perhaps most accurately describe it: funny and sad* (*The Guardian* 08 Jan 2000).

The word *unclever* is coined by the prefix *un-* to the adjective stem *clever*. It means “stupid”. In the above-mentioned examples the nonce-word *unclever* is used for emphasis and here the nonce word *unclever* is used as an **epithet**. In [a], it refers to the ordering of the album. In [b] the word *unclever* collocated with *words* (*unclever words*) and it was coined for the purpose of making the utterance more expressive and evaluative.

- **undangerous (adj)**

e.g. *If you're late to this, then you are due a recap: the Wizards are a group of supremely **undangerous** magicians [...]* (*The Guardian* 25 April 2011).

The word *undangerous* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *dangerous*. It means “safe”. The use of the word in the context emphasizes the fact that magicians do not pose danger to society. In the above-mentioned example, the use of the word *undangerous* makes the sentence more expressive and evaluative. It should also be noted that the word *undangerous* is also an **epithet** from stylistic point of view.

- **un-dodgy (adj)**

e.g. *In cinemas this weekend (headline) So it's a pleasant surprise to find one that's funny and well-written, if not entirely **un-dodgy**.* (*The Guardian* 13 June 2009).

The word *un-dodgy* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *dodgy*. Here the nonce-word expresses the meaning of being “well-written”. In this utterance the use of the word *un-dodgy* makes the sentence more evaluative.

- **undull (adj)**

e.g. *My own father was particularly **undull**, a lively Lancastrian much given to offering helpful advice such as, upon entering coach or plane, “Sit at the back, you'll get a longer ride”* (*The Guardian* 20 Dec 2008).

The word *undull* is formed by adding the prefix *un-* to the adjective stem *dull*. It means “interesting and lively”. In this article the use of the word *undull* makes the sentence more emotive and evaluative in an attempt to impart expressiveness to the character sketch and personality features described.

- **un-giant (adj)**

e.g. *The Joy of Six: lost Australian sports team (headline) ... What we know is that their logo was a decidedly **un-giant** like thunderbolt and that they were affiliated with the Los Angeles Dodgers [...] (The Guardian 13 Oct 2014).*

The word *un-giant* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *giant*. It means “small, tiny”. In the above-mentioned example the author used the word *un-giant* to express the idea in a more emotive and expressive way.

▪ **unGoogle-able (adj)**

e.g. *This new Prince, who goes by the **UnGoogle-able** name of Meanwhile probably because Tom Andrews doesn't exactly scream neondisco cybersex, is exceptional. (The Guardian 23 May 2014)*

The word *unGoogle-able* is coined by the prefix *un-* to the adjective stem *Google-able*. The latter is also a new coinage. Here the nonce word *unGoogle-able* means “not possible to find in Google”. It should also be noted that the word *unGoogle-able* is also an **epithet** from stylistic point of view.

▪ **un-YouTube-able (adj)**

e.g. *Some will find it hard to acknowledge the craft in Cole's back-to-back performances, given that this kind of pure defending appears to be an unfashionable art right now, seen as a kind of spoilsport pursuit, an inexplicable denying of goals, an **un- YouTube-able** event. (The Guardian 28 April 2014).*

The word *un-YouTube-able* is formed by the prefix *un-* to the adjective stem *Youtube -able*. It means “something that cannot be uploaded in Youtube.” In the article this word is used to make the utterance more evaluative.

It is of interest to note that the nonce word **un-YouTube-able** was coined by analogy with the nonce word **un-Google-able**. The nonce-word **un-YouTube-able** is also an **epithet** from stylistic point of view.

▪ **ungrand (adj)**

e.g. *The man described by a mate in Connes as the Great Poobah - the famously rumped and **ungrand** Stephen Frears [...] (The Guardian 18 May 2007).*

The word *ungrand* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *grand*. It means “modest”. In this utterance the use of the word *ungrand* makes the sentence more expressive and evaluative.

▪ **unhilarious (adj)**

e.g. *How kickass hilarious is that? The answer, if you're wondering, is not kickass hilarious. In fact, it is decidedly kickass **unhilarious**, as must*

surely have been obvious to all concerned as soon as principal photography began on this unholy mess (The Guardian 08 April 2005).

The word *unhilarious* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *hilarious*. Here it is described as something “serious”. In the above-mentioned example the use of the word *unhilarious* imparts expressiveness to the utterance.

- **unhumble (adj)**

e.g. *The 28-year-old graduate of Harrow, Sandhurst and the Household Cavalry is not the toff to break into rock'n'roll - Nick Drake, Chris Mortin and the whole of Genesis beat him to it- but he is surely the first to make it big because of his **unhumble** roots, not despite them (The Guardian 15 Aug 2005).*

The word *unhumble* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *humble*. Here this word means “not humble” and here the use of the word *unhumble* makes the sentence more emotive and evaluative. The nonce-word *unhumble* is an **epithet** from stylistic point of view.

- **unNew (adj)**

e.g. *The man wears spectacles, has a shaggy Druidic beard and flaunts defiantly fiyaway eyebrows. Very **unNew** labour. (The Guardian 28 July 2002).*

The word *unNew* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *new*. It means “not so new”, and in this utterance the use of the word *unNew* makes the sentence more vivid and evaluative.

- **unnormal (adj)**

e.g. *The falt of pop impresario (headline) “It was inspirational,” said Jummy. This wasn't table tennis. This was testing out your own sexuality. Normal people would become very **unnormal**.*

The word *unnormal* is formed by adding the prefix *un-* to the adjective stem *normal*. The nonce-word *unnormal* is an **epithet** from stylistic point of view. In the article the word *unnormal* expresses the meaning of being “unusual an extraordinary” and makes the sentence more vivid and evaluative.

It should also be noted that the use of the nonce word *unnormal* serves the purpose of employing the stylistic device **antithesis** (*normal-unnormal*) in the article for comparing and contrasting certain types of people.

- **unsecret (adj)**

e.g. *As each new medium delivers on its democratizing promise, passing the baton to another, that continues the process, there will ultimately*

come a point where pornography is so commonplace that it is rendered completely **unsecret** and without taboo (*The Guardian* 8 Oct 1999).

The word *unsecret* is formed by adding the prefix *un-* to the noun *secret*. It means “not concealed”. In this article the use of the word *unsecret* makes the sentence more emotive and evaluative.

- **unsilly (adj)**

e.g. *Yes, yes, Botti is a silly name, you're right. But this is very **unsilly** - in fact it's decidedly grown up and serious* (*The Guardian* 19 March 2010).

The word *unsilly* is formed by adding the prefix *un-* to the adjective stem *silly*. It means “serious”. The use of the word *unsilly* creates a contrast in the sentence (*silly -unsilly*) and serves for the purpose of employing the stylistic device **antithesis**.

- **unsingle (adj)**

e.g. *As the **unsingle** mother of small children, I've often thought it would be a good idea to buy a huge house with another family* (*The Guardian* 15 Feb 2004).

The word *unsingle* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *single*. Here it means “married”. In the article the use of the word *unsingle* makes the sentence more emotive and evaluative and from stylistic point of view the nonce-word *unsingle* is an **epithet**.

- **untired (adj)**

e.g. [a] *A Romantic journey (headline) What was it about Goslar, a small German town, that inspired Wordsworth in the bitter winter of 1798 to begin “The Prelude”? [...] I wheeled about, proud and exulting like an **untired** horse that cares not for his home* (*The Guardian* 06 Dec 2003).

e.g. [b] *With joy and courage, with **untired** mind* (*The Guardian* 2 March 2013).

The word *untired* is formed by adding the prefix *un-* to the adjective stem *tired*. The word *untired* means “not tired”. In [a], the word *untired* was created for employing the stylistic device **simile** (*proud and exulting like an **untired** horse*). In [b], **untired** *mind* emphasizes the idea that the person was very diligent and he never tired of working hard.

- **unwhite (adj)**

e.g. *Ghosts of a brutal post (headline) [...] Especially worth noting is Morrison's style, which is graphic, evocative and **unwhite** without veering toward dialer* (*The Guardian* 08 July 2006).

The word *unwhite* is formed by adding the prefix *un-* to the adjective stem *white*. It means “not white, black”. In the article the word *unwhite* shows that Morrison's graphic style is not white.

- **un-wrong(adj)**

e.g. *Football transfer rumors; David Villa to Manchester City or Arsenal? (headline) [...] If you reckon that last figure is just a makeyuper by the Mill, you wouldn't be **un-wrong** (The Guardian 30 Jan 2013).*

The word *un-wrong* is coined by adding the prefix *un-* to the adjective stem *wrong*. Here the word *un-wrong* means “not wrong, true”. In the article the word *un-wrong* is used to make the utterance more evaluative and expressive.

- **un-uncertain (n)**

e.g. *There has never been and never will be uncertainty in the UK, unlike other countries who look enviously at our blessedly **un-uncertain** society (The Guardian 19 April 2015)*

The word *un-uncertain* is formed by adding the prefix *un-* to the adjective stem *certain*. It means “not sure”. In this utterance the nonce word *un-uncertain* from stylistic point of view the nonce-word *un-uncertain* is an **epithet**. In the article the word *uncertain* is used to make the utterance more evaluative.

- **unschooling (n)**

e.g. *Extreme distance learning: a look at home-schooling in the wild (headline) [...] They adopt an approach known as “**unschooling**” (The Guardian 19 May 2016).*

The word *unschooling* is coined by adding *un-* prefix to the word *schooling*. It means “teaching at home”. In the article the word *unschooling* is used for emphasis. The author wants to emphasize the idea that home teaching is cannot fully replace face-to-face communication and serve the main purposes and aims of the teaching-learning process.

- **unlife (n)**

e.g. *Such is the “**unlife**” of a zombie, a body stripped of its goals, unable to adjust itself to the future, unable to make plans (The Guardian 04 Aug 2011).*

The word “*unlife*” is coined by adding the prefix *un-* to the noun *life*. It means “hard life”. In the article the use of the word *unlife* makes the utterance more evaluative and emotive by emphasizing the fact that living a life like a zombie means a life devoid of personal feelings, independence and freedom of mind. Hence it is not real life, it is *unlife*.

- **ungarden (n)**

e.g. *I think you'd like my **ungarden** (The Guardian 14 Sept 2011).*

The word *ungarden* is coined by adding the prefix *un-* to the noun *garden*. In this article the nonce-word expresses the meaning of “not usual

garden”. The use of the word *ungarden* emphasizes the originality of the garden described and serves the purpose of attracting the reader’s attention.

- **unlove (v)**

e.g. *Saradha Soobrayen is poetry editor of the LGBT literary journal Chroma. Her poems including “I Will **Unlove** You” and “From the Closed Unit”, appear in Oxford Poets 2007 (Carcanet) (The Guardian 24 May 2008).*

The word *unlove* is formed by adding the prefix *un-* to the verb *love*. It is described as “not to love something.” The use of the nonce word *unlove* imparts melodic effect to the utterance and makes it more expressive.

- **unpollute (v)**

e.g. *If you make a mistake and the genepool gets polluted you can't **unpollute** it (The Guardian 06 Feb 2016).*

The word *unpollute* is formed by adding the prefix *un-* to the verb *pollute*. It is described as “not to pollute the environment.” This word makes the utterance more expressive and evaluative. Here we also observe the stylistic device **antithesis** (*pollute-unpollute*).

- **unthink (v)**

e.g. *“**Unthink** the unthinkable. You can't even cope with thinking the thinkable” (The Guardian 28 Nov 2009).*

The word *unthink* is formed by adding the prefix *un-* to the verb *think*. In this article the word *unthink* means “not to think or imagine.” The nonce-word *unthink* is used for creating pun (*unthink the unthinkable*). It imparts a melodic effect to the utterance and serves the purpose of attracting the readers’ attention.

Furthermore, the study of the data demonstrates a wider usage of the prefix *un-* in the process of coining new words in English newspaper articles. The derivatives with the prefix *un-* clearly state the implied meaning, the latter being conditioned by the lexico-grammatical features of the words proceeding or following them.

The present research resulted in revealing more nonce derivatives formed with the prefix *un-*:

Word-building pattern: un- + Adj = Adj – uncharming (The Guardian 03 Sept 2006), uncheerful (The Guardian 08 July 2009), unclosed (The Guardian 02 Oct 2001), unconfidential (The Guardian 06 Jan 2006), undestroyed (The Guardian 11 June 2005), undisgusted (The Guardian 20 March 2009), unearnest (The Guardian 14 Oct 2004), un-evil (The Guardian 09 Sept 2012), un-fake (The Guardian 26 June 2011), unflexible (The Guardian 27 Nov 2012), ungay (The Guardian 13 Feb 2015), unGoogle-ish (The Guardian 16 April 2009), unlifted (The Guardian 24 Jan 2010), unlight

(The Guardian 07 May 2006), un-nervous (The Guardian 07 April 2010), unopened (The Guardian 08 Sept 2015), unradical (The Guardian 07 Feb 2003), unchildish (The Guardian 19 Dec 2009), unsilent (The Guardian 27 March 2009), unstupid (The Guardian 04 March 2012).

Word-building pattern: un- + N = N – unschooler (The Guardian 17 April 2005), un-Googleing (The Guardian 26 Feb 2004).

As far as the lexico-thematic semantic groups of the studied nonce words are concerned, **46** derivatives under study belong to the **People and Society** lexico-thematic semantic group (*unbad, un-Black-like, uncharming, uncheerful, unchildish, un-City, unclever, unclosed, undangerous, undisgusted, un-dodgy, undull, unearnest, un-evil, un-fake, unflexible, ungay, un-giant, ungrand, unhilarious, unhumble, unlifted, unlight, unnervous, unnormal, unopened, unradical, unsecret, unsilent, unsilly, unstupid, untired, unwhite, un-wrong, un-uncertain, unschooling, unschooler, unlife, ungarden, unlove, unpollute, unboring, unconfidential, undestroyed*); **5** derivatives belong to **Technology and Computing** lexico-thematic semantic group (*un-Google-able, un-YouTube-able, UnGoogl-ish, unNew, un-Googleing*).

In the light of the foregoing discussion, the aforementioned examples come to prove that the nonce-words under study were used with the aim of highlighting the main issues discussed in the newspaper articles and shedding light on the new phenomena in society. The authors also applied nonce-words in newspaper articles with the purpose of employing a number of stylistic devices, namely *epithet, antitheses, irony* and *simile*.

With regard to the inclusion of the studied nonce words in English monolingual dictionaries, the study of the dictionary data, such as [Collins Online Dictionary \(COD\)](#), [Oxford English Dictionary Online \(OEDO\)](#), [Longman English Dictionary of Contemporary English Online \(LEDOL\)](#), [Merriam-Webster Dictionary Online \(MWOL\)](#), reveal the following.

The words **unboring, undestroyed** and **unsilent** were registered in Collins Online Dictionary, the words **unclosed, undangerous, unflexible, unhumble, unsecret, untired** and **unwhite** were registered in Merriam-Webster Online Dictionary. The word **uncheerful** was registered both in Collins Online Dictionary and in Merriam-Webster Online Dictionary. The nonce-words **unbad, un-Black-like, uncharming, unchildish, un-City, unclever, unconfidential, undisgusted, un-dodgy, undull, un-evil, un-fake, ungay, un-giant, unGoogle-able, Un-YouTube-able, ungrand, unhilarious, unlifted, un-nervous, unearnest, unNew, unnormal, unGoogle-ish, unradical, unsilly, un-single, unstupid, un-wrong, un-Schadenfreude, un-uncertain, unschooling, unschooler, unlife, un-**

Googling, ungarten, unpolluted have not been registered in English monolingual dictionaries yet (<http://dictionary.cambridge.org>; <http://www.oxforddictionaries.com>; <http://www.collinsdictionary.com>; <http://www.merriam-webster.com>; <http://www.ldoceonline.com> 20.02.2021).

The word **unlight** was registered both in Oxford English Dictionary Online and in Merriam-Webster Online Dictionary.

The word **unopened** was registered in three dictionaries: Collins Online Dictionary, Longman English Dictionary of Contemporary English Online, Merriam-Webster Online Dictionary. have not been registered in the dictionaries.

The words **unlove, unthink** were registered in three dictionaries: Merriam-Webster Online Dictionary, Collins Online Dictionary and Oxford English Dictionary Online.

The evidence gained from the British National Corpus (BNC) and Corpus of Contemporary American English (COCA) is rather disappointing with regard to the frequency of the derived words under study. The Corpus data demonstrate that the nonce words **unhilarious, unhumble, unsecret, unsilent, unsend, unlove** and **unsingle** were used in 1 context; **uncharming, unclosed, undestroyed, untired** were used only in 2 contexts, **unlifted** and **unthink** were used in 3 contexts. (8):

As far as the Corpus of Contemporary American English (COCA) data is concerned, the word **unsecret** was used in 2 contexts, **unsilent** in 7 contexts, **unsend** was used in 14 contexts, **unlove** was used in 10 contexts, **unsingle** was used in 4 contexts; **uncharming** was used in 6 contexts, **unclosed** was used in 28 contexts, **undestroyed** was used in 12 contexts, **untired** was used only in 5 contexts, **unlifted** was used in 5 contexts, and **unthink** was used in 15 contexts (8).

Of special interest is the fact the word **unopened** has gained frequency of use and it was used in 104 contexts in BNC, and in 929 contexts in COCA (8). The other nonce words are missing from British National Corpus data.

The study of semantic-structural characteristics of the nonce-words formed with the prefix *un-* in English journalistic articles resulted in the following conclusions:

- The nonce words with the prefix *un-* express negation and attract the readers' attention and involve in the process of deciphering the meaning inherent in it by the author. The nonce words represent the subjective-evaluative ability of word formation and colorful examples of language play of the author with the reader. Hence, the derived words with the prefix

un- are an effective way of influencing the addressee and attracting readership.

- The meanings of the nonce-words coined with the prefix *un-* are mainly predictable from the context in which they were used in. Most of the nonce-words under study belong to the *People and Society* lexico-thematic semantic group (46), followed by the *Technology and Computing* lexico-thematic semantic group (5).
- As far as their part of speech classification is concerned, most of the derived nonce words with the prefix *un-* are adjectives (40), followed by nouns (7) and verbs (4). The nonce words coined with the prefix *un-* were used for the purpose of employing the stylistic devices *epithet*, *antitheses*, *irony* and *simile*.
- Most of the nonce words under study have not been registered in English monolingual dictionaries (31). Meanwhile, 20 derivatives coined with the prefix *un-* have been registered in English monolingual dictionaries - *Collins Online Dictionary*, *Oxford English Dictionary Online*, *Longman English Dictionary of Contemporary English Online*, *Merriam-Webster Dictionary Online*.
- The evidence gained from the British National Corpus and the Corpus of Contemporary American English shows that most of the nonce words with the prefix *un-* have not been socialized and do not have high frequency in British National Corpus and still have nonce status.

On balance, the results of the research conducted for this study confirmed the assumptions set before the research. The aforementioned data come to prove that nonce-words are coined on the spur of the moment, so as to make up the shortage of necessary expressions and convey intentions explicitly. Most of the nonce words that are coined and used apparently to suit one particular occasion and they have not been adopted into general use yet. Furthermore, the occasional formations are not deprived of stylistic load and expressive content. The use of the nonce-words with the prefix *un-* serves the purpose of making the utterances more expressive, emotive-evaluative in expressing expressing negation. They emphasize the intended meaning and shorten the channel message.

REFERENCES

1. Adams, V., *An Introduction to Modern English Word-Formation*. London: Longman, 2016.
2. Bauer, L., *English Word-Formation*. Cambridge University Press, 1983.
3. Feldman, N., *Occasional words and lexicography*, 1957.

4. Kubova K., Neologisms in English, Bachelors Diploma Thesis, 2009; Available online at: https://is.muni.cz/th/n43gr/Bachelor_Thesis_Kubova_Neologisms_in_English.pdf; Last retrieved: 10.02.2021.
5. Peprnik J., English Lexicology. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006.
6. Yule, G., The Study of Language. Cambridge University Press, 2006.

DICTIONARIES AND DIRECTORIES

1. Cambridge Dictionaries Online, <http://dictionary.cambridge.org> 20.02.2021.
2. Collins Dictionary Online, <http://www.collinsdictionary.com> 20.02.2021.
3. Davies, Mark. (2008-) *The Corpus of Contemporary American English (COCA): 520 million words, 1990-present*. Available online at: <https://www.english-corpora.org/coca> 25.02.2021.
4. Longman Dictionary of Contemporary English, <http://www.ldoceonline.com> 20.02.2021.
5. Merriam-Webster Dictionary Online, <http://www.merriam-webster.com> 20.02.2021.
6. Oxford Dictionaries Online, <http://www.oxforddictionaries.com> 20.02.2021.

INTERNET SOURCES

7. <https://www.theguardian.com/international> 20.02.2021
8. <https://www.english-corpora.org/bnc> 20.02.2021
9. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511757754> 20.02.2021.

ԳԱՅԱՆԵ ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ - ՍՈՆԱԽԱԾԱՆՑՈՎ ԿԱԶՄՎԱԾ ԴԻՊԿԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՄԱՍՏԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱՆԳԼԱԼԵԶՈՒ ԼՐԱԳՐԵՐՈՒՄ

Հիմնաբառեր՝ դիպվածաբանություններ, ածանցյալ բառեր, նախածանց, իմաստակառուցվածքային առանձնահատկություններ, ոճական հնարներ

Հոդվածում ներկայացվում են *սո-* նախածանցով կազմված դիպվածաբանությունները անգլալեզու լրագրային հոդվածներում: Հետազոտության նպատակն է վեր հանել ածանցման եղանակով կազմված դիպվածային բառեր, վերլուծության ենթարկել իմաստային և

կառուցվածքային առանձնահատկությունների դիտանկյունից, և որոշել դիպվածային բառերի հետագա կարգավիճակը, այն է՝ բառը մնում է դիպվածային կարգավիճակում, թե՞ հանրայնացվում է և ամրապնդվում լեզվի համակարգում:

ГАЯНЕ БАРСЕГЯН - СЕМАНТИЧЕСКИЕ И СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОККАЗИОНАЛИЗМОВ С ПРЕФИКСОМ UN- В АНГЛИЙСКИХ ЖУРНАЛЬНЫХ СТАТЬЯХ

Ключевые слова: окказионализм, производные слова, префикс, семантические и структурные особенности, стилистические приемы

В статье исследуются окказионализмы с префиксом *in-* в английских журнальных статьях. Целью настоящего исследования является выявление производных окказионализмов и их анализ с точки зрения семантико-структурных особенностей, определение статуса исследуемых окказиональных слов, а именно: остается ли слово в статусе окказионального или становится частотным.

Ներկայացվել է՝ 09.03.2021

Գրախոսվել է՝ 05.03.2021

СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ АГРЕССИИ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

ОЛЬГА БЕГИЧЕВА
ЕЛЕНА КАРПОВА
ОЛГА КОЛОСОВА

Ключевые слова: социолингвистика, интернет, социальные сети, молодежь, интернет-лингвистика

В настоящее время фраза "интернет глубоко проник в нашу жизнь" уже не актуальна. Большая часть населения практически не мыслит свою жизнь без интернета, что способствовало появлению нового подраздела лингвистики – интернет-лингвистики.

Жизнь современного общества полихронна, и язык, обслуживающий её, находится в состоянии стремительного изменения и напряжения. Для людей старшего поколения всё ещё актуален политизированный язык советского времени, для молодежи — заимствования и жаргонизмы. Весь этот поток включается в речевую практику общества, в которой он структурно и семантически преобразуется, а также функционально переориентируется.

В этом многообразии проявлений и инновационных изменений повышается ответственность лингвистов в осмыслении и оценке речевых фактов. К числу наук, призванных описывать язык в режиме реального времени, относится социолингвистика. Языковая картина мира наших современников, соотнесённая со спецификой их мышления, восприятия и оценки накапливающихся новаций, — таков предмет социолингвистики, действующей в координатах «Здесь и сейчас».

Справиться со столь обширной задачей можно только при условии целенаправленной интеграции разных подходов, многообразии способов сбора и методов обработки «живого», нормативно неустойчивого и нередко субъективно интерпретируемого материала. Связи социолингвистики с социологией, с психологией, психолингвистикой, этнолингвистикой, культурологией, когнитивными науками естественны и продуктивны. Социолингвистика практически без ограничений имеет

право обращаться к фактам нелингвистического характера (Синельникова 2002).

Социалингвистика – это отрасль языкознания, изучающая язык в связи с социальными условиями его существования. Под социальными условиями имеется в виду комплекс внешних обстоятельств, в которых реально функционирует и развивается язык: общество людей, использующих данный язык, социальная структура этого общества, различия между носителями языка в возрасте, социальном статусе, уровне культуры и образования, месте проживания, а также различия в их речевом поведении в зависимости от ситуации общения (5).

В другом источнике социальная лингвистика – научная дисциплина, изучающая проблемы, связанные с социальной природой языка, его общественными функциями, ролью, которую играет язык в жизни общества, механизмом воздействия социальных факторов на язык. Развивается на стыке языкознания, социологии, социальной психологии и этнологии.

Социалингвистика рассматривает проблемы социальной дифференциации языка на всех уровнях его структуры (в том числе характер взаимосвязей между языковыми и социальными структурами); языка и нации (в рамках исследования этой проблемы она обращается в том числе к понятию национального языка); типологии языковых ситуаций, характеризующихся распределением социальных функций между различными языками, территориальными и социальными диалектами, стилями языка, региональными койне и другими разновидностями языка, используемыми тем или иным коллективом, обслуживающими общение в определённом административно-территориальном объединении; социальных аспектов многоязычия и диглоссии; речевой коммуникации; языковой политики; связи и взаимодействия языка и культуры; социальных аспектов контактов языковых и образования контактных языков, функционирования языков международного и межнационального общения; языковых конфликтов и способов их нейтрализации; правового регулирования национально-языковых отношений; исчезающих языков (6).

Однако за прошедшие пятнадцать лет в социалингвистике, этой относительно молодой, но быстро развивающейся отрасли современного языкознания, появились новые идеи и новые результаты (Беликов 2017:6).

Интернет-лингвистика — подраздел лингвистики, который занимается изучением новых форм употребления и использования языка, которые возникли под влиянием активного развития интернет-

пространства и иных «новых» средств передачи информации, таких как текстовые сообщения. Изучать интернет-лингвистику можно с точки зрения четырёх концепций: социалингвистической, образовательной, стилистической и практической (7).

Наблюдения и обобщения социалингвистического свойства можно рассматривать как существенную поддержку коммуникативно-функциональной парадигмы, становящейся общенаучной лингвистической методологией. Социалингвистика призвана описать и включить в научный и культурный контекст модели и принципы организации подлинной человеческой коммуникации.

Социалингвистика имеет право и возможности для эффективной в теоретическом и практическом отношении эксплуатации таких понятий современной «расширенной» лингвистики, как языковая картина мира, языковая компетенция, языковая возможность, языковая личность. Разнообразную информацию об этих феноменах социалингвистика получает, наблюдая за дискурсивной деятельностью общества, социально означенных референтных групп и отдельных личностей (Синельникова 2002).

Глубина социальных изменений в обществе остро ощутима при сопоставлении комплекса признаков сильной языковой личности с реконструируемым по материалам советского дискурса языковым сознанием носителя официальных мифологических стереотипов. Совокупную советскую языковую личность отличала идеологическая диглоссия — двуязычность (безальтернативная зависимость от официальности или неофициальности общения); обилие идеологий, блокирующих проявление творческих рефлексий над языком; референциальная агрессия в интерпретации идеологически чужого, ведущая к информационным потерям денотативного, сигнификативного и коннотативного характера (Ворожбитова 2001). Люди, привыкшие говорить формулами официальных средств массовой информации и постановлений, теряли способность самостоятельного моделирования языковой действительности. Идеологемные ограничения личности компенсировались самиздатовской деятельностью, активностью жанров народного творчества, бардовской песней и другими альтернативными проявлениями. Обезличивающие говорящего человека «советизмы» в виде слов, идиом, пословиц, афоризмов лексикографы нового времени квалифицируют в историческом аспекте (Мокиенко 1998). Историографический характер имеют массовые социалингвистические исследования (анкетирование, опросы и др.) носителей языка,

проведенные в 60-80-е годы прошлого века. Уход социально значимых кодов существенно изменил языковую личность. Актуальная социолингвистика должна проявлять внимание к существующей речевой практике, искать модели её адекватного описания, способы декодирования ментальных установок личности.

В настоящее время существует много исследований интернет-лингвистики с точки зрения социолингвистики. Но, во-первых, этого недостаточно. Во-вторых, быстрое развитие интернета, появление новых сетей и, следовательно, новых форм общения способствует еще большему развитию интернет-лингвистики и ее более активному внедрению в повседневную жизнь.

В исследовании приняли участие респонденты из Москвы, Московской области и других регионов. Выборка респондентов распределилась следующим образом:

- 29% жители Москвы;
- 13% жители Московской области;
- 58% жители других регионов.

По полу выборка респондентов распределилась следующим образом:

- 66% женский;
- 34% мужской.

По возрасту выборка респондентов распределилась следующим образом:

- 26% респонденты в возрасте до 18 лет;
- 58% респонденты в возрасте 18-20 лет;
- 16% респонденты в возрасте 21-23 года.

По роду занятий выборка респондентов представлена следующим образом:

- 76% обучающиеся;
- 22% совмещают обучение и учебу;
- 2% работают.

100% опрошенных респондентов при ответе на вопрос "Часто ли Вы пользуетесь сетью Интернет?" ответили "часто". Из них 98% зарегистрированы в социальных сетях. Как самые популярные сети обучающаяся молодежь отмечает "ВКонтакте" - 98% и "Инстаграм"-93%.

Результаты ответов на вопрос "С какой целью Вы зарегистрированы в социальных сетях", демонстрируют, что молодежь в возрасте до 23 лет зарегистрирована в социальных сетях в большинстве случаев ради общения - 97%, что характерно для молодежи данной возрастной группы. На втором месте - прослушивание музыки - 73%. Далее идет чтение новостей - 63% и поиск информации - 55%. Это тоже

можно считать ожидаемым результатом, учитывая, что в данном исследовании респондентами (практически 100%) являлась обучающаяся молодежь, которая на сегодняшний день, к сожалению, большую часть информации для обучения берет из интернета, мало пользуясь альтернативными источниками. И 50% опрошенных респондентов зарегистрированы в интернете с целью "социальной активности". Это достаточно высокий показатель, который еще раз подтверждает, что студенчество является самой активной частью молодежи. И, разумеется, что активная молодежь желает общаться.

Потребность в общении – одна из ключевых для человека, поэтому мы стремимся восполнить ее любыми средствами. В настоящее время в условиях самоизоляции большинство населения взаимодействует с окружающим миром онлайн, это заметно по росту дневной посещаемости новостных сайтов, пабликов в социальных сетях – растет количество комментариев, усиливается диалогичность коммуникации. Если раньше пользователь просто читал новости, то теперь, когда свободного времени стало больше, он активно включается в процесс общения, высказывая свое мнение.

Шмаков А.А. говорит по этому вопросу: "Нет, не нужно думать, что выражение собственного мнения в сети – это плохо. Загвоздка заключается в том, что человек, не имея опыта коммуникации в сети, руководствуется теми же принципами общения, которые существуют в реальной коммуникации офлайн. В сети же информация воспринимается получателем иначе. Например, не поставленный в конце высказывания знак «)» (символ улыбки) начинает восприниматься как маркер речевой агрессии: фраза интерпретируется как серьезная, возможно, даже как «наезд» на собеседника. Я уже не говорю про набор текста заглавными буквами" (8).

92% опрошенных респондентов считают, что они не часто проявляют свою агрессию по отношению к другим пользователям, и только 8% опрошенных респондентов соглашались с тем, что они часто проявляют свою агрессию по отношению к другим пользователям.

82% опрошенных респондентов не являлись жертвами агрессии в сети Интернет, а 18% - являлись.

На вопрос "Есть ли у Вас знакомые, которые являлись жертвами в сети Интернет?" ответы распределились следующим образом:

- 47% ответили "да";
- 53% ответили "нет".

Таким образом, практически у половины опрошенных респондентов есть знакомые, которые являлись жертвами в сети Интернет.

Действительно, речевой агрессии в социальных сетях очень много, и она выражается по-разному. Это обусловлено несколькими причинами. Во-первых, «эфемерностью» последствий. В реальной жизни очень тяжело спорить с человеком, доказывать ему свою точку зрения, потому что мы понимаем, что это может ухудшить наши с ним отношения, что в конечном итоге приведет к конфликту, возможно, даже физическому. В сети легко добавить неугодного тебе собеседника в «черный список», прервав коммуникацию с ним. Во-вторых, это уже упомянутая выше нехватка средств для выражения мысли. Не каждый из рядовых пользователей, как это ни странно звучит, способен точно и доступно передать свою мысль другому человеку, отсюда возникает большое количество непонимания. В живой речи это компенсируется невербаликой и паравербаликой, а в интернет-общении все приходится выражать словами. В-третьих, это отсутствие у большинства пользователей навыков ведения аргументированной дискуссии. Спорить с кем-то конструктивно – это весьма непросто, поэтому многие дискуссии очень быстро переходят в иррациональное русло и в конечном итоге заканчиваются взаимными оскорблениями (8).

Агрессия в социальных сетях может принимать самые разные формы: от адресного кибербуллинга и шейминга до таких форм психологического давления, наличие которых продиктовано техническими особенностями онлайн-коммуникации. Психологи, философы, медиаисследователи и маркетологи изучают разные кейсы токсичной коммуникации и злоупотребления возможностями соцсетей, чтобы ответить на вопрос, становится ли насилие нормой онлайн-общения (9).

На вопрос "Какие меры Вы предприняли бы, если бы Вас оскорбили в сети Интернет?" результаты ответов распределились следующим образом:

- 39% забыли и простили;
- 37% написали бы жалобу администратору сайта;
- 4% проявили бы агрессию в ответ и заблокировали;
- 4% не обратили бы внимания;
- 4% добавили бы человека в черный список;
- 4% аргументированно оскорбили бы в ответ;
- 4% отошли бы от экрана.

Как видно из представленных данных, большинство опрошенных респондентов не готовы проявлять агрессию по отношению к другим пользователям интернета.

На вопрос "Бывает ли так, что в процессе общения или комментирования, Вы используете ненормативную лексику?" ответы распределились следующим образом:

- 71% ответили "нет";
- 29% ответили "да".

Таким образом, третья часть опрошенных респондентов в процессе общения или комментирования в интернете использует ненормативную лексику. Если учесть, что только 8% опрошенных респондентов готовы проявить агрессию (4% проявили бы агрессию в ответ и заблокировали и 4% оскорбили бы в ответ, но аргументированно), можно сделать вывод, что современная обучающаяся молодежь не считает использование ненормативной лексики в сети Интернет проявлением агрессии.

На вопрос "Используете ли Вы чужие высказывания или цитаты как свои?" 71% опрошенных респондентов ответили "нет", "да" ответили 29% опрошенных респондентов, т.е. практически третья часть опрошенных респондентов.

21% опрошенных респондентов признались, что они сами провоцировали конфликты в социальных сетях.

Результаты ответов на вопрос "С какой целью Вы это делали?" распределились следующим образом:

- 50% обсудить злободневную тему;
- 17% выплеснуть отрицательные эмоции;
- 13 % ответить и отомстить;
- 10% другое.

Как наиболее часто употребляемые слова респонденты отметили: хейт, лол, рандом, троллить. Троллинг — пример радикальной онлайн-агрессии, с которым знаком почти каждый интернет-пользователь. Кто не встречал злобных комментаторов, засоряющих треды грубыми насмешками, оскорблениями и непристойными картинками, вызывающими оторопь и ярость? С середины 1990-х годов ученые предпринимают попытки описания троллей как нарушителей норм общения, но чаще всего выводы таких исследований оборачиваются простой стигматизацией. Многие считают, что сегодня "троллинг" – это одна из эффективных PR-стратегий, помогающей ведению информационных войн. Поэтому видеть в тролле изувера, получающего удовольствие от страдания других — большое упрощение. По мере

развития интернет-культуры троллем становится каждый, кто готов дискредитировать любые серьезные сообщения с помощью злого юмора, насмешки и зарабатывать на этом те или иные «лулзы». Спрашивается, почему троллинг процветает в современной культуре, где базовой ценностью, вроде бы, считаются диалог и толерантность? (9)

К сожалению, многие СМИ, особенно адресованные молодым людям, редко обращаются к ценностям русского языка, а некоторые вольно или невольно поддерживают те негативные явления, о которых говорилось выше. Расширение насильственно-агрессивной и экстремистской информации неоднозначно воспринимается общественным мнением, позиции которого варьируют от полного невмешательства государства в разрешение проблем противодействия агрессивной интернет-информации до возможности наделения государственной власти неограниченными функциями в этой области.

В настоящее время в СМИ, в общественном мнении и даже научной литературе озвучивается позиция, что Интернет уже стал одним из ведущих агентов социализации молодежи. Однако воздействие Интернета противоречиво: он может и способствовать, и препятствовать позитивному развитию личности. При этом выбор всегда остается за личностью.

Вместе с тем нельзя не учитывать особенности социокультурной ситуации, в которой формируется молодой человек. Реформы 90-х годов XX в. в России привели к деструктивным изменениям во всех сферах жизни общества. В духовной сфере они в немалой степени способствовали разрушению российских культурно-нравственных традиций, системы ценностей, а также идейно-нравственной раздробленности массового, в том числе молодежного, сознания. Снизилась роль государственной власти в формировании мировоззрения и воспитания молодежи, в отстаивании фундаментальных ценностей культуры. Проявилась дисфункция многих социальных институтов, особенно семьи и ее социализирующей функции. Модернизация системы образования в том виде, в котором она сегодня осуществляется в России, не способствует восстановлению в полной мере воспитательной функции, исключенной из системы образования в 90-е годы, а лишь декларирует необходимость развития теоретического мышления молодежи, ведет к уменьшению значимости русского языка и литературы в школьной программе (10).

Виртуальное общение занимает все больше места в жизни людей. По мере развития технологий Интернета виртуальные социальные среды

обретают собственные законы, устои и правила взаимодействия. Для миллионов людей социальные сети стали той социокультурной средой, в которой происходит усвоение социальных ценностей и норм. Однако, к сожалению, эти ценности не всегда соотносятся с нравственными и правовыми императивами. Помимо прочего сегодня получили распространение сетевые сообщества, где размещаются материалы клеветнического, лживого или враждебного характера по отношению к отдельным лицам или группам, получившие название «интолерантные» сетевые сообщества. Девиантное или агрессивное поведение пользователей Интернета исследователи чаще всего ассоциируют именно с социальными сетями (10).

Влияние интернета, в котором устанавливаются какие-то свои нормы приличного поведения, велико, но не всеобъемлюще. Диктатуре соцсетей как новому «медиатору» человеческого общения можно сопротивляться, особенно если осознавать, для реализации каких целей нам нужен конкретный вид коммуникации – агрессивной или уважительной. А тот факт, что мы готовы переложить на соцсети ответственность за собственное эмоциональное состояние, качество жизни, чувство защищенности от нежелательного общения, лишь подтверждает, как мало мы знаем об эффектах человеческого взаимодействия и цифровых инструментах, разрабатываемых специально для общения друг с другом (9).

По результатам проведенного исследования можно сделать следующие выводы.

1. Поскольку практически пятая часть опрошенных респондентов сами являлись жертвами агрессии в сети Интернет и практически у половины респондентов есть знакомые, которые являлись жертвами в сети Интернет, постольку можно сделать вывод, что агрессия в интернете распространенное явление.

2. Третья часть современной обучающейся молодежи не считает использование ненормативной лексики в сети Интернет проявлением агрессии.

3. Третья часть современной обучающейся молодежи готова бороться против агрессии в сети Интернет на законных основаниях.

4. Интернет-лингвистика все более проникает в жизнь молодежи и необходимо увеличить количество исследований в данной области.

5. В настоящее время проблема влияния Интернет-информации, особенно насильственного и экстремистского характера, на формирование молодого поколения россиян мало изучена. Ее глубокий

анализ требует междисциплинарного подхода, а также объединения теоретических и эмпирических исследований.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ REFERENCES

1. Беликов В.И., Крысин Л.П. Социоллингвистика. - М.: Юрайт, 2017.
Belikov V.I., Krysin L.P. Sociolingvistika. - M.: Jurajt, 2017.
2. Ворожбитова А. А., Терентьева В. И. Советское языковое сознание с позиций лингвориторического анализа // Филология и культура. Материалы III-й международной научной конференции. Часть 1. — Тамбов, 2001. Vorozhbitova A. A., Terent'eva V. I. Sovetskoe jazykovoe soznanie s pozicij lingvoritoricheskogo analiza // Filologija i kul'tura. Materialy III-j mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii. Chast' 1. — Tambov, 2001.
3. Мокиенко В. М., Никитина Т. Г. Толковый словарь языка Совдепии. - СПб., 1998. Mokienko V. M., Nikitina T. G. Tolkovoj slovar' jazyka Sovdeprii. — SPb., 1998.
4. Синельникова Л.Н. Социоллингвистические исследования сегодня: теория и практика, 2002. Sinel'nikova L.N. Sociolingvisticheskie issledovanija segodnja: teorija i praktika, 2002.
<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/108455/04-Sinelnikova.pdf?sequence=1>

INTERNET SOURCES

5. https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/sociologiya/SOTSIOLOGIJA.html
6. <https://bigenc.ru/linguistics/text/4245207>
7. <http://www.cybersociology.com>.
8. https://www.alt.ranepa.ru/pressroom/news/rechevaya_agressiya_sotsialnih_setyah_eto_takoe_ka_4378.html
9. <https://etika.nplus1.ru/summer/aggressio>
10. <https://cyberleninka.ru/article/n/rechevaya-agressiya-v-sotsialnyh-setyah-interneta>

**ՕԼԳԱ ԲԵԳԻՉԵՎԱ, ԵԼԵՆԱ ԿԱՐՊՈՎԱ, ՕԼԳԱ ԿՈԼՈՍՈՎԱ -
ԱԳՐԵՍԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱԼԵԶՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԵԴԻԱՅՈՒՄ**

Հիմնաբառեր՝ հանրալեզվաբանություն, համացանց, սոցիալական ցանցեր, երիտասարդություն, համացանցային/ինտերնետ լեզվաբանություն

Ներկայումս «համացանցը խորը թափանցել է մեր կյանք» արտահայտությունն այլևս արդիական չէ: Բնակչության մեծ մասը գործնականում չի պատկերացնում իր կյանքը առանց ինտերնետի, ինչն էլ նպաստել է լեզվաբանության նոր ստորաբաժանման՝ ինտերնետ լեզվաբանության առաջացմանը: Հոդվածում քննարկվում է համացանցի վրա հատկապես բռնություն քարոզող, ծայրահեղական բնույթի տեղեկատվության ազդեցությունը՝ ռուս երիտասարդ սերնդի ձևավորման հարցում:

OLGA BEGICHEVA, ELENA KARPOVA, OLGA KOLOSOVA -- SOCIO-LINGUISTIC ANALYSIS OF AGGRESSION IN SOCIAL MEDIA

Keywords: socio-linguistic, internet, social networks, youth, internet linguistics

At present, the phrase "the Internet has penetrated deep into our lives" is no longer appropriate. The majority of the population practically cannot imagine their life without the Internet, which contributed to the emergence of a new subdivision of linguistics, Internet linguistics. The article examines the issue of the impact of information on the Internet, especially of a violent, extremist nature, on the formation of the young Russian generation.

**Ներկայացվել է՝ 20.09.2021
Գրախոսվել է՝ 20.09.2021**

**ԱԶԳԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՏԱՐԻԸ ԿԱԶՄԱԽՈՍԱԿԱՆ
ԴԱՐՁՎԱԾՔՆԵՐՈՒՄ**

ԱՐՄԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ կազմախոսական դարձվածք, արքեպիսկոպոս, հավատարիք, մարդաբանական գիտելիք, դարձվածային միավոր, ավանդույթ

Հոդվածում ընդգծվում է դարձվածային միավորների (այսուհետ՝ ԴՄ): առաջացման վերաբերյալ համակողմանի բանասիրական ուսումնասիրության անհրաժեշտությունը, քանի որ դրանք պարունակում են մշակույթի, պատմության, արվեստի, ազգագրության տարրեր:

Աշխատանքի գիտական նորույթն այն է, որ կազմախոսական ԴՄ-ները քննարկվում են իրենց ծագման, կազմավորման փուլում՝ փորձելով նախնական հավատարիքների, աստվածաշնչյան մարդաբանական պատկերացումների ու խորհրդակատարությունների արտացոլումները ցույց տալ արքեպիսկոպոսի նշանակություն ունեցող կազմախոսական դարձվածքներում:

Լեզվի ոճական և արտահայտչական միջոցները շատ են, և յուրաքանչյուրը յուրովի է արտացոլում պատմամշակութային իրադրությունը, սոցիալ-հոգեբանական փոխհարաբերությունները, գիտական, գեղագիտական և այլ բնույթի արժեքները, իրերն ու առարկաները, այդ թվում՝ ազգային ինքնատիպության արտահայտիչները՝ իրակությունները, որոնք լեզվի մեջ կազմում են մի շերտ և բնութագրվում են իբրև «իրենց համարժեքը չունեցող բառային միավոր» և «տվյալ ազգային լեզվի բառապաշարում՝ էկզոտիկ շերտ»: (Влахов, Флорин 1986)

Դարձվածաբանական ուսումնասիրությունները պահանջում են շարունակական, հարատև աշխատանք և, այսպես ասած, մշտադիտարկում թարգմանություններում ի հայտ եկող դարձվածային միավորները գրանցելու, բացթողումները լրացնելու, լեզվաոճական նոր առաջացումները արձանագրելու առումով:

Որպես դարձվածքների մի ստվար շերտ՝ կազմախոսական դարձվածքները ամենից առաջ բնութագրվում են իրենց հնությամբ և նույն կամ գրեթե նույն տարբերակների լայն տարածվածությամբ

աշխարհի տարբեր լեզուներում (հայերենում, անգլերենում, գերմաներենում և նույնիսկ հնդկացիական կամ աֆրիկական ցեղախմբերի լեզուներում): Հետաքրքիր է, որ այսօր տարբեր լեզուներում շրջանառվող կազմախոսական ԴՄ-ները մեծ մասամբ ունեն իրենց նախասկզբնական, արքետիպային ձևերը՝ ավանդված վաղնջական ժամանակներից՝ թե՛ բանավոր, թե՛ գրավոր եղանակներով, ի մասնավորի՝ որպես աղբյուր ծառայող բանահյուսական-ազգագրական ուսումնասիրություններով և Աստվածաշունչը կազմող սուրբ տեքստերով:

Դարձվածաբանները նշել են, որ շատ դարձվածքներ առաջացել են վաղնջական անցյալում՝ առասպելաբանական-տիեզերական պատկերացումներից, հին հավատալիքներից ու կրոնաժիսական կյանքի դրսևորումներից՝ հանդես գալով որպես դրանց լեզվաոճական արտացոլքը, սակայն, թվում է, բաց է մնացել պատճառակցական կապերի հանգամանալի բացատրությունը, այն, որ նման առասպելաբանական-տիեզերական պատկերացումները, անհմիզմի արտահայտություն հավատալիքներն ու կրոնաժիսական կյանքի դրսևորումները, ամենայն հավանականությամբ, սերել են մի մեծ, տիեզերական առասպելից, որը կոտորակվելով ու անընդհատ տեղայնացվելով (ժողովուրդների մեծ գաղթի կամ ցրման շրջանում), այսուամենայնիվ, պահպանել է իր հիմնական գծերը: Ահա թե ինչու շատ ժողովուրդների մոտ առկա է տիպաբանորեն նույն ասույթ-պատկերացումը՝ կապված մարդու արարման, մարդու հիերարխիկ կառույցի, մարմնամասերի փոխգործակցության և առանձին նշանակությունների հետ: Ամեն դեպքում տիպաբանորեն նույն կազմախոսական ԴՄ-ները՝ պահպանված տարբեր ժողովուրդների մոտ և տարբեր լեզվամշակույթներում՝ անժխտելի իրողություն են: Ինչպես էլ որ պատճառաբանվի այս իրողությունը՝ միևնույնն է, տիպաբանորեն և նույնիսկ քերականական կառուցվածքով միմյանց նման տարալեզու կազմախոսական ԴՄ-ները խոսում են մի ինչ-որ ընդհանուր ակունքի մասին: Տարբեր լեզուներով գոյություն ունեցող ԴՄ-ների զուգադրական ուսումնասիրությունները (Райхштейн 1980), համեմատական-տիպաբանական լեզվաբանությանն ու ոճագիտությանը, այդ թվում՝ նաև դարձվածաբանությանը նվիրված աշխատանքները (Медникова 1989; Кибрик 1992) ևս երևան են բերում տիպաբանական ու կառուցվածքային շատ ընդհանրություններ, որոնք չեն կարող բացատրվել ժողովուրդների միջև եղած կապերով ու փոխազդեցություններով, մանավանդ որ նույն ասույթն ունեցող ժողովուրդները երբեմն միմյանց հետ չեն առնչվել և նույնիսկ չեն ճանաչել միմյանց. ոչ ցեղակից, լեզվամշակութային փոխազդեցություններ չունեցող լեզուներում, օրինակ, ռուսերենում ու

ճապոներենում, հանդիպում են գաղափարական ու կառուցվածքային առումով նման դարձվածքներ,:

Նմանատիպ, այսինքն՝ միմյանցից հեռու լեզուներում միևնույն դարձվածքի առկայության փաստը հուշում է, անշուշտ, որ դա հետևանքն է գոյություն ունեցող մի ընդհանուր միտման կամ ուղղորդիչ գործոնի (դիցուք, միևնույն հավատալիքի կամ մարդաբանական միևնույն գիտելիքի առկայության): Այլապես ինչպե՞ս բացատրել մարդու գլխի, ճակատի, սրտի, լյարդի, աչքերի, ականջների, ոսկորների և այլ մարմնամասերի ընկավման և այդ ընկալումը արտացոլող լեզվաոճական միավորների նույնության կամ նմանության փաստը: Ինչպես նշում են Յու. Ավալայանին և Լ. Ռոյզենզոնը, այստեղ խոսք լինել չի կարող պատահական զուգահեյության մասին, որը պատահում է հնչյունաբանության, ձևաբանության ոլորտներում կամ նույնիսկ բառային շերտում (Авалиани, Ройзензон 1969; Ройзензон 1972): Տարբեր լեզուներում կազմախոսական ԴՄ-ների՝ միևնույն ակունքին կամ իմաստային միևնույն խմբին պատկանելը որոշելու համար կիրառվել է դարձվածային նույնականացման մեթոդը (Куних 1970), որը հնարավորություն է ընձեռում ճանաչել ու բնութագրել միևնույն իմաստային փնջին կամ դարձվածային միևնույն շարքին պատկանող կազմախոսական ԴՄ-ները, որոնց վերոնշյալ հատկանիշները՝ վաղնջականությունը և լայն տարածվածությունը կասկած չեն հարուցում և փաստարկվում են վաղագույն օրինակների (ազգագրական-բանասիրական ու աստվածաշնչյան) առկայությամբ, հատկանիշներ, որոնք էլ իրենց հերթին հուշում են մեկ այլ բան՝ դրանք հարուցող ու ձևավորող գործոնների, լեզվաոճական ձևերի և կրոնամշակութային պատկերացումների փոխհարաբերության առկայությունը և, նույնիսկ, նույնականությունը:

Այս դիրքորոշումից ելնելով էլ՝ առավելապես կարևորվում են վաղնջական, արքեստիպի նշանակություն ունեցող կազմախոսական ԴՄ-ների առաջացման ու ձևավորման, ինչպես նաև դրանց հետագա, հիմնականում՝ գեղարվեստական կիրարկումների և թարգմանության հետ կապված խնդիրները՝ անտեսելով ԴՄ-ների կառուցվածքային տեսակների, թարգմանելիության և մյուս խնդիրները, որոնք բազմակողմանիորեն մշակվել ու քննարկվել են անվանի շատ հետազոտողների՝ լեզվաբանների, ոճաբանների, մշակութաբանների և դարձվածաբանների կողմից: Կարևորվում և առանցքային ու ելակետային են համարվում կազմախոսական ԴՄ-ների հին-արքեստիպային և գեղարվեստական ու գեղարվեստական-նորատիպային ձևերի քննարկումները, այսպես ասած՝ հնագույն ու ծիսական

արարողությունների, հավատալիքների, ու կրոնական նշանակություն ունեցող գործողությունների և դրանց լեզվաոճական արտացոլումների փոխակերպումները ժամանակի ընթացքում, մասնավորապես՝ դրանց, այսպես ասած, «դատարկումը» նախնական կրոնաժխական նշանակությունից և առավելապես ձևական կամ գեղագիտական կամ խորհրդանշային բովանդակության ձեռքբերումը: Օրինակ, անձնանունների մոգարգելքը, անունները թաքցնելը, որ տարածված էր շատ հյուսիս-ամերիկյան հնդկացիների կամ Ավստրալիայի բնիկների մոտ, երբ մարդու անունը չի տրվում, դրա փոխարեն ասվում է մեկ այլ անուն կամ կիրառվում է մեկ այլ արտահայտություն: Բանն այն է, որ նրանց մոտ կար այն հավատալիքը, թե անունը իմանալը կարող է չարական մարդու կամ չար ոգու կողմից օգտագործվել ընդդեմ այդ մարդու: Մոգարգելք էր դրվում նաև հանգուցյալների անունների վրա: Ինչպես գրում է Ջ. Ֆրեզերը՝ «նախնադարյան փիլիսոփայության համաձայն անունը մարդու էական մասն է, հնարավոր է՝ նույնիսկ նրա հոգին» (Ֆրեզեր 1989): Աստվածաշնչում ևս գործում է այդ արգելքը՝ չի կարելի շատ տալ Աստծո անունը, շահարկել որևէ սրբի կամ հրեշտակի անունը: Օրինակ, սաղմոսում ասվում է Աստծո մասին՝ «Նրա անունը փառաւոր է ... », (Սաղմ. 71:14) տերունական աղոթքում ըղձացվում է՝ «Սուրբ թող լինի քո անունը», (Մատթ. 6:9), Դատավորներ գրքում Տիրոջ հրեշտակը Սամսոնի հոր՝ Մանուվեի հարցին, թե՛ «Ի՞նչ է քո անունը», պատասխանում է, թե՛ «Ինչու՞ ես հարցնում իմ անունը, դա մի սքանչելի անուն է» (Դատ. 13:17-18) և այլն: Վերը նշված մոգարգելքից և աստվածաշնչյան պատվիրանից (սուրբ անունը թաքցնել անարժաններից, այն սուրբ պահել) կարող էին ածանցվել համապատասխան ասոյթներ, որոնք էլ կարող էին վերածվել դարձվածքների: Թվում է, մի շարք այնպիսի արտահայտություններ, ինչպիսիք են՝ «Թող քո անունը բարձրանա», «Անունով մարդ դառնաս», «Անունը կորսվի», «Անունն անգամ մի տուր», «Քո անունով եմ խնդրում», «Քանի որ իմ անունը գիտես ...», «Քանի որ իմ անունով ես երդվել» և այլն, ծագել են հենց այս հավատքից: Սակայն այսօր, մի շարք գործոնների՝ կրոնական երկյուղի թոթափման, առարկայական ու փորձական նշանակություն ունեցող գիտելիքների և այլնի պատճառով, հիմնականում կորսվել է անվան վրա մոգարգելք դնելու կամ այն գաղտնիացնելու վաղեմի սովորույթը. բացառություն են կազմում թերևս հետախուզական հիմնարկությունները, որոնք այլ անուններով լրտեսներ կարող են ուղարկել այլ երկրներ՝ որոշակի տեղեկություններ հավաքելու կամ որոշակի գործառույթներ իրականացնելու նպատակով: Այսօր, ընդհանուր առմամբ, այլևս չի աշխատում անվան վրա մոգարգելք դնելու

ավանդույթը, ընդհակառակը, ժամանակակից աշխարհում բոլոր մարդիկ անձնագրավորվում են, նրանց անուն-ազգանունները և նույնիսկ կենսաչափական տվյալները գրանցվում են համապատասխան մարմիններում: Սակայն այս ավանդույթը և դրա հետ առնչվող ասույթները կարող են կիրառվել գեղագիտական և խորհրդանշական առումներով: Երբ որևէ ժամանակակից տեքստում, օրինակի համար, ասվում է՝ «Նրա անունը մի ասա. այդ անունը դժբախտություն է բերում», դա չի նշանակում, թե իրոք այն դժբախտություն է բերում. այդպես ասվում է, ավելի շուտ, ատելություն կամ քամահրանք արտահայտելու կամ այդ անձնավորությանը սև գույներով ներկայացնելու՝ այսինքն՝ գեղարվեստորեն կամ խորհրդանշանայնորեն պատկերելու համար: Առհասարակ մեր՝ արդի ժամանակաշրջանի ոգին է՝ ամենայն կրոնաձիսական հավատալիքի խորհրդանշանացումը, կարելի է ասել՝ գեղագիտացումը: Մարդը կարող է, դիցուք, չար ոգու գոյությանը չհավատալ, բայց որևէ մարդու, որին ինքը չի սիրում, բնորոշել իբրև «չար ոգի»:

Պետք է ասել, որ շատ նախնական հավատալիքներ կամ քրիստոնեական հավատքի հետ կապված շատ ծեսեր, արարողություններ ու դրանց հետևանքում՝ լեզվաոճական ձևեր (օրհնանք, անեծք, ոգեկանչություն, փառատրություն, իմաստախոսություն և այլն, որոնք բոլորն էլ, ի վերջո, լայն առումով վերցրած՝ դարձվածքներ են) պատմամշակութային կյանքի զարգացմանը համընթաց, ներգրավվելով քաղաքացիական ու սոցիալական հասարակության ոլորտներ, աստիճանաբար, եթե կարելի է այդպես ասել, բեռնաթափվել են իրենց նախնական հավատալիքային ու ծիսակատարողական բովանդակությունից և, կիրարկվելով գեղարվեստական գրականության մեջ՝ ձեռք բերել գաղափարագեղագիտական որոշակի արժեք: Ահա այս հայեցակերպից մեկնարկելով՝ ուսումնասիրության առարկա են դառնում դարձվածքների, իբրև լեզվամշակութային խտացումների մասին քննարկումները, դարձվածքների ընկալման տեսական հիմունքները, լեզվական, բանասիրական, ազգագրական ու լեզվամշակութային ուսումնասիրությունների մեջ առաջ քաշված այն դիտարկումները, որոնցում բացահայտվում են լեզվի և հինավուրց հավատալիքների, առասպելական ու կրոնաձիսական պատկերացումների և մշակութային կյանքի միջև եղած պատճառակցական կապերը:

Հետազոտողները, անդրադառնալով ԴՄ-ների ստուգաբանության հարցերին, նշում են բանասիրական համալիր քննության անհրաժեշտությունը, նշում լեզվի, մշակույթի, պատմության, ազգագրության, հոգեբանության, բանագիտության,

գրականագիտության, արվեստաբանության և այլ գիտությունների տվյալների առկայությունը ԴՄ-ներում, որով և փաստարկվում է նման ստուգաբանական հետազոտության միջգիտակարգային բնույթը և որոշարկվում մի շարք հարցերի շրջանակը՝ իրականության ո՞ր երևույթի հիման վրա է ձևավորվել դարձվածքը, ո՞ր հեղինակն է առաջինն օգտագործել այն և ինչ մեկնակերպով, կյանքի ո՞ր բնագավառից կամ ո՞ր լեզվից է այն հայտնվել տվյալ լեզվում և այլն: (Բեդիրյան 1973) Այս բոլոր վերը նշված բնագավառների մեջ հատկապես կարևոր է մարդաբանությունը և մարդաբանական պատկերացումների ոլորտը. ո՞վ է մարդը, որպես ստեղծվածք, որպես արարչագործության արգասիք նա ի՞նչ առաքելություն ունի, ինչպիսի՞ն է մարդ արարածի կառուցվածքը, ի՞նչպես են նրա մեջ փոխհարաբերակցվում հոգևոր և մարմնավոր ոլորտները և այլն, բազմաթիվ հարցեր ու խնդիրներ, որոնք սերտ կապ ունեն մասնավորապես կազմախոսական ԴՄ-ների առաջացման հետ: Դարձվածքների մեջ, ինչպես նշում են դարձվածաբանները, որպես տվյալ լեզվով խոսող ժողովրդի մշակույթի յուրատեսակ հայելիների մեջ, արտացոլված են առասպելաբանությունը, կրոնը, աշխատանքային-կենցաղային պայմանները, գործիքներն ու իրերը. (արտեֆակտերը), սովորույթները, ավանդույթները, հավատալիքները և այլն: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ առանձնապես սովոր թիվ են կազմում, նախ, զանազան հավատալիքներ, սնահավատություններ, տիեզերաբանական պատկերացումներ արտացոլող ԴՄ-ները, այնուհետև՝ պատմամշակութային սոցիալական կյանքի արգասիք արտեֆակտերը և դրանց վերագրվող դրական կամ բացասական հատկությունները: Առաջին տիպի ԴՄ-ներից են, օրինակ, այնպիսիք, որոնցում արտահայտվել է ուտելիքի, սննդի այս կամ այն տեսակի՝ որոշակի զորություն կամ հատկություն հաղորդելու, կամ, ընդհակառակը, զորությունը թուլացնելու, կազմալուծելու մասին հավատալիքը, որի պատճառով, վաղնջական ժամանակներից ի վեր, սննդի, ուտելիքի որոշ տեսակներ արգելվել են (մոգարգելք է դրվել դրանց վրա) կամ դրանք ուղղակի համարվել են չուտելի: Օրինակ, ըստ Աստվածաշնչի, Մովսես մարգարեն Աստծո պատվիրանի համաձայն, Աստծո ընտրյալ ժողովրդի համար սահմանել է, թե որոնք են ուտելի և չուտելի կենդանիները, ընդ որում այդ բաժանման հիմքը շատ որոշակի է, տեսանելի, առարկայական և բոլոր մարդկանց համար ընկալելի. «Ամէն մի գարշելի բան մի կերէք: Սրանք են այն անասունները, որ կարող էք ուտել. Արջառ, հօտի ոչխար, արու այծ, եղջերու, այծեամ, գոնէշ, իշայծեամ, այծքաղ, վայրի այծ և ընծուղտ: Կ’ուտեք նաեւ թաթը ճեղքուած, կճղակաբաշխ ու որոճացող բոլոր անասունները: Մի՛ կերեք այն անասունները, որոնք որոճում են,

բայց թաթը ճեղքուած կամ կճղակաբաշխ չեն: Ուղտը, նապաստակն ու ճագարը որոճում են, բայց կճղակաբաշխ չեն, դրանք ձեզ համար անմաքուր են: Խոզը թէ՛ւ ճեղքուած թաթ ունի ու կճղակաբաշխ է, բայց չի որոճում, ուստի նա ձեզ համար անմաքուր է, մի՛ կերեք նրա միսը եւ դրանց սատկած դիակին մի մօտեցէք:

Սրանք են ջրային այն կենդանիները, որ կարող եք ուտել. կ'ուտեք ջրային այն բոլոր կենդանիները, որոնք լողակ ու թեփուկ ունեն: Մի՛ կերեք բոլոր այն կենդանիները, որոնք լողակ ու թեփուկ չունեն: Դրանք ձեզ համար անմաքուր են: Բոլոր մաքուր թռչունները կարող եք ուտել:

Սրանք են այն թռչունները, որ չպետք է ուտէք. Արծիւ, անգղ, գետարծիւ, ցին և այն, ինչ որանց ցեղակից է, նույնպէս եւ որի [ագռու, արջնագռու] և այն, ինչ որանց ցեղակից է, ջայլամ, բու, ճայ, արագիլ, կարապ, հողամաղ [բուի տեսակ], քաջահոս, սոխակ, անգռա, հավալուսն, քաղադր [բուի տեսակ], եւ այն, ինչ որանց ցեղակից է, նաեւ յոպոպ ու չղջիկ: Թռչող բոլոր զեռունները ձեզ համար անմաքուր թող լինեն, դրանք մի՛ կերէք...» (Երկրորդ օրինաց, 14:3-20):

Հաշվի առնելով թվարկած կենդանիների մաքուր և անմաքուր (այլ թարգմանություններում՝ պիղծ) լինելը, դրանց բնույթն ու կազմը, սովորությունները և այլն, ժողովուրդն այդ կենդանիների անուններով կազմել է ԴՄ-ներ (օրինակ, հայերենով՝ «Քաջերը սլացան, արծիվ էին՝ ավելի արծվացան», «Ի՛նչ ես թութակ կտրել», «Նա երգեց իր վերջին՝ կարապի երգը», «Խոզություն ես անում, այ տղա» և այլն: Այս կարգի, կարելի է ասել անիմալիստական ԴՄ-ները շատ են բոլոր լեզուներում, դրանք հիարկե փոխաբերական իմաստներ ունեն և մեծ մասամբ վերաբերում են մարդուն, նրա վարքուբարքին, սոցիալական կացությանը, բարոյահոգեբանական կերտվածքին և այն ամենին, ինչը բնորոշ է մարդ էակին և նրա գործունեության տարբեր ոլորտներին: Այս առումով կարելի է պնդել, որ դրանք՝ անիմալիստական են (կամ այլ կարգի՝ բուսական, տիեզերաբանական և այլն), թեև արտաքուստ վերաբերում են, ասենք, կենդանիներին կամ աստղերին, արևին, լուսնին և այլն, բայց ըստ էության այդ բոլորն էլ անտրոպոլոգիական են (մարդաբանական): Այնպէս որ, սոմատիկ ԴՄ-ները չեն միայն, որ վերաբերում են մարդուն լայն առումով, քանզի մարդուն և նրա կազմախոսությանն են վերաբերում բոլոր՝ այլ տիպի ԴՄ-ները: Եթե չլինեք մարդը, բնականաբար չէին լինի նաև այդ բոլոր ԴՄ-ները՝ իրենց բոլոր պայմանական կամ հարաբերական բնորոշումներով ու բաժանումներով: Ուստի կազմախոսական ԴՄ-ներ են առհասարակ բոլոր ԴՄ-ները:

Հավատալիքներ և առասպելաբանական ու տիեզերաբանական պատկերացումներ արտացոլող ԴՄ-ներում կարևորվում է նաև մարդու

որոշակի մարմնասերի հետ կապված որոշակի հավատալիքների ուսումնասիրությունը: Այդ մարմնամասերն են կամ մարմինը կենդանի պահողները՝ «արյունը», «միսը»,) «ուղեղը», «ճակատոսկրը», որոնցով (=որոնց փոխաբերական իմաստավորմամբ) կազմվել են բազմաթիվ ԴՄ-ներ՝ աշխարհի տարբեր լեզուներով: Բերենք, որպես ասվածի ցայտուն օրինակ, հետևյալները՝ անգլերեն և հայերեն լեզուներով.

1) Արյուն բառով -«Արյան բաղնիք» (օրինակ՝«Խանը քաղաքը սարքեց արյան բաղնիք») –‘The bath of blood’ «Արյան դիմաց՝ արյուն» - Blood for blood, «Արյունը արյունով լվանալ» (=մաքրել) - Blood will have blood; «Արյուն թափել»- ‘Shed sd’s blood’ և այլն:

2) Ճակատ բառով -«ճակատ առ ճակատ»-‘Face to face’ (սա ավելի շուտ նշանավոր է «երես առ երես» կամ «դեմառդեմ»), «Ճակատին գրված չէ» («Խոմ իմ ճակատին գրված չէ՞, որ միշտ ես ներեմ») - ‘Everyone’s faults are not written on their foreheads’ և այլն:

3) Միս բառով: - «Նույն մսից ու արյունից լինել» - ‘Bone of the bone and flesh of the flesh’, «ոչ ձուկ, ոչ միս» - ‘Neither fish nor flesh’ և այլն:

4) Ուղեղ բառով: - «Ուղեղ ջուր կտրել» - ‘Have (got) water on the brain’, «Ուղեղ մաշել» - ‘Have (got) sth on the brain’, «ուղեղին զոռ տալ» - ‘Beat one’s brains about sth, codge the brains’ և այլն (Ղազարյան 2010: 531, 555-556, 558, 567-568):

Բերված ԴՄ-ներից պարզ է դառնում, որ առասպելաբանական, կրոնամիստիկական, տիեզերաբանական, էթնիկական, մարդաբանական և այլ տիպի ԴՄ-ներում որոշակի գործառույթներ ու նշանակություններ են վերագրվում ինչպես մարդու մարմնի տարբեր մասերին ու բաղադրիչներին (տվյալ դեպքում արյանը, ճակատին, մսին, ուղեղին), այնպես էլ մարդու մարմնավոր ու հոգևոր պահանջմունքներին: Մինչ մարդու՝ աստվածաշնչյան պատկերացումներին անդրադառնալը, որպես ամենանախնական երևույթներ, որ բնորոշ են թե՛ սոմատիկ, թե՛ սննդանուն ԴՄ-ներին, էական նշանակություն ունեն երկուսը՝ զոհագործությունը և մոզարգելը: Զոհը (զոհագործությունը), ամենաընդհանուր գծերով ասված, հին հնդկացիական, հնդկական, աֆրիկյան և այլ ցեղերի ու ժողովուրդների մոտ համարվել է կուռքին (աստվածներից մեկին կամ մի քանիսին) հաճեցնելու, նրա բարեհաճությունը հրավիրելու անհրաժեշտ և սրբազան պայման՝ արարողություն, ծես: Ինչպես երևում է առասպելաբանական, ազգագրական ու բանահյուսական նյութերի վերլուծությունից, կենդանի կամ մարդ զոհելը (մարդազոհությունը) եղել է շատ հին, վաղնջական ու նվիրագործական ծես, որի տարատեսակները նկարագրվում են ազգագրական-բանահյուսական մի շարք հետազոտություններում և

աղբյուրա-գիտական նշանակություն ունեցող ստեղծագործություններում: Ջ.Ջ. Ֆրեզերն իր վերոհիշյալ աշխատության մեջ («Ոսկե ճյուղը») գրում է հանուն ցանքսերի, հանուն լավ բերքի մարդկային զոհեր մատուցելու մասին. «Էկվադորում, - գրում է նա, - գուայաքիլ հնդկացիները ցանքսի ժամանակ զոհաբերում էին մարդկանց արյուն ու սրտեր» (Ֆրեզեր 1989: 506): Ինչու՞ արյուն և սիրտ: Բանն այն է, որ թե՛ տարբեր ազգույթների հավատալիքներում, թե՛ Աստվածաշնչում մարդու արյունն ու սիրտը համարվել են կյանքի աղբյուրներ, որոնք ունեին, այդ առումով, նվիրագործական նշանակություններ: Եթե ուտում էին զոհի սիրտը՝ նրա արիությունը, նրա լավագույն հատկությունները, սնամեջ հավատալիքի համաձայն, փոխանցվում էր ուտողին: Եթե խմում էին զոհի արյունը՝ նրա կյանքը, նրա հոգին անցնում էր զոհողին, իսկ երբ արյունը ցողում էին արտերի ու անդաստանների վրա՝ ակնկալում էին առատ բերք:

Բազմաթիվ ազգագրական նյութերով ապացուցվում է, որ հնագույն ազգույթների և ժողովուրդների մոտ գլուխը համարվել է պատվական, վերնային, դեկավարող, ուստի և գլուխն ուտելը ևս դիտվել է պատվաբանության հատուկ նշան: Մարդաբանական կառույցում հատուկ կարևորություն է տրվել գլխին (որպես առաջնորդողի) և սրտին (որպես կյանքի աղբյուրի): Առանձին նշանակություններ են տրվել նաև ձեռքերին, մատներին, ինչպես նաև ոսկորներին, որոնց վերագրել են գերբնական ինչ-ինչ ուժեր և հատկություններ: Ընդ որում, ոսկորի նման ընկալման հետ կապված՝ կատարում էին մոգական գործողություններ ու կախարդություններ: Նման ընկալման արձագանքներն են նաև որոշ ԴՄ-ներ՝ «Պինդ ոսկոր ունի», «Հին ոսկոր է» և այլն: Սակայն ամենակարևորը, որ ածանցվում է դիցաբանական, ազգագրական ու մարդաբանական բնույթի նյութերի դիտարկումից այն է, որ ոչ միայն տարբեր կենդանիներին ու նրանց մարմնամասերին, այլև մարդուն ու նրա մարմնամասերին վերագրում էին հատկություններ՝ արիություն, խոհեմություն, ուժ, զորություն, սրբություն և այլն: «Հարավարևելյան Աֆրիկայի լեռնային ցեղերը կատարում են որոշ ծեսեր, որոնց ժամանակ պատանիներին բաժանում են խմբերի ու ենթախմբերի: Խորհրդածեսերից մեկի նպատակն է նորելուկներին արիություն, խելք դրական հատկանիշներ ներարկել: Երբ նրանց հաջողվում է արիությամբ աչքի ընկած թշնամի սպանել, նրանք թշնամու մարմնից կտրում են լյարդը (արիության զետեղարանը), ականջները (խելքի զետեղարանը), սեռական անդամները (ուժի զետեղարանը), ինչպես նաև այլ առաքինությունների զետեղարաններ համարվող անդամները և այրում են: Մոխիրը խնամքով պահում են եզան եղջյուրի մեջ, և ցեղի քուրմը դրանք խնամքով խառնելով այլ բաղադրամասերի հետ, թլպատման ծեսի

Ժամանակ տալիս է պատանհներին: Ենթադրվում է, թե այդպիսով սպանված թշնամու ուժը և մյուս առաքինությունները անցնում են պատանհներին (Ֆրեզեր 1989: 584):

Դարձվածքների, մասնավորապես՝ կազմախոսական դարձվածքների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ գործ ունենք հնագույն նախնական հավատալիքների, ծեսերի, անհիմզմի արտահայտությունների և աստվածաշնչյան կրոնաժեսական ավանդույթների ու մարդաբանական պատկերացումների հետ:

ԴՄ-ների համալիր հետազոտությունները և տարալեզու թարգմանությունները թույլ են տալիս հանգել այն եզրակացության, որ դարձվածքը որքան էլ համընդհանրական կամ նույնական լինի, միևնույն է, տարբեր լեզվամշակույթներում ու տարբեր ազգերի մոտ ձեռք է բերում ազգային յուրատեսակ գունավորում և հնչերանգ՝ այսուամենայնիվ հանդես գալով տվյալ ազգի կամ տվյալ մշակութային հավաքականության, նրա հոգեբանության արտահայտիչ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Աստուածաշունչ, Սբ. Էջմիածին, 1994-ՌՆԽԿԴ, Սաղմ. 71:14, Մատթ. 6:9, Դատ. 13:17-18- Bible, S. Etchmiadzin, 1994-RNCHD, Sagm. 71:14, Matt. 6: 9, Dat. 13: 17-18:
2. Բեդիրյան Պ. Ժամանակակից հայերենի դարձվածաբանություն, Ե., Սովետական գրող, 1973, 216 էջ: P. Bediryan, Jamanakacic hayereni dardzvacabanutyun, Erevan, , 1973, p.213
3. Ղազարյան Հ. Զ., Մարմնի մասերի անվանումներով հայերեն-ռուսերեն-անգլերեն դարձվածքների բառարան, Երևան, 2010, էջ 531, 555-556, 558, 567-568: H. Ghazaryan, Marmnamaseri anvanumnerov hayeren-ruseren –angleren dardzvacqneri bararan, 2010, pp. 531, 555-556, 558, 567-568
4. Ֆրեզեր Զ.Զ., Ոսկե ճյուղը, Ե., <<Հայաստան>> 1989, էջ 306-584: J. Fraser, Voske Chyuxy "Armenia", E. 1989, pp. 306-584
5. Авалиани Ю. Ю., Ройзензон Л. И., К Проблеме сравнительно исследовании в области лингвостилистики. // Научная конференция. Проблемы лингвистической стилистики, тезиси докладов. М., 1969., Ройзензон Л. И., фразеология и страноведение, бюллетень по фразеологии #1, Самарканд, 1972. Y. Avaliani, L. Roizenzon, K probleme sravnitelno isledovani v oblasti lingvostilistiki. // Nauchnaya konferenciya. Problemi lingvisticheskoi statistiki, тезиси докладов. М,

1969.,L. Roizenzon., frazeologiya I stranovedenie, byuleten po frazeologii #1, , Samarkand 1972.

6. Влахов С., Флорин С., Международные отношения. М., “Высшая школа”, 1986. S. Vlahov, S. Florin, C., Mejdunarodnie otnosheniya M., Vishaya shkola, 1986
7. Медникова Э. М., Перевод-результат и источник сопоставления (стилистический аспект). – ИЛ, 1989, #1., Кибрик А. Е., Типология родственных языков; синхрония и эволюция // Типологическое и сопоставительное изучение славянских и балканских языков. М., 1992. E. Mednikova, Perevod-rezultat I istochnik sopastavleniya (stilicheski aspekt) – IL. 1989, # 1, A. Kibrik , Tipologiya podstvennix yazikov, sinchroniya I evolyuciya//Tipologicheskoe I sopostavitelnoe izuchenie slavyanskix I balkanskix yzikov M., 1992.
8. Кунин А. В., Английская фразеология (теоретический курс). М., 1970. A. Kunin, Angliskaya frazeologiya (teoriticheski kurs), M.,1970.
9. Райхштейн А. Д., Сопоставительный анализ немецкой и русской фразеологии. М., Высшая школа, 1980. A. Reichstein, Sopostavitelni analiz nemeckoi I ruskoi frazeologii, M. Vishaya shkola, 1980

АРМИНЕ ГРИГОРЯН – КУЛЬТУРНЫЙ ЭЛЕМЕНТ В СОМАТИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦАХ

Ключевые слова: соматические фразеологические единицы, архетип, вера, антропологическое знание, фразеологизм, традиция.

Статья рассматривает соматические фразеологические единицы (ФЕ) с начала их возникновения и образования. В исследовании показано отражение ранних вероисповеданий, ритуалов и библейских антропологических представлений в соматических ФЕ архетипичной значимости. В исследовании подчеркивается необходимость проведения всестороннего филологического исследования относительно возникновения ФЕ, так как они содержат элементы культуры, истории, искусства, этнографии. Также рассматриваются связи между ранними верами и Библией, в результате чего возникли многочисленные архетипичные ФЕ. Изучение ФЕ, в частности соматических, показывает, что мы имеем дело с древними верованиями, ритуалами, выражениями анимизма, библейскими религиозными традициями и антропологическими представлениями. Обращаясь к ФЕ, которые отражают мифы и космологические представления, можно изучить определенные верования, относящиеся к человеческому телу.

ARMINE GRIGORYAN - CULTURAL ELEMENT IN SOMATIC PHRASEOLOGICAL UNITS

Keywords: *somatic phrase, archetype, belief, anthropological knowledge, phraseological unit, tradition*

The article examines somatic phraseological units in the phase of their origin and formation. The research emphasizes the necessity of a comprehensive philological examination as far as etymology is concerned. The reflections of ancient beliefs, rituals and biblical anthropological notions in the somatic phraseological units of archetypal importance are illustrated in the research. The ties between the earliest beliefs and the Bible gave birth to numerous archetypal phraseological units. The elements of culture, history, ethnography and art are also observed in phraseological units.

The study of phrases, particularly somatic phraseological units, shows that we are dealing with ancient beliefs, rituals, expressions of animism, biblical religious traditions and anthropological notions. Referring to the phraseological units that reflect beliefs, mythological and cosmological notions, it is possible to study certain beliefs related to certain human bodies.

Ներկայացվել է՝ 17.09.2021

Գրախոսվել է՝ 17.09.2021

ПОТЕНЦИАЛ ИНТЕРНЕТ-МЕМА КАК СРЕДСТВА МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

СВЕТЛАНА ГРИШАЕВА

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, мемизация, мем, интернет-мем

Виртуальное общение занимает все более значительную часть нашей жизни, и межкультурное общение также все чаще осуществляется в виртуальной среде, которая порождает новые типы общения, в том числе такие, как интернет-мем. Поэтому понимание сути и специфики этого явления, его функциональности необходимо для понимания современной реальности и эффективного взаимодействия с пользователями Интернета.

Наше общение все чаще происходит в интернете, что приводит к возникновению новых средств коммуникации, одним из которых является интернет-мем. И, хотя интернет-мемы появились только с распространением Всемирной сети (что естественно), само понятие «мем» возникло намного раньше, в книге «Эгоистичный ген» (Докинз 2016). Биолог Ричард Докинз предложил этот термин для обозначения базовых единиц культуры по аналогии с биологическими базовыми единицами – генами: «Примерами мемов служат мелодии, идеи, модные словечки и выражения, способы варки похлебки или сооружения арок. Точно так же, как гены распространяются в генофонде, переходя из одного тела в другое с помощью сперматозоидов или яйцеклеток, мемы распространяются в том же смысле, переходя из одного мозга в другой с помощью процесса, который в широком смысле можно назвать имитацией» (Докинз 2016:189).

Мемы (по аналогии с генами) для размножения копируют сами себя (т. е. являются репликаторами), размножаясь не только согласно воле, но и против воли своего носителя, видоизменяясь, комбинируясь и разделяясь для создания нового мема. Мемом может быть любая фраза, символ, изображение и т. п., передающиеся друг от друга на основе подражания. Именно подражание – главное условие возникновения мема, благодаря которому мем превращается в единицу информации,

свободную от контекста, происходит так называемая «мемизация», т. е. процесс создания мема из какого-либо явления. Субъектами мемизации являются:

1. Источник мема – событие / явление (иногда человек, его слова, образ), которое лежит в основе возникновения мема. Это может быть «горячая» новость, предмет искусства, чье-либо высказывание и многое другое.
2. Непосредственный создатель мема – человек или группа людей, создающие конкретную единицу информации (например, какое-либо интернет-сообщество).
3. Ретранслятор – все, кто распространяет мем (обычно это представители той же культурной среды, что и непосредственный создатель мема, т. к. иначе велик риск, что мем останется непонятым, а следовательно, не вызовет необходимой реакции и не будет передан дальше).

Отдельной разновидностью мема, каналом распространения которой является интернет-среда, является интернет-мем, под которым понимается «комплексный феномен интернет-коммуникации, представляющий собой целостную, завершённую единицу, с текстом и картинкой в квадратной рамке» (Канашина 2017:85). По мнению Т.Е. Савицкой интернет-мем объединяет «элементы постфольклора электронной цивилизации, впавшей в период «вторичной устности»; субкультур сетевого андеграунда; новой «зрелищной культуры» вошедших в массовый оборот отредактированных фотографий, фотомонтажей и видеороликов» (Савицкая 2013:2).

Ученые (Канашина 2017) выделяют следующие характеристики мема:

- 1) вирусность – способность быстро и большим тиражом распространяться в интернете (по аналогии циркуляции в сети опасных компьютерных вирусов);
- 2) реплицируемость – свойство воспроизводиться (репродуцироваться), в том числе и «мутируя», видоизменяясь, благодаря чему происходит обновление системы;
- 3) серийность – способность мема образовывать ряды схожих единиц, т. е. «серии», объединенные общей идеей, стилем оформления и т.п.;
- 4) эмоциональность – свойство передавать, вызывать, выражать определенные эмоции, как позитивные, так и негативные;

- 5) минимализм формы – сжатая форма передачи информации, облегчающая процесс тиражирования и декодирования смысла;
- 6) полимодальность – свойство передавать информацию, используя несколько каналов (текстовый и графический), тем самым увеличивая его выразительность и желание поделиться им (растиражировать);
- 7) актуальность – привязанность к социальному и культурному контексту;
- 8) юмор – использование средств фольклора, метафор, эпитетов и т. п.;
- 9) фантазийный характер – использование вымысла, игровых элементов, несуществующей ситуации, гротеска и т. п.;
- 10) медийность – характеристика степени вовлеченности в медийную среду, где в качестве среды возникновения и в качестве канала тиражирования выступают средства массовой коммуникации;
- 11) мимикрия – свойство подражать (имитировать) различным жанрам: плакат, постер, открытка, карикатура и т. п.

Таким образом, «...основными характеристиками интернет-мема являются информационная наполненность, способность к быстрому распространению от человека к человеку, устойчивая форма при неустойчивом значении, связь с определенной аудиторией, для которой он служит способом выражения эмоций. Основной функцией мема в коммуникации является именно выражение эмоций и комический эффект» (Лысенко 2017: 415).

Мем ретранслируется в рамках определенной культурной среды, т. к. «обладает культурной коннотацией, предоставляющей адресату возможность идентификации прецедентного феномена. Эффективность коммуникации в этом случае прямо зависит от умения интернет-пользователя осуществить экспликацию скрытых культурных коннотаций мема, восстановить те ассоциативные связи, которыми обеспечен комический эффект» (Щурина 2012:163). Но при этом, мем может выступать и как средство межкультурной коммуникации. Отмечается, «...что основной язык, используемый в интернет-мемах, — английский. Использование в интернет-мемах английского языка, являющегося языком межнационального общения, значительно упрощает использование интернет-мемов пользователями, которые могут принадлежать к разным культурам и в то же время могут приобщаться к глобальной интернет-культуре, не испытывая языкового барьера. Кроме того, высокий потенциал интернет-мемов как средства межкультурного

взаимодействия выражается в том, что интернет-мемы отражают процесс глобализации культурного и информационного контента» (Канашина 2017:607). Действительно, для понимания мема (и интернет-мема, в частности) бывает достаточно минимального уровня владения языком. При этом культурный контекст, являющийся неотъемлемой частью мема, может быть не понят в полной мере представителями других культур. Но это открывает перед «мем-коммуникацией» новые возможности в контексте межкультурного взаимодействия: реципиент, который заинтересовался каким-то мемом ввиду его зрелищности, юмористической направленности, популярности и т.д., с большой долей вероятности заинтересуется и источником мема – событием, явлением, процессом, лежащим в основе создания мема. Этот интерес может стать первым шагом к знакомству с новой культурой, а, следовательно, к уменьшению в будущем коммуникативного барьера, барьера непонимания, возникающего между представителями различных культур и к формированию глобального культурного и информационного контента.

Интернет-мемы бывают разных видов. Так, например, Е.Н. Лысенко (Щурина 2012) предлагает такую типологию:

- 1) текстовый мем (слово, словосочетание, фраза, клишированный оборот, начинающий или заканчивающий высказывание);
- 2) мем-картинка: узнаваемое изображение или специально созданная картинка, обработанная фотография (так называемая «фотожаба»);
- 3) видеомем – комический видеосюжет;
- 4) креолизированный мем: «фактура которых состоит из двух негомогенных частей (вербальной (речевой) и невербальной (принадлежащей к другим знаковым системам, нежели естественный язык))» (Сорокин 1990: 180).

Типологию интернет-мемов можно проводить и по следующим основаниям:

- 1) по способу зарождения:
 - преднамеренно созданные;
 - кооптированные;
 - самозарождающиеся.
- 2) по степени долгосрочности:
 - краткосрочные;
 - долгосрочные.
- 3) по стилю подачи материала:
 - ирония;

- демотиватор;
 - мотиватор;
 - агитация.
- 4) по специфике:
- общие;
 - специализированные (локальные).
- 5) по источнику возникновения:
- новость;
 - историческое событие;
 - персона;
 - цитата и т. д.

Вне зависимости от типа интернет-мема каждый из них выполняет определенные функции (и чем эффективнее выполняются эти функции, тем продолжительней существует этот мем).

Е.Н. Лысенко (Лысенко 2017:416) предлагает рассматривать следующие функции интернет-мема: информирования, репрезентации, интеграции, трансляции, фатическую (контактоустанавливающую) функцию и эмоциональную функцию.

Несколько другие функции (в том числе, и дисфункции) выделяет Н.А. Зиновьева (Зиновьева 2010: 54-55):

1. Функция репрезентации идеи, существующей в этом обществе или транслируемой на него, в удобной, сжатой форме.
2. Функция трансляции идеологии, мировоззрения авторов и, как следствие, формирования образа реальности у пользователей.
3. Функция репрезентации индивида, поиска единомышленников, проявления собственной точки зрения.
4. Функция репрезентации сообщества, в котором используются, оценивания каких-либо событий или социальных практик.
5. Функция коммуникации в сообществе, в том числе в качестве реакции на ситуацию.
6. Функция интеграции сообщества, социализации его членов.
7. Функция идентификации с определенным культурным сообществом (система «свой»-«чужой»).
8. Функция информирования, отражения актуальных событий.
9. Дисфункция дробления картины мира, смешения традиций, событий, произведений искусства и т. п.
10. Дисфункция подавления социальной активности за счет модификации активного участия в пассивное потребление контента.

Как мы видим, подавляющее большинство (если не все) из перечисленных функций могут влиять на результативность и эффективность процесса межкультурной коммуникации. Рассмотрим этот тезис подробнее:

1. Функция репрезентации какой-либо характерной для данного общества идеи позволяет распространить эту идею на другие общества в относительно короткие сроки и в достаточно понятном виде.
2. Функция трансляции мировоззрения авторов знакомит реципиентов с этим мировоззрением, делает дальнейшую коммуникацию более эффективной, т.к. позволяет лучше понять систему кодирования информации коммуникатором, и, как следствие, более успешную декодировку полученного сообщения.
3. Функция репрезентации сообщества позволяет реципиенту в достаточно короткий срок сориентироваться в системе ценностей этого сообщества (мем редко возникает, если источник мема не коррелирует тем или иным образом с ценностями и интересами непосредственного создателя мема и ретрансляторов). Таким образом, можно понять значимость того объекта, который явился источником мема, а также модальность отношения к нему.
4. Функция коммуникации. Возможно, именно такая, кажущаяся не очень серьезной, форма общения станет первым шагом к общению представителей разных культур, позволит сформировать единое информационное пространство.
5. Функция интеграции (в ситуации межкультурного взаимодействия – функция приобщения к новой культуре, вхождения в новую культурную среду) позволит уменьшить коммуникативные границы и сделать коммуникацию не только более понятной, но и результативной (активизировать интерактивную сторону общения).
6. Функция идентификации с другой культурой, позволяющая почти на интуитивном уровне оценить наличие и величину культурной дистанции, и впоследствии спрогнозировать перспективы (возможности и риски) потенциального взаимодействия.

Конечно, каждая из этих функций может вызывать как позитивные последствия в контексте установления межкультурных контактов, так и негативные последствия, приводящие к непониманию и даже агрессии (яркий пример – ситуация с карикатурами французского журнала *Charlie Hebdo*). Поэтому в гетерогенной культурной среде нужно стремиться к учету специфики культур участников коммуникативного процесса. По

меткому выражению Э.Холла, мы смотрим на мир через «культурные очки»: «большинство людей рассматривают собственную культуру как центр и меру вещей... нормальный человек обычно не осознает, что образцы его поведения и способы восприятия окрашены его собственной культурой и что люди других культур имеют другие точки зрения, системы ценностей и норм» (Андреева 2000: 103). Эти «культурные очки» различаются по множеству параметров, таких как: маскулинность-феминность, индивидуализм-коллективизм, дистанция власти, отношение к неопределенности, полихронность-монохронность и многих других. «Культурные очки» могут повысить эффективность межкультурной коммуникации, если мы признаем их существование и готовы будем «сделать поправку» на контекст взаимодействия, а могут выступать так называемыми «культурными помехами». Исследователи [Леонтович 2005: 230] выделяют следующие из них:

- разный менталитет
- различные языковые картины мира
- стереотипизация
- коммуникативная асимметрия
- ценностно-ориентационные различия
- различия в культурно-языковой нормативности
- расхождения в пресуппозициях (т.е. в предшествующих суждениях или предположениях) и фоновых знаниях
- отличающиеся коммуникативные стратегии и др.

Виртуальное общение занимает все большую часть нашей жизни, и межкультурная коммуникация тоже все чаще осуществляется в виртуальной среде, которая продуцирует новые виды коммуникации, в том числе такие, как интернет-мем. Поэтому понимание сущности и специфики данного феномена, его функционала необходимо для понимания современной действительности и эффективного взаимодействия с интернет-пользователями.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ REFERENCES

1. Андреева Г.М., «Психология социального познания», учебное пособие, М., «Аспект Пресс», 2000 г. -Andreeva G.M., «Psihologiya social'nogo poznaniya», uchebnoe posobie, M., «Aspekt Press», 2000 / 1.
2. Докинз Р. Эгоистичный ген. Litres, 2016. 610 с. -Dokinz R. Egoistichnyy gen. Litres, 2016. 610 s.

3. Зиновьева Н.А. Функции интернет-мемов в обществе. Социологический взгляд // Материалы XIII Всероссийской объединенной конференции / Санкт-Петербургский государственный университет. 2010. Zinov'yeva N.A. Funktsii internet-memov v obshchestve. Sotsiologicheskii vzglyad // Materialy XIII Vserossiyskoy ob'yedinennoy konferentsii / Sankt-Peterburgskiy gosudarstvennyy universitet. 2010. <https://openbooks.itmo.ru/ru/file/2282/2282.pdf> (дата обращения: 06.11.2020).
4. Канашина С.В. Интернет-мем в контексте межкультурной коммуникации. В сборнике: Магия ИННО: новые измерения в лингвистике и лингводидактике. Сборник научных трудов: в 2-х томах. Московский государственный институт международных отношений (университет) Министерства иностранных дел Российской Федерации; Ответственный редактор Д.Н. Новиков. 2017. С. 606-612.
Kanashina S.V. Internet-mem v kontekste mezhkul'turnoj kommunikacii. V sbornike: Magija INNO: novye izmerenija v lingvistike i lingvodidaktike. Sbornik nauchnyh trudov: v 2-h tomah. Moskovskij gosudarstvennyj institut mezhdunarodnyh otnoshenij (universitet) Ministerstva inostrannyh del Rossijskoj Federacii; Otvetstvennyj redaktor D.N. Novikov. 2017. S. 606-612.
5. Канашина С. В. Что такое интернет-мем? / С.В.Канашина // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Гуманитарные науки. — 2017. — Т. 36. — №28 (277) — С. 84-90
6. Леонтович О. А. Русские и американцы: парадоксы межкультурного общения. – М., Гнозис, 2005 г.
7. Лысенко Е.Н. Интернет-мемы в коммуникации молодежи // Вестник Санкт-Петербургского университета. Социология. 2017. №4. (Lysenko Ye. N. Internet-memy v kommunikatsii molodezhi // Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Sotsiologiya. 2017. №4
8. Савицкая Т.Е. Интернет-мемы как феномен массовой культуры // Культура в современном мире, 2013. № 3. [Электронный ресурс]. Savitskaya T.Ye. Internet-memy kak fenomen massovoy kul'tury // Kul'tura v sovremennom mire, 2013. № 3. / Режим доступа:http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/alhthome/news/KVM_archive/articles/2013/03/2013-03_r_kvms3.pdf (8.11.2020)
9. Сорокин Ю.А. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция / Ю.А. Сорокин, Е.Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия. – Москва : Наука, 1990. – С. 180–181. Sorokin YU. A.

Kreolizovannye teksty i ikh kommunikativnaya funktsiya / YU. A. Sorokin, Ye.F. Tarasov // Optimizatsiya rechevogo vozdeystviya. – Moskva : Nauka, 1990. – S. 180–181

10. Щурина Ю. В. Интернет-мемы как феномен интернет-коммуникации // Научный диалог. 2012. №3. (Shchurina YU. V. Internet-memy kak fenomen internet-kommunikatsii // Nauchnyy dialog. 2012. №3 / <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-memy-kak-fenomen-internet-kommunikatsii> (дата обращения: 06.11.2020)

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ԳՐԻՇԱԵՎԱ - ԻՆՏԵՐՆԵՏ ՄԵՄԻ ՆԵՐՈՒԻԺԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԻՋՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑ

Հիմնաբառեր՝ միջմշակութային հաղորդակցություն, մեմիզացիա, մեմ, ինտերնետային մեմ

Վիրտուալ հաղորդակցությունը զբաղեցնում է մեր կյանքի զգալի մասը և միջմշակութային հաղորդակցությունը առավելապես իրականացվում է վիրտուալ միջավայրում, որը ստեղծում է հաղորդակցության նոր տեսակներ, ներառյալ ինտերնետ մեմը: Հետևաբար, հասկանալով այս երևույթի էությունն ու առանձնահատկությունները, դրա գործառնականությունը՝ հնարավոր է ընդունել ժամանակակից համացանցային իրականության թելադրած կանոնները և ինտերնետ օգտագործողների հետ արդյունավետ փոխգործակցության եզրեր գտնել:

SVETLANA GRISHAEVA - THE POTENTIAL OF THE INTERNET MEME AS A MEANS OF CROSS-CULTURAL COMMUNICATION

Keywords: cross-cultural communication, memoization, meme, Internet meme

Virtual communication takes up an increasingly large part of our life, and intercultural communication is also increasingly carried out in a virtual environment that produces new types of communication, including such as the Internet meme. Therefore, the perception of the essence and specifics of this phenomenon, its functions, is vital for understanding the modern reality and effective interaction with Internet users.

**Ներկայացվել է՝ 17.09.2021
Գրախոսվել է՝ 17.09.2021**

РАСПОЗНАНИЕ ПРОПАГАНДЫ И УЛУЧШЕНИЕ МЕДИАГРАМОТНОСТИ В ИНТЕРНЕТ-СМИ ПУТЕМ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ (ЛЭ)

ТАМАРА ДАНИЕЛЯН

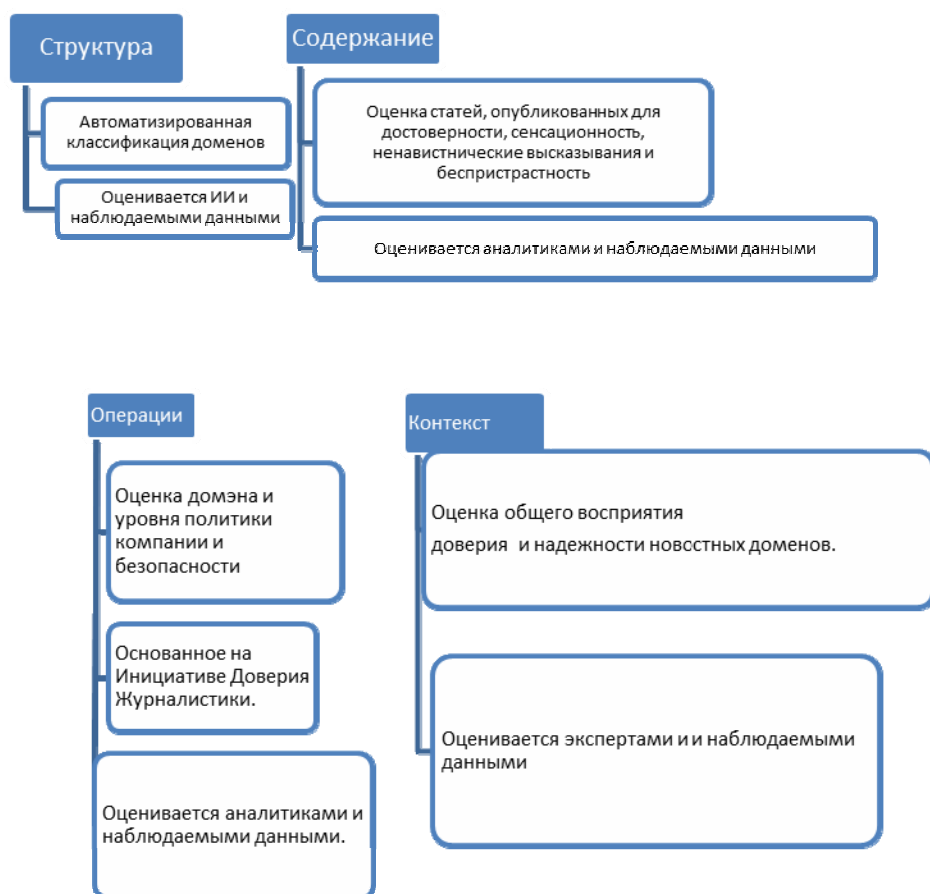
Ключевые слова: медиаграмотность, глобальный индекс дезинформации, сентимент-анализ, медиакомпетенции, лингвистическая экспертиза

Информация, которая встречается в газетах, чаще всего нацелена на то, чтобы вызвать у читателя эмоции и навязать ему свою точку зрения или свою так называемую “правду”. В этом смысле очень важно различать описание события и навязывание мнения. Обладая медиаграмотностью, читатель может видеть реальность сквозь пропаганду, а иногда и «читать между строк». Многие ложные сообщения или пропаганда распространяются, и растет озабоченность по поводу предвзятости СМИ, ложных сообщений, дезинформации и отсутствия онлайн-проверки фактов. Для региона, где очень часто происходят военные столкновения, которые получают огласку, читателю важно уметь различать факт, мнение и оценку. СМИ не должны содержать ненавистнические высказывания и оставаться без цензуры и таблоидизации. Развитие медиаграмотности важно не только для медиакомпаний, но и для аудитории в целом. Лингвистическая экспертиза (ЛЭ) контролирует свободу выражения мнений в СМИ, помогает отличить ложные истории от правдивых историй, развивает журналистскую этику и способствует саморегулированию деятельности СМИ. (Кара-Мурза Е.С. 2016:699) Использование ЛЭ с целью анализа газетных статей в первую очередь помогает решить вопрос медиаграмотности.

Джудит Гирлинг проиллюстрировала проблему медиаграмотности, приведя в пример страницы Википедии о войне в Ираке, которая содержит официальные источники армии США, где смещение очевидно. (3) Мы, в свою очередь, можем добавить, что определенно нужно формировать медиаграмотность, развивая критическое мышление и медиакомпетенции.

Одной из самых распространенных ошибок, которая является следствием неграмотности в медиасфере, является неумение

распознавать ложную информацию. Чтобы бороться с дезинформацией, мы должны понимать, где начинается дезинформация и где и как она распространяется. Используя Глобальный Индекс Дезинформации, мы можем оценить предвзятое отношение медиа в новостном потоке. Рейтинг ГИД (GDI) основан на комбинации автоматической и ручной оценки различных индикаторов риска дезинформации, распределенных по четырем столбцам: «Структура», «Содержание», «Операции» и «Контекст». (4)

В данной статье мы рассмотрим компонент “контекста”, как объект лингвистической экспертизы, после оценки, которого дается заключение

по поводу достоверности, надежности, уровня предвзятости информации. Компонент «Контекст» оценивает общую достоверность связанной с новостями информации, предоставляемой конкретным доменом. Дезинформация, оцениваемая этим компонентом, связана с *достоверностью, надежностью, конфликтами интересов и предвзятостью*. Поскольку для аналитиков эти сигналы измерять сложно, этот столбец и вопросы в нем оцениваются научными работниками, экспертами, работающими над средствами массовой информации и смежными вопросами. В качестве «контекста» нами представлена статья *Los Angeles Times Español* “*In the middle of COVID-19 crisis, Armenia launches military attack against Azerbaijan.* (5)

С помощью ЛЭ мы постараемся оценить статью по следующим четырем критериям: *достоверность, надежность, конфликт интересов и предвзятость*. *Предвзятость в СМИ* – это необъективность, которая противоречит журналистской этике. (Кара-Мурза Е.С. 2003) Методы, которыми измеряют предвзятость различны:

- Мониторинг употребления слов и их анализ.
- Выявление положительной / отрицательной оценки.
- Сопоставление информации, которая стоит на повестке дня одного СМИ с повесткой дня других.
- Анализ степени государственной пропаганды и влияния связей с общественностью. (6)

Анализируя часть заголовка “*Armenia launches military attack against Azerbaijan*” статьи, уже допускаем предвзятость, так как нейтральное освещение событий происходит в пассивной форме, которая выражает беспристрастность, и оно могло бы выглядеть так: “*hostilities began between Armenia and Azerbaijan*” или “*military actions broke out between Armenia and Azerbaijan*”. Сопоставляя заголовки по той же теме, встречающиеся в *Financial Times* “*Hostilities escalate between Azerbaijan and Armenia*”, в *New York Times* “*Armenia-Azerbaijan Border Fighting Escalates; 16 Killed* (6) и в *Al Jazeera* “*Will Armenia and Azerbaijan go to war again?*”, мы приходим к выводу, что в заголовке статьи *Los Angeles Times Español* все же присутствует предвзятость. Мы определяем предвзятость по использованию в статье слов с сильной отрицательной оценкой, которые, в случае беспристрастности медиа, могли бы замениться нейтральными словами. В статье встречаются негативные слова, описывающие действия со стороны Армении, но ничего не говорится о другой стороне. Например, “*the clashes along the border are*

continuing Armenian army shelling both the military and civilian structures”, “Armenia’s Minister of Defense Davit Tonoyan threatened Azerbaijan”, “severe economic crisis in Armenia and other problems”, в то время, как сопоставляя оценку ситуации, описанную в *Los Angeles Times Español*, с оценкой других газет, мы видим следующую картину:

- относительно начала военных действий: “It was not immediately clear what caused the violence, which both countries accused each other of starting ” в *Financial Times*, “The two neighbors in the South Caucasus have been locked in conflict over Nagorno-Karabakh” в *New York Times* , “Armenia and Azerbaijan forces fought Tuesday” и в *Al Jazeera* “Armenia and Azerbaijan forces fought Tuesday”;
- относительно заявлений официальных лиц: “Armenian Prime Minister Nikol Pashinyan on Monday accused Azerbaijan”, Azerbaijani President Ilham Aliyev denounced what he described as “another provocation of Armenia” в *New York Times*, “Armenia and Azerbaijan launched direct communication channels to minimise shooting incidents” в *Financial Times*, и “Both countries accuse each other of triggering the latest artillery bombardment and drone attacks north of the disputed region” в *Al Jazeera*, что показывает что они находятся в переговорах;
- относительно экономической ситуации и ситуации в странах в целом: “The sudden escalation comes as both countries are struggling to contain the coronavirus pandemic: Armenia, which has a population of just 3m, has recorded nearly 35,000 Covid-19 cases. Meanwhile, energy-rich Azerbaijan’s economy has taken a hit from falling oil prices.” в *Financial Times*.

Все эти сопоставления показывают чрезмерную отрицательную оценку, данную в *Los Angeles Times Español*, что в свою очередь указывает на предвзятость.

Надежность и достоверность информации находятся в одной категории. Искажение этих критериев определяется манерой изложения:

- преувеличения;
- логические неточности;
- очевидные несоответствия;
- эмоциональные высказывания (7,8)

Проведем анализ следующего отрывка статьи: “Starting on July 12, the Armenian army attacked, **with heavy artillery**, the positions of

*Azerbaijan's armed forces along the Armenia-Azerbaijan border, killing four Azerbaijani soldiers. It has become clear that the objective behind this new military operation, which is **the most violent breach of the ceasefire regime in years, has been to seize strategic positions in Azerbaijan**".* Использование эмотивных прилагательных, таких как **"heavy artillery"** и **"the most violent breach"** говорит об излишней эмоциональности высказываний, что приводит к усомнению в достоверности высказываний. Также встречаются преувеличения в описании экономической ситуации в Армении. Например, **"Having the highest poverty rate in the South Caucasus, the country's social infrastructure is gradually eroding. The economy relies heavily on foreign assistance and remittances"** – данный пример демонстрирует явное преувеличение и чрезмерный акцент на неблагоприятной экономической ситуации в Армении. В то время как в других источниках встречаются нейтральные оценки ситуаций в обеих странах, например, **"Armenia, which has a population of just 3m, has recorded nearly 35,000 Covid-19 cases. Meanwhile, energy-rich Azerbaijan's economy has taken a hit from falling oil prices."** Также наблюдается чрезмерное позитивное отношение в описании событий, связанных с Азербайджаном, что также вызывает сомнения в достоверности информации, например, такие определения как **"the largest economy"** **"strong partnership"**, **"multi-billion energy and transportation projects"**, которые встречаем в следующем отрывке: **"Azerbaijan has become the largest economy in the region, building strong partnerships around the world, implementing multi-billion dollar energy and transportation projects connecting continents, and contributing to global energy security."** Что касается логической неточности, то используются высказывания об Армении: **"Tens of thousands of young people, lacking opportunities at home, are emigrating from the country in search of a better life."** **"Around 1.5 million Armenians — almost half of the country's population — have permanently left Armenia since 1991"**, что никак не связано с описанием военной ситуации, а выражает личное мнение автора, что также противоречит журналистской этике.

Конфликт интересов возникает, когда есть риск того, что решение может быть принято под чрезмерным влиянием других интересов, и конкретное лицо может фактически оказаться под влиянием вторичных интересов, ставя по угрозу первичные интересы. (9)

В случае со СМИ первичными интересами являются прямые обязанности журналиста, а вторичными интересами могут быть религиозные, политические, этнические и др. В вопросе определения

первостепенной роли журналиста в обществе армянские эксперты данной сферы отмечают, прежде всего, удовлетворение информационных потребностей населения, предоставление объективной и беспристрастной информации, адекватное отражение действительности. (10)

Конфликт интересов возникает также в случае, когда политический деятель, занимающий высокую должность, решает дать оценку конфликтной ситуации, будучи представителем нации конфликтующей стороны, в то время как нам известно, что объективный и взвешенный обзор темы подразумевает нейтральность журналиста – отсутствие эмоциональной связи с объектом – как в отношении темы, так и в отношении источников. (10)

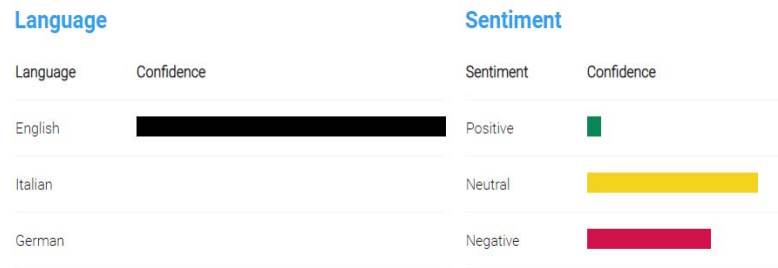
В случае с объектом нашего анализа – статьи *Los Angeles Times Español* “*In the middle of COVID-19 crisis, Armenia launches military attack against Azerbaijan*”, автором которой является азербайджанец – конфликт интересов становится очевидным. Мы провели сентимент-анализ заголовков изданий *Los Angeles Times Español* “*In the middle of COVID-19 crisis, Armenia launches military attack against Azerbaijan*”, *New York Times*, “*Armenia-Azerbaijan Border Fighting Escalates; 16 Killed*” и “*Hostilities escalate between Azerbaijan and Armenia*” в *Financial Times*. Оценки в анализе варьировались от -100 до 100, где -100 указывает на очень негативный или серьезный тон, а 100 указывает на очень позитивный. В итоге, мы получили следующие результаты. (9) *New York Times* - Этот текст имеет оценку настроения -14,2. Это означает, что общее настроение или тон этого текста несколько отрицательный / серьезный.

Financial Times- Этот текст имеет оценку настроения **-14,2**. Это означает, что общее настроение или тон этого текста несколько отрицательный / серьезный.

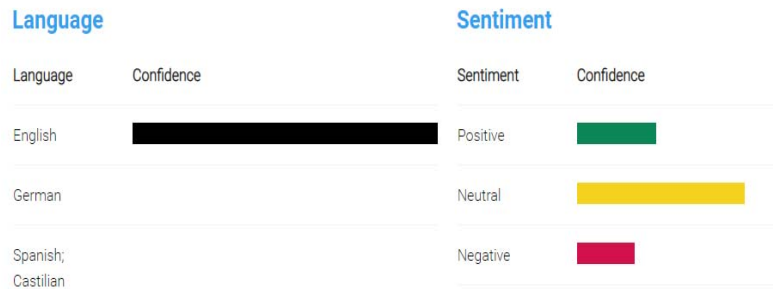
Los Angeles Times Español - Этот текст имеет оценку настроения - **100,0**. Это означает, что общее настроение или тон этого текста очень отрицательный / серьезный.

Также мы сравнили отрывки, описывающие экономическую ситуацию в разных статьях, через сентимент-анализ другого сайта и получили следующие данные. (12)

Los Angeles Times Español “*Having the highest poverty rate in the South Caucasus, the country’s social infrastructure is gradually eroding. The economy relies heavily on foreign assistance and remittance*”

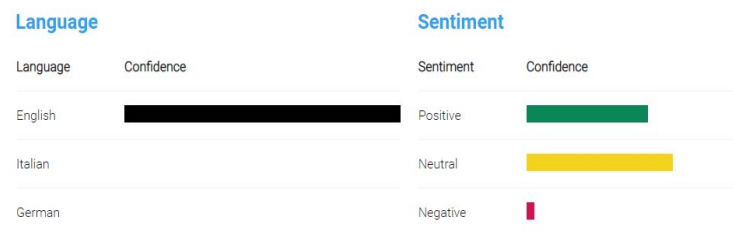

Financial Times “Armenia, which has a population of just 3m, has recorded nearly 35,000 Covid-19 cases. Meanwhile, energy-rich Azerbaijan’s economy has taken a hit from falling oil prices.”-

Чтобы минимизировать субъективность нашего анализа в оценке чрезмерного позитивного отношения в отрывке статьи *Los Angeles Times Español* “Azerbaijan has **become the largest economy in the region, building strong partnerships around the world, implementing multi-billion dollar energy and transportation projects connecting continents, and contributing to global energy security**”, мы также прибегли к помощи sentiment-анализа двух разных источников, который показал следующее:

1. *Интерпретация: Этот текст имеет оценку настроения 100.0. Это означает, что общее настроение или тон этого текста очень позитивный / восторженный.*

Проведенный нами анализ является лингвистической экспертизой. Мы можем отметить, что ЛЭ помогает определить тональность контекста и выявляет неточности, связанные с нарушением журналистской этики. Она также способствует развитию медиакомпетенций, которые в свою очередь влияют на медиаграмотность аудитории. Таким образом, мы можем заключить, что ЛЭ помогает решить сразу две задачи: улучшение журналистской этики и развитие медиаграмотности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ REFERENCES

1. Кара-Мурза Е.С. Медиалингвистика в лингвоэкспертной проекции // Русский язык: исторические судьбы и современность: V Международный конгресс исследователей русского языка (Москва, МГУ имени М.В. Ломоносова, филологический факультет, 13-21 марта 2014 г.): Труды и материалы / Составители М.Л. Ремнёва, А.А. Поликарпов, О.В. Кукушкина. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2014. С. 698–699. Kara-Murza E.S. Medialingvistika v lingvoekspertnoj proekcii // Russkij jazyk: istoricheskie sud'by i sovremennost': V Mezhdunarodnyj kongress issledovatelej russkogo jazyka (Moskva, MGU imeni M.V. Lomonosova, filologicheskij fakul'tet, 13-21 marta 2014 g.): Trudy i materialy / Sostaviteli M.L. Remnèva, A.A. Polikarpov, O.V. Kukushkina. M.: Izd-vo Mosk. un-ta, 2014. S. 698–699.
2. Кара-Мурза Е.С. Лингвистическая экспертиза рекламных текстов // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования / Отв. ред. д.ф.н., проф. Володиной М.Н. М.: Издво МГУ, 2003. URL: http://evartist.narod.ru/text12/16.htm#з_16. Kara-Murza E.S. Lingvisticheskaja jekspertiza reklamnyh tekstov // Jazyk SMI kak ob#ekt mezhdisciplinarnogo issledovanija / Otv. red. d.f.n., prof. Volodinoj M.N. M.: Izdvo MGU, 2003. URL: http://evartist.narod.ru/text12/16.htm#z_16

INTERNET SOURCES

3. http://illplatform.eu/ill/wp-content/uploads/2016/03/illweek2015_report_media-literacy2.pdf, P.8
4. https://disinformationindex.org/wp-content/uploads/2019/12/GDI_Index-Methodology_Report_Dec2019.pdf, P.6
5. <https://www.latimes.com/espanol/opinion/articulo/2020-07-13/opinion-en-medio-de-la-crisis-del-coronavirus-armenia-lanza-ataque-militar-contr-a-azerbaijan>
6. «Global Media Journal». Lass.calumet.purdue.edu. 1990-08-02. Retrieved 2010-08-10,P.16
7. <https://www.nytimes.com/aponline/2020/07/14/world/europe/ap-eu-armenia-azerbaijan.html>
8. http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/314/80314/60720?p_page=5
9. <https://web.archive.org/web/20071103060225/http://www.ethics.ubc.ca/people/mcdonald/conflict.htm>
10. <https://mediainitiatives.am/wp-content/uploads/2017/02/Mass-Media-and-Journalism-Functions-and-Role-in-Social-Life-in-Russian.pdf> P.12
11. http://www.transparency.ee/cm/files/lisad/venekeelne_kasiraamat.pdf P.13
12. <http://demos.spinningbytes.com/sentimentAnalyzer.html>

Ru ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ - ԱՌՑԱՆՑ ՉԼՄ-ՆԵՐՈՒՄ ՔԱՐՈՉՉՈՒԹՅԱՆ ՃԱՆԱԶՈՒՄԸ ԵՎ ՄԵԴԻԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՈՒՄԸ ԼԵՉԱԲԱՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

Հիմնաբառեր՝ մեդիագրագիտություն, գլոբալ ապատեղեկարկության ինդեքս, սենտիմենտ վերլուծություն, մեդիահամայնություններ, լեզվաբանական փորձաքննություն

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել մեդիագրագիտության բաղադրիչներից մեկը՝ համատեքստը: Համատեքստային հետազոտությունը լեզվափարձաքննության /ԼՓ/ միջոցով կարող է նպաստել լրատվամիջոցների գրագիտության զարգացմանը և լրագրողական էթիկայի խախտումների ճանաչմանը, ինչպիսիք են՝ ավելորդ հուզականությունը, չեզոքության խախտումը, կողմնակալությունը, շահերի բախումը և այլն: Վերլուծության առարկա է

Los Angeles Times Español թերթի հոդված “In the middle of COVID-19 crisis, Armenia launches military attack against Azerbaijan” հոդվածը: Հոդվածում օգտագործվում է դիսկուրսային վերլուծությունը որպես լեզվաբանական փորձաքննության մեթոդներից մեկը, ինչպես նաև սենտիմենտ- վերլուծությունը: Հոդվածն ուսումնասիրելուց հետո կարող ենք եզրակացնել, որ ԼՓ-ն օգնում է մեզ լուծել վերոհիշյալ երկու խնդիր՝ մեդիագրագիտության զարգացում և լրագրողական էթիկայի բարելավում:

TAMARA DANIELYAN - ONLINE MEDIA PROPAGANDA IDENTIFICATION AND MEDIA LITERACY PROMOTION THROUGH LINGUISTIC EXPERTISE

Keywords: *media literacy, global disinformation index, sentiment analysis, media competences, linguistic expertise*

The aim of paper is to study one of the main components of media literacy, namely ‘context’ component. Contextual analysis by means of linguistic expertise can contribute to the development of media literacy and identification of violations in journalistic ethics, such as excessive emotionalism, neutrality breach, biasedness, conflict of interest, etc. The article “*In the middle of COVID-19 crisis, Armenia launches military attack against Azerbaijan*” by *Los Angeles Times Español* has been chosen as an object of the analysis. Discourse and sentiment analysis are used as methods of linguistic expertise. Thus, we can conclude that LE helps us solve two of the above issues: developing media literacy and improving journalistic ethics.

Ներկայացվել է՝ 08.09.2021

Գրախոսվել է՝ 07.09.2021

Երաշխավորվել է ԲՊՀ Անգլերենի ամբիոնի կողմից՝ 27.10.2021

**ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԼԵՉՎԱՔԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԺԵՔԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՐԱՑՈՒՅՑԸ**

**ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ
ԼՈՒՍԻՆԵ ՍԱՐԳՍՅԱՆ**

Հիմնաբառեր՝ արժեք, արժեքանություն, արժեքանական վերլուծություն, լեզվա-արժեքանություն, արժեհամակարգ, լեզվա-արժեքանության օբյեկտ, էթնոսենհիոմետրիա

Հոդվածում դիտարկվում է արժեքանության դերակատարությունն ու նշանակությունը լեզվաբանությունում՝ հիմք ընդունելով այն փաստը, որ լեզվի միջոցով են արտացոլվում մշակույթում առկա արժեքներն ու գնահատականները: Լեզվաբանության մեջ արժեքանական վերլուծությունը լայն հնարավորություններ է բացում ազգային լեզվական գիտակցության ուսումնասիրման համար՝ կառուցելով լեզվական անհատականության մոդել:

Ներկայումս ընթանում է արժեքանական լեզվաբանության՝ որպես առանձին ոլորտի ձևավորման գործընթացը: Դրանով բացատրվում է միասնական մոտեցման բացակայությունը այնպիսի կարևոր հարցերում, ինչպիսիք են լեզվա-արժեքանության կարգավիճակը, դրա ուսումնասիրության օբյեկտը, առարկան և մեթոդները, ինչպես նաև հայեցակարգային և եզրութաբանական ապարատը: Հարկ է նշել, որ լեզվաբանական ուսումնասիրություններում չկա միասնական մոտեցում այս հարցին: Արժեքանության խնդիրներին նվիրված վերջին տասնամյակներում կատարված գիտական աշխատություններում միաժամանակ կան «լեզվաբանական աքսիոլոգիա» կամ «լեզվաբանական արժեքանություն» («լեզվա-արժեքանություն») և «աքսիոլոգիական լեզվաբանություն» կամ «արժեքանական լեզվաբանություն» տարբերակները: Բազմաթիվ ուսումնասիրությունների շարքում, որտեղ գործածված է «աքսիոլոգիական լեզվաբանություն» կամ «լեզվաբանական աքսիոլոգիա» եզրույթը, քիչ են այն աշխատանքները, որոնք ուղղակիորեն նվիրված են գիտական ուղղվածության տեսական և մեթոդաբանական հիմքերին: Այս առումով կարող ենք փաստել, որ այս փուլում լեզվաբանական աքսիոլոգիան «ակտիվորեն օգտագործվող հովանոցային» եզրույթ է, որն օգտագործվում է մատնանշելու

հետազոտության միջառարկայական ոլորտը՝ ուսումնասիրելով լեզվի արժեքներն ու գնահատականները (Чудинов 2016: 13):

Լեզուն որպես մշակութային երևույթ ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն արտացոլում է արժեքներ և գնահատականներ, որոնք տվյալ պահին առկա են տվյալ հասարակությունում ու մշակույթում: Ավելին, լեզուն շարունակաբար կապակցվելով մշակույթի և մտածողության հետ, ձևավորում է լեզվակրին՝ որպես տվյալ սոցիալ-մշակութային համայնքին պատկանող արժեքների, բարոյականության, վարքի և վերաբերմունքի համակարգ:

Արժեքների զարգացման, միասնության և, միևնույն ժամանակ, հարաշարժության հակասական կառուցվածքը փիլիսոփայության մեջ ներկայանում է «արժեքանական հարացույց» հասկացությամբ: Ժամանակակից տեսական գրականության մեջ գոյություն ունեն արժեք հասկացության տարբեր սահմանումներ, տարբեր դիտանկյուններ և դասակարգման բազմաթիվ մեթոդներ՝

1. արժեքը փիլիսոփայության հասկացական ընդհանրություններից մեկն է, որում առկայանում են անհատի կեցության և ներաշխարհի, ապագա մտադրությունների, ձգտումների, ներկա ապրումների և անցյալի ձեռքբերումների ամենախոր շերտերը,

2. արժեքը սահմանվում է որպես նոր գաղափար, որն անհատի անձնային կամ սոցիալական կողմնորոշիչներից է: Դա նաև զգացմունքների արտահայտությունն է, այն ինչ սուրբ է մարդու, մարդկանց խմբերի, ամբողջ հասարակության համար,

3. արժեքը համընդհանուր նշանակություն ունեցող, որոշակի կոնկրետ պատմական կարևորություն ունեցող փաստ է, սոցիալական և մշակութային նշանակություն ունեցող ցուցիչ, որը նշում է իրականության որոշակի երևույթներ, առարկաներ և հասարակական հարաբերություններ, որոնց բազմազանությունը գնահատվում է բարու և չարի, ճշմարտության և կեղծիքի, գեղեցիկի և տգեղի, արդարի և անարդարի, ընդունելիի և պարսավելիի համատեքստում (տես՝ Եղիազարյան 2020: 7-8):

Հնուց ի վեր փիլիսոփաները պատասխաններ էին փնտրում, որոնք վերաբերում էին արժեքների և գնահատականների էությանը, դրանց չափորոշիչներին և դասակարգմանը, և հենց արժեքների շուրջ վեճերի հիման վրա առաջացել է աքսիոլոգիան՝ ունենալով փիլիսոփայական արմատներ:

20-րդ դարավերջին և 21-րդ դարասկզբին մարդու արժեքային աշխարհի ուսումնասիրությունը նույնպես պայմանավորված է աշխարհում և կոնկրետ ժողովրդի կյանքում տեղի ունեցող սոցիալ-մշակութային

փոփոխությունների և հոգևոր-արժեքային բովանդակության օբյեկտիվ վերլուծության պահանջով: Քաղաքական հերթափոխումների ժամանակաշրջանում, երբ սասանվում են մարդու կեցության արժեքանական հիմքերը, անհատի կեցության կարևորագույն նախապայմաններից է դառնում ոչ միայն նոր, հենքային արժեքների փնտրտուքը, այլև ավանդական արժեքների պահպանումը, և այդ համատեքստում էլ ձևավորվում է փիլիսոփայական գիտելիքի մի ամբողջ բնագավառի՝ արժեքանության, դրա հիմնախնդիրների, պատմական զարգացման և հիմնական միավոր՝ արժեքի հանդեպ հետաքրքրությունը (տես՝ Եղիազարյան 2020: 6-7):

Աքսիոլոգիան (հունարենից՝ *axio* - արժեք և *logos*՝ ուսուցում) սահմանվում է որպես փիլիսոփայական գիտության ճյուղ, որն ուսումնասիրում է արժեքի կատեգորիան, բնութագիրը, աշխարհի արժեքային կառուցվածքն ու ստորակարգությունը, դրա ճանաչման ուղիներն ու գոյաբանական կարգավիճակը, ինչպես նաև արժեքային դատողությունների բնույթն ու առանձնահատկությունները: (12)

Աքսիոլոգիան կամ արժեքանությունը վերջնականապես ձևավորվեց 20-րդ դարում՝ համարվելով փիլիսոփայության ամենաերիտասարդ ճյուղերից մեկը: 1902թ. ֆրանսիացի փիլիսոփա Լապիի կողմից քսիոլոգիա տերմինը մուտք է գործել գիտական ասպարեզ, իսկ 1904թ. Է. Հարթմանը այն օգտագործել է անվանակոչելու փիլիսոփայության այն հատվածը, որը վերաբերում է արժեքներին (Гарتمان 2014: 56): Ամուր հաստատվելով փիլիսոփայության մեջ՝ 20-րդ դարի երկրորդ կեսին արժեքանությունը սկսեց աստիճանաբար թափանցել գիտական այլ ոլորտներ, այդ թվում նաև լեզվաբանություն: 1980-ականների վերջերից սկսած նկատվում է լեզվաբանական արժեքանության խնդիրների նկատմամբ հետաքրքրության աճը:

Արությունովան, Վոլֆը, Գենիսարետսկին, Կուլիկովը, Սերգևան, Տելիան, Դուսակևան, Պոկրովսկայան, Ֆուկսոնը և այլ նշանավոր լեզվաբաններ իրենց աշխատանքներում ներկայացրել են արժեքի և գնահատականի տեսական խնդիրներն ու լեզվում դրանց արտահայտման ձևերը:

Հենց այդ աշխատանքների ուսումնասիրությունները հիմք հանդիսացան լեզվա-արժեքանության զարգացմանը՝ որպես ուսումնասիրության առանձին ոլորտ: Սակայն մինչ օրս այս գիտակարգի տեսական և մեթոդաբանական ապարատը դեռևս ամբողջությամբ մշակված չէ, ուստի լեզվական միավորների արժեքայնության, գնահատողականության բաղադրիչների հետագա ուսումնասիրությունները արդիական են և ոչ ժամանակավրեպ:

Արժեքանական լեզվաբանությունը՝ որպես անկախ լեզվական ոլորտ ներկայացնելու առաջին փորձերից մեկը կատարեց պրոֆեսոր Վ. Կարասիկը՝ 2004թ. նախաձեռնելով Վոլգոգրադի համալսարանում «Աքիոլոգիական լեզվաբանություն» հետազոտական լաբորատորիայի բացումը: Տեսաբանը աքսիոլոգիական լեզվաբանությունը բնորոշեց որպես միջառարկայական գիտելիքների ոլորտ, որն ուսումնասիրում է արժեքների մարմնացումը՝ լեզվական գիտակցության և հաղորդակցական հարթակում (Карасик 2013: 89):

Վ. Կարասիկը պնդում է, որ մարդու մտքում լեզվական պատկերին զուգահեռ կա աշխարհի արժեքային պատկեր, որն արմատապես վերակերտվում է արժեքային դատողությունների տեսքով, որոնք փոխկապակցված են իրավական, կրոնական, բարոյական կողմնների, առողջ բանական դատողությունների, բանահյուսության և հայտնի գրական թեմաների հիման վրա: Աշխարհի արժեքային պատկերում առանձնանում են գերակշռող արժեքային գաղափարները, որոնք ամենակարևոր դերակատարությունն ունեն մշակույթում, և որոնց ամբողջականությունը ստեղծում է մշակույթի հատուկ տեսակ, որը ստեղծված, մշակված ու պահպանված է լեզվում (Карасик 2002: 117-118):

Այս առումով Վ. Կարասիկը արժեքանական լեզվաբանությունը համարում է մշակութային լեզվաբանության ոլորտ, որը թույլ է տալիս լեզվում մարմնավորվելու միջոցով վերլուծել արժեքների համակարգը որոշակի լեզվամշակութային խմբերում և համեմատել տարբեր լեզվամշակութային խմբերի գերակշռող արժեքների հետ:

Ընդունելով արժեհամակարգի անխզելի կապը մշակույթի հետ՝ հարկ է նշել, որ արժեքանական ուսումնասիրությունները նպատակային են ոչ միայն մշակութային լեզվաբանության մեջ: Ս. Պավլովը պնդում է, որ լեզվա-արժեքանությունը համատեղելի է նաև էթնոլեզվաբանության, սոցիալական խոսույթի վերլուծության, մեդիալեզվաբանության, քաղաքական լեզվաբանության և այլնի հետ (Павлов 2013: 58):

Վ. Սիդորովը արդյունավետ է համարում լեզվա-արժեքանության ուսումնասիրությունը լրատվամիջոցների լեզվի ոլորտում, քանի որ այս մոտեցումը թույլ է տալիս վերլուծել մամուլի նյութերը, ուսումնասիրել ՁԼՄ-ների դերը հասարակության արժեքները կերտելու գործում և գործընթացը, որով արժեքները ստեղծվում և տարածվում են լրատվամիջոցների օգնությամբ (Сидоров 2009: 52):

Ընդլայնելով արժեքանության տեսության ուսումնասիրության ոլորտը՝ Ս. Ժուրավյովը պնդում է, որ լեզվա-արժեքանության շրջանակներում իրականացվում են գնահատողական գիտակցության ձևավորման, ձևաբանության, քերականության, տեքստի, գնահատման

ուսումնասիրության արժեքային կապերի ու հարաբերությունների վերլուծություններ, որոնք ծառայում են որպես մեկնակետ՝ լեզվական միավորների առանձնահատկությունները բնորոշելու և գործաբանական տեսանկյունը հաշվի առնելու համար (Жыравлев 2004: 9):

Ըստ Վ. Կարասիկի, լեզվա-արժեքանական օբյեկտ է համարվում աշխարհի արժեքային պատկերը, որը ստեղծվում է լեզվական միավորների, մտավոր հասկացությունների և վարքի արժեքային հարաշարժ կարծրատիպերի բովանդակության շրջանակներում: Լեզվա-արժեքանության հետազոտության առարկա կարող են համարվել բառային և դարձվածային միավորները, տեքստի հատվածները և ամբողջական տեքստերը, որոնց հիման վրա կարելի է դատել որոշակի մշակութային կապերի արժեքների մասին (Карасик 2002: 13):

Ս. Պավլովը լեզվա-արժեքանության օբյեկտ է համարում լեզու - գիտակցություն - հասարակություն - մշակույթ - մարդ գուգակցությունը (Павлов 2013: 59):

Այնուամենայնիվ, տեսաբանները համամիտ են այն հարցում, որ արքսիոլոգիական լեզվաբանության առարկան լեզուն է՝ որպես արժեքների ձևավորման և արտահայտման միջոց:

Արժեքանական համակարգը լեզվում ներառում է՝

1. լեզվական անհատին՝ որպես արժեքանական իմաստների արտահղող, ներկայացնող և ընդունող,

2. լեզվական համակարգում օբյեկտիվացված և խոսքի գործունեության մեջ առկայացած արժեքային իմաստները,

3. արժեքային իմաստների լեզվական ցուցիչները,

4. խոսքային բաղադրիչները, որոնք արժեքային իմաստներ են հաղորդում խոսքին՝ փոխազդեցության համատեքստում,

5. արժեքանական տեսությունները, որոնք համակարգում են իրավիճակի գնահատումը կամ իրադարձությունների զարգացումը՝ լեզվամշակութային և արժեքանական առաջնահերթությունների սահմանում (Казыдыб 2009: 133):

Այսպիսով, լեզվա-արժեքանական ուսումնասիրությունները սերտորեն կապված են խոսքի փոխազդեցության ոլորտի հետազոտությունների հետ, քանի որ մարդը կարող է նպատակային ընտրել լեզվական միջոցները և խոսքի տեխնիկան՝ արժեքներն ընկալելու ու ուսումնասիրելու համար և դրա հիման վրա ձևավորել իրականության որոշակի տեսլական:

Այս համակարգի հիմնական ու գերակշռող բաղադրիչը համարվում է լեզվական անհատը, որը համապատասխանեցվում է արժեքանական տեսության համակարգային և գործառական չափանիշներին՝ կատարելով

տարբեր մակարդակի մեխանիզմների ընտրություն և փոխկապակցելով արժեքային իմաստները:

Ամփոփելով տեսաբանների կարծիքները՝ կարող ենք փաստել, որ լեզվա-արժեքանության ուսումնասիրության **օբյեկտը** արժեքային իմաստներն են, **առարկան**՝ լեզվական միջոցները, որոնցով արտահայտվում են արժեքային իմաստները, ինչպես նաև հատուկ եղանակները, որոնցով հասցեատերը նպատակային ստեղծում և դասակարգում է տեքստում արժեքային իմաստները: Լեզվա-արժեքանության մեջ օգտագործվող հետազոտության **մեթոդները** տարբերվում են՝ կախված տեսաբանի նպատակներից և խնդիրներից: Այսպիսով, ըստ Ս. Պավլովի, արքիդոզիական մեթոդաբանությունը ներառում է ինչպես լեզվական ավանդական մեթոդներ՝ իմաստային վերլուծության մեթոդը, այնպես էլ նոր, օրինակ, ճանաչողական լեզվաբանության մեթոդները: Տեսաբանները կենտրոնանում են նաև այն փաստի վրա, որ տեքստը վերլուծելիս պետք է հաշվի առնել արտալեզվաբանական բաղադրիչը, քանի որ միայն դրա հաշվառմամբ կարելի է հաստատել խոսողի իրական դրդապատճառը, նպատակը և գնահատականը (Павлов 2013: 59):

Բավական ուսումնասիրված մեթոդներից է էթնոսեմիոմետրիայի մեթոդը: Տեքստում այն կարելի է նույնականացնել արժեքային իմաստներին, կարող է համարվել որպես «լեզվի գործունեության արժեքանական չափման լեզվաբանական մեթոդներից մեկը» և կարող է օգտագործվել որոշակի տեքստի իմաստների աստիճանական ածանցման համար: Հետազոտության այս մեթոդը հիմնված է այն ենթադրության վրա, որ ցանկացած ասույթ, որը խոսույթային մակարդակում որոշակիորեն կապված է այլ ասույթի հետ՝ կարող է բնութագրվել որոշակի արժեքային վերաբերմունքի բացահայտ կամ անուղղակի արտահայտման տեսանկյունից (Серебренникова 2011:44-47):

Էթնոսեմիոմետրիայի մեթոդով վերլուծությունը սկսվում է հատուկ սահմանազատված համատեքստում՝ ամբողջականացված տեքստով, ապա դիտարկվում է «ներկայացուցչական համատեքստերի ամբողջությունը», որը թույլ է տալիս պարզելու տվյալ ժամանակահատվածում արժեքային իմաստների զարգացումը (Серебренникова 2011: 43-44):

Արժեքանական մեկնաբանությունը համարվում է վերլուծության ամենաէական փուլերից մեկը: Այն նպատակ ունի բացահայտելու ասույթի «կենտրոնացումը» «թիրախային» իմաստի վրա՝ որպես արտահայտության առարկայի առաջնային կամ արդիական դիրքորոշման արտացոլում՝ «Ես (աշխարհը ես եմ)» կամ «Ես չեմ (ընդհանուր աշխարհը)» հավասարազոր է՝ «Աշխարհից դեպի քեզ և

քեզնից դեպի աշխարհը» (Серебренникова 2011:26): Արժեքանական մեկնաբանությունը թույլ է տալիս կենտրոնանալ ինչպես բովանդակության, այնպես էլ արտահայտման ձևերի վրա, որը ներկայացված է լեզվական միջոցներով: Բացի նշվածներից, արժեքանական մեկնաբանումն անհնար է առանց համատեքստային տարածքի հաշվառման, քանի որ հենց դրա հիման վրա է բացահայտվում խոսքի սուբյեկտի արժեքային հարաբերությունը:

Այսպիսով, կարելի է փաստել, որ 21-րդ դարի սկզբից սկսած արժեքանական լեզվաբանությունը համարվում է հետազոտության առանձին ոլորտ: Ներկայումս, լեզվաբանությունն անցնելով իր ձևավորման և զարգացման ուղին՝ ստեղծում է իրեն բնորոշող տեսական և մեթոդաբանական հիմք և եզրութաբանական ապարատ:

Ամփոփելով նշենք, որ արժեքանական լեզվաբանությունն ուղղված է հասարակության մեջ գերիշխող արժեքային իմաստների բացահայտմանը՝ հիմնված արժեքային դատողությունների վերլուծության վրա: Բացի այդ, ավանդական լեզվաբանական մեթոդները մասնագիտական մեթոդների, օրինակ՝ էթնոսեմմետրիայի հետ համատեղելով, հնարավոր է տեքստի առաջացման հանգամանքների հիման վրա որոշել հեղինակի արժեքային վերաբերմունքը՝ նկարագրված օբյեկտի, իրավիճակի կամ իրադարձություն վերաբերյալ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Եղիազարյան Գ.Վ., Անգլիացի և ամերիկացի կին գրողների երկերի արժեքանական հարացույցը: Մենագրություն, Հեղ. հրատ., Երևան, 2020, 356 էջ: Yeghiazarian G.V., Angliaci ev amerikaci kin groghneri erkeri arjhebanakan haracujcy, menagrutjun, Erevan, 2020, 356 edj
2. Гартман Э., Козлова А., Сущность мирового процесса или Философия бессознательного: Бессознательное в явлениях телесной и духовной жизни, ЛЕНАНД, Москва, 2014, 321 с. Gartman E., Kozlova A., Sush'nost' mirnogo processa ili Filosofija bessoznatel'nogo: Bessoznatel'noe v javlenijakh telesnoj i dukhovnoj jhizni, LENAND, Moskva, 2014, 321 s.
3. Журавлев С., Идеологемы и их актуализация в русском лексикографическом дискурсе: автореф., Казань, 2004, 23 с.

- Jhuravljov S., Ideologmy i ikh aktualizacija v rusском leksikograficheskom diskurse: avtoref., Kazan', 2004, 23 s.
4. Казыдуб Н., Аксиологические системы в языке и речи, Вестник ИГЛУ, 2009, 132-137 с. Kazydub N., Aksiologicheskie sistemy v jazyke i v rechi, Vestnik IGLU, 2009, 132-137 s.
 5. Карасик В., Культурные доминанты в языке/Языковой круг: личность, концепты, дискурс, Волгоград: Перемена, 2002, 116-144 с. Karasik V., Kul'turnye dominanty v jazyke/Jazykovoju krug: lichnost', koncepty, diskurs, Volgograd: Peremena, 2002, 116-144 s.
 6. Карасик В., Аксиологическая лингвистика: перспективы развития/Ментальность и изменяющийся мир: коллективная монография: к 75-летию проф. В.В. Колесова, Севастополь: Рибэст, 2009, 13-20 с. Karasik V., Aksiologicheskaja lingvistika: perspektivy razvitiya/Mental'nost' i izmenjajush'ijsja mir: kollektivnaja monografija: k 75-letiju prof. V.V. Kolesova, Sevastopol': Ribset, 2009, 13 – 20 s.
 7. Карасик В., Языковая матрица культуры, М.: Генезис, 2013, 320 с. Karasik V., Jazykovaja matrica kul'tury, M.: Genezis, 2013, 320 s.
 8. Павлов С., Лингвоаксиологическая модель человека: научно-методический аспект, Вестник Минского универ., Минск, 2013, 56-68с. Pavlov S.,Lingvisticheskaja model'cheloveka:nauchno-metodicheskij aspekt, Vestnik Minskogo univer., Minsk, 2013, 56-68 s.
 9. Серебренникова Е., Лингвистика и аксиология: этносемиотрия ценностных смыслов: коллективная монография, М.: ТЕЗАРУС, 2011, 352 с. Serebrennikova E., Lingvistika i aksiologija: etnosemiometrija cennostnykh smyslov: kollektivnaja monografija, M.: TEZARUS, 2011, 352 s.
 10. Сидоров В., Аксиология журналистики: опыт становления новой дисциплины, СПб, 2009, 174 с. Sidorov V., Aksiologija jhurnalistiki: opyt stanovlenija novoj discipliny, SPB, 2009, 174 s.
 11. Чудинов А., Теория и методика лингвистического анализа политического текста: моногр., Екатеринбург: Уральский государственный педагогический университет, 2016, 303 с. Chudinova A., Teorija i metodika lingvisticheskogo analiza politicheskogo teksta: monogr., Ekaterinburg: Ural'skij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet, 2016, 303 s.

INTERNET SOURCES

12. <http://terme.ru/dictionary/187/word/aksiologija> (retrieved 29.11.2018)

ГАЯНЕ ЕГИАЗАРЯН, ЛУСИНЕ САРКИСЯН – АКСИОЛОГИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВИСТИКИ

Ключевые слова: *ценность, аксиология, аксиологический анализ, лингвоаксиология, система ценностей, лингвоаксиологический объект, этносемиотрия*

В статье рассматривается роль и значение ценностей в лингвистике, исходя из того, что язык отражает ценности и оценки в культуре. Ценностный анализ в лингвистике открывает широкие возможности для изучения национального языкового сознания путем построения модели языковой индивидуальности. Язык как культурный феномен прямо или косвенно отражает ценности и оценки, которые в настоящее время сохраняются в данном обществе и в культуре. Более того, язык постоянно связан с культурой и мышлением, формируя у носителя языка систему ценностей, морали, поведения, принадлежащих данному социокультурному сообществу.

GAYANE YEGHIAZARYAN, LUSINE SARKISIAN – THE AXIOLOGICAL PARADIGM OF MODERN LINGUISTICS

Keywords: *value, axiology, axiological analysis, linguoaxiology, system of values, linguoaxiological concept, ethnosemiometry*

The article examines the role and significance of values in linguistics proceeding from the fact that language reflects values in culture. Value analysis of language reveals a wide range of possibilities for the study of national linguistic consciousness through the formation of the model of linguistic identity. Language as a cultural phenomenon, directly or indirectly reflects values which are currently preserved in a given society and culture. Moreover, the language is constantly connected with culture and thoughts, which form in the native speaker the system of values, morality and behavior typical of a given socio-cultural community.

Ներկայացվել է՝ 17.09.2021

Գրախոսվել է՝ 17.09.2021

LINGUA-CULTURAL PECULIARITIES OF ENGLISH HEADLINES

MARINE KHARATYAN

Keywords: *headlines. sensitivity to the culturally-induced behaviour, cultural awareness, linguistic and pragmatic awareness. implicit and idiomatic language, lingua-cultural idiosyncrasies*

In a retreat from the conventional ways of headline language analysis (lexical, grammatical), this specific research highlights linguacultural parameters of English headlines. In quest of efficient ways to accurately interpret and transmit the original meaning, and retain as many linguacultural characteristics of the headline as possible, this research attempts to probe into the analysis of those English news headlines that employ idiomatic expressions.

Developing students' higher-order thinking skills is one of the imperatives of the 21-st century school. Knowledge and know-how have become the key ingredients to success; consequently, bridging the gap between language acquisition and language creation and its further application in authentic situations significantly affects the methodology and philosophical principles of contemporary education. Accordingly, this process leads to the expansion of the paradigm of education as a whole and of language teaching and learning in particular.

Teaching sensitivity to the impact of culturally-induced behavior on language use and communication is within the foremost concerns of present-day language teaching and learning. Lack of cultural awareness and cultural background knowledge impedes students' academic performance and obstructs them "to grow out of the shell of their mother tongue and their own culture," (Kaikkonen 2001) and consequently, discover and accept diversity and otherness.

In my daily encounters with the students, I have come to realize that the most appealing and impressive part of any English lesson is when after understanding and analyzing the language in a certain situation or context, the students go on to interpret and evaluate its cultural dimensions or factors. Heightening cultural awareness in language classes adds up a new metacognitive level of language perception and comprehension as well as a sense of personal fulfillment and contentment.

The English used by native speakers is largely implicit and idiomatic, and it assumes that a fluent non-native speaker should also be idiomatic. The reason why we use certain phrases and idiomatic expressions to impart certain meanings is the matter of the indispensable link between language, culture, and communication. Culture undoubtedly shapes and governs the way people think, interact and distinguish between native and non-native, between familiar and foreign.

There is a myriad of ways and methods aimed at promoting cultural awareness and understanding the functioning of language through cultural patterns, such as “recognizing cultural images and symbols, working with cultural products, examining patterns of everyday life, examining cultural behaviour, patterns of communication, as well as exploring and extending cultural experiences” (Tomalin, Stemplenski 2008).

As has been mentioned above, this article relates to language functioning through cultural patterns, particularly focusing on linguacultural idiosyncrasies of English headlines.

For many of us, newspapers are a source of information and news on current events. From the linguistic perspective, they present a vast array of text - types and language styles that can not be found in traditional books.

Moreover, newspapers are also of great cultural value as they introduce the reader to attitudes and realia of English-speaking countries.

Headlines have increasingly become important in the high-tech age. They are one of the significant aspects of the written press. Not only do they grab the readers' attention, but they are also one of the distinctive areas of language play in a certain kind of way.

Looking at the headlines is one of the best ways to acquire new phrases and idioms and to better understand the media, and to guess what the particular feature or article will be about.

According to Bowles and Borden's views (1997:189) " headlines are one of the major elements in the outline and format of a newspaper."

According to David Crystal "The headline is one of the most distinctive features of a newspaper" (Crystal 1987: 388).

Any language is abundant in idioms, and English is not an exception. Without idioms, English would be deprived much of its variety, flavour, and humor both in speech and writing.

Idiomatic expressions are exceedingly favoured and attractive in newspaper headlines as they convey the meaning by exploiting minimum space. They challenge the reader's background knowledge, trigger interest and immediately, draw them into reading the article.

Furthermore, idioms are context-specific varying from culture to culture depending upon the distinctiveness of allusion set within a particular culture.

Hence, the perception of an idiomatic expression can be the implication of certain cultural realia like national customs, identity, way of thinking, judgments, behavior, as well as, reference to certain national historical personalities, events, facts, Ancient Mythology, the Bible, well-known literary works, particular authors, etc.

The research pursues the following hypothesis: integration and incorporation of idioms in newspaper classes may have a crucial role in organizing and conducting a more proficient, ingenuous, and motivating teaching process on the one hand, and on the other hand, It may promote students' linguistic, sociocultural and pragmatic awareness.

The hypothesis of the research is based on the following assumptions:

- "Language is more than a linguistic system, culture being the most crucial part of it; consequently, successful language acquisition requires both cultural competence and linguistic competence.
- "Ambiguity is the inherent property of language; therefore, language should be studied in the context of culture and in the context of the situation, both linguistic and extralinguistic (Butt D., Fahey R. et al.:2003)
- "Idioms are culture-specific and very often context-specific, and for making inferences one has to possess both cultural and linguistic competence. Idioms will be presumably better perceived and interpreted if the learners possess culture-based knowledge and assumptions; and, if they are aware of their source of origin or etymology.

The accurate and precise transmission of the original meaning of the idioms in the headlines is a direct matter of integration of the learner's previous knowledge, experience, ideas both general and professional with their cultural skills and attitudes.

The hypothesis serving as a good base for this research study is in line with the following analytical procedures.

A. From a variety of dictionaries we have made a random selection of some of the most frequently used idioms coming from Ancient mythology, the Bible, national historical personalities, events, facts.

The examples have been taken from the Oxford Dictionary of English Idioms, Merriam Webster Dictionary, Collins COBUILD Idioms Dictionary, <https://7esl.com/english-idioms/> 15 00 English idioms from A -

Z., Cambridge International Dictionary of Idioms, A Dictionary of Everyday Idioms and others.

B. We searched for the specific idioms in the headlines of English newspapers (The Guardian, the Daily Mail, the Sun, the Independent, the Times....) and elaborated on their meaning and application in the context of the media language.

For this reason, we have compiled a number of activities

1. Match the idioms with their correct definitions

A	B
1. an Achilles heel [əˌkɪliːz] heel Աքիլեսի գարշապարը	A. an abbreviation for Absent Without Official Leave. The phrase with its original meaning has been traced to the late 1800's, and people began using it with different meanings in the early 1900's
2. An armchair manager/ an armchair expert Գրասենյակային աշխատող	B. If you have it , you have the power to make your own rules, or permission to ignore rules.
3. AWOL	C a weak feature of someone or something, which makes them open to attack or failure, despite their overall strength
4. carte blanche գործողությունների լիակատար ազատություն	D 1. someone or something intended to defeat or attack and harm from within usually by deceptive means; 2. a computer program that has been deliberately designed to destroy information, or allow someone to steal it
5. Red herring Կարմիր ծովատանելի	E A person who knows a lot about a subject, but has little or no experience or real understanding of it.
6.a Trojan horse [ˈtrɒdʒən] horse Տրոյական ձի	F. a <u>fact</u> , <u>idea</u> , or <u>subject</u> that <u>takes</u> people's <u>attention</u> away from the <u>central</u> <u>point</u> being <u>considered</u>

7. to pull the wool over one's eyes'	G. a <u>fact</u> , <u>idea</u> , or <u>subject</u> that <u>takes</u> people's <u>attention</u> away from the <u>central point</u> being <u>considered</u> :
8. A blessing in disguise քողարկված օրհնություն	H. If you <u>say</u> that a person, country, or <u>company</u> is in the slow lane, you <u>mean</u> that they are not progressing as fast as other people, countries, or companies in a particular area of activity. In this particular context it means 'slow traffic.'
9. <u>leave us in slow lane</u> <u>Դանդաղ ընթացք Այս կոնկրետ համատեքստում դա նշանակում է 'դանդաղ երթևեկություն'</u>	I. To hide the truth from someone, to deceive

II, Interpret the meaning of the following idioms in the headlines relying on the above-mentioned prompts and try to guess what the article might be about. Translate the headlines.

1. Scientists find coronavirus' *Achilles' heel*. The '*Achilles' heel*' of the coronavirus can be targeted with drugs .

The scientists also suggest that targeting the pathogen's reliance on host-cell proteins could be its

1. *Achilles' heel* or weakness. (18)

2. William joked he's the country's "*best armchair manager*" as he visited his beloved Aston Villa today.(21)

3. *AWOL* Fort Campbell Soldier Carried Gun On Flight From Chicago To Nashville After Posing As Officer. (29)

AWOL Fort Campbell soldier is arrested for carrying gun on United Airlines flight from Chicago to Nashville after posing as a law enforcement officer

4. Etienne Daho and La Gale, *carte blanche* for the 35th edition of the FIFF

The Friborg International Film Festival (FIFF) offers *two carte blanche* to French singer Etienne Daho and to Swiss actress and rapper Karine Guignard, alias La Gale. The 35th edition will take place from July 16 to 25. (24)

5. Coronavirus: Government testing target is *red herring* say hospital chiefs. (30)

6. Officials say this law is about online safety. Experts say it's a *Trojan horse* for internet censorship. (31)

7. Buying buses from China will leave us *in slow lane*, despite climate ambitions. (24)

8. He's trying *to pull the wool over our eyes*: fan angered by Arteta's repeated excuses. (25)

to trick or deceive someone : to hide the truth from someone

9. *Trojan Horse*: A Strategy That Keeps Hiding in Plain Sight

From the siege of Troy to World War II to the 2020 election, the idea of shrouded attacks—or their perceived threat—never seems to get old. (26)

Allusions to legendary Greek military strategies aren't exactly common these days, but one never seems to grow old: the proverbial "*Trojan horse*."

Again and again, the metaphor gets invoked by leading politicians, typically as a warning against a hidden, invidious threat. At a campaign stop Monday in Oshkosh, Wis., as the Democratic National Convention was getting under way, President Trump denounced Joe Biden as "*a Trojan horse for socialism*." (26).

10. WHY MISSING MY CONNECTING FLIGHT WAS A BLESSING IN DISGUISE (28).

11. Hero driver keeps calm as security truck *peppered with bullets* in Pretonia.

A volley of bullets fired by the robbers in a car alongside him cracks his window. (23).

12. *Is Beijing the bull in Sri Lanka's China shop?* (20).

13. *Bull in the China Shop*. (19).

14. Harry and Megan must pay the price of their *burnt bridges*. (22).

III. Match the English idioms in A and Armenian equivalents in B. Explain their Meanings.

A	B
Peppered with bullets	այրել կամուրջները
Like a bull in a china shop	Փամփուշտահարված
Burn the bridges	Զգալ ինչպես փիղը ճենապակու խանութում
To face pushback	զերազանցող աստիճանի
ad nauseam	Դիմադրություն

IV. Detect the original proverbs, sayings and phrases in the headlines below using the prompts in the box.

1. Hero driver keeps calm as security truck peppered with bullets in Pretoria. (23)
2. Is Beijing the bull in Sri Lanka's China shop? (20)
3. Bull in the China Shop. (19)
4. Harry and Meghan must pay the price of their burnt bridges. (22)
Don't burn your bridges. (12)
5. How drugmakers face global push-back on high prices. (27)

The research has proved that not only are the newspapers a source of information, but they are also a valuable means of introduction to cultural values and attitudes in foreign language teaching and learning. Journalists often use idioms to make the headline emotional and expressive, which generates their multifaceted discernment. The employment of idiomatic expressions grasps readers' attention, scrutinizes their cultural perceptions, and encourages them to read the article. The research has further demonstrated that the headlines involving idiomatic expressions can cause challenges for the readers due to the lack of background knowledge and the national and historical vision of a particular culture. Therefore, a headline interpretation often requires pragmatic adaptation to understand and reach the intended meaning set by the writers.

As the marker of metacognitive awareness, pragmatic awareness assists readers in activating their socio-cultural erudition to comprehend the gist of the text and arrive at accurate inferences and conclusions. Moreover, studying headlines is one of the best ways to acquire new phrases and idioms and to guess what the particular feature or article will be about.

REFERENCES

1. Bowels, D.A, & Borden, D.L. Creative Writing for Print Media. London: Wadsworth Publishing Company, 1997.
2. Butt D., Fahey R., et al., Using Functional Grammar, An Explorer's Guide, National Centre for English Language Teaching and Research, Macquarie University, 2003.
3. Crystal, David. . *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.1987
4. Kaikkonen, P. Intercultural learning through foreign language education. In Kohonen,V., Jaatinen, R., Kaikkonen, P. & Lehtovaara, J., *Experiential learning in foreign language education*. London: Pearson Education. 2001
5. Tomalin, B.,& Stemplenski, S.*Cultural Awareness*, Oxford University Press. 2006
6. <https://www.espressoenglish.net/10-english-expressions-i-found-in-the-news-recently/>
7. <https://7esl.com/english-idioms/> 15 00 English idioms from A - Z;
8. <https://thewordcounter.com/ad-nauseam/>

DICTIONARIES

9. A Dictionary of Everyday Idioms. (1997). Manser, M. H. (Ed.). London: Prentice Hall Europe ELT.
10. Cambridge International Dictionary of Idioms. (1998). McCarthy, M. J. & Walter, E. (Eds.). Cambridge: Cambridge University Press.
11. Collins COBUILD Idioms Dictionary https://issuu.com/collinsed/docs/cobuild_idioms_dictionary. 2012
12. <https://dictionaryblog.cambridge.org/2017/01/11/lets-call-it-a-day-everyday-idioms-in-newspapers/>
13. Longman Idioms Dictionary. (1998). Stern, K. (Ed.). Harlow, Essex: Longman.
14. Merriam-Webster Dictionary <https://www.merriam-webster.com/dictionary/carte%20blanche>
15. Oxford Dictionary of English Idioms. (1993). Cowie, A. P., Mackin, R. & McCaig, I. R. (Eds.). Oxford: Oxford University Press
16. Oxford Idioms Dictionary for learners of English. (2001). Oxford: Oxford University Press.
17. Siefring. J. The Oxford Dictionary of Idioms. Oxford University Press. 2004.

INTERNET SOURCES NEWSPAPERS

18. Daily Mail <https://www.dailymail.co.uk/news/article-8189847/Scientists-coronavirus-Achilles-heel-targeted-drugs.html>. 6 April 2020

19. Mauldin Economics <https://www.mauldineconomics.com/frontlinethoughts/bull-in-the-china-shop.2019>, January
20. <https://www.news-medical.net/news/20200701/Scientists-find-coronavirus-Achilles-heel.aspx>. July,1. 2020.
20. The Straits Times, <https://www.straitstimes.com/opinion/is-beijing-the-bull-in-sri-lankas-china-shop>
21. The Sun <https://www.thesun.co.uk/news/14845292/prince-william-jokes-aston-villa-> 4.05.2021
22. The Times <https://www.thetimes.co.uk/article/harry-and-meghan-must-pay-the-price-of-their-burnt-bridges-xklibb5hh> Monday March 08 2021
23. The Times <https://www.thetimes.co.uk/article/hero-driver-keeps-calm-as-security-truck-peppered-with-bullets-in-pretoria-kkkmnzc90> Tuesday, May 4 2021
24. The Times//www.thetimes.co.uk/past-six-days/2021-05-03/business
25. The Tribuna // <https://tribuna.com/en/news/arsenal-2021-05-07-hes-trying-to-pull-the-wool-over-our-eyes-fan-not-buying-into-artetas-repeated-excuses/>
26. The Wall Street Journal <https://www.wsj.com/articles/trojan-horse-a-strategy-that-keeps-hiding-in-plain-sight-11598031642>, 20.08.2020
27. <https://www.reuters.com/article/us-pharmaceuticals-pricing-analysis-idUSKBN1801L9>
28. <https://roamingirishman.com/2018/08/28/the-missed-connection>
29. <https://englishheadline.com/awol-fort-campbell-soldier-carried-gun-on-flight-from-chicago-to-nashville-after-posing-as-officer-englishheadline/>, April, 9.2021
30. <https://www.independent.co.uk/news/health/coronavirus-government-testing-target-nhs-a9491361.html> April.2020.
31. <https://edition.cnn.com/2019/01/25/asia/internet-censorship-fiji-online-safety-intl/index.html>

ՄԱՐԻՆԵ ԽԱՌԱՏՅԱՆ - ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼՐԱԳՐԱՅԻՆ ՎԵՐՆԱԳՐԵՐԻ ԼԵԶՎԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հիմնաբառեր՝ լրագրային վերնագրեր, մշակույթով պայմանավորված վարքագծի ընկալում, մշակութային իրազեկություն, լեզվական և գործարանական իրազեկություն, ներակա և դարձվածային լեզու, լեզվամշակութային յուրահատկություններ

Հոդվածում ուսումնասիրվում է անգլերեն լրագրային վերնագրերի լեզվամշակութային առանձնահատկությունները: Ուսումնասիրվում են այն վերնագրերը, որտեղ լայնորեն օգտագործվում են դարձվածքային արտահայտություններ: Դարձվածային արտահայտությունների

ուսումնասիրությունը կարող է որոշիչ դեր ունենալ մի կողմից ավելի արդյունավետ և մոտիվացնող դասերի կազմակերպման մեջ, իսկ մյուս կողմից՝ կարող է նպաստել ոչ միայն ուսանողների լեզվական, այլև մշակութային և գործաբանական իրազեկության զարգացմանը:

Հեղինակը կարծում է, որ վերնագրերը լրագրային տեսքի կարևոր մասն են, քանի որ դրանք բարձրացնում են լեզվի ընկալման և ըմբռնման մետաճանաչողական մակարդակը և ամփոփում են ամբողջ հոդվածի տեղեկատվությունը:

МАРИНЕ ХАРАТЯН - ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АНГЛИЙСКИХ ГАЗЕТНЫХ ЗАГОЛОВКОВ

Ключевые слова: газетные заголовки, чувствительность к культурно обусловленному поведению, культурная осведомленность, языковая и прагматическая компетенции, имплицитный и идиоматический язык, лингвокультурные особенности

Отступая от традиционных способов анализа языка (лексического, грамматического), данное исследование подчеркивает лингвокультурные параметры английских газетных заголовков. Газетный заголовок представляет собой форму письменной речи, которая требует дополнительных знаний в области культуры для правильной интерпретации заложенного в заголовке смысла.

В поисках эффективных способов точной передачи исходного значения и сохранения как можно большего количества лингвокультурных характеристик заголовка, в этой статье анализируются те заголовки английских новостей, в которых широко используются идиоматические выражения.

Автор полагает, что заголовки представляют собой важную часть медиатекста, поскольку они повышают метакогнитивный уровень восприятия и понимания языка и суммируют информацию всей статьи. Исследование еще раз показало, что газетные статьи не только являются источником информации о текущих событиях, происходящих в стране и за рубежом, но и важным средством ознакомления с культурными ценностями и реалиями изучаемого языка.

Ներկայացվել է՝ 17.09.2021

Գրախոսվել է՝ 15.09.2021

ON THE EQUI-EFFECTIVE TRANSLATION OF ORWELLIAN ANTI-MANIPULATORY LANGUAGE: A TRANSLATORIAL STRATEGY

GURGEN KARAPETYAN

MERI SHAHBARYAN

Keywords: *political discourse, dying metaphors, verbal false limbs, operator, pretentious diction, target language, source language, tenor, equivalence, equi-effective translation*

The paper studies the manipulative language units used in George Orwell's essay "Politics and the English Language" and the problem of their equi-effective translation into Armenian. Though commonly regarded as an essay, this piece of writing contains several lexical layers that can be analyzed outside of the literary genre of the essay. The unique discourse of the piece makes it a very interesting subject for translation research and analysis from the perspective of translation equivalence. Additionally, the "essay" genre of not sufficiently studied with regard to the translation process. Our research is focused on providing an adequate and equivalent translation using a variety of translation techniques. We aim to propose apt approaches for translating manipulative language units in similar texts and achieving equivalent translations in the Target Language. The four categories of words/phrases the author talks about as units leading the English language to its "demise" are: dying metaphors, operators or verbal false limbs, pretentious diction, meaningless words. We will be studying the examples brought by the author and their possible translations into Armenian.

George Orwell is undoubtedly one of the most influential names of the 20th century. His revolutionary essay "*Politics and the English Language*" sparked controversy and hot debates throughout the linguistic community that went on for years. Not only linguists but the general public as well was divided by the essay: some agreeing with the points that Orwell made about the decay of the English language, some absolutely despising it.

The effect intended by the author plays an immense role in choosing the translation approach for its equi-effective translation. The intention of the author was to show the changes taking place in modern English through building a corpus of all the "bad" examples and inappropriate usage of

phrases or metaphors that contribute to this decay. His purpose and the effect he hoped to have on his readers was to enlighten them and make them aware of the manipulative, delimiting misuse of the language. And it is because of this very linguo-pragmatic valency that its translation becomes a great challenge.

In certain cases of purely scientific (in this case, predominantly linguistic) nature, it is a key element of the text to have parts of the target language preserved or it is sometimes not entirely possible to translate into the target language as that notion is nonexistent in the target reality. In the latter case, transliteration or transcription is applied. In other cases, the reason for incomplete translation can be the 3rd-language textual elements, which is an obstacle for the translator, too. In this case, its parts are usually preserved as they are provided with the translation in brackets or footnotes. This was the consistent approach applied for this particular piece of writing. By doing so the reader is given the sense of a complete “George Orwell experience” as the approach gives the reader the chance to observing the phenomenon described by the author in the language he is speaking about and understanding the text’s message fully. This decision was, of course, made based on the characteristics of a specific target audience.

In the essay “Politics and the English language”, the original examples play the main role in allowing the readers to understand the author, and given this, as well as through evaluating the translations in other languages that we had at hand, we have come to define a special approach for the translation process for different usages of political discourse in the text, depending on which category the author himself put them into. We will divide them into categories, defining and studying the approaches and methods used during the translation process.

In his essay, George Orwell speaks of the poor state the English language is in with specific examples to back up his arguments. He first chose 5 paragraphs from different genres of text, words and expressions taken out of context, as well as specific categories of words. The four categories of words and phrases the author mentions as those which are leading the English language to its “demise” are:

- Dying Metaphors
- Operators or verbal false limbs
- Pretentious diction
- Meaningless words

Dying metaphors

A standard and a very common strategy of translating metaphors is replacing SL image with a standard TL image (compatible with the TL culture):

SOURCE LANGUAGE	FINAL TRANSLATION	POSSIBLE TRANSLATIONS
Take up the cudgel for	կուրծքը դեմ անել	Դոշ տալ, ըմբոստանալ
Toe the line	զենքերը վայր դնել	Ձենքը վայր ձգել; ենթարկվել, հանձնվել
Ride roughshod over	Քիթ գցել	թքած ունենալ, արհամարհանքով վերաբերվել
play into the hands of	Մեկի ջրաղացին ջուր ածել	Մեկի ջրաղացին ջուր լցնել//ավելացնել

We can observe in translations of such metaphoric expressions that the *tenors* of the metaphors are translated into completely different target text tenors, where the topic of the subject is the same for both realities, keeping the ground similar for them, too. This is the most common way to translate dead or “*dying*” metaphors which tend to become fixed images in the language without loss of meaning. While doing so, as important as it was to choose the right image to translate into the target language, we chose the most appropriate “style or version” of the translation to match the intention of the author and for his message to reach the target audience.

A common strategy would also be *replacing* the source language metaphor with the same image in the target language:

Stand shoulder to shoulder with	ուս-ուսի կանգնել	Ուս-ուսի տալ
fishing in troubled waters	պղտոր ջրում ձուկ որսալ	-
Achilles' heel	Աքիլեսյան գարշապար	-
swan song	կարապի երգը	-

With translation like this, the tenors of the metaphor are the same for both languages. The imagery may be established in several languages with similar equivalent tenors.

However, sometimes the translatability of the metaphor isn't that high and another strategy has to be applied: *converting metaphor into its sense* (with possible loss of emotive aspects), such as:

hotbed	Կենտրոն	Բույն, օջախ, սիրտ
no axe to grind	տարփական նպատակ չունենալ	
ring the changes on	փոփոխություններ ներմուծել	Փոխել, այլակերպել
on the order of the day	օրակարգով	կարգ ու կանոն

Operators or verbal false limbs

Orwell describes these verbal false limbs as means to lengthen the speech and create a false illusion of importance. These “operators” tend to be consisted of a *verb paired with an adjective or a noun*. We followed the initial approach of keeping the SL in the target text to preserve the linguistic value of the essay, which would be partially lost in translation otherwise.

render inoperative	անպիտան դարձնել	
militate against	պայքար տանել ինչ-որ բանի դեմ	Ինչ-որ բանի դեմ գործել/կանգնել
be subjected to	ինչ-որ բանի ենթարկվել	...-ի առարկա հանդիսանալ// ենթարկվել
exhibit a tendency to	հակումներ ի ցույց դնել	Հակված լինել
give grounds for	փաստերով հիմնավորել	Ապացուցել, հիմնավորել

The strategy was very clear because the author specifically mentions the grammatical structure persistent in these phrases: *verb + noun/adjective*, thus we have to render that into the target language as much as possible.

It is important to note, that although these phrases may very well be considered “operators” or falsely long, in the TL they are mostly common phrasal verbs/phrases which rarely have their one-word equivalent. In the word combination “render inoperative” the first word is a verb which translated into «դարձնել» (e.g render helpless- անօգնական դարձնել) and the other is an adjective. Both of the words have been translated into the same grammatical category as the SL. The grammatical equivalence of the translation was kept in the word combinations, in order to show the author’s chain of thought and criticism.

We also tried to choose the more unnecessarily long versions of the phrases in the TL, such as: «պայքար տանել ինչ-որ բանի դեմ» for “*militate against*” instead of a simple verb «պայքարել» or «հակումներ ի ցույց դնել» for “exhibit a tendency to” instead of «հակված լինել».

The phrase can be mixed up with “give ground”, which means “to retreat, to give up”, however the phrase “give ground for” is defined as “To defend something as true despite strong opposition; to officially affirm or guarantee”. Here the grammatical equivalence was kept partially alongside with the lexical equivalence. In the TL the word combination coincides to the construction *verb + noun*, however the translation was done using modulation and descriptive translation.

Pretentious Diction

A big Part in Orwell’s essay and his arguments are the unnecessarily pretentious words that crawl into discourse to make it more persuasive, to make it more “scientific” or elegant. It is a very big issue in the Armenian language as well and is still a very actual problem mainly in political discourse. Instead of the Armenian versions, Russianized or English versions are used to make the speech more “important” or sound “smarter”. The essay was written in 1946, in a time when the world was boiling with the consequences of World War II, Communism and Nazis. And as Orwell claims in the essay too, the political background influenced the language too, and Marxist jargon, German and French words crawled their way into the English language pretty naturally. The same happened to the Armenian language. Being a part of the USSR had its influence on the Armenian language too and a lot of Russian words made their way into the language, which was of use while translating the essay, as it was important to find the “pretentious” versions of the words in the TL wherever possible.

Words that Orwell considers archaic, were replaced with the more archaic versions, such as: « » for “*buckler*” instead of « վահան» or «տրիանտ» for “*trident*” instead of a simple «*եռաժանի*».

The foreign borrowed words were translated into Armenian using the borrowed version in Armenian if there is one.

phenomenon	Ֆենոմեն	Արտակարգ երևույթ
element	Էլեմենտ	տարր
individual	ինդիվիդուալ	անհատ
objective	օբյեկտիվ	Անաչառ, անկողմնակալ

In the endnotes of the essay Orwell brings another good example of using borrowed words instead of the Saxon ones to make speech sound more scientific and convincing, even though the English words would serve the same purpose. He brings the examples of some flowers' names. The words "snapdragon" and "forget-me-not" have their traditional Armenian equivalents; however the words "antirrhinum" and "myosotis" are of Greek and Latin origin and are used for classification of the plants and are considered the scientific terms.

snapdragon	առյուծաբերան	անտիրիինում
antirrhinum	անտիրիինում	առյուծաբերան
forget-me-not	անմոռուկ	միոսոտիս
myosotis	միոսոտիս	անմոռուկ

Meaningless words and passages in discourse

Under this category Orwell puts words and expressions that have become stale and completely lost their meaning, which people use regardless. Some don't have exact definitions or people don't pay attention to it if they do, such as "Nazi" or "Democracy", he also adds stale expressions which unnecessarily crowd the speech, just to make it longer, such as: "In my opinion it is not an unjustifiable assumption that..." (Իմ կարծիքով, դուք սխալ չեք անի, թե ենթադրեք, որ...) instead of a simple "I think" or "a consideration which we should do well to bear in mind" (Մի կարևոր հանգամանք, որը մենք պետք է պարտադիր հաշվի առնենք) and "a conclusion to which all of us would readily assent" (Եզրահանգում, որի հետք բոլորս էլ անշուշտ կհամաձայնեինք). The strategy of their translation remains the same here as well: to translate them into the TL with a similar syntactical and grammatical structure in order to convey both the message and the intention.

Instead of "a conclusion to which all of us would readily assent" the English version could've been "we all can readily agree that..." and simply translate into «բոլորս էլ կհամաձայնենք, որ» and the phrase "a consideration which we should do well to bear in mind" instead could be "something we should remember..." and translate into «մի բան, որ պետք է հիշել».

Each approach for translation was chosen depending on the special pragmatic function of the category of the word or the author's intention while bringing an abstract as an example. The nature of the essay being both political and linguistic, pushed us to take a unique course of action while

transmitting the author's style, as well as compiling a comparative linguistic corpus outside of the context.

- *'While freely conceding that the Soviet regime exhibits certain features which the humanitarian may be inclined to deplore, we must, I think, agree that a certain curtailment of the right to political opposition is an unavoidable concomitant of transitional periods, and that the rigors which the Russian people have been called upon to undergo have been amply justified in the sphere of concrete achievement.'*

- «Չնայած անվերապահորեն գիտակցելով, որ սովետական վարչակարգը դրսևորում է որոշակի հատկություններ, որոնք հումանիստների տեսանկյունից կհամարվեն դատապարտելի, մենք, կարծում եմ՝ պետք է համաձայնենք, որ քաղաքական ընդդիմության իրավունքների որոշակի չափով սահմանափակումն անցումային շրջանի անխուսափելի բաղադրիչ է, և որ Ռուսաստանի բնակիչների ղեկավարությունները փոխհատուցվում են կոնկրետ առաջընթացով »:

The author himself says: *"The inflated style itself is a kind of euphemism. A mass of Latin words falls upon the facts like soft snow, blurring the outline and covering up all the details. The great enemy of clear language is insincerity."* A specificity we can point out in this abstract is the length of it, considering that the whole paragraph is just one compound sentence with subordinates and complex structures. To make complex communications, compound sentences are used to add detail and richness to what would otherwise be a less detailed simple sentence.

Compound sentences may be used to add complexity and persuasion to a simple sentence. Compound sentences may be any length, but the more clauses they have, the more difficult they are to comprehend. It is a common strategy in political discourse manipulation, however if you put the whole sentence plainly it will sound something like: *"I know that the Soviet authorities are doing inhumane things to its people, but all those anti-humanitarian actions are necessary to get things done."* That is not something one in a Western society could get away with saying. The grammatical and syntactical equivalence in the TT is necessary to not oversimplify the text and keep the style of the speaker present. Here we can also notice all the stale expressions, foreign words and pretentious words that Orwell had been talking about all along: *"Soviet regime"* instead of *"Soviet authorities"*, *"may be inclined to deplore"* instead of *"would disapprove"* or *"the rigors which the Russian people have been called upon to undergo"* instead of *"The hardships imposed on the Russian people"* etc.

Carefully studying George Orwell's essay "Politics and the English language" and translating it stood out for particular challenges. George Orwell has a unique publicist style, and the chosen essay is a very bright example of that.

We chose a general approach to all the manipulative language unit categories (dying metaphors, operator or verbal false limbs, pretentious diction and meaningless words). We preserved the SL in the TT as well to keep the author's intention and transmit his message better to the audience. The main means used to transmit the author's style and the meaningless nature of some of the language units are adaptation, literal translation in some parts to keep the grammatical and textual equivalence of the TL and the SL, borrowing and modulation. It was very important that depending on the function of each of the categories of manipulative language units in the essay we have chosen a unique approach for each.

REFERENCES

1. Baker, M. (1992). In *Other Words: A Course book on Translation*. London: Routledge. pp 45-52
2. Fernández, E. S. et al. (2003): *Translations we live by: the impact of metaphor translation on target systems*, 8th International Cognitive Linguistics Conference, pp 55-61
3. Newmark P., *A Textbook on Translation*. New York: Prentice Hall, 1988, 48-49
4. Nida, E. A. & Taber C.. *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E.J. Brill, 1974.
5. Omondi Odero E., *Problems of Finding Linguistic Equivalence When Translating & Interpreting for Special Purposes*, *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences* 2017, Vol. 7, No. 7,
6. Orwell, G. (1968): *Politics and the English Language*, in: Orwell, S. – Angus, I. (Eds.): *George Orwell: The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell*. In *Front of Your Nose: 1945-1950*, Vol. 4, London, pp. 127-140
7. Schäffner, Ch. (2004): *Metaphor and translation: some implications of a cognitive approach*, *Journal of Pragmatics* Vol. 36 (2004), pp. 1253-1269
8. Van Dijk T. A., *Discourse and Context, A Sociocognitive Approach*, Cambridge University Press, Cambridge, MA, 2008, pp 110-112
9. Виноградов В.В. *Итоги обсуждения вопросов стилистики // Вопросы языкознания*. - №. 1. - 1955. - С.73-86

DICTIONARIES

1. Cambridge Dictionary- <https://dictionary.cambridge.org/us/>
2. McMillan Dictionary- <https://www.macmillandictionary.com/us>
3. Merriam-Webster Dictionary- <https://www.merriam-webster.com/>
4. Ասմանգույան Հ. Ա և Մ.Ի. Հովհաննիսյան, «Անգլերեն-հայերեն բառարան» «Հայաստան» հրատարակչություն, Երևան, 1984
Asmangowlyan H. A & M.I. Hovhannisyan, «Angleren-hayeren bar'aran» «Hayastan» hratarakchout'yown, Er&an, 1984
5. Բարաթյան Ն. , «Անգլերեն-հայերեն բառարան» Երևանի Պետական Համալսարան, Երևան, 2011. Barat'yan N . , «Angleren-hayeren bar'aran» Er&ani Petakan Hamalsaran, Er&an, 2011
6. Բեդիրյան Պ. , «Հայերեն դարձվածքների ընդարձակ բացատրական բառարան», Երևանի Պետական Համալսարանի Հրատարակչություն, Երևան, 2011. Bediryan P . , «Hayeren dard'vac'qneri y'ndard'ak bacatrakan bar'aran», Er&ani Petakan Hamalsarani Hratarakchout'yown, Er&an, 2011
7. Սուքիասյան Ա. , «Հայոց լեզվի հոմանիշների բացատրական բառարան» Երևանի Պետական Համալսարան, Երևան, 2009
Sowqiasyan A. , «Hayoc lezvi homanishneri bacatrakan bar'aran» Er&ani Petakan Hamalsaran, Erewan, 2009

ԳՈՒՐԳԵՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, ՄԵՐԻ ՇԱՀԲԱՐՅԱՆ - ՕՐՈՒԵԼՅԱՆ ՄՏԱՇԱՀԱՐԿԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼԵԶՎԻ ՀԱՄԱՁՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐԸՄ ԿԻՐԱՌԵԼԻ ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ

Հիմնաբառեր՝ քաղաքական խոսույթ, մեռնող փոխաբերություններ, կեղծ պոչավոր բայեր, ծառայող բառեր, ցուցամոլ բառապաշար, թիրախային լեզու, ելակերպային լեզու, տենոր, համազորություն, համազոր թարգմանություն:

Հետազոտական աշխատանքը հիմնված է ՋՁ Օրուելի «Քաղաքականությունը և անգլերեն լեզուն» հոդվածի հայերեն թարգմանվածքի վրա: Ուսումնասիրության նպատակն է առաջարկել համապատասխան մոտեցում նմանատիպ տեքստերում, թարգմանվածքի նպատակային համարժեքության հասնելով, մտաշահարկային լեզվական միավորները թարգմանելու համար՝ հիմնվելով Օրուելի կողմից ներկայացված բառախմբերի օրինակների վրա:

**ГУРГЕН КАРАПЕТАН, МЕРИ ШАХБАРЯН - ПРОБЛЕМА
РАВНОСИЛЬНОГО ПЕРЕВОДА ОРВЕЛЛИАНСКОГО
АНТИМАНИПУЛЯТИВНОГО ЯЗЫКА: СОВМЕСТИМАЯ СТРАТЕГИЯ
ПЕРЕВОДА**

Ключевые слова: политический дискурс, умирающие метафоры, словесные протезы, оператор, претенциозная лексика, язык перевода, исходный язык, тенор, эквивалентность, эквивалентный перевод

В статье исследуются манипулятивные языковые единицы, использованные в эссе Джорджа Оруэлла "Политика и английский язык", и проблема их равноэффективного перевода на армянский язык. Наши исследования сосредоточены на обеспечении адекватного и эквивалентного перевода с использованием различных методов перевода. Мы стремимся предложить подходящие подходы перевода языковых единиц в похожих текстах и достижения эквивалентных переводов.

Ներկայացվել է՝ 09.09.2021
Գրախոսվել է՝ 08.09.2021

МЕТОД СВОБОДНОГО АССОЦИАТИВНОГО ЭКСПЕРИМЕНТА В КОГНИТИВНОМ МОДЕЛИРОВАНИИ КОНЦЕПТОВ

ЛИЛИТ АКОПЯН

Ключевые слова: ассоциативный эксперимент, свободный ассоциативный эксперимент, психолингвистический эксперимент, ассоциативное поле, концепт, стимул

Данная статья посвящена изучению психолингвистических методов в когнитивном моделировании концептов, в частности свободному ассоциативному эксперименту. Автор отмечает, что ассоциативный эксперимент дает возможность изучить не только семантику отдельно взятого концепта в ассоциативно-вербальном поле человека, но и проследить языковые стереотипы и индивидуальные этнические черты народа. В статье подчеркивается эффективность данного метода, описываются преимущества и условия его проведения. Автор также обращается к термину «ассоциативное поле», который был введен в лингвистику в середине XX века.

Метод ассоциативного эксперимента довольно широко применяется в психолингвистике. В самой лингвистике произошел переход от изучения языка посредством анализа уже существующих текстов к анализу языкового материала, существующего в сознании носителя. Считается, что одним из самых эффективных методов в психолингвистике, позволяющий раскрыть языковое сознание носителя языка и построить языковую картину мира, на данный момент является ассоциативный эксперимент. Ассоциативный эксперимент выявляет определенную языковую реальность, состоящую в том, что между словами в сознании индивида или языкового коллектива имеются разнообразные ассоциации, на что указывал еще Ф. де Соссюр (Кузнецова 2018: 17).

В Большом психологическом словаре дано следующее определение ассоциативному эксперименту: «Термин, утвердившийся в психологии для обозначения особого проективного метода исследования мотивации личности, который был предложен в самом начале XX в. К. Г. Юнгом и практически одновременно с ним М. Вертгеймером и Д. Кляйном» (БПС 2008: 56).

В лингвистике ассоциативный эксперимент был заимствован из ассоциативной психологии, возникшей в конце XIX века. Основоположниками этого направления считаются Дж. Беркли, Д. Юм, Д. Гартли, Т. Браун, Г. Спенсер. Применение ассоциативного эксперимента в психологии приписывается американским психологам Х.Г. Кенту и А.Дж. Розанову. В психолингвистику же ассоциативный эксперимент был введен Дж. Дизом и Ч. Осгудом. Что касается российской психолингвистики, то тут ассоциативный эксперимент был усовершенствован О.С. Виноградовой и А.Р. Лурией (Кузнецова 2018: 18).

Начиная с конца XX века свой неоценимый вклад в изучение ассоциативного эксперимента внесли многие российские ученые, такие как А.А. Залевская, Ю.Н. Караулов, М.В. Уфимцева, Е.И. Горошко, А.А. Леонтьев и др.

В научной работе «Ассоциативный эксперимент в современных психолингвистических исследованиях» Ю.А. Борисова подчеркивает, что теоретические и прикладные аспекты ассоциативного подхода, методологию проведения различных видов ассоциативного эксперимента, способов описания полученных результатов и их интерпретации в последующем разрабатывали Ю.Н. Караулов, А.А. Залевская, Н.В. Уфимцева, Г.А. Черкасова, И.А. Стернин, И.Г. Овчинникова и др. (Борисова 2019: 266-267).

Как отмечает российский ученый А.А. Леонтьев, ассоциативный эксперимент как исследовательский метод был заимствован из психологии когнитивной лингвистикой – наукой, которая изучает язык как когнитивный механизм, играющий роль в кодировании и трансформировании информации (Леонтьев 1999: 53-55).

По словам Н.В. Уфимцевой, ассоциативный эксперимент является одним из способов овнешнения языкового сознания, а ассоциативные поля, формируемые из реакций носителей языка, дают возможность описывать качества их образов сознания. Образ сознания, ассоциированный со словом, – это одна из многих попыток описать знания, используемые коммуникантами при производстве и восприятии речевых сообщений. Поскольку языковое сознание не может быть объектом анализа в момент протекания процессов, его реализующих, оно может быть исследовано только как продукт бывшей деятельности или, иными словами, может стать объектом анализа в момент протекания процессов, его реализующих, в своих превращенных, отчужденных от

субъекта сознания формах (культурных предметах и квазипредметах) (Уфимцева 2003: 104).

Российские лингвисты З.Д. Попова и И.А. Стернин полагают, что психолингвистический эксперимент является наиболее эффективным методом изучения психологически реальных значений и концептов как «реальностей сознания» людей. Особое значение, по мнению учёных, имеет ассоциативный эксперимент в двух его разновидностях – свободный и направленный. При описании психолингвистического значения ассоциативный эксперимент – как свободный, так и направленный – даёт достоверные данные при учете только первой ассоциативной реакции, поскольку остальные ассоциации могут быть уже ассоциациями не столько на собственно стимул, сколько на предыдущую реакцию; учет первой реакции позволяет избежать этого недостатка. Для нас важное значение имеет замечание исследователей о том, что одним из результатов как свободного, так и направленного ассоциативного эксперимента является построение ассоциативного поля стимула (описание совокупности реакций, упорядоченных по убыванию частотности), которое далее выступает как материал для семантической интерпретации (Попова, Стернин 2007: 117).

В Кратком словаре когнитивных терминов под редакцией Е.С. Кубряковой свободный ассоциативный эксперимент описывается как самый простой из всех ассоциативных экспериментов, но достаточно эффективный. В ходе проведения ассоциативного эксперимента фиксируется тип реакции, частота однотипных ассоциаций и т.д. Эти данные позволяют «судить о скрытых влечениях и «аффективных комплексах» испытуемого, его установках», его социально-биографических данных. Считается, что на ассоциации, полученные в свободном ассоциативном эксперименте, влияют «лингвистический» фактор (определённые характеристики самого слова-стимула) и «прагматический» (влияние личности самого испытуемого) (Кубрякова 1997: 245).

При свободном ассоциативном эксперименте испытуемому не ставится никаких ограничений на реакции – ни по времени, ни по форме и семантике ассоциатов. При направленном ассоциативном эксперименте испытуемому предлагается давать ассоциации определённого грамматического или семантического класса, например, подобрать прилагательное к существительному. Таким образом, во время поиска слов меняется мыслительный процесс испытуемого.

Суть свободного ассоциативного эксперимента заключается в том, что респонденту дается одно или несколько слов-стимулов и предлагается отреагировать на него/на них первым пришедшим в голову словом или словосочетанием. Количество реакций может быть как ограниченным, так и неограниченным.

Ассоциативный эксперимент опирается на понятия стимула (S) и реакции (R): стимул – это слово, предъявляемое испытуемому экспериментатором, реакция – слово, которым испытуемый отвечает на вербальный раздражитель (Попова 2006: 11). Данные, полученные при проведении ассоциативного эксперимента, изучаются с помощью ассоциативных норм или ассоциативных полей.

Термин «ассоциативное поле» в лингвистику был введен швейцарским лингвистом Шарлем Балли в 1955 г. Ассоциативным полем слова является совокупность ассоциатов на слово-стимул. Ассоциативное поле имеет ядро (наиболее частотные реакции) и периферию (Архипова 2011: 7).

Ассоциативный эксперимент дает возможность изучить не только семантику отдельно взятого концепта в ассоциативно-вербальном поле человека, но и проследить языковые стереотипы и индивидуальные этнические черты народа. По мнению некоторых исследователей, большая часть ассоциатов, которые в ходе ассоциативного эксперимента дают респонденты вне зависимости от возраста – штампы и речевые клише, включающие в себя культурно-исторический опыт опрашиваемого. Основу ассоциативного поля формирует принадлежность индивида к определенному народу, соответственно, языковая картина мира не может полностью совпадать у представителей разных этносов (Кузнецова 2018:22-23).

Психолингвистические эксперименты в наибольшей степени приближены к реальному мышлению и позволяют судить о конвенционально обусловленных и о специфических связях языковой единицы в индивидуальном сознании. Психолингвистический эксперимент помогает обнаружить специфику процессов категоризации и идентификации через типичные примеры и признаки в языке носителей разных культур (Выговская 2014: 1157-1158).

Главным преимуществом ассоциативного эксперимента является простота, удобство применения, поскольку его можно проводить с большой группой испытуемых одновременно. Респонденты работают со значением слова в «настоящей, действительной» жизни, что позволяет

выделить некоторые неосознаваемые, непредугаданные компоненты значения.

Таким образом, ассоциативный эксперимент позволяет выявить системность содержания образа сознания, стоящего за словом в разных культурах, а также системность всего языкового сознания носителей разных культур, передавая тем самым уникальность и неповторимость образа мира каждой культуры. Следовательно, языковое сознание может рассматриваться как средство познания чужой культуры в ее предметной, деятельностной и ментальной формах, а также как средство познания своей культуры (Выговская 2014: 1158).

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ REFERENCES

1. Архипова С.В. Ассоциативный эксперимент в психолингвистике. Вестник Бурятского госуниверситета, 11/ 2011. Arhipova S.V. Associativnyj jeksperiment v psiholingvistike. Vestnik Burjatskogo gosuniversiteta, 11/ 2011.
2. Большой психологический словарь: / под ред. Мещерякова Б.Г., Зинченко В.П., АСТ; АСТ-Москва; Прайм-Еврознак; Москва; СПб; 2008. Bol'shoj psihologičeskij slovar': / pod red. Meshherjakova B.G., Zinchenko V.P., AST; AST-Moskva; Prajm-Evroznak; Moskva; SPb; 2008.
3. Выговская Д.Г. Ассоциативный эксперимент как один из методов в психолингвистике. Наука ЮУрГУ: материалы 66-й научной конференции, 2014. Vygovskaja D.G. Associativnyj jeksperiment kak odin iz metodov v psiholingvistike. Nauka JuUrGU: materialy 66-j nauchnoj konferencii, 2014.
4. Борисова Ю.А. Ассоциативный эксперимент в современных психолингвистических исследованиях // Психология. Историко-критические обзоры и современные исследования. 2019. Т. 8. № 1А. Borisova Ju.A. Associativnyj jeksperiment v sovremennyh psiholingvističeskikh issledovanijah // Psihologija. Istoriko-kritičeskie obzory i sovremennye issledovanija. 2019. Т. 8. № 1А.
5. Краткий словарь когнитивных терминов. / Под общей редакцией Е. С. Кубряковой. – М.: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. Kratkij slovar' kognitivnyh terminov. / Pod obshhej redakciej E. S. Kubrjakovoj. – М.: Filol. f-t MGU im. M. V. Lomonosova, 1997.
6. Кузнецова В.А. Ассоциативное поле «типичный русский / типичный китаец» в языковом сознании носителей китайского и русского языков, выпускная квалификационная работа бакалавра. Санкт-Петербург, 2018. Kuznecova V.A. Associativnoe pole «tipichnyj russkij / tipichnyj kitaec» v jazykovom soznanii nositelej kitajskogo i russkogo

jazykov, vypusknaja kvalifikacionnaja rabota bakalavra. Sankt-Peterburg, 2018.

7. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики [Текст] / А.А. Леонтьев. М.: Смысл, 1999. Leont'ev A.A. Osnovy psiholingvistiki [Tekst] / A.A. Leont'ev. M.: Smysl, 1999.
8. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика/ учебное издание, АСТ «Восток-Запад», Москва, 2007. Popova Z.D., Sternin I.A. Kognitivnaja lingvistika/ uchebnoe izdanie, AST «Vostok-Zapad», Moskva, 2007.
9. Попова Т. В. Ассоциативный эксперимент в психологии: учебное пособие. М.: Флинта; МПСИ, 2006. Popova T. V. Associativnyj jeksperiment v psihologii: uchebnoe posobie. M.: Flinta; MPSI, 2006.
10. Уфимцева, Н.В. Языковое сознание как отражение этнокультурной реальности / Н.В. Уфимцева // Вопросы психолингвистики. – 2003. – № 1. Ufimceva, N.V. Jazykovoe soznanie kak otrazhenie jetnokul'turnoj real'nosti / N.V. Ufimceva // Voprosy psiholingvistiki. – 2003. – № 1.

ԼԻԼԻԹ ՀԱՎՈՐՅԱՆ - ԱԶԱՏ ԱՍՈՑԻԱՏԻՎ ՓՈՐՁԸ ՀԱՍԿԱՑՈՒՅԹՆԵՐԻ ՃԱՆԱԶՈՂԱԿԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԵՋ

Հոդվածում փորձ է արվում քննարկել ասոցիատիվ փորձի դերը հասկացույթների ճանաչողական ձևավորման մեջ: Հայտնի է, որ հասկացույթը մինչ օրս լիարժեք ուսումնասիրված չէ և բազում մասնագետներ արտահայտում են տարատեսակ կարծիքներ այդ երևույթի վերաբերյալ: Հասկացույթների ուսումնասիրման հոգելեզվաբանական մեթոդներից մեկն է ազատ ասոցիատիվ փորձի անցկացումը: Հոդվածում հավաստվում է տվյալ մեթոդի առավելությունները, ինչպես նաև շեշտել հոգելեզվաբանական փորձերի դրական դերը հասկացույթները ուսումնասիրելիս:

LILIT AKOPYAN - METHOD OF FREE ASSOCIATION EXPERIMENT IN COGNITIVE MODELING OF CONCEPTS

The given article attempts to discuss the role of free association experiment in cognitive modeling of concepts. Concept is a very popular phenomenon in cognitive linguistics which is not fully researched yet. One of psycholinguistics methods of learning concepts is holding free association experiment. We attempted to point out the given method's advantages and emphasize psycholinguistics experiments' positive role while learning concepts.

Ներկայացվել է՝ 20.09.2021

Գրախոսվել է՝ 16.09.2021

**Երաշխավորվել է ԲՊՀ Կոնֆուցիուսի ինստիտուտի կողմից՝
17.09.2021**

ՆՇԱՆՆԵՐԸ Զ. ԶՈՅՍԻ «ՈՒԼԻՍԵՍ» ՎԵՊՈՒՄ ԵՎ ԴՐԱՆՑ
ԱՊԱԿՈԴԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐԵՆ ԹԱՐԳՄԱՆՎԱԾՔՈՒՄ

ԴԻԱՆԱ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ Զեյմա Ջոյս, «Ուլիսես», թարգմանվածք, համարժեքություն, նշան, նշանակիչ, նշանակյալ, ապակողավորում, հենքային գիտելիք, տեքստի ընթերցում, ընկալում, յուրացում, իրակություն, լեզվամշակութային համատեքստ

Հոդվածի գլխավոր **թեման** Զեյմա Ջոյսի «Ուլիսես» (Joyce 2008)¹ վեպի և դրա հայերեն թարգմանվածքի (Զոյս 2014)² համեմատական, նշանագիտական և թարգմանաբանական քննությունն է, որի **նպատակն** է բացահայտել, թե ինչպիսի նշաններ են կիրառվել բնագրում, և թե ինչպես են դրանք ապակողավորվել հայերեն թարգմանվածքում: Այս հիմնական նպատակին հասնելու համար առաջադրվել են մի շարք նշանագիտական և թարգմանաբանական **խնդիրներ**, որոնց թվում կարևորվում են ոչ միայն բնագրային տեքստում կիրառված նշանների տեսակները և դրանց խորքային քննությունը՝ այդպես դա մատնանշելով հեղինակի թե բացահայտ, թե ներակա մտադրությունները՝ ընթերցողի միտքը, մտածելակերպն ու գեղագիտական ճաշակն անուղղակիորեն հղկելու, հարստացնելու, երբեմն նաև ձևավորելու նպատակով, այլև այն հնարները, որոնք թարգմանիչը գործածել է բնագրային նշանները թարգմանվածք փոխադրելիս: Առանձնակի ուշադրության է արժանանում է այն համապարփակ հենքային գիտելիքը, որն ակնհայտորեն նպաստում է նշանների համարժեք ապակողավորմանը: Քննվում են նաև այն բազմաբնույթ իրակությունները, որոնք ներառում են հսկայական լեզվամշակութային տեղեկություններ, ինչպես նաև դրանց թարգմանական խնդիրները, որոնք հաղթահարվել են՝ մեծապես նպաստելով համարժեք թարգմանվածք ստեղծելուն:

¹ Այսուհետ բնագրից բոլոր մեջբերումների էջերը՝ կից տեքստին:

² Այսուհետ թարգմանվածքից բոլոր մեջբերումների էջերը՝ կից տեքստին:

Քննությունը կատարվում է բնագրի և թարգմանվածքի **համեմատության եղանակով՝ առաջնորդվելով լեզվաբանական նշանագիտության և գրականագիտական նշանագիտության ընձեռած վերլուծական մեթոդներից:**

Ջ. Ջոյսի գրականությանը բնորոշ են թե՛ լեզվական նորարարությունը, թե՛ պատկերաստեղծման ու կերպարաստեղծման ինքնատիպությունը, թե՛ ասելիքի, մտահղացման և արծարծած գաղափարների թարմությունը: Այս ամենի կիզակետը եղավ «Ուլիսես» վեպը, որի թարգմանական դժվարություններն առնչվում են ոչ միայն վերոնշյալ առանձնահատկություններին, այլև այն հսկայածավալ գրական, մշակութային, պատմահասարակական և փիլիսոփայական ենթաշերտերի վերհանմանը, որոնք շատ հաճախ հանդես են գալիս որպես կոդավորված նշաններ: Այդ առանձնահատուկ «էներգետիկ» (Աթայան 1981)³ աչքի ընկնող նշանների համարժեք փոխադրման համար անհրաժեշտ են ոչ միայն նշանների ընկալման, բացբացման և ապակոդավորման հմտություններ, այլև թարգմանական զանազան միջոցների, հնարների ու եղանակների իմացություն, համարժեք կիրառություն և ստեղծագործական գրեթե նույնարժեք կարողություն ու նվիրում, որքան կիրք, եռանդ ու հանճարեղություն է պահանջվել բնագիրը ստեղծելիս:

«Ուլիսեսի» հայերեն թարգմանվածքը պարտական ենք Սամվել Մկրտչյանին, որը, մինչև Ջոյսին անդրադառնալը, հայ ընթերցողին է ներկայացրել Ու. Ֆոլքների «Արջը» (1992) վիպակի և «Աբիսողո՛մ, Աբիսողո՛մ» (2001) վեպի թարգմանությունները, որոնց բնագրերը նույնքան դժվարամարս և բարդ տեքստեր են թե՛ ընկալման, թե՛ թարգմանության տեսանկյունից, որքան *խրթին ու անհնազանդ* են Ջ. Ջոյսի տեքստերը, «Ուլիսեսը»՝ առանձնապես:

«Ուլիսեսի» սոսկ ընթերցումն արդեն բավականին խոր հենքային գիտելիք է պահանջում, որպեսզի գիրքն անանցանելի և մութ անտառի տպավորություն չթողնի ու գեթ փոքրիշատե գեղագիտական հաճույք պատճառի, իսկ «բանասիրական ընթերցումը», որն անհրաժեշտ է բնագրի բազմաշերտ ընկալման ու տեքստի «յուրացման» համար, որն էլ իր հերթին պարտադիր նախապայման է գրական երկի թարգմանությունը նախաձեռնելիս, արդեն առավել բարձր նշաճող է

³ Ըստ Աթայանի՝ հաղորդակցման ամբողջությունը էներգետիկ է (էջ 160):

սահմանում, քան սոսկ գիտելիքն ու իմացությունն են, քանի որ այդ դեպքում արդեն անհրաժեշտ է բարդագույն մտածական, հոգեբանական, փիլիսոփայական և ներհայեցական գործընթացների համադրում, իսկ երբ բանը հասնում է նմանատիպ տեքստի թարգմանությանը, ապա պարտադիր պայման են դառնում ո՛չ միայն վերը թվարկված բոլոր «պահանջները», այլև նորարարական լեզվաոճով իրացված տեքստի, ուստի և կրկնապատիկ դժվարանցանելի բնագրային համատեքստի լեզվամշակութային նշանների ճշգրիտ յուրացումը, որը կարող է նպաստել դրանց անխաթար փոխադրմանը մեկ այլ լեզվամշակութային համատեքստ՝ լավագույնս ապակոդավորելով այդ ամենը՝ հավատարիմ մնալով թարգմանող լեզվի՝ մշակութային, ճանաչողական, նշանային համակարգի ու լեզվաոճական հյուսվածքի կանոնադրության կիրարկմանը:

Ուսումնասիրվում են նաև մի շարք իրակություններ, որոնց մեծ մասը նշանակցային կիրառություն ունի, ուստի համապատասխանաբար կարևորվում են դրանց թարգմանության խնդիրն ու համարժեքության պահպանումը:

«Ուլիսեսի» ծննդից (1914-1921) ի վեր մինչ այսօր վեպը (հակավեպը) արժանացել է բազմաթիվ իրարամերժ գնահատությունների և վերլուծությունների, որոնց ամփոփումը, թերևս, ժակ Դերիդայի այս խոսքն է. «... Այն ամենը, ինչ կարող ենք ասել «Ուլիսեսի» մասին, արդեն այս գրքում կանխորոշված է» (տե՛ս Ջոյս 2014:655): Իսկ հայերեն թարգմանությունը հերոսական ջանքով ավարտին հասցրած Ս . Մկրտչյանը գրում է. «Գլուխգործոց թե գլուխկոտրուկ՝ այն հեղաշրջեց մարդկանց պատկերացումը վեպի և նրա կարողությունների մասին, իսկ Ջոյսը բացառիկ այն վիպագիրն է, ով լավագույնս կարողացավ լեզվին ուժ հաղորդել՝ ամեն ինչ ասելու համար» (նույն տեղում, էջ 660):

Համաշխարհային ջոյսագիտությունը, մեկ-երկու անդրադարձով՝ նաև հայ լեզվաբանական ու գրականագիտական միտքը, փորձել են քայլ առ քայլ բացբացել «Ուլիսեսում» Ջոյսի ամբարած և անբացելի թվացող գաղտնիքները՝ սկսած Հոմերոսի «Ոդիսականի» հետ ունեցած զուգահեռից, մինչև «գիտակցության հոսքը» որպես պատմելու նոր կերպ, կերպարներին ներկայացնելու եղանակ և իրականությանն ուղղված հոգեբանական ու փիլիսոփայական աշխարհայեցում իրացնելու համարձակ նորարարություն, մինչև հուզարտահայտչական ոճական միջոցների հարուստ զինանոցը որպես լեզվին նազանք ու պջություն հաղորդելու դրասանգ՝ կախելով տեքստի լայնքով ու երկայնքով մեկ՝ այդկերպ նոր շունչ տալով լեզվական հյուսվածքին, և իհարկե, մինչև

կյանքի և գրի հոսունության, ասելիքի համապարփակ ընդգրկունության յուրահատուկ ճիգ:

Այս ամենին մանրամասնորեն անդրադառնալու մի վաղեմի նպատակ ունեմ, որն իրականացնելու դեպքում մեծածավալ աշխատություն կստացվի՝ թերևս ձգտելով բավարարել ջոյսագետների և ջոյսասերների սպասելիքը, գոնե հայ իրականության մեջ, (եթե չխրտնեմ հավակնոտ երևալու հավանականությունից), սակայն, մեր կյանքն իր վայրիվերումներով, հատկապես մեր երկրին պատուհասած ավերումներն ու ողբերգությունը, շատ այլ նախաձեռնությունների հետ այս մեկն էլ հետին պլան մղեցին, մինչև որ իմ մայր բուհի հիմնադրման 85-ամյակին նվիրված գիտաժողովի առթիվ որոշեցի հավաքածու հսկայական նյութի գոնե մի փոքր մասը քննել և ներկայացնել ջոյսագետ-ջոյսասերների ուշադրությանը:

Ջ. Ջոյսն ու իր «Ուլիսեսը» նաև առանձնապես հոգեհարազատ են ինձ, քանի որ երբ ընթերցում էի վեպը, տողարանքում կարդում ու հիշում էի, թե ինչ մոլեգին անհանդուրժողականություն էր ցուցաբերում գրողը բրիտանական գաղութատիրության, հատկապես մշակութային ոտնձգությունների հանդեպ (այնժամ Իռլանդիան Անգլիական կայսրության գաղութն էր), որն արտահայտվել է նրա մի շարք հայտնի գայրագին որակումների մեջ, ինչպես օրինակ՝ «պալատական խեղկատակություն», «Աստծո պատիժն անգլիացիներին», որոնք գալիս են վկայելու, որ Ջոյսի՝ որոշակիորեն Սթիվն Դեդլըսի նախատիպի, ընդվզումն ու հակակրանքը անգլիական գրական ավանդույթների հանդեպ, ինչպես նաև անգլերենի հետ չափազանց կամայականորեն վարվելու նրա «հանդգնությունը» զուգահեռաբար համեմատելի են Սթիվնի՝ թե՛ Բրիտանական կայսրությանը, թե՛ կաթոլիկ եկեղեցուն ծառայելուց հրաժարվելու իրողության հետ (տե՛ս Ջոյս 2014:658-659) :

«Ուլիսեսի» բուն տեքստի թարգմանությունից ոչ պակաս արժեքավոր է մոտ 150 էջ տարողությամբ ծանոթագրությունների թարգմանությունը, որոնք կազմելիս թարգմանիչը նշել է, որ առավելապես օգտվել է «Դոն Գիֆորդի՝ լավագույնը համարվող գրքից՝ *Ulysses Annotated. Notes for James Joyce's Ulysses, Don Gifford with Robert J. Seidman. Revised and Expanded Edition. University of California Press, 1988*, և այլ աղբյուրներից» (Ջոյս 2014:662):

Վեպի սկիզբն ազդարարող՝ «Թելեմաքիա» վերնագրված առաջին մասի առաջին դրվագի՝ «Թելեմաքոս»-ի, խոսուն պատկերը գերհագեցած է նշանների բազմակի կիրառությամբ, որոնց խորքային իմացությունը նշանակիչի մակարդակում թույլ է տալիս, ինչպես ընթերցողին, այնպես էլ թարգմանչին, համարժեքորեն ընկալելու բնագրային տեքստի լեզվական

նշանակյալները, հեղինակի մտադրությունը, և նույնքան համարժեքորեն ապակողավորելու դրանք թարգմանվածքում:

“Stately, plump Buck Mulligan came from the stairhead, bearing **a bowl** of lather on which **a mirror** and **a razor** lay **crossed**. A **yellow** dressinggown, **ungirdled**, was sustained gently behind him on the mild morning air. He held the bowl aloft and intoned:

- *Introibo ad altare Dei.*

Halted, he peered down the dark winding stairs and called out coarsely:

- Come up, Kinch! Come up, you fearful **jesuit!**” (6)

հմմտ.

«Հանդիսորեն՝ չաղլիկ Բաք Մալիգանն իջավ սանդղահարթակից, կրելով փրփրալի մի **թաս**, որի վրա **հայելի** ու **ածելի** էին **խաչաձև** դրված: **Դեղին** մի խալաթ, **առանց գոտու**, կախված էր նրա ուսերից: Մեղմ առավուտի մեջ՝ նա բարձրացրեց թասն ու երգելով արտասանեց.

- *Introibo ad altare Dei.*

Կանգ առնելով՝ նա ներքև նայեց՝ ոլորասանդուղքի կիսախավարին, ու խոպոտ ձայնով կանչեց.

- Հայտնվի՛ր, Չանչ: Հայտնվի՛ր, ողորմելի **ճիզվիտ**»: (5)

Բնագրում նկարագրված ու պատմողաբար ներկայացված այս տեսարանը, որը երկու անգամ ընդմիջվում է հուզական երանգավորմամբ հնչող մենախոսական նախադասություններով, առաջին հայացքից կարող է չափազանց առօրեական ու կենցաղային իրադրություն թվալ, թող որ փոքր-ինչ ծաղրական, նույնիսկ երգիծական հնչերանգով, բայց, միևնույն է, առանց գործածված նշանների ընկալման և յուրացման, անհնար է ընթերցել այն ենթատեքստը, որն ակնհայտվում է հետևյալ լեզվական նշանների արտալեզվական հարուստ տեղեկությունների իմացությամբ. a bowl – թաս, a razor – ածելի, yellow – դեղին, ungirdled – առանց գոտու, Jesuit – ճիզվիտ:

Փրփուրով լի թասը, որը քիչ անց Բաք Մալիգանը օգտագործելու է սափրվելու համար, ծանոթագրության մեջ մեկնաբանվում է որպես ժամերգության գավաթ՝ դառնալով «պատարագի ծաղրանմանակության գործիքներից մեկը» (Ջոյս 2014:665, ծ.1): Թասի վրա առանձնահատուկ միտումով ընդգծված է հայելու և ածելու խաչաձև դիրքը, որն ակնարկում է «սպանդի նշանը» և «հոգևորականին՝ իբրև եղեռնագործի»:

Քանի որ «Ուլիսեսի» դրվագներն ունեն իրենց գույնն ու խորհրդանիշը, ուստի ակնհայտ է, որ տեքստային գույները, առավել ևս, չեն կարող պատահական ընտրության արդյունք լինել, այլ ունեն նշանակցային երանգ, որոնք նույնպես գալիս են համալրելու հեղինակի

մտադրության նշանագիտական մեկնության զինանոցը, իսկ այս դեպքում «դեղին խալաթը», այն էլ՝ «առանց գոտու», մեկնաբանվում է որպես «ի տարբերություն ոսկեգույնի՝ բացասական հավելախմաստ», իսկ գոտու բացակայությունը՝ իբրև «մաքրության ուխտի զանցանք»:

Տեսարանի զավեշտական իրավիճակն ավելի է սրվում, երբ Բաք Մալիզը բարձրացնում է փրփուրով լի թասն ու լատիններեն երգեցիկ արտասանում. “Introibo ad altare Dei”, որը թարգմանվում է. «Կմտենամ Աստծո զոհասեղանին»: «Ձոհասեղանին» մոտենալու նրա գերագույն նպատակը ոչ այլ ինչ է, քան սափրվելը: Իսկ հաջորդ պահին «ոլորասանդուղքի կիսախավարի» մեջ հնչում է նրա խոսքոտ ձայնը. « - Հայտնվի՛ր, Չանչ: Հայտնվի՛ր, ողորմելի ճիզվիտ»: Նրանց համար, ովքեր որոշակի հենքային գիտելիք չունեն այս «կանչի» սպանիչ ծաղրն ընկալելու և խոսքում կիրառված նշանը տեսնելու համար, թարգմանիչը ծանոթագրված բնագրից հայերեն է փոխադրել նաև «ճիզվիտ» բառանշանի մեկնաբանությունը. «Հիսուսի Հասարակության անդամ, ով ավանդաբար «ահավոր է իր լրջության մեջ» (Ջոյս 2014:665, ծ. 4):

Հարկ է ավելացնել, որ ավելի լայն տարածում ունեցող եզրը «Հիսուսի միաբանությունն» է, և հիսուսյանները հիմնականում մեծարում էին կաթոլիկ եկեղեցին ու Հռոմի Պապին, ընդունում էին, որ «նպատակն արդարացնում է միջոցները», ուստի առաջացել է «ճիզվիտական բարոյականություն» եզրը: Որպես հասարակ անուն այն ունի հոմանշային կիրառություն՝ «խորամանկ, դաժան, նենգ մարդ» իմաստով:

Միայն այս փոքր հատվածի նշանագիտական-թարգմանաբանական վերլուծությունն արդեն ապացուցում է, որ «Ուլիսեսի» բնագրային տեքստը հարուստ է նշան իրակություններով, որոնք ընկալելը, յուրացնելն ու թարգմանվածքում համարժեքորեն ապակոդավորելը, այս դեպքում նաև՝ ծանոթագրելով մեկնաբանելը, անհրաժեշտ ու պարտադիր պայման է համարժեք թարգմանություն ապահովելու տեսանկյունից, որի ընթերցումը միայն այդժամ նույնքան ազդեցիկ կլինի, որքան բնագրի ընթերցումը:

Ջոյսագիտության մեջ բազմիցս է ընդգծվել Ջ. Ջոյսի՝ ոճավորված տեքստի ստեղծման նախընտրությունը, որը նկատել է նաև «Ուլիսեսի» հայ թարգմանիչը. «Բառախաղերը, շրջասությունները, իմաստային ակնարկները, վերիմաստավորումները, յուրօրինակ կետադրությունը, ուղղագրությունը, շարահյուսական խաղերը, ոճաբանական զանազան միջոցները (Ս. Գիլբրթը «Էոլոս»-ում առանց ալարելու հաշվել է 88 ոճական հնարք) լրացնում և ամբողջացնում են վեպի լեյտմոտիվներից մեկը՝ «փողոցի ճիչը»՝ տիեզերական դատաստանից, կամ կործանումից առաջ. . .» (Ջոյս 2014:658-659)

«88 ռճական հնարքների» բնագրային կիրառության մատնանշումը վեպի երկրորդ՝ «Ուլիսեսի թափառումները» մասում ընդգրկված միայն յոթերորդ «Էոլոս» փոքրածավալ դրվագում (27 էջ պարունակությամբ) և դրանք հայերեն թարգմանվածք փոխադրելու եղանակների վերլուծությունը, ինչպես նաև այդ ամենի նշանագիտական քննությունը, անշուշտ, գայթակղիչ մարտահրավեր է, որքան էլ անհնար լինի այն իրականացնել միայն այս հոդվածի սահմաններում, ուստի կփորձենք բազմազանությունն ապահովելով՝ անդրադառնալ հեղինակային ասելիքին և ստեղծագործության գեղագիտական ազդեցությանը՝ ռճավորման ավելի ընդգրկուն համատեքստում:

Որպեսզի ի սկզբանե հասկանալի լինի, թե որտեղ են կատարվում այս դրվագի իրադարձությունները և ինչպիսի նշանագիտական արժեք ունեն դրանք՝ համարժեք թարգմանության հասնելու համար, նկատենք, որ գլխի ծանոթագրության բաժինը բացվում է հետևյալ բանալի մեկնաբանությամբ. «Մինչ Ոդիսևսը հասնում է Էոլիա, որը Էոլոսի՝ «քամիների պահակի» կղզին էր, «Ֆրիմենս»ի խմբագրությունում աշխատանքային եռուզեռ է» (Ջոյս 2014:697):

Նշված է, որ այստեղ իշխող «խորհրդանիշը խմբագիրն» է, իսկ «լողացող կղզի-մամուլ» ընդգծված զուգահեռը, մեր կարծիքով, բավականին խոսուն այլաբանություն է:

«Ֆրիմենսի» խմբագրի մուտքը խմբագրություն երգիծական նկարագրության գլուխգործոց է, որտեղ բացբացվում են նաև խմբագրատան աշխատակիցների կերպարները, երբ հետևում ենք նրանց զրույցին:

“ . . . **a stately figure** entered between the newsboards . . . Dullthudding Guinness’s barrels. It passed **statelily** up the staircase, steered by an umbrella, a **solemn beardframed face**. The **broadcloth back** ascended each step: back. **All his brains are in the nape of his neck**, Simon Dedalus says. **Welts of flesh** behind on him. **Fat folds of neck**, fat, neck, fat, neck.” (114)

հմմտ.

« . . . **մի պատկանելի կերպարանք** ներս մտավ . . . լուրերի վահանակների արանքով: Գինեսի տակառների բութ թրմփոցը: **Վեհապանծ տեսքով** նա բարձրացավ աստիճանները՝ հովանոցով ուղղորդելով իր ճամփան. **հանդիսավոր դեմք՝ շրջանակաձև մորուքով: Թիկնեղ մարմինը** բարձրացնում էր ամեն քայլի հետ. մեջք: Սայմն Դեդլլսն ասում է՝ **նրա ամբողջ ուղեղը ծոծրակի մեջ է: Մարմնեղ շերտեր՝** կախված նրանից: **Վզի ճարպոտ ծայրեր**. ճարպ, վիզ, ճարպ, վիզ»: (99)

Բնագրի վերոբերյալ հատվածի արտահայտության պլանում նշույթավորված է առատորեն կիրառված նշանակիչ որոշիչների բազմազանությունը, որը լավագույնս նպաստել է ոչ միայն պատկերավոր նկարագրելու խմբագիր Բրեյդինին, այլև հեգնախառն ընդգծելու նրա արտաքին առանձնահատկությունները՝ անուղղակիորեն բնորոշելով նրա մարդկային կերպարի թերությունները ու ստեղծելով գեղարվեստական կենդանի, շարժուն պատկեր:

Անգլերենում կիրառված **“a stately figure”** բառակապակցության մեջ **stately**-ն թարգմանվածքում նշույթավորվել է **«պատկառելի»** լեզվական նշանակիչով, որը շատ պատկերավոր է ներկայացնում կերպարի արտաքինը, մինչդեռ նույն արմատից կազմված մակբայը՝ **statelily**-ն, որը բնորոշում է աստիճաններով բարձրանալու կերպը, հայերեն տեքստի արտահայտության պլանում նշույթավորվել է **վեհապանծ տեսքով** արտահայտությամբ՝ այս անգամ համարժեքորեն փոխանցելով բնագրի լեզվական նշանակիչի իմաստը՝ վեհապանծությունը վերագրելով ոչ թե բարձրանալուն, այլ բարձրացողի տեսքին, այս աննշան տեղաշարժով առավել ընդգծելով կերպարի փքուն ինքնագոհությունը, որն ամբողջանում է **“solemn bearded face”** - **«հանդիսավոր դեմք՝ շրջանակաձև մորուքով»** նկարագրությամբ (մեր կարծիքով՝ **«շրջանակաձև մորուքով»**-ի փոխարեն **«մորուսապատ դեմք»**-ը ավելի համարժեք լեզվական նշանակիչ է, քանի որ արտահայտության պլանում **“bearded face”**-ը հենց այդ նշանակությունն ունի որպես նշանակյալ, ուստի անիմաստ է բառացի վերարտադրել **“framed”**-ի **«շրջանակված»** իմաստը, առավել ևս, որ մորուքը իրականում չի շրջանակում մարդու դեմքը), որին հետևում է **“broadcloth back”** - **«թիկնեղ մարմնի»** մանրամասն նկարագրությունը՝ **“welts of flesh”** - **«մարմնեղ շերտեր»** և **“fat folds of neck”** - **«վզի ճարպոտ ծալքեր»** նշանակիչների հավելումով, որոնք կերպարի գրոտեսկային, վանող արտաքինը սահուն անցումով կապակցում են նրա մտավոր կարողության գնահատմանը՝ վկայելով Սայմն Դեդլիուսի խոսքը. **“All his brains are in the nape of his neck”** - **«նրա ամբողջ ուղեղը ծոծրակի մեջ է»**:

Այս նախադասությունը բնագրի արտահայտության պլանում, որպես նշանակյալ, իմաստավորվում է այնքանով, որքանով **«վզի ճարպոտ ծալքերը»** ընդգծված ծաղրով նշում են, որ խմբագիր Բրեյդինի ուշքն ու միտքը վիզը հաստացնելն էր եղել, ուստի ուղեղը թափվել էր ու իջանել ծոծրակի ծալքերի մեջ: Մի հետաքրքիր զուգահեռով հայերենի **«ծոծրակդ կտեսնես, դա (խելքը) չես տեսնի»** ասացվածքը հիշեցնում է իրեն, երբ հասնում ես թարգմանվածքի **«նրա ամբողջ ուղեղը ծոծրակի**

մեջ է» լեզվական նշանակիչին՝ արտահայտության պլանում այն ընկալելով իբրև՝ «ինչպես ծոծրակդ չես տեսնի, այնպես էլ՝ նրա ուղեղը» նշանակյալ:

Խմբագրատան աշխատակից Կարմիր Մըրեյը, առաջինը նկատելով Բրեյդին, շուկով զգուշացնում է Բլումին, ապա բամբասկոտ ու կծու ծաղրով ավելացնում.

— **Don't you think his face is like Our Saviour?** . . .

— **Or like Mario,** Mr Bloom said.

— Yes, Red Murray agreed. **But Mario was said to be the picture of Our Saviour.**

Jesumario with rougy cheeks, doublet and spindle legs. Hand on his heart. **In Martha.**” (114)

հմմտ.

«- **Դեմքը նման է չէ՛. Մեր Փրկչին** . . .

- **Կամ Մարիոյին**, - ասաց Պրն Բլումը:

- Հա, - համաձայնեց Կարմիր Մըրեյը: - **Բայց ասում էին Մարիոն հենց Մեր Փրկչի նկարին է նման:**

Հիսուամարիո՛ կարմիր թշեր, բաճկոնակ, բարակ ոտքեր:

Ձեռքը սրտին: **«Մարթա»յում:** (99)

Ջ. Ջոյսը կերպարաստեղծման մոգ է. նա կատարյալ վարպետությամբ է ստեղծում իր կերպարները, անգամ ամենաանշան ու երկրորդական թվացող կերպարները, հատկապես երկխոսությունների և ընդհանուր զրույցների միջոցով, որի վառ ապացույցներից մեկը վերոբերյալ երկխոսության հատվածն է:

Ըստ ծանոթագրված տեղեկության՝ Ջոն Մըրեյը եղել է Ջ. Ջոյսի քեռին (Ջոյս 2014:697, ծ 5), որի կերպարն էլ Կարմիր Մըրեյի նախատիպն է դարձել, ուրեմն և ակնկալվում է, որ Բլումի և նրա այս խոսակցությունը բավականին իրական ու կենսահաստատ հիմք է ունեցել:

Երբ խմբագրի դեմքը նմանեցվում է **“Our Saviour”** - **«Մեր Փրկչի»** դեմքին, որտեղ նույնիսկ **“Our”** - **«Մեր»** բառն է մեծատառով գրված, ընթերցող-թարգմանիչը ճշմարտացիորեն այն ընկալում է որպես նշան, որը շեշտում է, մի կողմից՝ Փրկչի հարազատությունը Մըրեյի կերպարին, մյուս կողմից՝ խմբագրի ծաղրանմանությունը Փրկչին այնքանով, որքանով նա էլ է «մերը», ուստի և մատնանշելով Մըրեյի հեգնական վերաբերմունքը խմբագրի հանդեպ, միաժամանակ ընդգծելով Մըրեյի կերպարի մի շարք բնութագրիչներ . բամբասասիրություն, ծաղրասիրություն, երգիծախառն աստվածավախություն: Այս հատվածում

գնահատելի է թարգմանչի նշանային ընկալումն ու հարազատությունը բնագրին՝ մեծատառի պահպանմամբ:

Երբ հնչում է Բլումի պատասխանը. **“Or like Mario” - «Կամ Մարիոյին»**, այսինքն, կամ էլ Մարիոյի դեմքին է նման, այս անգամ ակնհայտվում են Բլումի կերպարի առանձնահատկությունները. մշակութային, երաժշտական աշխարհի հետ նրա նախասիրած համեմատությամբ բացահայտվում է նրա էության հենց այս՝ մշակութային անհատ լինելու բնութագրիչը: Մարիոն, ըստ ծանոթագրության. «Giovanni Matteo Mario, 1810-83, իտալ. տենոր, վերջին անգամ ելույթ է ունեցել (1871), երբ ԼԲ 5 տարեկան էր» (Ջոյս 2014:698, ծ.12):

Մըրեյը, թեպետ, համաձայնում է Բլումի այս համեմատությանը, բայց և ավելացնում է. **«But Mario was said to be the picture of Our Saviour. - Բայց ասում էին Մարիոն հենց Մեր Փրկչի նկարին է նման»:** Բնագրի բովանդակության պլանում կիրառված **«to be the picture of»** արտահայտությունը, որպես լեզվական նշան, փոքր-ինչ աղավաղվել է թարգմանվածքում, քանի որ, որպես նշանակյալ, այն հանդես է գալիս «լինել ճիշտ մեկի պատկերը» իմաստով, մինչդեռ թարգմանվածքում այն կիրառվել է որպես **«հենց Մեր Փրկչի նկարին է նման»** լեզվական նշանով, որը համարժեք չէ բնագրի համապատասխան նշանակիչին: Այդուհանդերձ, այս գրույցը ոչ միայն բացահայտում է գրուցակիցների կերպարները, այլև հեղինակային խոսքով եզրափակվելով՝ հուշում է, որ Ջոյսն ինքը երաժշտական համապարփակ գիտելիք ուներ, որը լիովի արտացոլվել է «Ուլիսեսում»:

Բառակցմամբ ստեղծված **«Jesusmario - Հիսուսմարիո»** հեգնական մականունը Ջոյսն օգտագործում է հեղինակային խոսքում՝ հաստատելով իր համաձայնությունն իր կերպարների վերաբերմունքին, նաև շարունակելով նկարագրել Մարիոյի արտաքինը՝ **«rougy cheeks, doublet and spindle legs - կարմիր թշեր, բաճկոնակ, բարակ ոտքեր»**, կարծես փորձում է նրան հակադրել խմբագիր Բրեյդնի գեր ու ճարպոտ արտաքինին, որքան էլ որ նրանց դեմքերը նման են իրար ու Հիսուսի դեմքին: Որպես ընդգծված արտաքին տարբերություն նկատելի է **«spindle legs - բարակ ոտքեր»** լեզվական նշանը, որը որպես նշանակիչ միայն մասնակիորեն է փոխանցում **“spindle”** բառի փոխաբերական-փոխանունային իմաստը, այս դեպքում՝ «իլիկանման, բարակ և ծուռ ոտքեր», ուստի առաջարկում ենք թարգմանական մեր տարբերակը՝ **«ճիպոտանման ծուռ ոտքեր»**, որը բացատրական եղանակով լիովին փոխանցում է բնագրային նշանակյալի իմաստը արտահայտության պլանում՝ այդպիսով առավել ընդգծելով երգչի ատաքին

անբարետեսությունը, ուստի և նմանությունը խմբագրի արտաքինին, թող որ հակառակ՝ նիհարության տեսանկյունից դիտարկելով այն:

Վերջին համառոտ հավելումը՝ «**In Martha - «Մարթա»յում**», կրկին ընթերցողին հիշեցնում է Ջոյսի՝ երաշտագիտական տեղեկություն հաղորդելու հակվածությունը, որն էլ համապատասխանաբար ծանոթագրված է հայերեն թարգմանվածքում . «Թեթև, սրտաճմլիկ օպերա (1847, Ֆրիդրիխ Ֆոն Ֆլոտով)՝ happy endով» (Ջոյս 2014: 698, ծ. 13): Այս տեղեկությունը նույնպես նպաստում է ամբողջացնելու թե՛ վերոնշյալ Մարիոյի խաղացած դերի արժեքը «սրտաճմլիկ օպերայում», թե՛ Ջոյսի վերաբերմունքը նմանատիպ օպերաներին, թե՛ այս համատեքստում նշված երեք անունների՝ Հիսուսի, Մարիոյի և խմբագիր Բրեյդնի, անհամատեղելի, զավեշտական ու ծաղրական համեմատությունը, որը, ի վերջո, համարժեքորեն է փոխանցվել հայերեն թարգմանվածք՝ ընդհանուր առմամբ պահպանելով բնագրի լեզվական նշանների՝ նշանակիչ-նշանակյալ էական հարաբերությունը նաև թարգմանվածքում:

Հետաքրքիր է, որ Հիսուսի թեման այսքանով չի սահմանափակվում, այլ շարունակվում է նույն դրվագի հաջորդ պատկերում, երբ խմբագրատանը շուտափույթ հայտնված հեռագրատարը անհետանում է նույն արագությամբ, որին հետևում է Բլումի հեզնախառն, հատու խոսքը, թե նա էլ իրենց «հերթական փրկիչն է»:

“**A telegram boy stepped in nimbly, threw an envelope** on the counter and **stepped off posthaste** with a word:

—*Freeman!*

Mr Bloom said slowly:

—Well, **he is one of our saviours also.**” (115)

հմմտ.

«**Հեռագրեր բաժանող տղան ներս խուժեց**, մի **հեռագիր** շարտեց կանգնակի վրա ու, **հեռագրի արագությամբ դուրս գալով**, նետեց .

- «Ֆրիմեն»:

Պարոն Բլումն անշտապ ասաց .

- Ըհը, **էս էլ մեր հերթական փրկիչը**»: (100)

Նշանագիտական ու թարգմանաբանական վերլուծության տեսանկյունից վերոբերյալ հատվածը հարուստ է թարգմանվածք փոխադրված նշանակիչի և նշանակյալի համապատասխանության ու անհամապատասխանության օրինակներով:

“**A telegram boy**”-ը, որ թարգմանվել է «**Հեռագրեր բաժանող տղան**», բնագրի լեզվական նշանակիչի համարժեքն է հայերենում՝

արտահայտված ընդլայնման եղանակով, բայց և այնպես, մենք առաջարկում ենք ևս մի տարբերակ՝ «**հեռագրատար**» նշանակիչով, որը բառարանային արժեք է՝ «**նամակատարի**» նմանությամբ, և լիովին համապատասխանում է “**A telegram boy**”-ի իմաստին, որն առկա է բնագրի արտահայտության պլանում:

Բնագրի “**stepped in - stepped off**” բառային հարակրկնությունը, որպես շարահյուսական արտահայտչամիջոց, չի պահպանվել թարգմանվածքում, քանի որ թարգմանվել է «**ներս խուժեց - դուրս գալով**» զույգով, սակայն հայերենում համարժեքորեն է արտահայտվել բնագրի բովանդակային պլանում կիրառված բայերի իմաստը որպես նշանակիչ, որքան էլ որ արտահայտության պլանում “**nimbly**” բառի տարբերակային որևէ համարժեք՝ «ճարակորեն, արագորեն, աշխուժորեն», չի գործածվել թարգմանվածքում, քանի որ «ներս խուժելն» արդեն ենթադրում է նմանատիպ աշխույժ և արագընթաց շարժում: Ինչ վերաբերում է “**stepped off posthaste**” - «**հեռագրի արագությամբ դուրս գալուն**», որպես նշանակյալ “**posthaste**”-ը «խիստ շտապ և շատ արագ» բառարանային իմաստով առկա է «**հեռագրի արագությամբ դուրս գալ**» արտահայտության մեջ, բայց հայերենում առավել լայն գործածություն ունի «**կայծակի/կայծակնային արագությամբ դուրս գալ**» արտահայտությունը, որը կարող էր թարգմանվածքի արտահայտության պլանում հանդես գալ որպես համարժեք նշանակյալ:

Բնագրի բովանդակության պլանում կիրառված “**an envelope**” – «**1) փաթեթ, ծածկոց, ծրար, 2) կեղև, պատյան**» (**ԱՀԲ 1985:310**) բառը թարգմանվածքում հանդես է եկել «**հեռագիր**» լեզվական նշանով, որը, ենթադրում ենք, թարգմանիչն ընտրել է՝ կապելով հեռագրատարի և ոչ թե նամակատարի այցի հետ, որը, անշուշտ, կարող է հիմնավորել նման ընտրությունը, բայց և այնպես, եթե նկատի ունենանք, որ հեռագրատարը կանգնակին է նետում «Ֆրիմանի» համարը, ապա շատ բնական է, որ այն ընկալվի ոչ թե հեռագիր, այլ՝ ծրարված փաթեթ, ուրեմն, արտահայտության պլանում ընկալելի ծրարը միանգամայն համարժեք կլիներ նաև թարգմանվածքի բովանդակության պլանում ընտրված «**ծրար**» նշանակիչին:

Երբ հեռագրատարը հեռանում է կայծակի արագությամբ, Բլումը, իրեն բնորոշ ծաղրանքով, նետում է. «**he is one of our saviours also**», որը լիովին համարժեք հեզնական նշանակությամբ փոխանցվել է թարգմանվածք, եթե նկատի ունենանք, որ հայերեն «**էս էլ մեր հերթական փրկիչը**» նախադասության մեջ ներմուծված «**հերթական**» բառը խոսքին հաղորդում է կծու ծաղրի երանգ՝ արտահայտության պլանում հավելելով, որ սա էլ հերթական մեկն է և նույնքան անօգուտ, որքան նախորդները:

Անշուշտ, դեռ երկար կարելի էր շարունակել գոնե հենց այս՝ «Էդիս» դրվագի նշանագիտական ու թարգմանաբանական վերլուծությունը, սակայն սահմանափակվելով մեկ հոդվածի ընձեռած հնարավորությամբ, և նկատի ունենալով մեկնաբանված հատվածներում վեր հանված համարժեք թարգմանության խնդիրների բազմազանությունը՝ **եզրակացնում ենք**, որ Ջեյմս Ջոյսի «Ուլիսես»-ի քննված դրվագների և դրանց հայերեն թարգմանվածքի համեմատությունը մեծ հաշվով վկայում է թարգմանվածքի համարժեքությունը բնագրին, քանի որ բնագրի բովանդակության պլանում առկա նշանակիչների ծանրակշիռ մեծամասնությունը համարժեքորեն է փոխադրվել թարգմանվածք, իսկ բնագրի արտահայտության պլանում ընկալվող նշանակյալները միանգամայն արդարացված համապատասխանություն ունեն այն նշանակյալների հետ, որոնք ընկալվում են հայերեն թարգմանվածքում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Աթայան Է., «Լեզվական աշխարհի ներքին կերպավորումը և արտաքին վերաբերությունը», Եր., ԵՊՀ, 1981, 388 էջ: Atayan Ed., “Lezvakan ashkharhi nerkin kerpavorumy ev artakin veraberutyuny”, Yerevan, EPH, 1981, 388 edj.
2. Աղայան Էդ., «Արդի հայերենի բացատրական բառարան», «Հայաստան» հր., հ.1-2, Երևան, 1976: Aghayan Ed., “Ardi hayereni batsatrakan bararan”, “Hayastan” hr., h. 1-2, Yerevan, 1976.
3. «Անգլերեն-հայերեն բառարան», խմբ.՝ Ասմանգուլյան և այլք, «Հայաստան», Երևան, 1985 (տեքստում՝ ԱՀԲ): “Angleren-hayeren bararan”, khmb. Asmangulyan ev aylq, “Hayastan”, Yerevan, 1985.
4. Ջոյս Ջ, «Ուլիսես», թարգմանիչ՝ Սամվել Մկրտչյան, հեղինակային հր., Երևան, (2012), 2014, 810 էջ: Joyce J., “Ulysses”, targmanich Samvel Mkrtchyan, heghinakayin hr., Yerevan, (2012), 2014, 810 edj.
5. Joyce, James, Ulysses. The 1922 text. Ed. with an Introduction and Notes by Jeri Johnson. Oxford University Press, 2008. Shakespeare and Company edition, published in Paris by Sylvia Beach, 1922. (eBook, Produced by Col Choat, and David Widger. www.gutenberg.org, Release Date: August 1, 2008, 673 p.) Joyce, James, Ulysses. The 1922 text. Ed. with an Introduction and Notes by Jeri Johnson. Oxford University Press, 2008. Shakespeare and Company edition, published in Paris by Sylvia Beach, 1922. (eBook, Produced by Col Choat, and David Widger. www.gutenberg.org, Release Date: August 1, 2008, 673 p.)

ДИАНА АМБАРЦУМЯН - ЗНАКИ В РОМАНЕ ДЖ. ДЖОЙСА “УЛИСС” И ИХ РАСШИФРОВКА В АРМЯНСКОМ ПЕРЕВОДЕ

Ключевые слова: Джеймс Джойс, “Улисс”, перевод, эквивалентность, знак, означаемое, означающее, расшифровка, базовые знания, чтение, восприятие и освоение текста, реалия, лингвокультурный контекст.

Основная тема статьи – сравнительное, семиотическое и переводческое изучение романа Джеймса Джойса “Улисс” и его армянского перевода, цель которого – выяснить, какие знаки использовались в оригинале и как они были расшифрованы в армянском переводе. Для достижения этой главной цели был предложен ряд семиотико-переводческих проблем, включая не только типы знаков, использованных в исходном тексте, но и их углубленное изучение, что указывает как на явные, так и на имманентные намерения автора, косвенно уточняя, обогащая, а иногда и формируя мнение, образ мышления и эстетический вкус читателя, включая также методы, используемые переводчиком для переноса знаков оригинала на армянский язык. Особое внимание уделяется всеобъемлющим фоновым знаниям, что, очевидно, способствует адекватной расшифровке знаков. Исследуются различные реалии, которые содержат обширную лингвистическую и культурную информацию, а также проблемы их перевода, которые были преодолены и в значительной степени способствовали созданию адекватного перевода. Исследование проводится путем сравнения оригинала с переводом при помощи аналитических методов, предоставляемых лингвистической семиотикой и литературной семиотикой.

DIANA HAMBARDZUMYAN - SIGNS IN JAMES JOYCE’S NOVEL *ULYSSES* AND THEIR DECODING IN THE ARMENIAN TRANSLATION

Keywords: James Joyce, *Ulysses*, translation, equivalence, sign, signifier, signified, decoding, background knowledge, text reading, perception and appropriation, realia, linguistic and cultural context.

The main topic of the article is the comparative, semiotic and translational examination of James Joyce’s novel *Ulysses* and its Armenian translation, which aims at finding out what signs were used in the original, and how they were decoded in the Armenian translation. In order to achieve this main goal, a number of semiotic-translational problems have been

proposed, including not only the types of signs used in the original text and their in-depth examination – thus indicating the author’s both explicit and implicit intentions of indirectly refining, enriching, sometimes shaping the reader’s mind, way of thinking and aesthetic taste – but also the methods used by the translator to transfer the signs of the original text into the target language. Particular attention is paid to the all-embracing background knowledge, which obviously contributes to the adequate decoding of the signs. The various realia that include vast linguistic and cultural information, as well as their translation problems, which have been overcome, greatly contributing to the creation of an adequate translation, are also examined. The research is carried out by comparing the original to the translation with the analytical methods provided by linguistic semiotics and literary semiotics.

Ներկայացվել է՝ 20.09.2021
Գրախոսվել է՝ 20.09.2021

NEOLOGISMS DENOTING CLOTHES IN ENGLISH AND ARMENIAN

RUZAN MUSEYAN

Keywords: *fashion vocabulary, neologisms denoting clothes, process of new word formation, borrowed words, mass media*

Contemporary social trends suggest a series of inevitable changes which affect all aspects of human life, including the language. It is common knowledge that language helps its bearers to categorize the world around them and reflects the social and historical experience of the society. The creation of linguistic signs is the result of the process of interrelation between the phenomena of the world and the language. New words are created every day and their number is growing fast. We live in a society that constantly develops. New things in different spheres arise and they need to be named as Barnhart put it "No new science can exist without neologisms". (Barnhart 1995:53)

Neology is a branch of linguistics which studies new words – *neologisms* which are also called "*new words*", "*lexical innovation*", "*neoseme*", etc. These studies are related to such topics as the essence of neologisms, their origin and ways of formation, their assimilation in speech, delimitations of neologisms and nonce words, problems of nomination processes in the language, the role of motivation in creation of new words, etc.

"A neologism is an item newly introduced into the lexicon of a language" (The Linguistics Encyclopaedia 2005: 519). There are some broader definitions of neologisms. P. Newmark states that "neologisms are newly come lexical or existing units that acquire a new sense" (Newmark 1988:140). In the linguistic encyclopaedia by V.N. Yartseva neologisms are defined as "words, word meanings or collocations that appeared in a certain period in a language or that are once used ('occasional' words) in a text or speech act" (Linguistics. Big encyclopaedic dictionary 1998:279). Oxford Advanced Learner's Dictionary provides the following definition of a neologism "a new word or expression or a new meaning of a word" (OALD 2006: 982). Expanding beyond the framework of a *lexeme*, the latter definitions of the notion of neologisms include *expressions*, *new meanings* and *collocations*, which might be conveyed by old and known words. This

approach is more profound as it takes into consideration not only the fact of the appearance of new words but also the changes of its internal and external organisation.

The article explores *neologisms denoting clothes, their colour, accessories* in the lexical system of the modern English and Armenian languages to reveal the major trends and tendencies taking place within the processes of the new words formation and distribution. To achieve the above mentioned purpose the following objectives are established: to study the theoretical linguistic material and the latest data on the lexicological facts and phenomena related to the topic of the present research; to analyse highly rated online magazines, fashion blogs, podcasts in English and Armenian with the aim of selecting newly created and borrowed lexemes; to build up a collection of neologisms from the above mentioned mass media; to define and study the types of word-building inherent in the neologisms.

In the present paper such methods of scientific research as analysis and synthesis, descriptive method, methods of typological and lexicological analysis, comparative method are used.

In this paper we follow Russian scholar V. I. Zabolotkina's classification of neologisms according to the ways they are formed. She classifies them into the following types: **phonological neologisms**, **borrowings**, **semantic neologisms** and **syntactical neologisms**. Syntactical neologisms are divided into types: **morphological** (word-building) and **phraseological** (forming word-groups). (Zabolotkina 1989:87)

Phonological neologisms are formed by combining unique combinations of sounds. For example, the neologism **rah-rah** stands for a shirt/skirt which is worn by girls during parades.

Borrowings are a fruitful source of enriching the vocabulary. And despite the fact that at present the English language has turned from a recipient language into a donor language, its lexical composition still continues to expand due to borrowings from various languages.

Analysing neologisms denoting clothes we can state that a considerable number of them are *borrowings*, moreover, if in English the source language is mainly French, in Armenian they are imported from English.

The concentration of borrowed words in certain semantic fields reflects the nature of the contact between speech communities. In the 19th century France was the centre of science, architecture, textile industry, clothes and fashion. It is not surprising that new words representing aforesaid spheres were imported from the language of the pre-eminent civilisation during that period. Even today as C. M. Millward and M. Hayes state, "French continues

to influence the English lexicon of fashion more heavily than any other living language, and it has contributed hundreds of loanwords" (Millward 2011: 328).

The France's pre-eminence in fashion explains such words as **beige, beret, blouse, crepe, lingerie, negligee, suede, trousseau**, etc.

The word **bandeau (n)** comes from French "bandeau" (a bandage) has the meaning of *1. a narrow ribbon that is tied to the head to hold the hair in a certain position, 2. women's underwear in the form of a short elastic band without metal inserts*. In English a number of neologisms have been created with this component: **baundau top, baundau bra, baundau bikini, baundau shirts**. In Armenian fashion media the borrowed words or their descriptive translations are found, e.g. բանդո բիկինի, նուրբ, առանց մետաղների կրծկալ, etc.

The most misused and abused words in the world of fashion are French **Haute Couture** and **Prêt-à-Porter** that are borrowed both by English and Armenian.

Haute Couture refers to the creation of exclusive custom-fitted high-end fashion that is constructed by hand. An haute couture garment is always made for an individual client, tailored specifically for the wearer's measurements and body stance. Haute couture garments are also described as having no price tag. Couture houses or labels don't mass-produce. In modern France, **haute couture** is a protected name that may not be used except by firms that meet certain well-defined standards.(8) In modern English **haute couture** is sometimes substituted with the phrase **high fashion**. This isn't too far off, as **haute couture** literally means **high dressmaking**. In Armenian fashion magazines the loanword **haute couture** or the phrase բարձր նորաձևություն that is the Armenian equivalent for **high fashion** is generally used.

Prêt-à-Porter quite literally meaning "**ready-to-wear**" is high quality, factory made fashion. A **Prêt-à-Porter** garment is not created for an exclusive client but in standard-sizes and is available to a wide variety of customers. In this sense it is synonymous with another English neologism **mass market** that means *a product that is designed for the mass market, is intended to be bought by as many people as possible, not just by people with a lot of money or a special interest*. (9) Today the term **mass market** has higher frequency of occurrence in mass media.

The neologism **mass market/մասս-մարկետ** is imported in the Armenian language.

e.g. ...Մասս-մարկետ սեզմենտի ապրանքանիշերը վերանայում են իրենց գործունեությունը, քանի որ կրած տոյժը շատ մեծ է... (10)

Boutique is another example of French borrowings in English and Armenian. It means *a small shop that sells, etc.* (11) It is synonymous with the word **showroom** which is *a shop in which cars, furniture or electrical or gas appliances are displayed.* (12) The word, developing its meaning by semantic extension, acquired a meaning of *a shop, a salon, in which fashionable clothes, shoes, jewellery, etc are displayed and sold.* In Armenian the borrowed **շոուրում** is used along with its Armenian equivalent **խանութ-տրահ.**

e.g. *Some boutiques and shops call themselves **showrooms** for advertising purposes or to raise their status.*(13)

S. Քիչարյան Շոուրում, «Դրես շոուրում» հագուստի խանութ-տրահ

The borrowing may also perform a deeper penetration into the new language through its connection with native morphemes. The French word **chic** meaning *stylish* is used in a number of English neologisms:

sporty chic - *attractive and fashionable sporty style, trendy especially in dress or decor.*

e.g. *My new watch is **sport-chic** in style.*

casual chic - *casual chic is trendy, well-groomed and hip looking clothing, mixing the formal with the informal, the trendy with the classic.*

e.g. *Consider these neutral essentials the backbone of your **casual chic** wardrobe.*(14)

In this neologism the component **chic** can be replaced by the word **smart**, i.e. **smart casual.**

e.g. *When you've done **smart casual** right, you should feel like you can walk into any room and have people think, "Damn, he looks good."*(15)

retro chic or vintage - *imitative or consciously derivative of lifestyles, trends, or art forms from the historical past.*

e.g. *In this shop all clothes are **vintage**, **retro chic** inspired...*(16)

The above mentioned neologisms crossed over into Armenian fashion vocabulary. The loanwords **սպորտ-շիկ**, **սմարթ քեժուալ**, **վինտաժ** are found in Armenian mass media and advertisements.

e.g. *Բացի կեդերից և սպորտային այլ կոշիկներից, այս սեզոն դիզայներներն առաջարկում են **սպորտ-շիկի** այլ տարրեր բարձրակրունկներ՝ սպորտային ոճով:*(17)

Սմարթ քեժուալը ինտրովերտների համար հրաշալի տարբերակ է: Հանգստացող կերպար՝ այնպիսին, ինչպիսին ամեն օր: Տրիկոտաժ, բամբակ, վուշ, հարմար բրոյա սվիտեր: (18)

Cultural and trade relations between Italy and England brought many Italian words into English. These neologisms may refer to the **material** of clothes, e.g. **organza** (after the city of Urgenč), their **colour**, e.g. **orange**, **magenta** (purplish-red or reddish-purple), **sepia** (Italian **sepia**, meaning "cuttlefish", a reddish-brown colour, named after the rich brown pigment derived from the ink sac of cuttlefish), **sienna** (Italian **terra di Siena**, "soil of Siena", **burnt sienna**, i.e. **reddish brown**, **raw sienna**, i.e. **yellowish brown**, **terra cotta** (a colour that resembles terracotta pottery), etc.

Palazzo trousers/pants is an Italian borrowing that originates from Latin **palātium** meaning "*palace, large residence*" (*one of the Seven Hills of Rome, where aristocrats built large houses*).⁽¹⁹⁾ The same *large* seems to be reflected in the type of the trousers called palazzo for these trousers are meant to have extremely wide legs.

The Armenian language borrowed the English neologisms, e.g. **պալացո տաբատ**, **օրգանզա**, **տեռակոտ**, **մաջենտա**, while some of the above mentioned colour names are translated into Armenian through description, e.g. **դեղնակարմիր**, **կարմրաշականակագույն**, and in some cases with wrong descriptions, e.g. **magenta** - purplish-red or reddish-purple is translated as մաջենտա – մուգ կապույտ, etc:

e.g. Առաջարկում ենք այս սեզոնին մոդայիկ **մաջենտա-մուգ կապույտ** շապիկներ: (20)

Այս մոդելը շատ ավելի թեթև է: Այն ներառում է պիջակ և **պալացո տաբատ**: (21)

Morphological neologisms are created according to the patterns that exist in the language system, in this case in the English and Armenian languages. Morphological neologisms include the following ways of word formation: **affixation**, **compounding**, **conversion** and **shortening**.

Due to the fact that the English language has become the main language of international business and communication, it has a big influence on other world languages. This fact can explain why neologisms begin to appear mainly with the help of world-building - conversion, derivation, composition. So, neologisms in modern English are created first of all with the help of its own resources, which makes the English language different from other languages. When it comes to the fashion industry, this idea becomes even more important as often English is the language used to communicate between different markets.

Moreover, today the language of fashion is mostly enriched with English words, instead of French or Italian (compared to the language of fashion in the previous century). A modern fashion designer who wants an international

job in fashion, a stylist looking for new clients or a blogger that wants to talk about fashion need English vocabulary of fashion. **Grunge, V-neck, drape, colour block, blanket dressing, top stitching, MOQ** (Minimum Order Quantity) are just a few words that form a part of the unique world of modern fashion vocabulary.

Affixation was found only in a small number of examples of neologisms denoting clothes in English and Armenian. In the English neologisms denoting clothes the following prefixes are mostly used: **over-, ultra-, pseudo-, uni-**, e.g. **ultramodern, overdressed, pseudo-chic, pseudo-casual, unisex**, etc. The most productive suffixes among the analysed neologisms denoting clothes proved to be the following noun forming suffixes **-er, -ation**, the verb-forming suffix **-ize**, the denominal suffix **-less**, the deverbal suffixes **-able, -ing**, e.g. **sneaker, sleeveless, bagger, transformer, stretching, stitching, sexualize, recycling, stretchable**, etc.

In Armenian neologisms denoting clothes the prefixes **գեր-, վեր-**, the adjective-forming suffixes **-ային, -ավոր**, the deverbal suffixes **-ում, -ած**, prevail, e.g. **բրենդային, վերամշակում, գերկարճափեշ, գերմոդայիկ, գերբարձրակրունկ, ջինսավոր, ականջողված (ականջներին օղեր հազգրած), վարտիքային**, etc.

Compounding demonstrates higher degree of productivity in the coinage of neologisms denoting clothes in English and Armenian.

In English the compound neologisms denoting clothes may contain the following components: **bag, suit, denim**, and in most cases they are coined to name a new clothing item, accessory or style.

e.g. **cat-suit** - a woman's close-fitting one-piece garment with trouser legs, covering the body from the neck to the feet

Bum-bag - a small pouch on a belt, for money and small articles, worn round the waist or hips

messenger-bag - a large bag, worn across the body.

belt-bag- a small bag incorporated in or designed to be attached to a belt

stealth-bag- a bag or purse designed to disguise its cost or contents

double-denim- a style of dress in which a denim jacket or shirt is worn with a pair of jeans or a denim skirt, often regarded as a breach of fashion etiquette

It should be noted that the analyzed neologisms denoting clothes not only name the new clothing item, but also are bearers of information of linguocultural and sometimes even historic value.

The word **pussyhat** that is a pink, crafted hat, conveys a certain politically and culturally marked information. The word refers to the resemblance of the top corners of the hats to cat ears while also attempting to reclaim the term "pussy", a word used by D. Trump's remarks (2005) that women would let him "**grab them by the pussy.**" "The comment have spurred many women into action and led to the creation of hand-knitted pink pussy hats which thousands of marchers are expected to turn up in at the **pussy-hat-demonstration** for women's rights". (22)

Another neologism that has close connection with clothes is **chairdrobe**. It reflects the art of piling clothes on a chair to be used in place of a closet or dresser.

The neologism **batty-old-bag** conveys negative connotation for it is often used as an insulting word addressed to an old woman.

e.g. *There are moments when this performance threatens to descend into one of Lipman's **batty-old-bag** turns, and others when it is just comically sublime; although Lipman is at her very best in a scene when a steely matron interrupts a recital complaining on behalf of the music lovers of America.*(23)

In modern English the word **smart** serves as a source for new neologisms, e.g. **smartwatch**, **smart casual**, **smartglasses**, etc.

e.g. *From products like Google Glass head-mounted **smartglasses** and Nike's body-tracking Fuelband, to apparel such as moisture-wicking clothes, Watts says "sportswear has taken a huge shift into mainstream fashion".*(24)

Another productive component for neologisms denoting clothes is **leggings**. The word **treggings** comes from the blend of **trousers** and **leggings** and stands for women's leggings that are designed to resemble a pair of trousers.

The neologism **Jeggings** is a blend of words **jeans** and **leggings** and is a tight-fitting stretch trousers for women, styled to resemble a pair of denim jeans.

The aforesaid neologisms found their way into Armenian and are widely used in Armenian fashion media.

e.g. ***Թրեգինսների** որոշ մոդելներ փարբերվում են փաթափներից իրենց ոճով և հարմարավետությամբ: (25)*

*Արդեն մի քանի սեզոն է, ինչ նորաձևություն են մտել **ջեգինսները**, որոնք լեգինսների և ջինսերի հիբրիդ են հանդիսանում: (26)*

In English mass media the following phraseological neologisms and abbreviations denoting clothes were observed: **open collar worker** (someone who works at home using mobile computing technology), **see now, buy now**, **LBD** (little black dress).

e.g. *Susan decided to start a an online business and be an **open collar worker**.* (27)

As Net-a-Porter founder Natalie Massenet says, we should be very proud that Burberry planted the British flag in the brave new world of 'see now, buy now'. (28)

*From Hepburn's Givenchy sheath to Queen Bey's Topshop embellished mini, the **LBD** has become the uniform of choice for some of the most iconic women in history.* (29)

Fashion language is in a state of flux introducing new lexemes denoting different clothes, fashion trends, commercial activities or trademarks that are not pointed out in the present paper.

To sum up, it should be mentioned that neologisms denoting clothes are markers of culture in contemporary system of language and speech in English and Armenian. Being a social phenomenon, language enriches its vocabulary due to development of different aspects of human life and activity. Just as we humans do, languages also adapt to new needs.

REFERENCES

1. Barnhart R., Some Thoughts about Neologisms before Starting BDNE IV. Journal of the Dictionary Society of North America. 1995. 51-64 pp.
2. Linguistics. Big encyclopaedic dictionary. Resp. ed. V.N. Yartseva. Moscow: Great Russian Encyclopaedia, 1998.-685 p.
3. Newmark P., A Textbook of Translation. New York: Prentice-Hall International. 1988. -292 p.
4. The Linguistics Encyclopaedia. London: Routledge. 2005. -762 p.
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary; 7th edition. Oxford University Press. 2006. - 1715 p.
6. Zabolotkina V.I., New vocabulary of the modern English language. Moscow: Vysshaya Shkola. 1989.-126 p.
7. Millward C.M., A Biography of the English Language. Cengage Learning; 3rd edition. 2011. - 496 p.

INTERNET SOURCES

8. <https://www.sewingchanelstyle.com/what-is-real-haute-couture.html>
9. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mass-market>
10. <https://www.tert.am/life/am/news/2020/05/18/aram-nikolyan/65678>
11. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/boutique>

12. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/showroom>
13. <https://ielfs.com/news/what-is-a-showroom/>
14. <https://www.trunkclub.com/womens-style/casual-chic-style>
15. <https://www.primermagazine.com/2018/learn/what-is-smart-casual>
16. <http://thevintedge.com/en/vintage-boutiques/286-retro-chic.html>
17. <https://blognews.am/arm/news/401805/ashnan-amenanoradzev-koshiknery-foto.html>
18. <https://style.news.am/arm/news/55585/match&go-amanorya-gishery-dzez-amen-inch-kareli-e.html>
19. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/palazzo>
20. <https://www.ha.am/%D5%A3%D5%B8%D6%82%D5%B5%D5%B6/%D5%B4%D5%B8%D6%82%D5%A3%D5%AF%D5%A1%D5%BA%D5%B8%D6%82%D5%B5%D5%BF-%D5%B4%D5%A1%D5%BB%D5%A5%D5%B6%D5%BF%D5%A1/>
21. <https://style.news.am/arm/news/80088/khorhurdner-terezayic%E2%80%A4-erekoyan-kerpar.html>
22. <https://www.ibtimes.co.uk/pink-pussyhats-will-be-making-statement-womens-march-washington-1601088>
23. <https://www.theguardian.com/stage/2005/nov/05/theatre>
24. <https://www.theguardian.com/technology/2013/sep/13/editd-fashion-trends-big-data>
25. <https://jam-news.net/>
26. <https://style.news.am/>
27. <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=open%20collar>
28. <https://www.theguardian.com/fashion/2016/feb/24/london-fashion-week-wardrobe-more-interesting-eiderdown-coats-showgirl-sequins-next-seasons-trends>
29. <https://www.elle.com/fashion/g8192/evolution-of-the-little-black-dress/>

**ՌՈՒԶԱՆ ՄՈՒՍԵՅԱՆ - ՀԱԳՈՒՍ ՄԱՏՆԱՆՇՈՂ
ՆՈՐԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ
*Հիմնաբառեր՝ նորաձևության բառապաշար, հագուստ
մարնանշող նորաբանություններ, նորաբանությունների ձևավորման
գործընթաց, փոխառնություններ, զանգվածային լրատվամիջոցներ*
Նորաձևության և հագուստի լեզուն բաց համակարգ է, որը
զարգացման գործընթացում է: Հագուստ, հագուստի գույն, պարագաներ
մատնանշող, նորաձևությանը վերաբերող նորաբանությունները երկու**

լեզուներում հսկայական բառափունջ են կազմում, որոնք ոչ միայն հարստացնում են տվյալ լեզուն, այլև մեծածավալ և արժեքավոր տեղեկատվություն են պարունակում նորաձևության ոլորտի և ընդհանուր առմամբ՝ երկու ժողովուրդների աշխարհընկալման և աշխարհի լեզվական պատկերի փոփոխությունների վերաբերյալ:

РУЗАН МУСЕЯН - НЕОЛОГИЗМЫ ОТНОСЯЩИЕСЯ К ОДЕЖДЕ В АНГЛИЙСКОМ И АРМЯНСКОМ ЯЗЫКАХ

***Ключевые слова:** лексика моды, неологизмы относящиеся к одежде, процесс образования новых слов, заимствование, средства массовой информации*

Язык моды и одежды - это открытая система, находящаяся в процессе развития. Неологизмы, относящиеся к одежде, цвету одежды, аксессуарам, в обоих языках образуют огромный словарный фонд, который не только обогащает язык, но и содержит массу ценной информации об индустрии моды, и в целом, о мировосприятии и изменениях в языковой картине мира двух народов.

Ներկայացվել է՝ 10.09.2021

Գրախոսվել է՝ 09.09.2021

Երաշխավորվել է ԲՊՀ Անգլերենի ամբիոնի կողմից՝ 27.10.2021

**ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ՆՈՐԱՔԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ
ԳՈՐԾԱՔԱՆԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ «ՀԱՐՐԻ
ՓՈԹԵՐԸ և ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ՔԱՐԸ» ՎԵՊԻ ՀԱՅԵՐԵՆ
ԹԱՐԳՄԱՆՎԱԾՔՈՒՄ**

ԱՆՆԱ ՇԱՀՐԱԶՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ հեղինակային նորաբանություն, ֆենթրզի ժանր, թարգմանության մեթոդներ, թարգմանության ընթացակարգեր, գործաբանական արժեք

«Հարրի Փոթերը» վիպաշարում, ինչպես բնորոշ է ֆենթրզի ժանրին պատկանող ստեղծագործություններին, հեղինակային նորաբանությունները նշանակման գործառույթից բացի իրականացնում են մեկ այլ գործառույթ, այն է՝ ընթերցողին փոխանցել հեղինակի հաղորդագրությունն ու մտադրությունը, վերջինիս մոտ ստեղծել հենց այն ճշգրիտ պատկերացումները, որոնք մտադիր է եղել հաղորդել հեղինակը: Հեղինակային հորինվածքների այս գործաբանական ներուժի պահպանումը ու փոխանցումը իսկական մարտահրավեր են թարգմանչի համար: Սույն հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել «Հարրի Փոթերը և փիլիսոփայական քարը» վեպից վերհանված հեղինակային նորաբանություն տեղանունների բառաստեղծման, իմաստային և գործաբանական առանձնահատկությունները, ինչպես նաև դիտարկել, թե թարգմանական ինչ մեթոդի կամ ընթացակարգի միջոցով են վերջիններս փոխանցվել հայերեն և թե որքանով է տվյալ միջոցի կիրառումը նպաստել այս միավորների գործաբանական արժեքի պահպանմանը թիրախ լեզվում: Հետազոտությունից պարզ է դառնում, որ հեղինակային նորաբանությունների իմաստագործաբանական ներուժի պահպանման և հայ ընթերցողին փոխանցման առավել բարձր արդյունավետությունը ապահովում է պատճենում թարգմանական մեթոդը:

Ֆենթրզի ժանրի թարգմանությունը մեծ մարտահրավեր է թարգմանչի համար՝ հաշվի առնելով առաջին հերթին ժանրին բնորոշ տարրերի՝ հեղինակային նորաբանությունների թարգմանական առանձնահատկությունները: Չնայած թարգմանաբանական գրականությունն առաջարկում է համարժեքության հասնելու մեթոդների և ռազմավարությունների մեծ բազմազանություն, թարգմանիչը գրեթե

միշտ բախվում է այս տարրերի գործաբանական ներուժի պահպանման և փոխանցման խնդրին: Ջ. Ռոուլինգի վիպաշարում իրականությունը կառուցված է հենց հեղինակային նորաբանությունների միջոցով, որոնց թարգմանությունը պահանջում է հեղինակի նպատակի մանրակրկիտ զննություն և մեկնություն:

Լեզվաբանական գրականության մեջ «նորաբանություն» եզրույթը խնդրահարույց է և վիճելի, և մի շարք տեսաբաններ նախընտրում են տարբերակել նոր բառ, նորաբանություն և «մեկանգամյա օգտագործման բառ» հասկացությունները: «Նոր բառ» է համարվում սովորաբար ցանկացած նորաստեղծ բառ, մինչդեռ «նորաբանություն» եզրույթն օգտագործվում է այն դեպքում, եթե այդ նորաստեղծ բառերը դառնում են լեզվի բառապաշարի մասը (Dressler 1993:5028): Ջ. Գրինը սահմանում է «մեկանգամյա օգտագործման բառերը» որպես «մեկանգամյա օգտագործման հորինվածքներ, որոնք նոր ստեղծվելիս, կարծես, հակված էին ընդհանուր բառապաշար ներմուծվել, սակայն շուտով անհետացան, կորսվեցին լեզվաբանական անցողիկության մեջ» (Green 1991: vii): Ռ. Ֆիշերն ամփոփում է եզրույթաբանության այս տարանջատումները՝ սահմանելով նորաբանությունը որպես «բառ, որը կորցրել է մեկանգամյա օգտագործման բառի իր կարգավիճակը, սակայն լեզվական համայնքի մեծամասնության կողմից դեռ նոր է համարվում» (Fischer 1998: 3):

«Մեկանգամյա օգտագործման բառերի» կարգին կարելի է դասել նաև այսպես կոչված անհատ հեղինակների կողմից ստեղծվող նորաբանությունները: Վերջիններս ստեղծվում են կոնկրետ հեղինակների կողմից, ծնվում և հիմնականում մահանում են որևէ ստեղծագործության մեջ և ծառայում են հեղինակի հաղորդակցական որոշակի նպատակի: Իհարկե, երբեմն, ընդ որում՝ հազվադեպ, հեղինակային նորաբանությունները ևս կարող են արմատանալ լեզվում՝ դուրս գալով տվյալ ստեղծագործության սահմաններից և դառնալով տվյալ լեզվի բառապաշարի տարրը:

Է. Աղայանը տարբերակում է ընդհանրացող և մեկուսացած նորաբանությունները, որտեղ հեղինակային նորաբանությունները համարվում են մեկուսացված: «Ընդհանրացող նորաբանություններ են այն բոլոր նոր բառերը, որոնք կարճատև կամ երկար ժամանակամիջոցում, անընդհատ կրկնվող գործածությունների հետևանքով անցնում են բառապաշարի գործուն շերտին և հենց դրանով էլ դադարում են նորաբանություն լինելուց... Մեկուսացած նորաբանություններ են այն բոլոր բառերը, որոնք գործածվում են այս կամ այն գրվածքում, բայց կրկնվող գործածություններ չեն ունենում,

հետևաբար և՛ չեն ընդհանրանում ու չեն անցնում բառապաշարի գործուն շերտին» (Աղայան 1984: 170-171):

Հեղինակային նորաբանությունները ֆենթրզի ժանրի բացառիկ ստեղծագործություններից՝ «Հարրի Փոթերը» վիպաշարի հիմնաքարերն են: Վիպաշարի բոլոր հատորներում, այդ թվում՝ խնդրո առարկա «Հարրի Փոթերը և փիլիսոփայական քարը» հատորում իրադարձությունները զարգանում են հորինված վայրերում, հորինված կերպարների շուրջ և հորինված իրերի, առարկաների, կախարդանքների համատեքստում: Հեղինակային նորաբանությունները այստեղ իրենց անվանական և նշանակման գործառույթից զատ՝ իրականացնում են մեկ այլ՝ ոչ պակաս կարևոր գործառույթ, այն է՝ ընթերցողի մոտ առաջացնել հենց այն ճշգրիտ պատկերացումները, որոնք մտադիր է հաղորդել հեղինակը: Հեղինակային հորինվածքները, ուստի, որոշակի գործաբանական ներուժով են հագեցած, որի պահպանումն ու փոխանցումն էլ ամենամեծ մարտահրավերն է թարգմանչի համար:

Սույն հոդվածը գործ ունի «Հարրի Փոթերը և փիլիսոփայական քարը» ստեղծագործության հեղինակային նորաբանությունների մի խմբի՝ տեղանուններ անվանող նորաբանությունների ուսումնասիրության հետ: Հետազոտության հիմքում վեպի՝ Ա. Ջիվանյանի թարգմանությունն է, ուսումնասիրվում են վերհանված հեղինակային նորաբանություն տեղանունների առաջարկվող թարգմանական տարբերակները, դրանց միջոցով՝ վերջիններիս գործաբանական արժեքի պահպանման և փոխանցման խնդիրները և թարգմանական եղանակներն ու միջոցները, որոնք ընկած են այս տարրերի թարգմանության հիմքում: Մասնավորապես՝ դիտարկվում են վեպից դուրս բերված տասը հեղինակային նորաբանություն տեղանուններ, որոնց թարգմանական առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը ծավալվում է մի կողմից՝ Ժ.Պ. Վինեի և Ժ. Դարբելնեի, և մյուս կողմից՝ Փ. Նյումարքի թարգմանության մեթոդների և ընթացակարգերի դասակարգումների շուրջ, քանի որ թարգմանության հիմքում ընկած մեթոդների և միջոցների բազմազանության պայմաններում անհնար է սահմանափակվել միայն մեկ տեսաբանի կողմից առաջարկվող թարգմանական մեթոդների և հնարների խմբերով:

Ժ. Պ. Վինեն ու Ժ. Դարբելնեն առաջ են քաշում թարգմանության ուղիղ (direct) և անուղղակի (oblique) մեթոդները (2004: 84-85): Ուղիղ մեթոդներ են համարվում *փոխառությունը (borrowing)*, *պատճենումը (calque)* (*բառային և կառուցվածքային*) և *բառացի (literal)* թարգմանությունը, իսկ անուղղակի մեթոդներն են *փոխադրումը*

(*transposition*), մոդուլյացիան (*modulation*), համարժեքությունն (*equivalence*) ու հարմարեցումը (*adaptation*):

Փ. Նյումարքը առաջարկում է թարգմանության հետևյալ ընթացակարգերը՝ փոխանցում (*transference*), բնականացում (*naturalization*), մշակութային համարժեք (*cultural equivalent*), գործառնության համարժեք (*functional equivalent*), նկարագրական համարժեք (*descriptive equivalent*), հոմանշություն (*synonymy*), պարզեցում (*through-translation*), տեղաշարժ (*transposition*), մոդուլյացիա (*modulation*), ընդունված թարգմանություն (*recognized translation*), թարգմանական պիտակ (*translation label*), փոխհատուցում (*compensation*), բաղադրիչային վերլուծություն (*componential analysis*), կրճատում և ընդլայնում (*reduction and expansion*), վերածակերպում (*paraphrase*), համադրում (*couplet*), նշումներ (*notes*) (1988: 81-91):

Ինչպես կարելի է նկատել վերոնշյալ դասակարգումներից, տեսաբանների առաջարկած թարգմանական մեթոդների և ընթացակարգերի մեջ կան համընկնումներ: Մասնավորապես՝ նույնական են փոխառության մեթոդն ու փոխանցման ընթացակարգը, համարժեքության մեթոդն ու մշակութային համարժեք ընթացակարգը, ինչպես նաև համանուն պատճենման և մոդուլյացիայի մեթոդներն ու ընթացակարգերը:

Ուսումնասիրված նորաբանությամբ արտահայտված տեղանունները «Հարրի Փոթերը և փիլիսոփայական քարը» ստեղծագործությունում պատկանում են հետևյալ հիմնական ենթակարգերին՝ ա. բնակավայր, բ. փողոցներ, գ. կրթական հաստատություններ, դ. պանդոկներ, ե. վաճառատներ և բանկեր:

Առաջին՝ «բնակավայր» ենթախմբում դիտարկվում է **Godric's Hollow** տեղանունը:

“*What they're saying', she pressed on, 'is that last night Voldemort turned up in Godric's Hollow. He went to find the Potters. ”* (PS 2014: 12)

«–Ըստ լուրերի, –հատ-հատ ասաց պրոֆեսոր ՄաքԳոնագոլը, – երեկ գիշեր Վոլդեմորը հայտնվել է **Գոդրիքի Հովտում**: Գնացել էր Փոթերներին փնտրելու: » (ՓՔ 2018: 22)

Չնայած այն փաստին, որ **Godric's Hollow** կապակցության մեջ կիրառված առանձին բառային միավորները հեղինակի հորինվածք չեն, այս տեղանունը նորաբանություն է, քանի որ անվանում է մի վայր, որը մտացածին է, իրականում գոյություն չունի և հեղինակի երևակայության արդյունքն է: Սա այն վայրն է, որտեղ ապրում էին Հարրի Փոթերի ծնողները, որտեղ էլ հենց Վոլդեմորը գտնում և սպանում է նրանց, իսկ փոքրիկ Հարրիին թողնում՝ ճակատին սպիով: **Գոդրիքի Հովտը** իր

անունը ստացել է Գոդրիք Գրիֆինդորից՝ Հոգվորթսի հիմնադիրներից մեկից. այն վերջինիս ծննդավայրն է եղել: Տեղանուն նորաբանության թարգմանության մեջ դիտարկվում է Վինեյի և Դարբելների ուղիղ թարգմանության մեթոդներից պատճենումը, մասնավորապես՝ բառային պատճենում, քանի որ պահպանված է թիրախ լեզվի քերականական կառույցը: Պատճենման արդյունքում նորաբանության գործաբանական արժեքը թիրախ լեզու փոխանցված է:

Երկրորդ՝ «փողոցներ» ենթախմբում **Privet Drive, Diagon Alley** փողոցների անվանումներն են:

“Mr. and Mrs. Dursley, of number four, **Privet Drive**, were proud to say that they were perfectly normal, thank you very much”. (PS 2014: 1)

«**Ձիթենիների փողոցի** համար չորս տանն ապրող տեր և տիկին Դրակլիները հպարտությամբ ասում էին, որ իրենք խելքները գլխներին մարդիկ են:» (ՓՔ 2018: 11)

Privet Drive փողոցում տխրահոջակ Դրակլիների՝ Հարրի Փոթերին որդեգրած ընտանիքի տունն է: **Privet Drive** անվանումը հեղինակային նորաբանություն է, քանի որ անվանում է փողոց, որը գոյություն չունի իրականում, այլ պարզապես հեղինակաստեղծ ֆենթազի աշխարհի տարրն է: **Privet՝ կիպրոս (սրնգենի)** թուփը (լատիներեն՝ «Ligustrum vulgare») ձիթենազգիների ընտանիքից է: Դրակլիների տան փողոցի այս անվանման ընտրությունը Ջ. Բոուլինգի կողմից պատահականություն չէ: Ինչպես հեղինակը ինքն է մեկնաբանում, նա օգտագործել է արվարձաններում աճող այս թփի անվանումը, որը որպես կոկիկ ցանկապատ է ծառայում շատ անգլիական տների այգիների համար, քանի որ վերջինս ասոցացիա է առաջացնում մի կողմից ծայրամասային բնակավայրի հետ, և մյուս կողմից՝ ինչ-որ կերպ պատսպարող, մեկուսացնող դեր ունի: Իր հերթին այս անվանման նպատակն է ցույց տալ, որ Դրակլիները պատսպարվել և մեկուսացել էին կախարդական աշխարհից՝ ցանկանալով ապրել իրենց հանդարտ, մազլներին¹ բնորոշ կյանքով (wizardingworld.com): Հայերեն թարգմանվածքում **Privet Drive**-ը թարգմանվել է որպես **Ձիթենիների փողոց**, որից կարելի է եզրակացնել, որ թարգմանության հիմքում ընկած են միաժամանակ երկու թարգմանական մեթոդներ. ըստ Վինեյի և Դարբելների դասակարգման՝ ընդհանուր առմամբ թարգմանության մեջ օգտագործված է հարմարեցման մեթոդը, քանի որ **Privet** բառը թարգմանվել է որպես

¹ Մագլ (անգլ.՝ muggle) – հեղինակային նորաբանություն, որը «Հարրի Փոթերը» վիպաշարում նշանակում է սովորական մարդ, ով զուրկ է կախարդական ունակություններից

Ձիթենիների, ինչից կարելի է ենթադրել, որ թարգմանությունը հարմարեցված է հայ ընթերցողին, որը, միգուցե ծանոթ չէ կիպրոս (սրնգենի) թփին, բայց, անշուշտ, ավելի հեշտությամբ կընկալի **Ձիթենիների** թարգմանական տարբերակը, իսկ **Drive**-ը փոխարինված է **փողոց** բառով, որը կարելի է պայմանավորել այն փաստով, որ հայերենում փողոցների անունները սովորաբար կրում են այս կաղապարը: Մյուս կողմից **Privet** բառի թարգմանության մեջ կիրառված է Փ. Նյումարքի տեղաշարժ թարգմանական ընթացակարգը, քանի որ եզակի թվի փոխարեն հայերենում օգտագործվել է հոգնակի թիվ՝ **Ձիթենիների**: Տվյալ նորաբանության իմաստագործաբանական ներուժը, թերևս, չնայած ամբողջովին կորսված չէ, սակայն հարմարեցում մեթոդի կիրառման արդյունքում մասնակիորեն է փոխանցվել թիրախ լեզու:

Այս ենթախմբում դիտարկվում է նաև **Diagon Alley** փողոցի անվանումը:

*“Welcome,” said Hagrid, ‘to **Diagon Alley**’*

He grinned at Harry’s amazement. They stepped through the archway. Harry looked quickly over his shoulder and saw the archway shrink instantly back into solid wall”. (PS 2014: 76)

« – Բարի գալուստ **Շեղածիգ նրբանցք**, – ասաց Հագրիդը:

– Նա ժպտաց՝ տեսնելով Հարրիի շփոթմունքը:

Հեղոր երկուսով անցան կամարի տակով: Հարրին հասցրեց ուսի վրայով հեղ նայել ու տեսավ, թե ինչպես կամարն իրենց հետևից արագ փակվեց ու կրկին հոծ պատ դարձավ:» (ՓՔ 2018: 82)

Փոթերյան հորինված իրականությունում **Diagon Alley** անունն է կրում լոնդոնյան գլխավոր փողոցներից մեկը: **Diagon** բաղադրիչը լատինական ծագում ունի և նշանակում է «շեղակի, անկյունային գիծ» (worldofdictionary.com): Փողոցի նման անվանմամբ, հավանաբար, հեղինակը նկատի է ունեցել, որ այստեղ շեղակի անցում է կատարվում մեկ իրականությունից բոլորովին այլ իրականություն, որը անտեսանելի է սովորական մագլներին: Ուստի, վերջինս ռոուլինգյան իմաստային պատճառաբանվածությամբ կազմված հերթական նորաբանությունն է: Հայերեն թարգմանության մեջ կիրառված է պատճենում, որը բավականին արդյունավետ կերպով թիրախ լեզվի ընթերցողին է փոխանցում նորաբանության իմաստագործաբանական ներուժը:

Որպես առաջնայնորեն դեռահասներին և պատանիներին ուղղված գրական ստեղծագործություն՝ «Հարրի Փոթերն» աչքի է ընկնում տարատեսակ դպրոցների, կրթական հաստատությունների, բաժինների, ուսումնառության հետ կապված վայրերի և դրանց անվանումների

առատությամբ: «Հարրի Փոթերը և փիլիսոփայական քարը» հատորում հանդիպում ենք **Smeltings** և **Hogwarts** անվանումներին:

“Dudley had a place at Uncle Vernon’s old school, **Smeltings**”. (PS 2014: 34)

«Դադլին ընդունվել էր **Սմելտինգս**՝ քեռի Վեռնոնի հաճախած մասնավոր դպրոցը:» (ՓՔ 2018: 41)

Դադլի Դըրզլին հաճախում էր **Smeltings** կամ **Smeltings Academy** անվանումը կրող դպրոցը, որի շրջանավարտներից է եղել նաև վերջինիս հայրը: **Smeltings** միավորը նորաբանություն է, քանի որ հղում է անում Ջ. Ռոուլինգի մտացածին աշխարհի հորինվածք հանդիսացող նշանակալի, թեև նշանակիչն այս դեպքում ամենևին էլ նորոյթ չէ: **Smelting** բառը վերաբերում է մետաղի գտման գործընթացին (Ասմանգույան 2004: 887): Բառի իմաստային բեռնվածությունն ու գործաբանական արժեքը հուշում են, որ դպրոցն ունի արհեստագործական ուղղվածություն: Թարգմանության մեջ օգտագործված է փոխանցման հնարներից տառադարձությունը, ինչի արդյունքում իմաստային պատճառաբանվածությունը՝ «smelting» բառի գործաբանական արժեքը, թիրախ լեզու չի փոխանցվել:

Մագլների այս սովորական դպրոցին է հակադրվում Հոգվորթսը՝ իր ողջ շքեղությամբ ու ճոխությամբ

“Call me Hagrid”, he said, ‘everyone does. An’ like I told yeh, I’m Keeper of Keys at **Hogwarts** – yeh’ll know all about Hogwarts, o’course.”. (PS 2014: 53)

« – Ինձ Հագրիդ կոչիր, – ասաց նա, – բոլորն են ինձ այդպես անվանում: Հոգվորթսի բանալիների պահապանն եմ: Դու երևի **Հոգվորթսի** մասին ամեն ինչ գիտես» (ՓՔ 2018: 59)

Ջ. Ռոուլինգը պատկերացրել էր Հոգվորթսը՝ որպես «մի վայր, որտեղ մեծ կարգուկանոն է տիրում, բայց շատ վտանգավոր է, որտեղ երեխաները այնպիսի կարողություններ ունեն, որոնցով կարող են ճնշել իրենց ուսուցիչներին» (accio-quote.org): Ռոուլինգյան նորաբանությունների շարքում **Hogwarts**-ը թերևս ամենախնդրահարույց ծագումնաբանությունն ունի: Այստեղ կարող ենք միայն ենթադրել, որ բառը բառաբարդման արդյունքում է ծնվել և տրոհվում է **hog** և **wart** արմատների, որոնք համապատասխանաբար նշանակում են **խոզ** (Ասմանգույան 2004: 447) և **գորպնուկ** (Ասմանգույան 2004: 1076): Իմաստային պատճառաբանվածությունը այս նորաբանության դեպքում, այնուամենայնիվ չի հաջողվում բացահայտել: Վերջինս հայերեն է թարգմանվել հնչյունադարձության միջոցով:

Տեղանուն նորաբանությունների հաջորդ ենթախումբը պանդոկների անվանումներն են:

*“This is it,’ said Hagrid, coming to a halt, ‘the **Leaky Cauldron**. It’s a famous place.”* (PS 2014: 73)

« – Հասանք, – վերջապես կանգ առավ Հագրիդը, – «**Ծակ պղինձ**» այստեղ է. Նշանավոր վայր է:» (ՓՔ 2018: 78)

Leaky Cauldron-ը Լոնդոնում գտնվող հորինված պանդոկ-հյուրանոց է կախարդների համար: **Cauldron** բառը նշանակում է «կաթսա», և պանդոկի անվանումը կապված է դրա ինտերիերի կարևորագույն մասնիկի՝ հսկայական կաթսայի հետ: **Leaky Cauldron** նորաբանությամբ Զ. Ռոուլինգը ընթերցողին պանդոկային տրամադրություն է հաղորդում: Այն հղում է անում հնամաշ մի վայրի, որտեղ հիմնականում հավաքվում են հարբելու: Ինչ վերաբերում է նորաբանության թարգմանությանը, ապա այստեղ ակնհայտորեն օգտագործված է պատճենման ընթացակարգը, քանի որ բառակապակցության բաղադրիչները նույնությամբ պատճենված են թիրախ լեզու: Ընդ որում, պետք է նշել, որ **պղինձ** բառը ունի ոչ միայն «կարմրավուն կռելի մետաղ» իմաստը, այլև նշանակում է «այդ մետաղից պատրաստված կաթսա» (bararanonline.com), ուստի միանգամայն տրամաբանական և իմաստագործաբանական արժեքի փոխանցման տեսանկյունից լիովին պատշաճ է նորաբանության թարգմանությունը պատճենման միջոցով:

«Պանդոկներ» ենթախմբում դիտարկվում է նաև **Hog’s Head** նորաբանությունը:

*“It’s not that unusual, yeh get a lot o’funny folk in the **Hog’s Head** – that’s one of the pubs down in the village”.* (PS 2014: 285)

«– Այստեղ տարօրինակ բան չկա. «**հոգի գլուխ**» ինչ տեսակ մարդ ասես, գալիս է... Գյուղի պանդոկներից մեկն է այդպես կոչվում: » (ՓՔ 2018: 286)

Leaky Cauldron պանդոկը կախարդների հորինված աշխարհի միակ պանդոկը չէ: **Hog’s Head** անունով այս վայրը, այնուամենայնիվ, փոքր-ինչ ավելի վատ համբավ ունի, և ինչպես Հագրիդն ինքն է նկարագրում, այստեղ ինչ տեսակ մարդ ասես գալիս է: Պանդոկի անունը վիպաշարի առաջին հատորում պարզապես հիշատակված է, շատ մանրամասն տեղեկատվություն դրա մասին այստեղ չենք ստանում: Ավելի մանրամասն պանդոկը նկարագրվում է հաջորդ հատորներում. այստեղ պարզ է դառնում, որ պանդոկը համեմատաբար էժան, փոքր, կեղտոտ վայր է: Այն այնքան կեղտոտ է, որ հատակը գրեթե անտեսանելի է կեղտի տակ: Զարմանալի չէ, որ պանդոկի դռան վրա կախված է մի

մաշված փայտե ցուցանակ, որի վրա վայրի խոզի գլուխ է, որից արյունը ծորում է դրա շուրջը փաթաթված սպիտակ կտորի վրա (hp-lexicon.org): Այստեղից էլ պանդոկը ստանում է իր անունը՝ **Hog's Head** «խոզի գլուխ»: Նորաբանությունը հայերեն թարգմանվածքում փոխանցված է պատճենման ընթացակարգով: Դրա բաղադրիչները նույնությամբ պատճենված են թիրախ լեզու. կաղապարը պահպանված է: Հետևաբար, իմաստագործաբանական արժեքը պահպանված է թիրախ լեզվում:

Ֆենթըզի իրականությունը Հարրի Փոթերում գերծ չէ առք ու վաճառքի, ֆինանսական գործարքներից, որոնք բնորոշ են ոչ կախարդական, ամենասովորական իրականությանը: Տեղանուն նորաբանությունների «վաճառատներ և բանկեր» ենթակարգին են պատկանում **Flourish and Blotts**, **Eeylops Owl Emporium** և **Gringotts** հորինվածքները:

*“They bought Harry’s school books in a shop called **Flourish and Blotts** where the shelves were stacked to the ceiling with books as large as paving stones bound in leather; books the size of postage stamps in covers of silk; books full of peculiar symbols and a few books with nothing in them at all”.* (PS 2014: 86)

«Հարրիի դասագրքերը գնեցին «**Ֆլորիշ և Բլոթս**» գրախանութից: Դարակներին դիզած գրքերը մինչև առաստաղ էին հասնում: Կային հսկա սալաքարերի չափ կաշեկազմ գրքեր և դրոշմանիշների մեծության մեդալոնալազմ հատորյակներ. գրքեր, որոնց էջերին զարմանալի տառեր էին գրված, և դատարկ էջերով գրքեր:» (ՓՔ 2018: 92)

Իմաստային պատճառաբանվածության տեսանկյունից աչքի է ընկնում նաև **Flourish and Blotts** գրախանութի անունը, որը գտնվում է Շեղաձիգ նրբանցքում և որտեղից Հոգվորթսի սաները կարող են գնել իրենց ուսումնառության համար անհրաժեշտ տարատեսակ դասագրքերը: Իմաստային զուգորդումն այս դեպքում արտահայտվում է դրա երկու բաղադրիչների միջոցով միաժամանակ: **Flourish** բառը բազմիմաստ է, և դրա նշանակությունների շարքում գիր բառի իմաստային դաշտում կարելի է առանձնացնել «պարուրազարդ (ձեռագրի մեջ)» (Ասմանգույան 2004: 357) իմաստը, իսկ **Blot** բառը, իր հերթին, նշանակում է «թանաքի կաթիլ» (Ասմանգույան 2004: 101): Անգլալեզու ընթերցողի դեպքում, հետևաբար, **Flourish and Blotts** նորաբանությունը համապատասխան զուգորդումներն է արթնացնում դրա նշանակյալի հետ: Հայերեն թարգմանության մեջ, այնուամենայնիվ, անվանումը հնչյունադարձման միջոցով է փոխանցված՝ **Ֆլորիշ և Բլոթս**, ինչից բխում է, որ թիրախ լեզվի ընթերցողի դեպքում չի կարող լինել համարժեք ազդեցությունը, ինչը հեղինակն է փորձել գործել բնագիր տեքստի

լեզվամշակույթը կրող ընթերցողների շրջանում՝ շեշտելով գիրը որպես ուսումնական գործընթացի խորհրդանիշ:

Ենթախմբի հաջորդ նորաբանությունը **Eeylops Owl Emporium** անվանումն է:

“Twenty minutes later, they left **Eeylops Owl Emporium**, which had been dark and full of rustling and flickering, jewel-bright eyes”. (PS 2014: 87)

«Քսան ըրպե անց նրանք դուրս եկան **բվերի վաճառարնից**, որը մութ վայր էր. Ամենուր շրշուններ էին, թևերի թփթփոց ու ակնեղենի պես փայլփլուն աչքեր:» (ՓՔ 2018: 93)

Շեղածիզ նրբանցքում գտնվող **Eeylops Owl Emporium** անունն է կրում բվեր վաճառող խանութը, որտեղից Հագրիդը բու է գնում Հարրիի համար: Որպես նորաբանություն՝ անվանումը հետաքրքրական է թե՛ կազմության և թե՛ թարգմանության տեսանկյունից: **Eeylops** բառի ծագումնաբանությունը խնդրահարույց է, քանի որ անհնար է միանշանակ պնդել՝ արդյո՞ք այն լիովին հորինված, նոր հնչյունակազմով նորաբանություն է, թե հեղինակն այն ստեղծել է արդեն առկա միավորներից: Այնուամենայնիվ, թեև հնարավոր է որոշակի կապ հայտնաբերել **lop** բառի և տվյալ վայրի միջև՝ **Eey** հնչյունների կապակցությունը անգլերենում որևէ իմաստ չի արտահայտում: Ինչ վերաբերում է **lop** բառին, նրա՝ «ճյուղեր, ոստափայտ» (Ամանգուլյան 2004: 558) նշանակությունն զուգորդվում է խանութի ցուցատախտակի հետ, որի վրա ճյուղին նստած բու է պատկերված: Կա ենթադրություն, որ հենց այս կապակցությամբ է Ջ. Ռոուլինգը կազմել նորաբանությունը:

Թարգմանության մեջ **Eeylops** բաղադրիչին համապատասխան թարգմանական բաղադրիչ չի առաջարկվել, ուստի կարող ենք պնդել, որ այստեղ կիրառված է կրճատում թարգմանական ընթացակարգը (Փ. Նյումարք):

Քննարկվող ենթախմբում որպես բանկի անվանում է հանդես գալիս **Gringotts** նորաբանությունը:

“They didn’t keep their gold in the house, boy! Nah, first step fer us is **Gringotts**. Wizard’s Bank”. (PS 2014: 68)

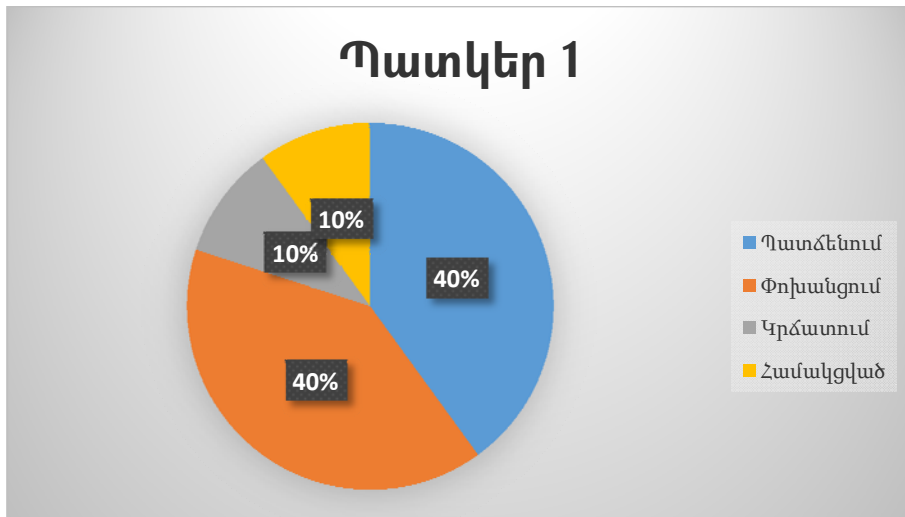
« – Տղա՛, ոսկին հո տանը չէին պահում: Ուրեմն նախ **Գրինգոթս** ենք գնում՝ կախարդների բանկ: » (ՓՔ 2018: 73)

Gringotts անունն է կրում կախարդների համար նախատեսված բանկը, որում էլ պահվում են այն միջոցները, որ Հարրիի ծնողներին էին պատկանում, և որոնց մասին Հարրին չէր էլ կարող երազել մինչ Հագրիդի հետ բախտաբեր իր հանդիպումը: **Gringotts** բառը ևս հեղինակային նորաբանություն է, որը հնչողությամբ բավականին նման է

Hogwarts-ին: Զ. Ռոուլինգը իր հարցազրույցներից մեկի ժամանակ պարզաբանում է, որ ստացել է անվանումը **Ignots** բառից, որը *ոսկու ձուլակտոր* նշանակությունն ունի: Պատճառն այն է, որ մի կողմից նա հավանել է բառի հնչողությունը, իսկ մյուս կողմից այն ոսկի է մատնանշում: **Ignots** բառին նա նաև հավելել է **gr** նախադիր մասնիկը, որը, ըստ իրեն, որոշակի ազդեցիվ հնչողություն և վախեցնող ազդեցություն ունի ընթերցողի վրա: Հենց այսպես էլ ստացվել է **Gringotts** նորաբանությունը (accio-quote.org): Նորաբանությունը հայերեն թարգմանված է հնչյունադարձության միջոցով, ուստի գործաբանական տեսանկյունից վերջինս հայ ընթերցողի մոտ չի կարող առաջացնել միևնույն զուգորդումները:

«Հարրի Փոթերը և փիլիսոփայական քարը» վեպում, այսպիսով, հեղինակային նորաբանությունների մի շարք իմաստային խմբերի շարքում, ինչպես օրինակ՝ կերպարների անուններ, առարկաներ, կախարդանքներ և այլն, կարելի է վերհանել նորաբանությամբ արտահայտված տեղանունները, այդ թվում՝ դպրոցների, պանդոկների, բանկերի և այլ անվանումներ: Վեպից վերհանված և հեղինակային նորաբանություն գրեթե բոլոր տասը տեղանունների կազմության վերլուծությունը թույլ է տալիս բացահայտել հեղինակի նպատակը, նորաբանության մեջ ներդրված գործաբանական բեռնվածությունը և ընթերցողին փոխանցվող հաղորդագրությունը: Իմաստային պատճառաբանվածությունն անհնար է եղել դուրս բերել միայն մեկ հեղինակային նորաբանության դեպքում, որի կազմությունը, սակայն, ևս հիմնված է լեզվում գոյություն ունեցող բառային միավորների համադրման վրա: Ինչպես ցուցադրված է Պատկեր 1-ում, հեղինակային այս նորաբանությունների թարգմանության մեջ կիրառվել են պատճենում (40 %), փոխանցում (հնչյունադարձություն և տառադարձություն) (40%), կրճատում (10%), համակցված (հարմարեցում, տեղաշարժ) (10 %) թարգմանական մեթոդները:

Պատկեր 1

Աղյուսակ 1

Ենթակարգ	Նորաբանությունը	Թարգմանությունը	Թարգմանության մեջ կիրառված մեթոդը կամ ընթ.-ը	Գործ. արժեքի պահպանումը հայերենում
Բնակավ.	Godric's Hollow	Գոդրիքի Հովիտ	Պատճենում	+
Փողոցներ	Privet Drive	Ձիթենիների փողոց	Համադրում (Հարմարեցում, Տեղաշարժ)	+/-
	Diagon Alley	Շեղածիզ նրբանցք	Պատճենում	+
Պանդոկներ	Leaky Cauldron	Ծակ պղինձ	Պատճենում	+
	Hog's Head	Խոզի գլուխ	Պատճենում	+
Կրթ.հաստատություններ	Smeltings	Սմելտինգս	Փոխանցում	-

	Hogwarts	Հոգվորթս	Փոխանցում	-
Վաճառատներ և բանկեր	Flourish and Blots	Ֆլորիշ և Բլոթս	Փոխանցում	-
	Eeylops Owl Emporium	Բվերի վաճառատուն	Կրճատում	+/-
	Gringotts	Գրինգոթս	Փոխանցում	-

Նորաբանությունների իմաստային ենթակարգերի թարգմանական առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ «բնակավայր» և «փողոցներ» անվանող նորաբանությունները հիմնականում թարգմանվել են պատճենման միջոցով, բացառությամբ՝ մեկ նորաբանության, որի թարգմանության մեջ համադրված են երկու թարգմանական մեթոդներ: Պատճենման միջոցով են թարգմանված նաև «պանդոկներ» ենթախմբի նորաբանությունները: «Կրթական հաստատություններ» ու «վաճառատներ և բանկեր» ենթախմբերի նորաբանությունները հիմնականում թարգմանված են հնչյունադարձության և տառադարձության միջոցով՝ բացառությամբ «Eeylops Owl Emporium» նորաբանության, որը թարգմանվել է կրճատման միջոցով (տե՛ս Աղյուսակ 1): Կարելի է եզրակացնել, որ հեղինակային նորաբանությունների իմաստագործաբանական ներուժի պահպանման և հայ ընթերցողին փոխանցման առավել բարձր արդյունավետությունը ապահովում է թարգմանության հենց պատճենման մեթոդը, որտեղ թեև չի պահպանվում նորաբանության հնչյունային կազմն ու յուրօրինակ հնչողականությունը, տեղի է ունենում իմաստային լիակատար վերապատկերում՝ թիրախ լեզվում: Նման վերապատկերում է տեղի ունեցել «բնակավայր», «փողոցներ» և «պանդոկներ» ենթակարգերի նորաբանությունների թարգմանության արդյունքում, մինչդեռ «կրթական հաստատություններ» ու «վաճառատներ և բանկեր» ենթակարգերի

նորաբանությունների թարգմանության արդյունքում նորաբանությունների գործաբանական ներուժը թիրախ լեզվում պահպանված չէ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Աղայան Է., Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Երևան, 1984, 372 էջ. Aghayan E., Y'ndhanowr & haykakan bar'agitowt'yown, Er&an, 1984, 372 e'j
2. Ասմանգուլյան Հ., Հովհաննիսյան Մ., խմբ., Անգլերեն-հայերեն բառարան, Երևան, «Հայաստան» հրատարակչություն, 2004, 1144 էջ. Asmangowlyan H., Hovhannisyan M. xmb., Angleren-hayeren bar'aran, Er&an, «Hayastan» hratarakchownt'yown, 2004, 1144 e'j
3. Ռուսլինգ Զ.Ք., Հարրի Փոթերը և Փիլիսոփայական քարը, թարգմ. Ալ. Զիվանյան, Երևան, «Զանգակ» հրատ., 2018, 336 էջ. R'owling J.Q., Harri P'ot'ery' & P'ilisop'ayakan qary', t'argm. Al. Jivanyan, Er&an, «Zangak» hrat., 2018, 336 e'j
4. Dressler W. U., Word-formation: Poetic licence. In Ronald E. Asher & James M. Y. Simpson (eds.), The encyclopedia of language and linguistics, Vol. 9, Oxford:Pergamon Press, 1993, pp. 5028–5029
5. Fischer R., Lexical change in Present-day English. A corpus-based study of the motivation, institutionalization, and productivity of creative neologisms. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1998, 196 p.
6. Green J., Neologisms. New words since 1960, London: Bloomsbury Publishing, 1991
7. Newmark P., A Textbook of Translation, Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 1988, 292 p.
8. Rowling J.K., Harry Potter and the Philosophers Stone, Bloomsbury, 2014, 342 p
9. Vinay J.P., Darbelnet J., A Methodology for Translation, Trans. Juan C.Sager, M.-J.Hamel in L. Venuti (ed), The Translation Studies Reader, New York: Routledge, 2004, pp. 84-94
10. <http://www.accio-quote.org/themes/hogwarts.htm>, last retrieved 12.05.2021
11. Coad, Emma. One-on-one interview with J.K. Rowling, *ITV*, 17 July 2005, available online at [<http://www.accio-quote.org/articles/2005/0705-itv-coad.htm>], last retrieved 03.05.2021

INTERNET SOURCES

12. <https://www.hp-lexicon.org/place/great-britain-united-kingdom/scotland/hogsmeade/hogs-head/>, last retrieved 05.05.2021
13. <https://www.wizardingworld.com/writing-by-jk-rowling/number-four-privet-drive>, last retrieved 07.05.2021
14. <https://bararanonline.com/%D5%BA%D5%B2%D5%AB%D5%B6%D5%B1>, last retrieved 04.05.2021
15. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/neologism?q=neologism>, last retrieved 10.05.2021
16. <https://worldofdictionary.com/dict/latin-english/meaning/diagon>, last retrieved 04.05.2021

АННА ШАХБАЗЯН - ПРОБЛЕМА СОХРАНЕНИЯ ПРАГМАТИЧЕСКОГО ЗНАЧЕНИЯ АВТОРСКИХ НЕОЛОГИЗМОВ-ТОПОНИМОВ В АРМЯНСКОМ ПЕРЕВОДЕ РОМАНА ДЖ. РОУЛИНГ “ГАРРИ ПОТТЕР И ФИЛОСОФСКИЙ КАМЕНЬ”

Ключевые слова: авторский неологизм, жанр фэнтези, методы перевода, процедуры перевода, прагматическое значение

В романах «Гарри Поттер», кроме именованя, авторские неологизмы выполняют другую функцию - донести до читателя мысль и намерение автора и создать именно те представления, которые автор намеревался, что типично для произведений жанра фэнтези. Сохранение и передача этого прагматического значения авторских новообразований - настоящая задача для переводчика. Цель данной статьи - изучить семантико-прагматические особенности авторских неологизмов-топонимов в романе “Гарри Поттер и философский камень”, а также определить, каким методом или процедурой перевода они были переведены на армянский язык и в какой степени применение этого метода способствовало сохранению прагматического значения этих единиц в языке перевода. Исследование показывает, что калькирование как метод перевода обеспечивает более высокую эффективность сохранения и передачи армянскому читателю семантико-прагматического потенциала авторских неологизмов.

ANNA SHAHBAZIAN - THE PROBLEM OF PRESERVATION OF THE PRAGMATIC VALUE OF AUTHOR'S TOPONYMIC NEOLOGISMS IN THE ARMENIAN TRANSLATION OF THE NOVEL "HARRY POTTER AND THE PHILOSOPHER'S STONE"

Keywords: author's neologism, fantasy genre, translation methods, translation procedures, pragmatic value

In the "Harry Potter" series, as is typical of works of the fantasy genre, author's neologisms perform not only the function of signifying, but also the function of transferring the author's message and intention to the reader, creating the exact images that the author intended to convey. Preserving and conveying this pragmatic potential of author's creations is a real challenge for the translator. The aim of this article is to study the semantic-pragmatic peculiarities of author's toponymic neologisms in the novel "Harry Potter and the Philosopher's Stone", as well as to observe through what translation method or procedure the latter were translated into Armenian and to what extent the use of this tool contributed to the preservation of their pragmatic value in the target language. This research shows that the translation method of calque is the most effective in preserving the semantic-pragmatic potential of the author's neologisms and conveying it to the Armenian reader.

Ներկայացվել է՝ 20.09.2021

Գրախոսվել է՝ 20.10.2021

Երաշխավորվել է ԲՊՀ Անգլերենի հաղորդակցման և

թարգմանության ամբիոնի կողմից՝ 31.11.2021

**«ԳԵՂԵՑԻԿ» ԱԾԱԿԱՆԻ ԼԵԶՎԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԶՈՒԳՈՐԴՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ և ԱՐԱՔԵՐԵՆՈՒՄ**

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՌԱՖԱՅԵԼՈՎԱ

Հիմնաբառեր՝ գեղեցիկ, հասկացույթ, աշխարհի լեզվական պատկեր, էթնոս, լեզվամշակույթ, փորձաքննություն, համեմատական կառույց

Հոդվածը նվիրված է հայ և արաբ լեզվակիրների շրջանում «գեղեցիկ» ածականի ընկալման ուսումնասիրությանը: Լինելով գեղագիտական հասկացություն՝ այն կարևոր է ցանկացած լեզվի ազգային մտածելակերպը հասկանալու համար: Ուսումնասիրությունը հիմնված է «գեղեցիկ» բառով կազմված համեմատական կառույցի զուգորդությունների վրա՝ որոնք ստացվել են հոգելեզվաբանական փորձաքննության արդյունքում: Այն անցկացվել է հայ և արաբ 100 լեզվակիրների շրջանում:

Ներկայումս ժամանակակից լեզվաբանական հետազոտություններում մեծ դեր է հատկացվում լեզվամշակութային ուսումնասիրություններին, որոնց համար հիմք է ծառայում յուրաքանչյուր լեզվի դարձվածաբանական շերտը (Маслова 2004:183): Այն թույլ է տալիս խոսել աշխարհի լեզուների ազգային պատկերի մասին, որում արտացոլվում է յուրաքանչյուր ժողովրդին բնորոշ մտածելակերպը: Դարձվածաբանական շերտի անքակտելի մաս են կազմում նաև համեմատական կառույցները, որոնք ազգային գիտակցության բացահայտման ցայտուն օրինակներ են:

Լեզուն արտացոլում է ոչ միայն մարդու շրջակա աշխարհը, այլև մտածելակերպը, մշակույթը՝ փոխանցելով այն սերնդեսերունդ: Մարդու անհատականության, ազգային բնավորության և էթնիկ գիտակցության ստեղծման գործընթացում լեզվի դերը շատ կարևոր է: Այն արտացոլում է իր ազգին բնորոշ մշակութային իրողությունները և դրա հետ մեկտեղ ծառայում է իր մշակույթին (Маслова 2004:158): Այդպիսի իրողությունները ստեղծում են ազգային հասկացություններ: Յուրաքանչյուր ազգային լեզու հարուստ է միայն իրեն բնորոշ հաստատուններով, որոնք էլ տարբերակում են ազգային մշակույթներն ու լեզուները (Манакин 2004: 24): Օրինակ, հայ հասկացութային տիրույթում կարևոր է համարվում

Մայր Հայաստանի կերպարը, իսկ որպես խորհրդանիշ ծառայում են հետևյալ հասկացությունները՝ *Արարատ, նուռ, խաղող* և այլն: Արաբական ազգային հասկացություններ են համարվում *անապատը, Մեքքան, արմավը, օազիսը* և այլն: Ազգային կարևորագույն գաղափարները ծագում են ապրելակերպի, պատմության, սովորությունների, բնակլիմայական պայմանների և շատ ուրիշ գործոնների ազդեցության արդյունքում: Հետևաբար, աշխարհի լեզվական պատկերի կառուցվածքային առանձնահատկությունները պայմանավորված են այդ բոլոր հանգամանքներով: Հայ լեզվական մշակույթում գեղեցիկ, երիտասարդ կնոջ կերպարը զուգորդվում է *լուսնի (աղջիկն՝ անուշ մի լուսին / Հ. Թումանյան)*, իսկ տղայինը՝ *կրակի* հետ (*կրակի կտոր*): Արաբների մոտ աղջկա կերպարը զուգորդվում է *լուսնի* կամ *լիալուսնի, մարգարտի* հետ և այլն:

Ժամանակակից գիտական գրականության մեջ «գեղեցիկին» նվիրված բազմաթիվ աշխատանքներ կան (Богуславский 1995, Арутюнова 2004): Գեղեցիկը բնորոշում է մարդու վարքագիծը, նրա վերաբերմունքը շրջակա աշխարհի և այլ մարդկանց հանդեպ: Հետևաբար, այն համարվում է մարդկային ամենաբարդ երևույթներից մեկը, որն արտահայտվում է մեզանից յուրաքանչյուրի արտաքինում, խոսքում և գործողություններում:

Այս աշխատանքի նպատակն է բնութագրել արաբերենում և հայերենում «գեղեցիկի» ընկալումը և ուսումնասիրել հնարավոր զուգորդումները տարբեր իրողությունների հետ: Ուսումնասիրության առարկան երկու լեզուներում «գեղեցիկ» ածականով գործածվող համեմատական կառույցներն են, որոնք բացահայտվել են հոգելեզվաբանական հարցման արդյունքում:

Բոլոր ժամանակներում գիտնականները փորձել և փորձում են ուսումնասիրել և տալ գեղեցիկի ճշգրիտ սահմանումը:

Գեղեցիկը ընդհանուր գեղագիտական երևույթ է, որը նշանակում է ներդաշնակ համադրություն, կատարելություն, որը գեղագիտական հաճույք է պատճառում դիտողին: Այն ընդհանուր, բազմակողմանի ու հավերժական հասկացություն է:

Ելնելով այն հանգամանքից, որ սույն աշխատանքում «գեղեցիկ» հասկացությամբ առանցքային է, ապա կարևոր է առաջին հերթին պարզել արաբական և հայկական ժամանակակից բառարաններում «գեղեցիկ» բառի իմաստը:

Է. Բ. Աղայանի «Արդի հայերենի բացատրական բառարանում» «գեղեցիկ»-ը սահմանվում է որպես ածական՝ *լրեսքով դուրեկան, գույների, գծագրության մասերի ներդաշնակությամբ օժտված*, որպես

աղջիկ՝ գրավիչ դիմագծերով, շարժումների ներդաշնակություն և այլն (Աղայան 1976): Ս. Մալխասեանցի «Հայերեն բացատրական բառարանում»՝ Աջքի համար դուրեկան, ախորժելի՝ ձևով, գույնով, մասերի ներդաշնակությամբ և այլն (Մալխասեանց 1945):

Զուգադրական վերլուծության համար մենք անդրադարձել ենք նաև արաբերենի բառարաններում, մասնավորապես ալ Մուաջամ ալ Ուասիտում (المعجم الوسيط) այս բառի սահմանմանը: Նշված բառարանում այժմեական են հետևյալ նշանակությունները՝ *աչքերին, ականջներին զգայարաններին, հոգուն հաճույք պատճառող հատկանիշ, գերազանց նուրբ որակ, գեղեցիկ բարքեր, արտաքին և այլն* (Al Muajjam al Waseet):

Երկու լեզուներն էլ հարուստ են մի շարք հոմանիշներով, որոնք բնութագրում են այս գեղագիտական հասկացությունը: Ա. Մ. Սուբխասյանի «Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարանում» մենք գտնում ենք այնպիսի հոմանիշներ, ինչպիսիք են *սիրուն, գեղանի, չքնաղ, չնաշխարհիկ, բարեգեղ, (բրբ)՝ խորոտ, թառլան, շարմաղ, նախշուն, խափուփիկ, (արևմտի.) աղվոր* և այլն (Սուբխասյան 1967):

Արաբերենում ալ Մասնի բառարանը առաջարկում է հոմանիշների հետևյալ շարքը՝ *جَدَاب (առինքնող), ساجر (կախարդական), فَاتِن (գայթակղիչ), حلو (քաղցրիկ), مُتَع (հետաքրքիր), وسيم (անուշ), آسیر (գրավիչ), أَغْر (արժանի), باهر (փայլուն), حَسَن (լավ), زَانِع (հրաշալի)* և այլն (Al Maani):

Ինչպես արդեն նշվել է, այս ուսումնասիրությունը կատարվել է հոգելեզվաբանական հարցման արդյունքների հիման վրա: Հարցումն անցկացվել է Երևանի պետական համալսարանի հայ բանասիրության և Կահիրեի համալսարանի արաբերենի և մանկավարժության ֆակուլտետներում: Հարցմանը մասնակցել են յուրաքանչյուր լեզվակիր խմբից չորրորդ կուրսի 100 ուսանող: Փորձաքննվողներին բաժանվել են «գեղեցիկ» խթանիչ բառով հարցաթերթիկներ: Նրանք պետք է գրեին իրենց մտքին եկած առաջին զուգորդումները՝ գեղեցիկ մարդու արտաքինը նկարագրելու համար: Փորձաքննության արդյունքում ստացվել է 320 պատասխան հայերենով և 315՝ արաբերենով: Ամբողջությամբ վերլուծվել է 635 պատասխան:

Հարցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ երկու խմբերի լեզվակիրների մոտ գեղեցիկ մարդը համեմատվում է 10 իրողությունների հետ: Դրանք են՝ բուսանուններ, կենդանանուններ, ձեռակերտ իրեր (արտեֆակտներ՝ ըստ Արիստոտելի), բնական նյութեր և քարեր, բնության օբյեկտներ, մարդիկ, ազգություն, վերացական հասկացություններ, տարվա եղանակներ և օրվա պահեր,

բանահյուսություն, դիցաբանություն և գրական կերպարներ: Դիտարկենք դրանք առանձին:

Հայ լեզվակիրների մոտ վերոնշյալ իրողություններից ամենահաճախ հանդիպում են բուսանուններով զուգորդումները: Դրանք կազմում են հետազոտված նյութի 40%-ը: Հայերը գեղեցիկ մարդուն համեմատում են *բարդու* կամ *չինարի* հետ: Այս երկու բուսանունները բազմիցս հանդիպում են հայ ժողովրդական երգերում:

Հայ լեզվակիրների բերած օրինակներում գեղեցիկ աչքերի նկարագրման համար հանդիպում են հետևյալ զուգորդումները, օրինակ՝ *գեղեցիկ, ինչպես սև խաղողը, զեյթունը* և այլն: Արաբախոսները գեղեցիկ արտաքինը համեմատում են *եգիպտական ուռենու* հետ:

Արաբ լեզվակիրների կողմից ամենահաճախ գործածվող օրինակները զուգորդվում են բնության օբյեկտների, օրինակ՝ լուսնի հետ */գեղեցիկ, ինչպես լուսինը/*: Նրանք կազմում են հետազոտված նյութի 60% -ը, իսկ հայ լեզվակիրների մոտ՝ *արևի և լուսնի* հետ համեմատությունները կազմում են ուսումնասիրված նյութի 15-ական %-ը: Այս տարբերությունը պարզ երևում է երկու ազգերի կողմից գործածված համեմատական միավորների տոկոսային տարբերության մեջ: Իհարկե, չոր և շոգ կլիմայական պայմանները ստիպում են արաբ ժողովրդին հատուկ, նուրբ վերաբերմունք տածել գիշերային գեղեցկուհու՝ լուսնի նկատմամբ:

Տարբեր մշակույթներում իմաստով իրար մոտ հասկացույթները ամբողջովին չեն համընկնում իրենց ներքին բովանդակությամբ, բայց այդ նրբերանգներում վառ դրսևորվում է ազգային ինքնությունը, ինչն էլ ցույց է տալիս տվյալ ազգի աշխարհի լեզվական պատկերի առանձնահատկությունները:

Այս տարբերությունը հստակորեն մատնանշում է ուզբեկ գրող Ս. Պուլատովը: Նա նկատում է, որ «արևը ռուսերենում ամենևին այն չէ, ինչ *կուեշը* ուզբեկերենում, և, իհարկե, ոչ էլ այն, ինչ *օֆթաբը* տաջիկերենում: Ի վերջո, ուզբեկը, որը տարվա մեծ մասն ապրում է արևի կիզիչ ճառագայթների ներքո, երբեք չի ասի փաղաքշական «солнышко» բառը, ինչպես ռուսը, որը չունի այն զգացումը, որ արևը կարող է ոչ միայն բարեբեր լինել և ջերմացնել երկիրը, այլև լինել մարդու թշնամին: Բայց ուզբեկը բոլորովին այլ վերաբերմունք ունի լուսնի, այդ գիշերային լուսատուի նկատմամբ, որը զովություն և խաղաղություն է բերում: Նա իրեն ցանկալի և տեսքով գեղեցիկ մարդկանց կոչում է «լուսնյակ», «լուսնի նման» և այնպիսի առոգանությամբ, որ ռուսի ականջին այն կարող է թվալ, առնվազն, շինծու» (Пулатов 1987: 109):

Ինչպես տեսնում ենք, *արևը* և *լուսինը*, լինելով համընդհանուր հասկացույթներ, ունեն տարբեր արժեքային ենթատեքստեր, որոնցով էլ

պայմանավորված են յուրաքանչյուր ազգին բնորոշ ընկալումները, որոնք համեմատության ժամանակ տարբեր դրսևորումներ են ստանում:

Նույնը նկատում ենք նաև հայ և արաբական մշակույթների զուգադրական վերլուծության ընթացքում: Քնքշություն ցուցաբերելու համար արաբներն ասում են՝ *լուսինս*, իսկ հայերը՝ *արևս*:

Բացի վերոնշյալ օրինակներից, երկու մշակույթների ներկայացուցիչների պատասխաններում դիտարկվում են հետևյալ պատասխանները՝ *աստղերի, լուսնի լույսի, գարնանային երկնքի պես գեղեցիկ* և այլն:

Նույն պատկերը կարելի է տեսնել նաև այն համեմատական կառուցներում, որտեղ որպես կերպար-չափանիշ հանդես են գալիս կենդանունները: Հայ լեզվակիրները ավելի հաճախ համեմատում են գեղեցիկ մարդուն *եղնիկի* հետ: Այդպիսի պատասխանները կազմում են մոտ 15 %, իսկ արաբներենում՝ *վիթի* հետ, որոնք նույնպես կազմում են 15 %: Արաբ լեզվակիրների մոտ արձանագրվել են զուգորդումներ *ուղտի* հետ: Այդպիսի օրինակներ կարելի է գտնել անապատային ազգերի մոտ, որտեղ վերոնշյալ կենդանին իրենց կենցաղի անբաժանելի մասն է:

Բնական նյութերի և թանկարժեք քարերի հետ զուգորդումները կազմում են համեմատաբար փոքր տոկոս: Երկու ազգային մշակույթների ներկայացուցիչները գեղեցիկ կնոջը համեմատում են *ուսկու* հետ: *Բյուրեղի* և *մարգարտի* հետ զուգորդումները հատուկ են արաբ ժողովրդին: Պետք է նշել, որ երկար ժամանակ Արաբական Արևելքի հարավը հայտնի էր մարգարտների արդյունահանմամբ:

Արաբական և հայ մշակույթների համար ընդհանուր կարելի է համարել զուգորդումները հետևյալ ձեռակերտ իրերի հետ՝ *գեղեցիկ, ինչպես նկարած, նկար* և այլն: Հայերի մոտ հանդիպում են նաև հետևյալ արտահայտությունները՝ *գեղեցիկ ինչպես նախշավոր, չալպուրիկի, չալտիկ, կտոր*:

Այն օրինակներում, որտեղ զուգորդումներ են անցկացվել ազգային պատկանելություն ցույց տվող բառերի հետ, արձանագրվել են միայն երկու ազգերին բնորոշ միավորներ: Հայերը գեղեցիկ մարդկանց համեմատում են իրենց ազգի հետ՝ *հայուհու պես գեղեցիկ*, իսկ արաբները՝ օտարերկրացիների, օրինակ՝ *جميلة مثل الأجانب* (*արտասահմանցու պես գեղեցիկ*):

Երկու մշակույթների ներկայացուցիչների մոտ մարդկային գեղեցկությունը զուգորդվում է մարդկանց որոշակի խմբերի հետ՝ ավելի հաճախ *մոր, սիրելիի, երիտասարդ աղջկա* և այլն:

Բերված խմբերից ամենացայտունը կարելի է համարել բանահյուսությանը և դիցաբանությանը, գրական կերպարների

վերաբերող հատվածը: Հարցմանը մասնակցած երկու խմբերի համար շատ զուգորդումներ ընդհանուր են: Օրինակ՝ *Կլեոպատրայի, հրեշտակի, Ջոկոնդայի, Անջելինա Ջոլի, Ամուրի, Մոնա Լիզայի, Ռաֆայելի Մադոննայի նման գեղեցիկ* և այլն:

Հայ լեզվակիրները գեղեցիկ մարդուն համեմատում են *Արա Գեղեցիկի, Հուրի Փերիի և Դունյա Գյոզայի* կերպարների հետ: Վերջին օրինակները շատ հաճախ հանդիպում են հայ ժողովրդական հեքիաթներում:

Արաբ լեզվակիրներին բնորոշ են այսպիսի զուգորդումները՝ *Ալլահի (الله), հրեշտակի (ملاك)* պես գեղեցիկ:

Տարվա եղանակների և օրվա պահերի հետ զուգորդումների օրինակներում երկու լեզվամշակույթների ներկայացուցիչները բերում են այնպիսի համեմատություններ, ինչպիսիք են՝ *գիշերվա, գարնանային օրվա, գարնան պես գեղեցիկ*: Իրենց լեզվական մշակույթին բնորոշ օրինակներ են բերում միայն արաբ լեզվակիրները: Օրինակ, *العيون جميلة مثل الفجر* (աչքերը գեղեցիկ են, ինչպես լուսաբացը):

Վերացական հասկացություններով համեմատություններ կազմավորվել են միայն արաբ լեզվակիրների շրջանում: Նրանք գեղեցիկը համեմատում են սիրո հետ: *جميلة مثل الحب* (սիրո պես գեղեցիկ):

Համեմատական կառույցների հասկացութաբանաստային բովանդակության տեսանկյունից արաբ լեզվակիրների մոտ պատասխաններն ավելի բազմազան են, մինչդեռ հայ լեզվակիրների կողմից բերված օրինակներում գերակշռում են կարծրատիպային կերպար-չափանիշները: Դրանք այն համեմատություններն են, որոնք համընկնում են լեզվում գոյություն ունեցող դարձվածային միավորների հետ:

Հետաքրքրական է, որ հարցմանը մասնակցած բոլոր խմբերը, զուգահրդական ավանդական միավորների հետ միասին, առաջարկում էին ժամանակակից և անսպասելի զուգորդումների բազմաթիվ օրինակներ, որոնք արտացոլում են ուսանողների տարիքային հետաքրքրությունները (գեղեցիկ, ինչպես Նաոմի Քենսիբելը, Բրիթնի Սփիրսը, Քարոլայանը): Հայ լեզվակիրների մոտ հանդիպում են զուգորդումներ *Լուսինե Թովմասյանի հետ: Իսկ արաբ լեզվակիրները բերում են այսպիսի օրինակներ՝ Ամինա Շալբայի, Հուլմ Ումրիի պես գեղեցիկ*: Վերջին երկու կերպարները արաբական կինեմատոգրաֆի և կապույտ էկրանի աստղերն են:

Հանդիպում են ինքնատիպ համեմատական կառույցների և փոխաբերությունների այլ օրինակներ ևս, ինչպիսիք են՝ *մարալ, լույսի կտոր, կծած խնձոր, պատկեր, կուկլա, Աստծու պատկեր, արևի կտոր* հայ

լեզվակիրների կողմից բերված օրինակներում, և *أبهي من القمرين, أحلى من القمر* (լուսինների պես գեղեցիկ, լուսնից էլ գեղեցիկ, քաղցրիկ ինչպես մեղրը)' արաբական լեզվամշակույթի ներկայացուցիչների մոտ:

Կառուցվածքային առումով ձևավորված համեմատություն-զուգորդումները հիմնականում պարզ են, սակայն հանդիպում են նաև բարդ օրինակներ, որոնք գերակշռում են հայկական լսարանի պատասխաններում, օրինակ՝ *գեղեցիկ, ինչպես լուսնի լույսը, գարնանային երկինքը, նախշավոր կտորը* և այլն:

Փորձաքննությունը ցույց է տալիս, որ խոսքային մակարդակում ակտիվորեն վերարտադրվում են ոչ միայն կայուն կամ ընդունված, այլև դիպվածային համեմատությունները, որոնք պարունակում են ոչ կարծրատիպային պատկեր-չափանիշներ:

Այսպիսով, հոդվածում բերվում են արաբական և հայ մշակույթներում *գեղեցիկը* բնութագրող համեմատական կառույցների տարբերությունների և նմանությունների առավել ցայտուն օրինակներ՝ մասամբ նշելով դրանց հնարավոր պատճառները: Ինչպես տեսնում ենք, երկու լեզուներում էլ, այդ համեմատությունները շատ վառ են, շատ ընկալումներ նման են, բայց դրանց դրսևորման եղանակները բազմազան են, ինչը կարելի է բացատրել է այդ երկու ժողովուրդների աշխարհայացքների տարբերություններով և ազգային հատկանիշներով:

Սա ապացուցում է, որ գեղեցիկի ընկալումը և գեղագիտական պատկերացումները ընդհանուր առմամբ աշխարհի արժեհամակարգի յուրացման յուրահատուկ ձև են, որի վրա մեծ ազդեցություն են թողնում ժողովուրդների բնաշխարհի առանձնահատկությունները, մշակույթն ու աշխարհընկալումը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Աղայան Է., Արդի հայերենի բացատրական բառարան «Հայաստան» Հրատարակչություն, Երեւան, 1976: Aghayan E., Ardi hayereni bacatrakan bar'aran «Hayastan» Hratarakchowt'yown, Erewan, 1976:
2. Մալխասեանց Ս., Հայերէն բացատրական բառարան, Հայկական ՍՍՌ Պետական Հրատարակչութիւն, Երեւան, 1945: Malxaseanc S., Hayere'n bacatrakan bar'aran, Haykakan SSR' Petakan Hratarakchowt'iwn, Erewan, 1945:
3. Սուքիասյան Ա., Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան, Հայկական ՍՍՀ Գիտությունների Ակադեմիայի Հրատարակչություն, Երեւան,

- 1967: Sowqiasyan A., Hayoc lezvi homanishneri bar'aran, Haykakan SSH Gitowt'yownneri Akademiayi Hratarakchowt'yown, Erewan, 1967:
4. Богуславский В. М. Типология значений образных средств и выражения оценки внешности человека: Автореф. дисс. докт. филол. наук. - М., 1995. Boguslavskij V. M. Tipologija znachenij obraznyh sredstv i vyrazhenija ocenki vneshnosti cheloveka: Avtoref. diss.... dokt. filol. nauk. - M., 1995.
 5. Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного / Отв. ред. Н. Д. Арутюнова. - М., 2004. Logicheskij analiz jazyka. Jazyki jestetiki: Konceptual'nye polja prekrasnogo i bezobraznogo / Otv. red. N. D. Arutjunova. - M., 2004.
 6. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / В. Н. Манакин. - К. : Знания, 2004. - 326 с. Manakin V. N. Sopostavitel'naja leksikologija / V. N. Manakin. - K. : Znannja, 2004. - 326 с.
 7. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. - М. : ACADEMIA, 2004. - 202 с. Maslova V. A. Lingvokul'turologija / V. A. Maslova. - M. : ACADEMIA, 2004. - 202 с.
 8. Маслова В. А. НОМО LINGUALIS в культуре : монография / В. А. Маслова. - Витебск : Изд-во УО "ВГУ им. П.М. Машерова", 2004. - 214 с. Maslova V. A. НОМО LINGUALIS v kul'ture : monografija / V. A. Maslova. - Vitebek : Izd-vo UO "VGU im. P.M. Masherova", 2004. - 214 s.
 9. Пулатов В. Восхождение / В. Пулатов. - М., 1987. Pulatov V. Voshozhdenie / V. Pulatov. - M., 1987.
 10. المعجم الوسيط, <https://www.d1.islamhouse.com> Al Muajam al Waseet.
 11. المعنى, <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar> Al Maani.

КРИСТИНЕ СЛАВИКОВНА РАФАЕЛОВА - ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЕ СОПОСТАВЛЕНИЕ ПРИЛАГАТЕЛЬНОГО «КРАСИВЫЙ» В АРМЯНСКОМ И АРАБСКОМ ЯЗЫКАХ

Ключевые слова - красивый, концепт, языковая картина мира, этнос, языковая культура, эксперимент, сравнительная конструкция

Настоящая статья посвящена рассмотрению прилагательного «красивый» с точки зрения продуктивной речевой деятельности носителей армянского и арабского языков. Являясь общеэстетическим понятием, оно занимает важное место для понимания национального менталитета носителя любого языка. В исследовании были использованы

сравнительные конструкции со словом-стимулом «красивый», полученные в ходе психолингвистического эксперимента.

KRISTINE RAFAYELOVA - LINGUO-CULTURAL PECULIARITIES OF “BEAUTY” IN ARMENIAN AND ARABIC

Keywords - beautiful, concept, linguistic world picture, ethnos, linguistic culture, experiment, comparative pattern

The paper aims to study the adjective “beautiful” from the perspective of productive activity of Armenian and Arabic speakers. Beauty as a universal aesthetic notion plays an important role in understanding the national mentality as reflected in the language. The research is based on the results of a psycholinguistic experiment with the stimulus word “beautiful” in the comparative pattern “beautiful as”. The experiment was conducted among 100 speakers of Armenian and Arabic.

Ներկայացվել է՝ 17.09.2021
Գրախոսվել է՝ 15.09.2021

**ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՍՐՔԱԳՐԻՉԻ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՇՏԵՄԱՐԱՆԻ
ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՁԵՎԱՅԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ**

ՄԵՐԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ Էլեկտրոնային սրբագրիչ, սրբագրման համակարգ, համակարգչային լեզվաբանություն, լեզվի ձևային նկարագրություն, տվյալների շտեմարան, ծրագրաշար, ձևային նկարագրության սկզբունքներ, հայերենի ձևային նկարագրություն

Սրբագրման ցանկացած համակարգի հաջող գործարկման հիմքում ոչ միայն հմտորեն մշակված ծրագրաշարն է, այլև տվյալների հարուստ շտեմարանը: Բացի այդ՝ սրբագրիչի տվյալների շտեմարանում ընդգրկվելիք բառապաշարը պետք է ձևային նկարագրության ենթարկել: Լեզվի ձևայնացման գործընթացը բարդ և պատասխանատու աշխատանք է, ի հայտ են գալիս բազմաթիվ խնդիրներ՝ կապված ոչ միայն ձևայնացման սկզբունքների մշակման ճշգրտության հետ, այլև լեզվի կառուցվածքային տիպի, ձևաբանական փոփոխությունների ենթարկվող բառերի հոլովման և խոնարհման հարացույցների առանձնահատկությունների հետ և այլն: Լեզվի ձևային նկարագրության սկզբունքները մշակելիս պետք է հաշվի առնել տվյալ լեզվի կառուցվածքային առանձնահատկությունները: Ձևայնացման լիարժեքությունն ապահովելու համար պակաս կարևոր չէ նաև այն նպատակի հստակ սահմանումը, որին ծառայելու է ձևայնացումը: Հաշվի առնելով ժամանակակից հայերենի ձևայնացման առանձնահատկությունները և դրանցով պայմանավորված դժվարությունները՝ սույն հոդվածի շրջանակներում քննության ենք ենթարկում այս բազմազանությունը ապահովող ձևային նկարագրության խնդրահարույց հարցերը, ներկայացնում դրանց լուծման ուղիները, սկզբունքները, որոնք ընկած են մեր մշակած էլեկտրոնային սրբագրիչի տվյալների շտեմարանի ստեղծման հիմքում:

Թվային տեխնոլոգիաների դարաշրջանում էլեկտրոնային տեքստը դարձել է մեր կյանքի անբաժանելի մասը: Էլեկտրոնային տեքստի առկայությունն էլ իր հերթին նպաստեց ոչ միայն էլեկտրոնային տարատեսակ ընթերցիչների ի հայտ գալուն, այլև ասպարեզ եկան էլեկտրոնային տեքստը կազմելու, խմբագրելու, սրբագրելու տարատեսակ գործիքներ: Վերջին շրջանում մեծ տարածում են գտել էլեկտրոնային սրբագրիչները: Հայերեն էլեկտրոնային առկա և գործող սրբագրիչներին,

դրանց թերացումներին, առավելություններին և հեռանկարներին անդրադարձել ենք մեր նախորդ հողվածներում (Սարգսյան 2018: 598-604, Sargsyan 2018: 21-24): Սույն հողվածում կներկայացնենք հայալեզու տեքստերի էլեկտրոնային նոր սրբագրիչի տվյալների շտեմարանի բառապաշարի ձևային նկարագրության խնդիրները:

«Հայերեն էլեկտրոնային սրբագրման համակարգ» գիտահետազոտական թեմայի՝ շրջանակներում ստեղծել ենք սրբագրման մի համակարգ, որի միջոցով փորձ է արվում ամբողջական և լիարժեք կերպով սրբագրել արդի արևելահայերենով գրված ցանկացած տեքստ, ինչպես նաև օգտագործելով վեբ տեխնոլոգիաների բոլոր հնարավորությունները, հայերեն էլեկտրոնային սրբագրման համակարգը հասանելի դարձնել հանրության լայն շրջանակներին՝ ապահովելով համակարգից հեշտությամբ օգտվելու հնարավորություն:

Սրբագրման ցանկացած համակարգի հաջող գործարկման հիմքում ոչ միայն հմտորեն մշակված ծրագրաշարն է, այլև տվյալների հարուստ շտեմարանը: Բացի այդ՝ սրբագրիչի տվյալների շտեմարանում ընդգրկվելիք բառապաշարը պետք է ձևային նկարագրության ենթարկել: Լեզվի ձևայնացման գործընթացը բարդ և պատասխանատու աշխատանք է, ի հայտ են գալիս բազմաթիվ խնդիրներ՝ կապված ոչ միայն ձևայնացման սկզբունքների մշակման ճշգրտության հետ, այլև լեզվի կառուցվածքային տիպի, ձևաբանական փոփոխությունների ենթարկվող բառերի հոլովման և խոնարհման հարացույցների առանձնահատկությունների հետ և այլն: Լեզվի ձևային նկարագրության սկզբունքները մշակելիս պետք է հաշվի առնել տվյալ լեզվի կառուցվածքային առանձնահատկությունները: Ձևայնացման լիարժեքությունն ապահովելու համար պակաս կարևոր չէ նաև այն նպատակի հստակ սահմանումը, որին ծառայելու է ձևայնացումը:

Ժամանակակից հայերենի ձևային նկարագրությունը հանգամանալից աշխատանք է պահանջում: Ինդրահարույց հարցեր են առաջացնում մեր լեզվի հատկապես հետևյալ առանձնահատկությունները.

1. Ժամանակակից հայերենին բնորոշ են քերականական կարգերի առատությունը, ինչպես նաև դրանց արտահայտման միջոցների բազմազանությունը: Ինչպես գիտենք, հայերենում միևնույն քերականական իմաստը կարող է արտահայտվել մի քանի տարբերակային ձևերով:

1 Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ ԿԳՆ գիտության կոմիտեի տրամադրած ֆինանսավորմամբ՝ 19YR-6B070 ծածկագրով գիտական թեմայի շրջանակներում:

2. Հոլովման և խոնարհման հարացույցներում, նորմատիվ ձևերից բացի, առկա են անկանոնություններ, որոնք շեղվում են հոլովման և խոնարհման ընդհանուր օրինաչափություններից: Դրանց համար անհրաժեշտ է հստակ սահմանումներ մշակել:

3. Ժամանակակից հայերենը գերազանցապես կցական լեզու է, սակայն և՛ խոնարհման, և՛ հոլովման հարացույցներում առկա են անջատականության և թեքականության դրսևորումներ, որը ձևայնացման գործընթացը որոշակիորեն դժվարացնում է:

Դժվար չէ նկատել, որ վերոնշյալ հանգամանքները մեծացնում են ձևային նկարագրության ծավալը՝ ստեղծելով տարբերակային ձևերի առատություն:

Բառապաշարի ձևային նկարագրությունը հնարավորություն է տալիս բացահայտելու ինչպես կանոնավոր կազմությունների, այնպես էլ բոլոր տարբերակային ձևերի, շեղումների ու անկանոնությունների ամբողջական պատկերը՝ հաճախականության տվյալներով և դրանց ավտոմատ վերլուծության ու սերման հնարավորություններով: Այսինքն՝ էլեկտրոնային շտեմարանը ներկայացնում է արդի հայերենի բառապաշարի բառամիավորների ձևաբանական բնութագիրը:

Հայերենի բառապաշարը ձևայնացնելու և համապատասխան էլեկտրոնային շտեմարան ստեղծելու համար լուծվել են հետևյալ **խնդիրները**.

1. ուսումնասիրելով արդի լեզվաբանության մեջ ընդունված լեզվի ձևային նկարագրության սկզբունքներն ու եղանակները՝ մշակվել են հայերենի բառապաշարի ձևային նկարագրության ընդհանրական սկզբունքներ,
2. որոշվել է բառապաշարի մոտավոր ծավալը, որի ձևային նկարագրությունը նախատեսվում է իրականացնել (այժմ շտեմարանում մուտքագրված է շուրջ 200 000 գլխաբառ, դրանցից յուրաքանչյուր գոյականի համար 10 թեքված ձև, դերանվան համար՝ 12, բայի համար՝ 160, ըստ անհրաժեշտության նշված են նաև զուգածկությունները),
3. բառարաններից առանձնացվել և մշակվել են համապատասխան բառամիավորները (շուրջ 200 000 գլխաբառ),
4. կատարվել է ընտրված բառամիավորների ձևային նկարագրություն ձևաբանական տեսակետից,
5. կատարվել է վերոնշյալ բառերի ձևաբանական վերլուծություն,
6. առանձնացնելով լեզվական նյութը՝ մշակվել են համապատասխան էլեկտրոնային շտեմարանի կազմության սկզբունքները,
7. ստեղծվել է էլեկտրոնային շտեմարանի կառուցվածքը/կաղապարը,

8. օգտագործելով վեբ տեխնոլոգիաների հնարավորությունները՝ ստեղծվել է համացանցային ինքնուրույն կայքում գործող էլեկտրոնային շտեմարան՝ armspell.am վեբ հասցեի ներքո, որը, սրբագրման խնդիրը լուծելուց բացի, ունի մեծածավալ տվյալների հենք (Սարգսյան 2021):

Համակարգն ունի կառավարման վահանակ (այսուհետ՝ ԿՎ), որը ծառայում է համակարգի շտեմարանում նոր բառեր ավելացնելու, ինչպես նաև վրիպակները, հնարավոր սխալները շտկելու համար: ԿՎ-ը բաղկացած է մի քանի էջերից: Առաջին էջը նախատեսված է բառերի մուտքագրման համար, որի համար օգտագործվում է OCR (Optical character recognition) տեխնոլոգիա, որը հնարավորություն է տալիս շտեմարանում բառեր մուտքագրել և՛ մեծ խմբաքանակով, և՛ առանձին-առանձին: Երկրորդ էջը նախատեսված է արդեն մուտքագրված բառերն ըստ խոսքի մասերի դասակարգելու համար: Այս էջում առկա է նաև գլխաբառերի հնարավոր թեքված տարբերակները թե՛ մուտքագրելու, թե՛ խմբագրելու, թե՛ հեռացնելու հնարավորություն:

Կայքի օգտատերերը սրբագրման համակարգը կիրառելիս որոնման դաշտում կարող են մուտքագրել ստուգվող տեքստը (մինչև 300 բառ) և ստուգել այդ տեքստի բառերի ուղղագրական և քերականական սխալները: Սխալ գտնելու դեպքում համակարգը սխալն ուղղելու 6-10 տարբերակ է առաջարկում՝ հիմնվելով բառի ձևային նմանության վրա, ընդ որում՝ առաջարկում է նաև տվյալ բառի թեքված տարբերակներից:

Համակարգը ուղղագրական և քերականական սխալների ստուգումը կատարում է շտեմարանում առկա բառերի հետ համեմատելու միջոցով: Եթե ստուգվող բառը բացակայում է շտեմարանից, ապա այն համակարգի կողմից համարվում է ուղղագրական սխալ ունեցող բառ: Սխալ ունեցող բառը գտնելուց հետո համակարգը համեմատում է այն շտեմարանում առկա բառերի հետ և գտնում ձևային առումով ամենամոտ բառերը՝ ներկայացնելով այն օգտատիրոջը՝ որպես հնարավոր ճիշտ տարբերակ: Բառերի համեմատությունը կատարվում է տեքստերի նմանության Լևենշտեյնյան հեռավորության չափման միավորի հիման վրա (Levenshtein distance):

Հայերենի էլեկտրոնային սրբագրիչի տվյալների շտեմարանը կազմված է հետևյալ աղյուսակներից՝ **բառույթ, խոսքի մաս, հոգնակի թվի տիպ, հոգնակի թիվ, թեքման տիպ, հոգնակի թվի թեքման տիպ:**

Բառույթ -բառի ուղիղ ձևն է, մուտքագրվում է շտեմարան թե՛ առանձին, թե՛ խմբաքանակով, մուտքագրելիս կրկնությունները ավտոմատ կերպով հեռացվում են,

Խոսքի մաս- մեկից ավելի ընտրելու հնարավորությամբ ընտրովի դաշտ է՝ գոյական, ածական, թվական, դերանուն, բայ, մակբայ, կապ, շաղկապ, վերաբերականներ, ձայնարկություններ- կարող է մնալ չլրացված,

Հոգնակի թվի տիպ- մուտքագրվում է համապատասխան տիպի պիտակը, որի հիման վրա ավտոմատ կազմվում և լրացվում է **Հոգնակի թիվ** դաշտը,

Հոգնակի թիվ – կարող է չլրացվել,

Թեքման տիպ – մուտքագրվում է համապատասխան տիպի պիտակը, որի հիման վրա ավտոմատ կազմվում և լրացվում են թեքված ձևերը՝ ամեն մեկը իր տիպին բնորոշ դաշտերի քանակով,

Հոգնակի թվի թեքման տիպ – մուտքագրվում է համապատասխան տիպի պիտակը, որի հիման վրա ավտոմատ կազմվում և լրացվում են հոգնակի թիվ թեքված ձևերը՝ ամեն մեկը իր տիպին բնորոշ դաշտերի քանակով:

Համակարգը ավտոմատ կազմում է մուտքագրված բառերի թեքված ձևերը՝ ըստ մուտքագրված պիտակի: Օրինակելի նմուշները պատրաստի կազմություններ են, որոնք նախապես մուտքագրվում են համակարգ: Կարող են լինել նույն բառույթի մի քանի տիպեր: Երկրորդ, երրորդ և ավել տիպերը կազմելու համար **Թեքման տիպ** դաշտում ավելացվում է նոր պիտակ մուտքագրելու դաշտ, որը մուտքագրելուց հետո կազմվում են համապատասխան ձևերը:

Բոլոր դաշտերը կարող են խմբագրվել: Ավտոմատ կազմված ձևերը կարելի է խմբագրել՝ պահպանելով նոր ձևը կամ ուղղելով համակարգի սխալ կազմած ձևը, դաշտերը կարող են մնալ նաև չլրացված կամ դատարկ:

Օգտատիրոջ մուտքագրած տեքստը սրբագրելիս համակարգը որոնում և համապատասխանեցում է անում ոչ միայն նախապես շտեմարան մուտքագրված **Բառույթ** դաշտի հետ, այլև տիպային պիտակների հիման վրա կազմված/ գեներացված համապատասխան ձևերի հետ:

Թեքման տիպի պիտակները տեղեկություն են հաղորդում տվյալ բառույթի խոսքիմասային պատկանելության, թեքման տիպի, դրա ենթատիպի մասին:

Եզակի թիվով բառույթի հոգնակի թիվը կազմելու համար **Հոգնակի թիվ** դաշտին կից **Հոգնակի թվի տիպ** դաշտում (կարող է ավելացվել նոր պիտակ մուտքագրելու դաշտ) մուտքագրվում է հոգնակի թվի ուղիղ/ելակետային ձևը կազմելու պիտակը: Այդ պիտակով կազմվում է տվյալ բառույթի հոգնակի ձևը:

Հոգնակի թվի թեքված ձևերը կազմելու համար **Հոգնակի թվի թեքման տիպ** դաշտում լրացվում է համապատասխան պիտակը, որի հիման վրա կազմվում են համապատասխան հոգնակի ձևերը: Դաշտը կարող է մնալ չլրացված:

Ըստ վերոնշյալ սկզբունքների՝ միայն գոյականը եզակի թվում ունի տասնմեկ տիպ, տիպերի հիմնական մասն ունեն ենթատիպեր, ենթատիպերի ընդհանուր թիվը հիսուն է: Նկատի են առնվել նաև անկանոն ձևերը:

Այսպիսով՝ հաշվի առնելով ժամանակակից հայերենի ձևայնացման առանձնահատկությունները և մշակելով դրանք նկարագրելու ուրույն համակարգ՝ կարող ենք փաստել, որ հայերեն էլեկտրոնային նոր սրբագրիչի շտեմարանը լիարժեք կերպով արտացոլում է հայերենի արդի վիճակը, քանի որ ներառում է ոչ միայն հայերենի հիմնական բառաֆոնդը, թեքվող ձևերի տարբերակային ձևերը, այլև՝

- հատկապես վերջին շրջանում ստեղծված մեծաթիվ նոր բառեր և նորաբանություններ,
- օտարաբանություններ,
- հատուկ անուններ (աշխարհագրական անուններ, անձնանուններ, ազգանուններ),
- հապավումներ,
- համառոտագրություններ:

Կայքից օգտվողների թիվը որևէ սահմանափակում չի ունենա: Ծառայելով հասարակության լայն շրջանակներին՝ այն **կարող է օգտակար լինել**:

ա. արևելահայերի համար ցանկացած տեքստի սրբագրման ժամանակ (գիտական, հրապարակախոսական, գեղարվեստական և այլն),

բ. արևմտահայերի համար, որոնք ուղղագրական համակարգերի տարբերություններով պայմանավորված, ոչ միշտ են կարողանում ինչպես ճիշտ ուղղագրությամբ արևելահայերեն տեքստեր գրել, այնպես էլ առհասարակ լիարժեք կերպով կիրառել հայերենի քերականական կանոնները:

գ. օտարերկրացիների համար, որոնք բավարար լեզվական գիտելիքներ չունենալու պատճառով չեն կարող կառուցել իրենց գրավոր խոսքը պատշաճ մակարդակով:

Այսպիսով՝ կայքը և էլեկտրոնային նոր սրբագրիչը կարող է կիրառել ցանկացած մարդ՝ անկախ սեռից, տարիքից, կրթական մակարդակից, բնակության վայրից:

Ծրագրաշարը մշակված է այնպես, որ հետագայում հնարավոր է ընդլայնել համակարգի հնարավորությունը՝ ընդգրկելով շարահյուսական, կետադրական և ոճական սխալների ուղղումը: Այն կարելի է գործակցելի դարձնել նաև օտարալեզու սրբագրման համակարգերի հետ, որոնց միջոցով կարելի է կատարել հայերեն տեքստերի սրբագրում (http://www.stars21.com/spelling/armenian_spell_checker.html, https://www.spellchecker.net/eastern_and_western_spell_checker.html, <https://addons.mozilla.org/en-US/firefox/addon/armenian-spell-checker-diction/>,):

Էլեկտրոնային նոր սրբագրիչը կնպաստի ինչպես լեզվաբանական հետազոտությունների բնագավառում համակարգչային տեխնիկայի կիրառությանը, համակարգչային ծրագրերի միջոցով տեքստերում եղած լեզվական սխալների վերացմանը, այնպես էլ լայն առումով հայերենի՝ որպես համացանցային լեզվի հաջող գործառնությանը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Սարգսյան Մ., Հայերեն էլեկտրոնային սրբագրման առկա համակարգերի քննություն, Բանբեր Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան պետական լեզվաբանական համալսարանի, 1(44), Երևան, 2018, էջ 598-604: Sargsyan M., Hayeren e'lektronayin srbagrman ar'ka hamakargerı qnnowt'yown, Banber Er&ani V. Bryowsovi anvan petakan lezvahasarakagitakan hamalsarani, 1(44), Er&an, 2018, e'j 598-604:
2. Sargsyan M., Some Observations on Armenian Electronic Proofreading Systems, "World Science", №6 (34), Vol. 8, June 2018, Warsaw, Poland, pp. 21-24.
3. Սարգսյան Մ., Հայերեն էլեկտրոնային սրբագրման համակարգ, <https://armspell.am/hy>, 2021: Sargsyan M., Hayeren e'lektronayin srbagrman hamakarg, <https://armspell.am/hy>, 2021:

МЕРИ САРГСЯН - О ПРОБЛЕМАХ ФОРМАЛЬНОГО ОПИСАНИЯ СЛОВАРЯ БАЗЫ ДАННЫХ ЭЛЕКТРОННОГО СПЕЛЛЧЕКЕРА

Ключевые слова: электронная проверка орфографии, система корректуры, компьютерная лингвистика, формальное описание языка, база данных, программное обеспечение, принципы формального описания, формальное описание армянского языка

Основой любой успешной системы проверки орфографии является не только умело разработанное программное обеспечение, но и богатая база данных. Кроме того, лексика, которая будет включена в базу данных

спеллчекера, должна быть описана формально. Процесс формального описания языка - сложная, ответственная работа, возникает множество проблем, связанных не только с точностью выработки принципов формального описания, но и со структурным типом языка, с особенностями парадигм склонения и спряжения слов, с грамматическими изменениями. Разрабатывая принципы формального описания языка, следует учитывать структурные особенности языка. Для обеспечения полноты формального описания не менее важно четко определить цель, для которой будет служить формальное описание. Учитывая особенности формального описания современного армянского языка и вызванные ими трудности, в рамках данной статьи мы рассматриваем проблемные вопросы формального описания, представляем пути их решения, принципы, лежащие в основе создания электронной базы данных армянского спеллчекера.

MERI SARGSYAN - ON THE ISSUES OF FORMAL DESCRIPTION OF THE DATABASE VOCABULARY OF THE ELECTRONIC SPELLCHECKER

Keywords: *Electronic spellchecker, proofreading system, computer linguistics, formal description of language, database, software, principles of formal description, formal description of the Armenian language*

The basis of any successful spellcheck system is not only skillfully developed software but also a rich database. In addition, the vocabulary to be included in the spellchecker database must be described formally. The process of formal description of a language is a difficult and challenging task, there are many problems related not only to the accuracy of the elaboration of the principles of formal description but also to the structural type of the language, to the peculiarities of the paradigms of declension and conjugation of words. Developing the principles of the formal description of a language, one should take into account the structural features of the language. To ensure the completeness of the formal description, it is equally important to clearly define the purpose for which the formal description will serve. Taking into account the peculiarities of the formal description of the Modern Armenian language and the difficulties related to them, in the framework of this article we examine the problematic issues of the formal description, present the ways of solving them, the principles underlying the creation of the electronic database for our spellchecker.

Ներկայացվել է՝ 08.09.2021
Գրախոսվել է՝ 07.09.2021

ПРИЧИНЫ ПОЯВЛЕНИЯ АГРЕССИВНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ В ИНТЕРНЕТ-ЛИНГВИСТИКЕ

САРГИС СМБАТЯН
ИРИНА ЗАВЕЛЬСКАЯ
ДАРИА КОБОЗЕВА

Ключевые слова: *социолингвистика, социальные сети, молодежь, интернет-лингвистика, интернет, студенчество*

Агрессия в интернете относится к одной из современных общественных проблем, с которой ежедневно сталкивается множество пользователей Интернета. Эту проблему специалисты связывают со многими факторами. Современному обществу еще только предстоит научиться бороться с агрессией в Интернете.

Чтобы понять специфику социолингвистического подхода к языку и отличие этой научной дисциплины от «чистой» лингвистики, необходимо рассмотреть истоки социолингвистики, определить ее статус среди других лингвистических дисциплин, ее объект, основные понятия, которыми она пользуется, наиболее типичные проблемы, которые входят в круг ее компетенций, методы исследования и сформировавшиеся к концу XX в. направления социолингвистики (6).

Социолингвистика – это отрасль языкознания, изучающая язык в связи с социальными условиями его существования. Под социальными условиями имеется в виду комплекс внешних обстоятельств, в которых реально функционирует и развивается язык: общество людей, использующих данный язык, социальная структура этого общества, различия между носителями языка в возрасте, социальном статусе, уровне культуры и образования, месте проживания, а также различия в их речевом поведении в зависимости от ситуации общения (7).

Интернет-лингвистика — подраздел лингвистики, который был сформулирован Дэвидом Кристалом. Этот подраздел науки занимается изучением новых форм употребления и использования языка, которые возникли под влиянием активного развития интернет-пространства и иных «новых» средств передачи информации, таких как текстовые сообщения.

Однако за прошедшие пятнадцать лет в социолингвистике, этой относительно молодой, но быстро развивающейся отрасли современного языкознания, появились новые идеи и новые результаты (Беликов 2017:6).

В свете растущего количества интернет-пользователей будущее развитие интернет-лингвистики предопределено, поскольку появляются новые компьютерные технологии, и пользователи будут пытаться создавать новые способы общения в онлайн-пространстве. Интернет по-прежнему играет существенную роль как в создании новых языков, так и в отвлечении внимания от их использования.

В то время как общение в интернете стало неотъемлемой частью жизни многих людей, всё больший интерес у учёных вызывают разные варианты антисоциального поведения, которые часто проявляются в Сети: это троллинг, оскорбления и травля (буллинг). Жертвы онлайн-оскорблений испытывают эмоциональный стресс. Кроме того, иногда агрессивное поведение из виртуального пространства переходит в реальный мир.

На многих сайтах троллинг, оскорбления и издевательства составляют значительную долю комментариев. Считается, что более 20% комментариев удаляются за нарушение правил сообщества.

Что является причиной асоциального поведения людей в интернете? Некоторые специалисты раньше высказывали мнение, что тролли — это люди со специфическими чертами личности и особой мотивацией. Есть и другая точка зрения, что агрессивное поведение в интернете проявляется под влиянием внешней среды. Если так, кто же провоцирует человека? Особые антисоциальные личности или обычные люди? Троллинг окружающих — это врождённое качество или такое поведение возникает спонтанно? Какие условия требуются, чтобы подтолкнуть человека к агрессивному общению в интернете? Если троллинг передаётся от человека к человеку, то может ли он сам распространяться в комьюнити как инфекция? (8)

Принципиальное отличие троллинга как агрессивного типа речевого поведения от реальной коммуникации определяется намерением и характером общения. Уникальность ситуации интернет-общения заключается в том, что такие его особенности как анонимность и равный доступ всех участников к коммуникативному пространству лишает агрессивные речевые действия прагматического смысла. Речевая агрессия в реальной коммуникации почти всегда направлена на решение конкретных коммуникативно-прагматических задач, таких как получение

информации, перехват коммуникативной инициативы, создание негативного имиджа собеседника и др., а конечная цель агрессора – захват коммуникативного пространства и превращение диалога в монолог.

Однако в интернет-коммуникации добиться речевого доминирования и превратить диалог в монолог невозможно. Троллинг здесь имеет диаметрально противоположную цель – инициировать или активизировать коммуникативный процесс. Если в реальной коммуникации конфликт является «побочным продуктом» агрессивного речевого поведения, то для тролля – это стратегическая цель, определяющая эффективность речевого действия. Троль хочет самоутвердиться или просто позабавиться, наблюдая, как остальные участники коммуникации «отрабатывают» его «вброс». Соответственно, коммуникативной неудачей троллинга будет отсутствие реакции на данные агрессивные действия (Воронцова 2016:109).

И троллинг, и флейминг представляют собой формы реализации речевой агрессии, обусловленные спецификой интернет-коммуникации. Разница заключается в том, что троллинг – чаще всего отдельное высказывание, самостоятельное речевое действие, а флейминг – это диалогическое или полилогическое взаимодействие, т. е. коммуникативный акт или фрагмент коммуникативного акта. В интернет-дискурсе эти коммуникативные явления соотносятся друг с другом как причина и следствие, где троллинг – причина, флейминг – следствие, т.е. флейминг – это эффективный результат троллинга, достижение адресантом коммуникативной цели (Воронцова 2016:109).

Сам феномен травли (буллинга) возник задолго до эпохи соцсетей и подразумевал ситуацию, когда старшие или более сильные дети во дворе или в школе терроризируют младших и слабых. Буллинг заканчивался, когда ребенок возвращался домой. В отличие от буллинга, кибербуллинг продолжается все время: информационно-коммуникационные технологии становятся неотъемлемой частью жизни современных подростков, и от кибернападок невозможно спрятаться. В отличие от реальной травли, для кибербуллинга не нужна физическая сила, достаточно иметь технические средства, время и желание кого-то терроризировать (Найденова).

Буллинг опасен тем, что способен не только понижать эмоциональный фон жертвы и ее самооценку, но и довести до суицидальных действий. В научной литературе все чаще можно встретить термин «буллицид», означающий гибель жертвы буллинга. При этом травля не всегда представляет собой прямую атаку. Стратегии группы в

нападении могут быть разными: от сплетен и оскорблений за спиной до бойкота. Задача – привести жертву к потере уверенности в себе, деморализовать, получить чувство собственного превосходства, отделиться от жертвы, выставив ее неполноценной. Для насмешки и унижения может быть выбрана практически любая, с точки зрения агрессора, унижительная особенность жертвы: возраст, рост, внешний вид, национальность, место жительства. Бывает, что атакующие создают поддельные профили жертвы, «позорящие ее», жертве присылают фотографии оскорбительного содержания и т. д.; от всего этого нападающие получают эмоциональное удовлетворение (8).

Троллинг – пример радикальной онлайн-агрессии, с которым знаком почти каждый интернет – пользователь. Кто не встречал злобных комментаторов, засоряющих треды грубыми насмешками, оскорблениями и непристойными картинками, вызывающими оторопь и ярость? С середины 1990–х годов ученые предпринимают попытки описания троллей как нарушителей норм общения, но чаще всего выводы таких исследований оборачиваются простой стигматизацией. Многие считают, что сегодня "троллинг" – это одна из эффективных PR-стратегий, помогающей в ведении информационных войн. Так что видеть в тролле изувера, просто получающего удовольствие от страдания других, – большое упрощение. По мере развития интернет-культуры троллем становится каждый, кто готов дискредитировать любые серьезные сообщения с помощью злого юмора, насмешки и зарабатывать на этом те или иные «лулзы». Спрашивается, почему троллинг процветает в современной культуре, где базовой ценностью, вроде бы, считаются диалог и толерантность? (9)

Агрессию в Интернете специалисты связывают со многими факторами. Один из факторов отсылает нас к классическому оправданию: "бытие определяет сознание". То есть бытие, в реальности которого существует человек, будет определять его нормы поведения. Другими словами, любая агрессия и в реальной жизни, и в интернете вызывается внешними факторами, под воздействием которых существует человек. Отсутствие цензуры сделали нормой появление "непечатных выражений." Считается, что существует несколько причин такого агрессивного речевого поведения в Интернете. Анонимность считается одной из главных причин.

Другой причиной речевой агрессии в Интернете можно считать так называемое социальное моделирование, т.е. повторение модели, уже существующей в некоторой среде. Замечено, что если интернет-

пользователь видит много негативных комментариев, то скорее всего он тоже напишет свой негативный комментарий.

Владение информационно-коммуникативными технологиями дало людям, в первую очередь молодежи, сильный стимул для повышения компьютерной грамотности, информационной культуры, коммуникативного общения и значительно расширило возможности самореализации и самообразования. Однако наряду с бесчисленными преимуществами использование информационно-коммуникативных технологий породило массу проблем, которые, в первую очередь, связаны с таким свойством интернет-общения, как анонимность. В данном случае анонимность - это общение при помощи технических устройств, исключая непосредственные личные контакты.

Люди, имеющие проблемы в реальном общении, могут заполнить недостаток межличностного взаимодействия общением в социальных сетях. Именно здесь они получают свою долю самоутверждения и компенсируют недостаток коммуникации и внимания со стороны окружающих. Анонимность позволяет пользователю сообщать о себе любые сведения или не сообщать никаких; при этом у партнера по общению нет возможности проверить достоверность информации о личности, внешности, социально-демографических характеристиках своего собеседника.

Виртуальное общение стирает допустимые границы этических стандартов взаимодействия, и тогда для некоторых людей оскорбления, хамство и жестокость становятся нормой. При этом неосмотрительное размещение в Интернете его пользователями конфиденциальной информации - как личных данных (домашний адрес, телефон, пароли к персональным веб-страницам и др.), так и к служебной информации, позволяет злоумышленникам получать к ним доступ и использовать это в своих целях. Вполне реальные риски представляют виртуальные знакомства, которые могут подвергнуть особой опасности физическое, эмоциональное и духовное здоровье человека (10).

К сожалению, агрессивное речевое поведение в Интернете очень быстро перетекает в реальную жизнь.

Речевая или языковая агрессия - это форма речевого поведения, нацеленного на оскорбление или преднамеренное причинение вреда человеку, группе людей, организации или обществу в целом. Речевая агрессия мотивирована агрессивным состоянием говорящего и зачастую преследует цель вызвать или поддержать агрессивное состояние адресата. Поэтому речевая агрессия является нарушением этико-речевой

нормы. Основываясь на существующих классификациях, можно перечислить следующие виды речевой агрессии:

- активная прямая речевая агрессия — словесное поношение кого-либо или чего-либо, оскорбление или унижение кого-либо; высказывание угроз, деструктивных пожеланий в чей-либо адрес; призывы к агрессивным действиям, насилию;

- активная непрямая речевая агрессия — распространение злостной клеветы или сплетен о ком-либо;

- пассивная прямая речевая агрессия — отказ разговаривать с другим человеком, отвечать на его вопросы и т.д.;

- пассивная непрямая речевая агрессия — отказ дать определенные словесные объяснения, демонстративное молчание.

Речевая агрессия в текстах СМИ — это прежде всего средство манипулирования массовым сознанием. Тот или иной предмет речи можно представить так, чтобы вызвать или поддержать агрессивное состояние у аудитории и сформировать к нему негативное отношение.

Активная прямая речевая агрессия может быть открытой (эксплицитной) и скрытой (имплицитной). Тексты, содержащие открытую речевую агрессию, имеют явную агрессивную направленность, содержат прямые выпады, угрозы или оскорбления. Скрытая речевая агрессия интересна тем, что ее цели адресантом маскируются (например, под простое информирование), а языковые средства подбираются таким образом, чтобы вызвать у адресата негативные чувства и эмоции по отношению к объекту.

Публичное самобичевание и словесное самоунижение — самая безобидная для окружающих разновидность активной прямой речевой агрессии.

Активная непрямая речевая агрессия — преднамеренный оговор, злословие, распространение клеветы, недоброжелательных домыслов: активная непрямая речевая агрессия в текстах СМИ стала причиной многих шумных судебных процессов в последние годы.

Пассивная прямая речевая агрессия, как правило, является выражением пренебрежения к инициатору общения, демонстрацией негативного к нему отношения или протеста против его поведения: одной из форм речевой грубости является молчание продавца в ответ на вопрос покупателя.

Пассивной непрямой речевой агрессией можно считать, например, нежелание вмешаться и пресечь словесные оскорбления в чей-либо адрес, расцениваемое как молчаливое согласие с агрессором, одобрение

его поведения. Способом давления на политического противника могут оказаться многозначительное молчание, т.е. временный отказ от выступлений и публицистических высказываний политиков (11).

Представители молодежной субкультуры в столкновении с базовой культурой, культурой взрослых не принимают во внимание ни старший возраст оппонентов, ни их более высокий социальный статус (руководители, учителя и т.д.), выражают агрессию эксплицитно в эмоционально-оценочных формах. Доминирующие категории – категории обесценивания, возражения, угрозы, оскорблений, опошления смысла. На данном уровне, помимо категорий искажения, обесценивания, оскорбления, угрозы, присутствуют категории блокировки, патронажа, что можно объяснить равенством или превосходством в социальном и возрастном положении с оппонентами. Частое употребление инвективной лексики, повторов, высказываний от первого лица, повелительного наклонения, риторических восклицаний и вопросов сигнализирует о более эмоциональном и свободном проявлении инвективной личности. Об этом свидетельствует также раскрепощение пантомимической сферы. В отличие от вышеназванного уровня здесь появляются жесты, позы, мимические движения более открытого и агрессивного характера – раздвинутые и оттянутые назад губы, расширенные ноздри, стиснутые зубы, нависание над противником, сокращение дистанции, указательные жесты (тыканье пальцем в противника), оскорбительные жесты (схватить оппонента за ухо) (12).

В различных молодежных группах присутствуют разнообразные формы речевого общения, зависящие от социальных, этнических, экономических и других факторов. Рассмотрим эти формы на примере студенческого речевого общения. Студенчество всегда было самой прогрессивной частью молодежи, поэтому речевые формы общения в данной группе всегда представляли для исследователей особый интерес. Студенческий жаргон – это своеобразный язык, распространенный среди учащихся вузов. В нем традиционно выделяют две группы единиц. К первой относят общие для всех студентов жаргонизмы (слова или выражения): универ, препод, абитура, хвост, шпора, забить на пару и т.д. При этом свои устойчивые выражения могут быть и в отдельных вузах. Во вторую группу входят жаргонизмы, которые употребляются студентами в соответствии с их факультетами и специализацией. Например: эпюр, ребристый, прогиб. Иногда в данных словах ставится "профессиональное ударение". Нами был проведен опрос среди студентов 1-го и 2-го курсов двух московских гуманитарных вузов.

Результаты опроса распределились следующим образом. Для ответа на вопрос "Как часто Вы употребляете нецензурные выражения?" студентам предлагалось три варианта ответа: "*постоянно*", "*от случая к случаю*" и "*не употребляю или стараюсь не употреблять*". Результаты получились не утешительные. Вариант ответа "*постоянно*" выбрали:

- девушки - 0%;
- юноши - 14%.

Вариант ответа "*от случая к случаю*" выбрали:

- девушки - 100%;
- юноши - 86%.

Из представленных выше данных совершенно очевидно, что третий вариант ответа "*не употребляю или стараюсь не употреблять*" не выбрал никто. Тем не менее 35% опрошенных студенток и 20% студентов отметили, что чувствуют себя неловко и смущаются, когда сами слышат нецензурные выражения, независимо от пола их использующего.

При ответах на другие вопросы выяснилось, что 75% опрошенных юношей- студентов не приветствуют использование данных слов девушками и, соответственно, только 25% юношей считают, что это нормально. Совершенно противоположные оценки выявились у юношей: 75% считает нормой использование мужчинами ненормативной лексики в общественном месте. И только 25% чувствует себя при этом неловко. То есть в этом вопросе у юношей требования к девушкам гораздо выше, чем к себе. У девушек же мнения разделились поровну: 50% считают нормой использование нецензурных выражений мужчинами и ровно столько же - нормой использование нецензурных выражений женщинами. Не смущает нецензурная лексика 21% юношей и 28% девушек из общего числа опрошенных студентов. Получается, что они этими словами не ругаются, они ими просто разговаривают. Следует оговорить, что поскольку опрос проводился среди студентов 1 и 2 курсов, постольку велика вероятность, что учащиеся были не совсем откровенны в своих ответах, стесняясь или желая угодить преподавателю. Среди не учащейся молодежи результаты могли бы оказаться хуже. Эти данные, к сожалению, еще раз демонстрируют, во-первых, инфантильность современной молодежи (хочу, чтобы другие не ругались, но мне можно), во-вторых, резкое снижение уровня речевой культуры студенчества, которая всегда считалась лучшей частью молодежи (Бегичева 2018: 156).

Говоря о причинах агрессивного поведения в Интернете, стоит подробнее остановиться на таком явлении как «эффект растормаживания в Сети». Термин олицетворяет собой эффект ослабления психологических

барьеров, ограничивающих выход скрытых чувств и потребностей, который заставляет людей вести себя в Интернете так, как они обычно не поступают в реальной жизни.

Действительно, речевой агрессии в социальных сетях очень много, и она выражается по-разному. Это обусловлено несколькими причинами. Во-первых, «эфемерностью» последствий. В реальной жизни очень тяжело спорить с человеком, доказывать ему свою точку зрения, потому что мы понимаем, что это может ухудшить наши с ним отношения, что в конечном итоге приведет к конфликту, возможно, даже физическому. В сети легко добавить неугодного тебе собеседника в «черный список», прервав с ним коммуникацию. Во-вторых, это упомянутая выше нехватка средств для выражения мысли. Не каждый из рядовых пользователей, как это ни странно звучит, способен точно и доступно передать свою мысль другому человеку, отсюда возникает большое количество непонимания. В живой речи это компенсируется невербаликой и паравербаликой, а в интернет-общении все приходится выражать словами. В-третьих, это отсутствие у большинства пользователей навыков ведения аргументированной дискуссии. Спорить с кем-то конструктивно – это весьма непросто, поэтому многие дискуссии очень быстро переходят в иррациональное русло и в конечном итоге заканчиваются взаимными оскорблениями (13).

Еще одна из причин возникновения ненависти или «хейта» в Интернете – конфликт идентичностей. Идентичность — это ощущение принадлежности или отождествления себя по каким-то признакам с определенными группами.

Итак, к основным причинам появления агрессивной терминологии в интернет-лингвистике можно отнести:

1. Изменение внешних факторов существования российской молодежи.
2. Отсутствие цензуры.
3. Социальное моделирование, т. е. повторение модели, уже существующей в некоторой среде.
4. «Эффект растормаживания в Сети»: эффект ослабления психологических барьеров, ограничивающих выход скрытых чувств и потребностей, заставляющий людей вести себя в Интернете так, как они обычно не поступают в реальной жизни.
5. Конфликт идентичностей.

Решению данной проблемы необходимо уделять должное внимание, поскольку процесс интернетизации набирает обороты, и

обществу придется пройти долгий путь формирования новых правил речевого поведения, чтобы в дальнейшем избежать негативных последствий.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ REFERENCES

1. Бегичева О.Л., Колосова О.А., Слесаренко С.Ю. Перенос агрессии в интернет как социальное явление современности. В сборнике: Шаг в будущее: Искусственный интеллект и цифровая экономика. Революция в управлении: новая цифровая экономика или новый мир машин. Материалы II Международного научного форума. 2018.
Begicheva O.L., Kolosova O.A., Slesarenko S.Ju. Perenos agressii v internet kak social'noe javlenie sovremennosti. V sbornike: Shag v budushhee: Iskusstvennyj intellekt i cifrovaja jekonomika. Revoljucija v upravlenii: novaja cifrovaja jekonomika ili novyj mir mashin. Materialy II Mezhdunarodnogo nauchnogo foruma. 2018.
2. Беликов В.И., Крысин Л.П. Социоллингвистика, М.: Юрайт, 2017.
Belikov V.I., Krysin L.P. Sociolingvistika, M.: Jurajt, 2017.
3. Воронцова Т.А. Троллинг и флейминг: речевая агрессия в интернет-коммуникации // Вестник Удмуртского университета. Серия: История и филология. - Ижевск, 2016 - Т. 26. - Вып. 2. - С. 109-116.
Voroncova T.A. Trolling i flejming: rechevaja agressija v internet-kommunikacii // Vestnik Udmurtskogo universiteta. Serija: Istorija i filologija. - Izhevsk, 2016 - T. 26. - Vyp. 2. - S. 109-116.
4. Найденова Л. Кибербуллинг: Опасное виртуальное «быкование» (Cyber-bullying). - Режим доступа: <https://www.psyoffice.ru/9370-17-522.html> Najdenova L. Kiberbulling: Opasnoe virtual'noe «bykovanie» (Cyber-bullying). - Rezhim dostupa: <https://www.psyoffice.ru/9370-17-522.html>
5. Страховская О.М. Троллинг, аутинг, лайкинг и другие проблемы эпохи соцсетей. Онлайн как источник бесконечного стресса. - Режим доступа: <http://www.wonderzine.com/wonderzine/life/life/216055-from-trolling-to-selfieing> Strahovskaja O.M. Trolling, auting, lajking i drugie problemy jepohi socsetej. Onlajn kak istochnik beskonechnogo stressa. - Rezhim dostupa: <http://www.wonderzine.com/wonderzine/life/life/216055-from-trolling-to-selfieing>

INTERNET SOURCES

6. https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/sociologiya/SOTSIOLOGVISTIKA.html

7. https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/sociologiya/SOTSIOLOGIJA.html
8. <https://habr.com/ru/post/401301/>
9. <https://etika.nplus1.ru/summer/aggressio>
10. <https://cyberleninka.ru/article/n/agressivnoe-povedenie-v-internet-kommunikatsii-obzor>
11. <http://iamruss.ru/rechevaya-ili-yazykovaya-agressiya-v-russkom-yazyke/>
12. <https://cyberleninka.ru/article/n/rechevaya-agressiya-v-molodezhnoy-subkulture-zaschita-ili-napadenie>
13. https://www.alt.ranepa.ru/pressroom/news/rechevaya_agressiya_sotsialni_h_setyah_chno_eto_takoe_ka_4378.html

ՍԱՐԳԻՍ ՍՄԲԱՏՅԱՆ, ԻՐԻՆԱ ԶԱՎԵԼՍԿԱՅԱ, ԴԱՐԻԱ ԿՈԲՈՅԵՎԱ - ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱԳՐԵՍԻՎ ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏՆՎԵԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Հիմնաբառեր՝ հանրալեզվաբանություն, սոցիալական ցանցեր, երիտասարդություն, համացանց, համացանցային լեզվաբանություն, ուսանողներ

Հոդվածում ուսումնասիրվում է համացանցում առկա ագրեսիայի դրսևորումների պատճառները: Ինտերնետում ագրեսիան ժամանակակից սոցիալական խնդիրներից է, որին առօրյայում բախվում են ինտերնետից շատ օգտվողներ: Մասնագետներն այս խնդիրը կապում են բազմաթիվ գործոնների հետ: Ժամանակակից հասարակությունը դեռ պետք է սովորի, թե ինչպես վարվել ինտերնետում ագրեսիայի հետ:

SARGIS SMBATYAN, IRINA ZAVELSKAYA, DARIA KOBOZEVA - REASONS FOR THE APPEARANCE OF AGGRESSIVE TERMINOLOGY IN INTERNET LINGUISTICS

Keywords: sociolinguistics, social networks, youth, internet linguistics, internet, students

The article discusses the reasons for the aggression on the Internet. Aggression on the Internet is one of the modern social problems that many Internet users face on a daily basis. Experts associate this problem with many factors. Modern society has yet to learn how to deal with aggression on the Internet.

**Ներկայացվել է՝ 17.09.2021
Գրախոսվել է՝ 17.09.2021**

ANALYSIS OF EUPHEMISTIC STRATEGIES FREQUENTLY USED IN
ADVERTISING DISCOURSE

SYUZANNA STEPANYAN

Keywords: *euphemistic strategy, advertising discourse, marketing, manipulation*

In the creation of advertisements marketologists make use of various linguistic devices and techniques, one of which, that is the euphemism, is the focus of our study. Euphemism appears to be one of the most potent linguistic tools that reinforces the persuasive power of the modern advertising discourse. Complying with the rapidly changing societal standards, movements and trends euphemisms help to shape the desired image of the product. The consumers often do not even realize what game they are drawn into, how skilfully they are tricked by marketologists. Meanwhile, this “game of euphemisms” stimulates the growth of consumerism.

With the consideration that marketing strategies are influencing global perspectives on advertising, within the framework of this study we have also tried to briefly draw parallels with certain Armenian advertising techniques and analyse the impact of globalisation on the Armenian approach to marketing strategies. Hereafter, we will introduce advertising slogans, logos or brand names from a variety of spheres with an attempt to analyse the main euphemistic strategies applied in advertising discourse and the ultimate functions that those strategies help to perform. We will mainly focus on terms

Picture 1

created to mislead consumers, or at least to lessen the negative impact of the actual undisguised terms.

When I first saw a similar sign as presented in picture 1 on a price tag 20 years ago in the USA I was more intrigued than bemused. The idea struck me with its novelty. But bemused I should have been, for similar representation of a price was destined to soon appear in Armenia and everywhere around the world deceiving everyone but marketing specialists with this ingenious marketing “life-hack”.

Even though the analysis of the obviously euphemistic technique disguised under the sign “5.99” should be reserved to the study of signs, that is semiology, the motive behind the sign unequivocally performs one of the basic functions of euphemisms, specifically that of covering-up and misleading, as in the mind of an ordinary consumer the number “5.99” is designed to arouse an association with the number “5” rather than the number 6. And, thus, we can assume that the number presented through a euphemistic sign is meant to distort the reality creating an illusion that we pay less. This creates a void between the sign and the signifier which is filled with an illusion that is the euphemism.

The same misleading strategy is often applied in verbal advertising, in advertising slogans, logos and brand names. But functions that euphemisms perform in advertising and marketing discourse are not restricted to the one mentioned above. And the ultimate objective of this study is to unveil them.

In the modern world we are exposed to advertising like never before. Ads don't only appear on billboards, public transport, on TV or the food packages in supermarkets, they constantly pop on the computer screen like some unwanted guests we have nowhere to escape from. Even though it might seem like purchasing or reacting to an advertisement is a personal choice, research shows that the way we process information lies outside of our conscious control of awareness (Sedivy & Carlson 2011:577). This gives advertisers great advantage when attempting to persuade with an advertisement; whether or not the advertisement is noticed as an advertisement or not it will still be processed in the receiver's mind as information.

Goddard supports this claim by stating that “for adverts to work, they must use our commonly shared resources of language in ways that affect us and mean something to us” . Her position is that advertisements are forms of discourse which make powerful contribution to how we construct our identities, and that advertising texts can be seen as potentially involving notions of audience, where readers have to work hard to decode messages and understand different address relationships (Goddard 1998:4-10).

Williamson likewise claims that advertisements reflect social developments and it has become commonplace to assume that modern advertisements have become more sophisticated, since its audience is more knowing than those of the 1950s (Williamson 2002:1).

Euphemism has numerous definitions based on various functions that it may perform. Nevertheless, what is emphasized in most definitions is the idea that a certain term is used euphemistically if it helps to disguise or soften discourses.

According to the British author Geoffrey Abbott euphemisms are units of secondary denomination used to mitigate unseemly or unpleasant information, or downplay the details that might be perceived as transgressing the rules of speech etiquette (Abbott 2010:51-52). However, even the more mainstream euphemisms in advertising discourse often do more than merely mitigate unpleasant information or help to soften the meaning. Turning into a form of doublespeak, euphemisms in advertising discourse often inflate the meaning and delude the customers by offering them “a better, inflated or augmented reality”. It can be assumed that inflated language goes along with and simultaneously contributes to the so called modern phenomenon of “augmented reality”. “Augmented reality”, which is a synonymous and a relatively new term for “virtual reality” is gradually permeating every sphere of modern life. Meanwhile, linguistic means like euphemisms come to cater to the linguistic representation of “augmented reality”.

Some of the most frequent cases of euphemisation in advertising discourse can be found in advertisements promoting cosmetic products. By analysing advertising texts promoting anti-ageing goods and products it was detected that the adjective “old” despite its being the closest semantically relevant attribute of the very concept of ageing was often replaced by euphemistic adjectives such as “mature” or “ageing”. As Kaur states, euphemisms are used to preserve the positive face of the product and avoid any kind of hostile reaction on the part of the consumer, and most importantly women (Kaur 2013:61). Cosmetic brands certainly keep this in mind when advertising their products, while the tool that helps them avoid adverse reaction from women is the euphemism.

Picture 2

“Body positivity” movements have in their turn contributed to the creation of euphemisms such as “**plus-size**” and “**curvy**” which often appear in advertising discourse to replace the negative associations arising from words such as “plump” or “large”.

Picture 3

The application of euphemistic strategies is not restricted to the sphere of cosmetics and clothes advertisements. Another sphere where euphemisms are widely used by advertisers is the food industry. Moreover, advertising discourse can be considered a rather productive word formation source as we can encounter a new term on a food package almost every day. The euphemistic term “**free range**” which may apply to meat, eggs or dairy farming, refers to the treatment of animals on the farm and can often be seen on food products. What it basically means is that chicken have had some outdoor exposure rather than being confined in an enclosure for the whole day. Interestingly enough, the term “**free range**” in English letters has been detected on Armenian egg packages as can be seen in picture 4. It should also be noted that the armenian translation on the package, which says “**Ֆերմայի ձու**” does not bear euphemistic traits peculiar to the English term.

Apparently, the euphemistic use of the English term on an Armenian product is intended to attract foreign consumers.

Picture 4

Another interesting phenomenon that has been observed is the creation of euphemisms through *distortion of spelling*. In advertising discourse we can witness how ordinary sounds and letters, words and phrases are put into extraordinary uses. In picture 5 we can see the words “**original chik’n**” right in the center of the product package, whereas above it there is a smaller sign that says “plant based” (plant-based-consisting or made completely of plants, or mainly of plants-(dictionary.cambridge.org). According to the US food control requirements if a label says the food is, or contains, for instance, fruit, cheese, crab or chicken, it must indeed contain these things. But if the product is called “froot”, “cheez”, “krab” or chik’n it can contain whatever the food scientists or marketing specialists can come up with. This type of creative spelling can be viewed as a misleading euphemistic technique creating the illusion among customers that they consume a product containing chicken when, in fact, what they eat contains no chicken at all. Thus, the manipulation of the language through the distortion of spelling is aimed at the manipulation of consumers.

Picture 5

Our study yielded interesting results related to the manufacturing and advertising of leather products. Adjectives such as “**ethical**”, “**animal-friendly**”, “**eco-friendly**”, “**cruelty-free**”, “**sustainable**” often feature in the advertisements of leather goods. Ethical leather may imply that byproduct of cruelty-free farms were used in the making of the good instead of using leather obtained from farms where animals are kept solely for the purpose of slaughter.

There is a statement on the website of a leather product manufacturer Parker Clay: “Parker Clay sustainable leather is leather that is a byproduct of local farming and agriculture industries”. It is considered sustainable because the animals are not raised for the express purpose of using their leather for goods, they are primarily farm animals. “**Eco leather**” or “**eco friendly leather**” is a trade term to describe leather that is sourced in various ecologically or animal friendly ways. The website also claims that they prefer the term sustainable leather because it more accurately reflects the Parker Clay set of best practices for ecological, cultural and economic sustainability. Their leather is actual real animal skin, sourced from animals raised locally for food and they stand behind their ethical leather and it’s sourcing because unlike the so-called “eco-leather”, their leather is not derived from plastic, wood fibers, or other non-animal materials that would need to be produced with chemicals and leave behind industrial waste.” (<https://www.parkerclay.com/collections/sustainable-leather>)

A question arises: Why not call it by its actual name that is “**waste leather**”? Apparently, the term “**waste leather**” will fail in its art of persuasion and will not be as popular among consumers as its euphemistic counterparts “**sustainable leather**” or “**ethical leather**” which skilfully disguise the reality of animals being slaughtered no matter they were raised solely for this purpose or they ended up being so. Ethical resonates with customers making them believe that they are kind and somehow more humane than those who prefer authentic leather and do not care where it was obtained from.

The term “**by-product**” can also be considered a euphemism as it subtly covers up the reality of animal waste that is involved in food manufacturing.

Another euphemistic technique that helps to grab customers’ attention is the use of borrowings such as the French word “**faux**” that often appears in advertising discourse related to accessories made of artificial diamonds, pearls or leather. The euphemistic use of the french word “**faux**”, which has a meaning of fake, apparently, does not create such blunt associations of

fakeness as the word “fake” does. fake This euphemistic technique draws on socio-cultural associations connected with the idea of specific refinement peculiar to French products.

The euphemistic use of pronouns was detected in both English and Armenian slogans and messages of banks. As can be seen in picture 6 the pronoun “our” in the phrase “with our credit card, you can ...” may create the illusion among customers that they are spending the bank’s money rather than their own. The use of the pronoun can be considered euphemistic as it helps to cover up the fact that the customer is spending borrowed money. Much in the same way, the slogan “գարգացրեք ձեր բիզնեսը մեզ հետ միասին” in an Armenian bank advertisement is designed to create a “euphemistic effect” through the interplay of pronouns focusing the customer on the “support of the bank” and not on the loan and the interests that the customer will have to pay. Hence, the use of pronouns can be considered as another manipulative euphemistic technique intended to deceive and misguide customers.

Picture 6

According to marketing experts the word that helps most to sell a product is the word “free.” And we see this word standing out on ads, usually in all capital letters, almost wherever a product is sold. However, we often do not realize that this is just another euphemistic technique used by marketing specialists to mislead us and make us believe that we are getting something for free when, in fact, we are charged for it. Simply, the amount of the “free” product is included in the price of the other product that we pay for.

Modern advertising discourse makes abundant use of euphemistic terms disguising the actual use of undesirable materials in the products. The characteristics of the product presented by the term “**down alternative blanket**” in picture 7 illustrates the use of the aforementioned euphemistic technique helping to cover up the fact that the product is filled with a

synthetic material *polyester* and is not an authentic goose-down blanket. The term “**down alternative blanket**” may create vague associations but it still sounds better than the blunt “polyester filled blanket”.

Picture 7

Politically correct euphemisms have also found their way into ads, particularly in the form of brand names. PC-inspired euphemism is not so very different; it aims not to disguise or conceal unpleasant reality, but to help remove the stigma of negative social stereotypes by compelling its audience to go beyond the simple content of the message and challenge prejudices embodied in language (Allan and Burrige 2006: Ch:4).

Several popular American food brands, including “Aunt Jemima” and “Uncle Ben's”, last year announced about their redesigning and rebranding plans with the purpose of removing the words “aunt” and “uncle” which have acquired derogatory racist connotations. Interestingly enough, this move to change the brand image has been largely in response to the protests against systemic racism and police brutality in the U.S. last summer. It is noteworthy that calls to remove the “Aunt Jemima” imagery, and others like it, were made long before companies acquiesced to public pressure and “**Aunt Jemima**”, which had been the brand’s name for 131 years, is based on the enslaved “Mammy” archetype. Moreover, both titles “aunt” and “uncle” were historically used by people who resisted applying the honorific “Mr.” or “Ms” to a black person. As can be seen in picture 8 the brand’s name “Aunt Jemima” has been replaced by the name “**Pearl Milling Company**” with a small euphemistic slogan on the right bottom corner of the box that says “**New Name Same Great Taste**”.

Picture 8

A similar policy has been introduced by the brand “Eskimo Pie”. The chocolate-covered vanilla ice cream bar is now called “Edy’s Pie” with respect to one of the company’s founders, Joseph Edy. The brand’s original name “Eskimo” was offensive toward native arctic communities as it has long been used by non-native groups to refer collectively to Inuit and Yupik people, according to the Alaska Native Language Center at the University of Alaska.

This name is considered derogatory because it was given by non-Inuit people and was said to mean “eater of raw meat”.

Picture 9

Thus, the aforementioned companies have resorted to a euphemistic face-saving strategy out of political correctness consideration and with the purpose of advertising their new and less offensive image. Certainly advertisers and marketing specialists are the fastest to react to social and cultural developments and introduce new techniques in their art of persuasion.

According to the Law of Semantic Change bad connotations drive out good (Allan and Burridge 1991: 22; 2006: 243). The effect of this law is that many euphemisms become tainted over time. As the negative associations reassert themselves and undermine the euphemistic quality of the word, the next generation of speakers grows up learning the word as the direct term. Jespersen describes this as “the usual destiny of euphemisms” — the “innocent word” becomes “just as objectionable as the word it has ousted and

now is rejected in its turn” (Jespersen 1962: 230). Hence, taboo areas of the lexicon perpetually generate narrowing and deterioration of meaning; Steven Pinker’s “euphemistic treadmill” (Pinker: 1997). A similar phenomenon can be observed with regard to euphemisms used in advertising discourse.

In the Armenian hairdresser’s logos introduced in picture 10 we can detect the aforementioned phenomenon of “euphemistic treadmill”. The Armenian word “վարսավիրանոց” can hardly be found on any hairdresser’s window in Yerevan now. Not very long ago one would often see “գեղեցկության սրահ” instead of “վարսավիրանոց” on hairdresser’s windows. Meanwhile, logos like “beauty bar”, “make-up studio”, “nail bar” are relatively new terms but can already be seen everywhere in the city. As the word “hairdresser” for the profession itself has been inflated into “hair-stylist”, “hair and make-up artist”, “beautician”, likewise a change has been introduced to the name of the place where these services are provided. The same phenomenon can be observed in Armenian where the word “վարսավիր” has been replaced by an inflating euphemism “վարսահարդար” which in its turn is on the way to be replaced by the newly introduced “ոճաբան”, or “մեյքափի մասնագետ”:

Picture 10

Simultaneously, another euphemistic marketing strategy is applied here through which a better and more tempting image is created by arousing cultural associations. The English words “bar” and “club” are designed to arouse associations of refinement, chic or luxury. Interestingly enough, when a small survey was conducted among the young females of Brusov State

University, the majority preferred a visit to a “beauty bar” or a “club” rather than “varsaviranoc”. According to the majority of the 40 participants of the survey the words “bar” and “club” evoke associations of contemporariness and entertainment.

With regard to euphemistic strategies applied in the Armenian advertising discourse we have observed the frequent use of the euphemistic technique of meaning inflation. Whereas, in the sphere of banking the euphemistic strategy of pronoun substitution similar to the one used in American banking advertisements, slogans and messages, was detected.

Having analysed brand names, messages, slogans appearing on a variety of products ranging from food to cosmetics manufacturing, we have summarized the basic strategies of euphemisation and the ultimate functions they perform in advertising discourse.

- **use of politically correct language with the purpose of preserving the face (avoiding derogatory racial connotations)**
- **distortion of spelling to delude the customer**
- **enhancement and inflation of meaning to create a more attractive image often drawing on socio-cultural associations (faux diamonds, beauty bar)**
- **downplaying the negative aspect complying with modern social and ethical considerations (environmentally-friendly, animal-friendly, plus size, mature skin)**
- **obfuscation and misleading through obscure messages and use of pronouns (especially spread in banking)**

As a consequence of globalization marketing strategies including euphemisation permeate the globe and similar tactics can be observed in advertising discourse around the world. With this rapid development of consumer societies around the globe in the future we will certainly encounter new euphemistic tricks in marketing and advertising which we will have to decipher as advertisers and marketing specialists are often the fastest to react to social and cultural developments and introduce new techniques in their “art of persuasion”.

REFERENCES

1. Sedivy, Julie & Carlson, Greg, Sold on language: How advertisers talk to you and what this says about you, Chichester, West Sussex: Malden, MA : Wiley-Blackwell, 2011.
2. Goddard, Angela, The Language of Advertising, New York: Routledge, 1998.

3. Williamson, Judith, Decoding advertisement, New York: Marion Boyars Publishers LTD, 2002).
4. Abbott, G. Dying and killing: Euphemisms in current English. English Today, 2010, 26(4), doi: 10.1017/S0266078410000349.
5. Kaur, K., Arumugam, N., & Yunus, N. M., Beauty product advertisements: A critical discourse analysis. Asian Social Science, 2013, 9(3), 61. doi: 10.5539/ass.v9n3.
6. ALLAN Keith and BURRIDGE Kate, Euphemism and Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon, New York: Oxford University Press, 1991.
7. ALLAN Keith and BURRIDGE Kate, Forbidden Words: Taboo and the censoring of language, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, Ch 4.
8. JESPERSEN Otto, Growth and Structure of the English Language, Oxford: Basil Blackwell, 1962.
9. PINKER Stephen, How the Mind Works, New York: W. W. Norton, 1997. DOI : [10.1111/j.1749-6632.1999.tb08538.x](https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1999.tb08538.x)

**ՍՅՈՒՋԱՆՆԱ ԱՏԵՓԱՆՅԱՆ - ԳՈՎԱԶԴԻ ԽՈՍՈՒՅԹՈՒՄ
ՀԱՃԱԽԱԿԻ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՄԵՂՄԱՍՈՒԹԱՅԻՆ
ՈԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ**

Հիմնաբառեր՝ մեղմասութային ռազմավարություն, գովազդի խոսույթ, մարկեթինգ, մեքենայություն

Հոդվածը նվիրված է անգլալեզու գովազդի խոսույթում հաճախակի հանդիպող մեղմասութային հնարների կիրառման ուսումնասիրությանը: Հիմնվելով գովազդային պաստառներում, կարգախոսներում, ապրանքների անվանումներում և պիտակներում օգտագործվող մեղմասութային վերլուծության վրա՝ փորձ է արվում վերհանել դրանց կիրառման միջոցները, գործառույթներն ու կիրառման նպատակը: Հոդվածում նաև հակիրճ անդրադարձ է կատարվում հայալեզու գովազդի խոսույթում հանդիպող մեղմասութային հնարների առանձնահատկություններին: Ուսումնասիրության արդյունքում կարող ենք փաստել, որ մեղմասութային ռազմավարությունները առավելապես իրացվում են գովազդի խոսույթում քաղաքական պատշաճությանը, ժամանակակից հասարակա-մշակութային որոշակի պատկերացումներին համապատասխանող եզրույթների, անորոշ լեզվական ձևակերպումների, կարգախոսների ընդգրկմամբ: Ուսումնասիրված նյութի հիման վրա կարելի է անդել, որ գովազդում մեղմասութային հնարների կիրառումը հիմնականում հետապնդում է իրականությունը ուժացնելու, սպառողին ավելի ցանկալի պատկեր առաջարկելու, բացասական զուգորդումները

քողարկելու կամ մեղմելու, ինչպես նաև՝ սպառողին շեղելու և մոլորեցնելու նպատակ:

Ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ գլոբալիզացիայի և մարքեթինգային ընդհանուր միտումների ազդեցության տակ, անգլալեզու գովազդի խոսույթին բնորոշ որոշակի մեղմասութային ռազմավարություններ են կիրառվում նաև հայալեզու գովազդի խոսույթում:

СЮЗАННА СТЕПАНЯН - АНАЛИЗ ЭВФЕМИСТИЧЕСКИХ СТРАТЕГИЙ, ЧАСТО ИСПОЛЬЗУЕМЫХ В РЕКЛАМНОМ ДИСКУРСЕ

Ключевые слова: эвфемистические стратегии, рекламный дискурс, маркетинг, манипуляция

Данная статья посвящена исследованию эвфемистических стратегий, часто используемых в англоязычном рекламном дискурсе. Анализируя эвфемизмы, используемые в рекламных девизах, афишах, именах брендов, на их этикетках, делается попытка раскрыть методы их использования, а также функции и конечные цели, которые они реализуют. В статье также кратко рассматриваются особенности эвфемистических средств, присущих армяноязычному рекламному дискурсу.

В результате исследования можно утверждать, что эвфемистические стратегии в рекламном дискурсе в большинстве случаев реализуются при помощи политкорректных терминов, терминов, соответствующих определенным современным социокультурным понятиям, но при этом они содержат неопределенные языковые формулировки. Также можно отметить, что использование эвфемизмов в разных рекламных дискурсах по большей мере делается с намерением “раздуть” содержание рекламы, предложить более желаемый образ потребителю, замаскировать или смягчить негативные ассоциации, а также с намерением ввести потребителя в заблуждение.

Нужно также отметить, что под влиянием глобализации и общих маркетинговых тенденций, определенные эвфемистические стратегии, присущие англоязычному рекламному дискурсу, используются также в армяноязычном рекламном дискурсе.

Ներկայացվել է՝ 10.09.2021

Գրախոսվել է՝ 10.09.2021

Երաշխավորվել է ԲՊՀ Անգլերենի ամբիոնի կողմից՝ 27.10.2021

ON THE AUTHENTIC PORTRAYAL OF THE CONCEPT “GUILT”

HASMIK KAJBERUNY
ANAHIT MAKARYAN

Keywords: *concept guilt, author’s world picture, admission or rejections of guilt, constructive and destructive manifestation of guilt*

The article explores the distinctive features of the verbalization of the author's perception of the concept of “guilt” through the prism of Sidney Sheldon’s novels. The investigation carried out in the article dwells on revealing the individual perception and representation of the concept of “guilt”. The study of the data extracted from Sidney Sheldon’s novels allows us to disclose different ways of actualization of the concept in question with the aim of revealing the dynamics of the concept of “guilt” in the author’s world picture.

The analysis of the concept of “guilt” from different perspectives finds its reflection both in the lexicographic content of the concept under study and its verbal actualization in different contexts. To go deeper into the survey we find it important to investigate the concept of “guilt” from different perspectives: psychological, religious, and philosophical.

Guilt is a moral emotion believed to play an essential role in the generation and manifestation of human behaviour. The concept of guilt with its functions, causes, advantages, and disadvantages has been thoroughly investigated in psychology. Guilt is a relationship protecting emotion, which comes about when behaviours that threaten a relationship are either performed or contemplated. Because guilt results from unfavorable assessments of one’s behavior or anticipated behavior, it is considered a self-conscious emotion (Tangney 1990).

The primary functions of guilt are:

- transgression against others
- self-regulatory failure
- causing resentment in others even when such resentment is not one’s fault (Baumeister 1994).

Not only is guilt a common subject of study in psychology, but guilt is significantly related to religious affiliation. Guilt in Christian Bible is not

merely an emotional state but is a legal state of deserving punishment. The Hebrew Bible uses a single word “sin” to signify “the guilt of it, the punishment due unto it, and a sacrifice for it”. (Dein 2013: 130).

Moreover, guilt is a moral emotion that helps people behave out of spite, revenge, malevolence, at the same time filling the hearts of people with a feeling of great remorse. Some scientists differentiate between controllable and uncontrollable guilt, categorizing them into constructive and non-constructive types of guilt (Walinga, Corveleyn, Saane 2005).

Constructive guilt is controllable guilt with the subjective experience of “regret” and an action tendency of “repairing” and “improving oneself”. Constructive guilt implies a concern for the damage one has caused to another and the feeling that one can repair that damage and the social relation. Whereas non-constructive guilt is intrapersonal, uncontrollable guilt with the subjective experience of “sadness”, “feeling a weak person” and the intrapersonal action tendencies “rumination” and “self-reproach” (Walinga, Corveleyn, Saane 2005:116).

Thus, guilt contributes to the strength of morality, providing a measure of how much one cares about moral rules. Therefore, guilt-prone inmates tend to accept responsibility for their crimes and show much less aggression. Based on the theory of J. Tangney guilt especially matters in predicting and preventing crime and interventions targeted at moral emotions can help to reduce criminal behavior and recidivism. “Guilt is moderately preventive” (Tangney 1996:1258).

Weak guilt is correlated to aggression, violence, immoral and social undesirable behavior (Triverdi-Bateman 2015).

In our study, we have carried out an attempt to reveal Sidney Sheldon’s perception of the concept of “guilt” which is reflected throughout his novels in the nature of the characters, manifested either by admission or rejection of guilt. The analysis of the language means employed by S. Sheldon in the novels under study enabled us to probe deeper into the character’s inner world and to disclose their perception of the concept of guilt.

It is interesting to note that the feelings of sin and guilt relate to God and the intersection of the concepts of *guilt, sin, and punishment* constantly pass over into each other. The admission of guilt and reclaiming of inner peace can be illustrated in the extract beneath, where Sister Teresa turns to God in the request of releasing her from the feeling of guilt.

It should be noted that the emotional state of the characters in question finds its reflection through an act of external self-flagellation which has a kind

of purifying effect. Emotions being inherent constituents of the admission of guilt can be manifested in the inner speech of the characters.

*Inside the convent, in the dark before dawn, Sister Teresa held the Discipline tightly in her right hand and **whipped it hard across her body, feeling the knotted tails slashing into her as she silently recited the miserere. She almost screamed aloud, but noise was not permitted, so she kept the screams inside her. Forgive me, Jesus, for my sins. Bear witness that I punish myself, as You were punished, and I inflict wounds upon myself, as wounds were inflicted upon You. Let me suffer, as You suffered. She was nearly fainting from the pain. Three more times she flagellated herself, and then sank, agonized, upon her cot. She had not drawn blood. That was forbidden. Wincing against the agony that each movement brought, Sister Teresa returned the whip to its black case and rested it in a corner. It was always there, a constant reminder that **the slightest sin had to be paid for with pain.***** (Sands of Time, p. 44)

Being moral emotion guilt can result in virtuous behavior. By bringing into the narration the stylistic device of inner speech the author highlights the character's sincere admission of guilt and her inner tortures.

Moreover, Sidney Sheldon utilizes the stylistic device of *antithesis* opposing the characters of Sister Teresa and Sister Lucia with the aim of disclosing two faces of the admission of guilt: *sincere vs insincere*. The author gives the portrayal of Sister Teresa who sincerely accepts her guilt, whereas Sister Lucia, being the wealthy daughter of a Mafia Don, went to the convent as a means of escape after she had murdered three men involved in her father's arrest, and plans to hide there for a few months before escaping to Switzerland. A vivid example of the insincere admission of guilt is introduced in the below-illustrated extract.

"You will do penance by using the Discipline," the Mother Betina signaled her. Sister Lucia bowed her head meekly and signaled, "Yes, Holy Mother."

*Lucia returned to her cell, and minutes later the nuns walking through the corridor heard the awful sound of the whip as it whistled through the air and fell again and again. **What they could not know was that Sister Lucia was whipping the bed.*** (Sands of Time, p. 29)

By giving the portrayal of the two nuns Sidney Sheldon depicts two faces of the admission of guilt. Summarizing, it should be noted that in the case of Sister Teresa, the concept of guilt is verbalized as self-accusation and self-punishment, whereas in the case of Sister Lucia the manipulative nature of the concept of guilt comes to the fore.

As mentioned above the key concept underlying guilt in religion is sin.

*Sister Graciela opened her eyes, instantly awake, **her heart pounding frantically**. She looked around terrified, but she was alone in her tiny cell and **the only sound was the reassuring tolling of the bell**. Sister Graciela knelt at the side of her cot. **Jesus, thank You for delivering me from the past. Thank You for the joy I have in being here in Your light. Let me glory only in the happiness of Your being**. Help me, my Beloved, to be true to the call You have given me. Help me to ease the sorrow of Your sacred heart.*

*..... In contemplation she possessed everything, **for contemplation was the mind replying to the soul**. Her days were filled with a **wonderful peace**. Thank You for letting me forget, Father. Thank You for standing beside me. I couldn't face **my terrible past** without You...Thank You...Thank You... (Sands of Time, p.58)*

S. Sheldon gives the portrayal of Sister Graciela who sincerely admits her guilt and repents to God. To disclose the sharp contrast between her past and a new life of hope, the author uses the metaphor “*her heart pounding frantically*” and the epithet “*my terrible past*”. The contrast is highlighted by the use of the stylistic device of metaphor “*contemplation was the mind replying to the soul*” and the epithet “*wonderful peace*” implying the harmony and the emotional support she found through Christ and her prayers to the Lord.

Of special interest is the implication of the metaphorical epithet “*reassuring tolling of the bell*” bearing to the mind the image of the bell ringing eliciting sorrow and showing respect.

All the lexical units “*joy, glory, and happiness*” are indicative of the salvation Sister Graciela gained through Christ who offered her a new life of hope.

As it can be inferred from the analysis of the illustrated examples, the concept of guilt is correlated with *repentance and remorse*.

In the following example, the vivid description of the character's fears makes clear for the reader that the character is experiencing an intense feeling of guilt. It is interesting to note that dreams are said to be a mirror of the subconscious mind. Sidney Sheldon, trying to zoom deeper into the problem of the experience of guilt and its reflection in the mind of his characters, brings into the narration the description of Ellen's haunted dreams.

*That night the ghosts came back. She thought that she had **exorcised** them long ago. In the beginning, after the memorial services for her brother-and sister-in-law and Patricia, the night visitors had come frequently. **Pale***

mists hovered over her bed and voices whispered in her ear. She would awaken, her pulse racing, but there would be nothing to see (Sands of Time, p. 200).

To reveal Ellen's fears and pricks of conscience Sidney Sheldon utilizes the emotively charged word "exorcise", signifying her futile efforts to drive out the evil spirits and the epithet "pale mists" to highlight the association with obscured memories still gnawing her conscience. In addition, by virtue of the expression "voices whispered in her ear" the author emphasizes the inner tortures of the woman, who experiencing the feeling of remorse, hears some voices which are the constant reminder of her guilty deed.

In the novel "Master of the Game" the concept of guilt is widely actualized. S. Sheldon throughout the novel tries to reveal the destructive and constructive means of representation of the concept of guilt. The latter has several associations by which the author's covert perception of the concept under study is disclosed.

Kate remembered the incident at Briarcrest when Eve was accused of selling marijuana and the blame had been put on Alexandra. Eve had not blamed Alexandra, she had defended her. That was Eve's technique—to be the villain and play the heroine. Oh, she was clever. (Master of the Game, p.176)

By employing the stylistic device of metaphor "**to be the villain and play the heroine**" Sidney Sheldon highlights skillfully elaborated techniques on the part of Eve to conceal her genuine intentions – to shift the blame on her sister by disguising her mean motives.

From the time she was a little girl, Eve Blackwell had been aware of her ability to manipulate people. Before, it had always been a game with her, but now it was deadly serious. She had been treated shabbily, deprived of a vast fortune that was rightfully hers, by her scheming sister and her vindictive old grandmother. They were going to pay in full for what they had done to her, and the thought of it gave Eve such intense pleasure. Their lives were now in her hands. (Master of the Game, p.192)

Sidney Sheldon introduces into narration the psychological disorder of the character via the inner thoughts of the character who tries to mask her real intentions under the cover of self-defense. Most importantly, the author employs the stylistic device of *irony* to underscore the disparity between the real state of events and the underlying truth. Thus, all the epithets utilized in the novel are in the sharp contrast between the reality and Eve's distorted perception of the "victim".

The stylistic device of *irony* is used with the aim of highlighting the manipulative nature of the character. To emphasize the irony of the situation Sidney Sheldon describes the erroneous vision of the character to distort the reality and give her own wrong perception of what is going on. The root of the rejection of guilt, in this case, is engendered by Eve's egocentric, narcissistic character. Therefore, the irony of the situation lies in the fact that all the epithets utilized by Eve to characterize her sister and her grandmother are more suitable for her own characterization.

One more example of antithesis is utilized in the novel "The Doomsday Conspiracy". The author exposes the failure of the military and other governmental organizations, to tell the truth concerning certain events they would rather not explain but display cruelty against witnesses, shifting the blame on the aliens. By means of contrasting the main character Robert, an officer of Naval Intelligence, and the immoral, powerful government, the author reveals the constructive and destructive forces engendered by admission or rejection of guilt.

*Robert got back in his car and started driving toward Uetendorf and the scene of the UFO crash. As he drove, **he thought of all the tragedies that had occurred because of it and all the lives that had been taken Dead. All of them dead.** I want to see the face of Janus, Robert thought, **and look into his eyes.** The villages seemed to race by, and the pristine beauty of the Alps belied all the **bloodshed and terror that had started here, the nightmare had begun.** (The Doomsday Conspiracy, p. 256)*

In the above-mentioned passage, the concept of "guilt" is associated with *repentance, sorrow, regret, anguish, remorse*, whereas the members of the government are characterized as those who *lack empathy and compassion* towards human beings.

To depict the cruelty of the killers Sidney Sheldon gives the description of violent actions and dreadful scenes such as "*stepped behind him and hit him hard across the skull, "lifted the body of Dan Wayne and tossed it over the half door into the stall", "knife slashed into his chest", "man slammed his foot down" etc.*

The death of Daniel Wane arouses the filling of terror.

*"The second man had **stepped behind him and hit him hard across the skull with a blackjack.**"*

*'Now,' the smaller man said. His companion **lifted the body** of Dan Wayne and **tossed it over** the half door into the stall. They watched the bloody scene for several moments, then, satisfied, turned and left." (The Doomsday Conspiracy, p. 256)*

As it can be inferred from the analysis of the data the admission of guilt contributes to the strength of morality, providing a measure of how much one cares about moral rules. Therefore, guilt-prone inmates in the novels tend to accept responsibility for their crimes and show much less aggression. In reverse, the rejection of guilt leads to such negative consequences as the manifestation of violence accompanied by a deep feeling of satisfaction. To sum up, the investigation of the concept of “guilt” enabled us to find the correlation and intersection between such concepts as violence, power, and vanity.

The analysis of the author’s perception of the concept of guilt allows us to disclose constructive and destructive manifestations of the concept under study. The former is associated with *repentance, regret, remorse, responsibility, self-condemnation* and has a kind of purifying effect, while the latter is correlated with *manipulation, conspiracy* and is verbalized as *misdemeanor, transgression, lapse, malfeasance, crime*.

ՀԱՍՄԻԿ ՔԱՋԲԵՐՈՒՆԻ, ԱՆԱՀԻՏ ՄԱԿԱՐՅԱՆ - «ՄԵՂՔ» ՀԱՍԿԱՅՈՒՅԹԻ ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ՀԱՅԵՑԱԿԵՐՊԻ ՊԱՏԿԵՐՈՒՄԸ Ս. ՇԵԼԴՈՆԻ ՎԵՊԵՐՈՒՄ

Հիմնաբառեր՝ «մեղք» հասկացույթ, հեղինակային աշխարհընկալում, մեղքի ընդունում կամ մերժում, մեղքի զգացման կառուցողական և կործանարար դրսևորում

Սույն հոդվածը նպատակ ունի ուսումնասիրել «մեղք» հասկացույթի առկայացման միջոցները Սիդնեյ Շելդոնի հեղինակային ոճում՝ մի շարք ստեղծագործությունների վերլուծության միջոցով: Տվյալ գրական երկերում մի շարք ոճական հնարների գործածմամբ Ս. Շելդոնը պատկերում է «մեղք» հասկացույթի կառուցողական և կործանարար դրսևորումների հնարավորությունները, ինչը անհատին կարող է դրդել ինչպես զղջման, պատասխանատվության զգացման, և ավստասանքի, այնպես էլ հակառակը՝ բռնության, անպատասխանատու վարքագծի դրսևորման և հանցանքի կատարման:

АСМИК КАЧБЕРУНИ, АНАИТ МАКАРЯН - РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ АВТОРСКОЙ КОНЦЕПЦИИ КОНЦЕПТА “ВИНА” В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ С. ШЕЛДОНА

Ключевые слова: концепт “вина”, индивидуально-авторская концепция, признание или отрицание вины, конструктивное и деструктивное проявление вины

Данная статья посвящена изучению способов языковой вербализации индивидуально-авторской концепции концепта “вина”, а также выявлению характера эволюции особенностей идиостиля автора. Особый интерес представляет рассмотрение авторского восприятия конструктивных и деструктивных проявлений концепта “вина” посредством лингвостилистического анализа.

REFERENCES

1. Baumeister, R., Stillwell, A., & Heatherton, T., *Guilt: An interpersonal approach*. Psychological Bulletin, 1994, 115(2), 243–267.
2. Dein S., *The Origins of Jewish Guilt: Psychological, Theological, and Cultural Perspectives*, Journal of Spirituality in Mental Health, 2013, 15:2, 123-137
3. Tangney J. P., *Assessing individual differences in proneness to shame and guilt: development of the Self-Conscious Affect and Attribution Inventory*, Pers. Soc. Psychol. 1990 Jul; 59(1):102-11.
4. Tangney J., Miller R., Flicker L., Barlow D., *Are shame, guilt, and embarrassment distinct emotions?* Pers Soc Psychol. 1996 Jun;70(6):1256-69.
5. Trivedi-Bateman N., *The roles of empathy, shame, and guilt in violence decision-making* (Doctoral thesis), 2015.
6. Walinga P., Corveleyn J., Van Saane J.. *Guilt and Religion: The Influence of Orthodox Protestant and Orthodox Catholic Conceptions of Guilt on Guilt-Experience*. Archive for the Psychology of Religion. 2005; 27(1):113-135.
7. Sheldon S., *The Sands of Time*, HarperCollins Publishers Inc. East 53rd Str New York, 1988, available at: <http://www.harpercollinsebooks.com>
8. Sheldon S., *Master of the Game*, HarperCollins Publishers Ltd. 77-85 F. P. Road London, UK, 1982, available at: <http://www.harpercollinsebooks.co.uk>
9. Sheldon S., *The Doomsday Conspiracy*, HarperCollins Publishers Inc. East 53rd Street New York, 1991, available online at: <http://www.harpercollinsebooks.com>

Ներկայացվել է՝ 08.09.2021
Գրախոսվել է՝ 07.09.2021

ԱՆՀԱՏԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ԱՆՋԵԼԱ ՔԱՐԹԵՐԻ «ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ
ԿՐԿԵՍՈՒՄ» ՎԵՊՈՒՄ

ԱՆԻ ԱՍԼԱՆՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ Անջելա Քարթեր, ժամանակակից անգլիական գրականություն, «Գիշերները կրկեսում» վեպ, անհատի հիմնախնդիր, ֆեմինիստական գրականություն

Հոդվածում ուսումնասիրվում են անգլիացի հեղինակ Անջելա Քարթերի «Գիշերները կրկեսում» վեպի կերպարները և նրանց փոխհարաբերությունները՝ մոգական ռեալիզմի համատեքստում, ինչպես նաև վերլուծվում է անհատի հիմնախնդիրը, որը ներկայացված է կերպարների բարդ փոխհարաբերությունների և գլխավոր կերպարի ու տարբեր հասարակական միջավայրերի փոխհարաբերությունների միջոցով: Այն ներկայացված է նաև վեպի գեղարվեստական առանձնահատկությունների և գաղափարական ուղղվածության վերլուծության միջոցով: Վեր է հանվում Անջելա Քարթերի հիմնական ասելիքը՝ անհատի և զանգվածի փոխհարաբերության, ինչպես նաև անհատի ինքնության պահպանման խնդրի վերաբերյալ:

Յուրաքանչյուր ժամանակաշրջան անհատի իր գեղարվեստական կերպարն ունի, ինչպես նաև, իր առանձնահատուկ մոտեցումը՝ անհատի և հասարակության փոխհարաբերության հիմնախնդրին: Այդպես, 20-րդ դարի երկրորդ կեսի եվրոպական և ամերիկյան գրականության մեջ ի հայտ են գալիս անհատական նոր հատկանիշներ ունեցող կերպարներ, և այլ տեսանկյունից է սկսում ընկալվել և ներկայացվել նաև անհատի հիմնախնդիրը: Եթե 19-րդ դարի վերջի և 20-րդ դարի սկզբի եվրոպական և ամերիկյան գրականությունը հարուստ է վառ և ինքնատիպ անհատների կերպարներով, ապա 20-րդ դարի երկրորդ կեսին արդեն առաջ է գալիս մարդու ինքնության պահպանման, ամբոխի կամ զանգվածի անդեմության խնդիրը, և այդ պարագայում արդեն, անհատի կերպարանափոխության և նրա բարոյական նկարագրի հիմնախնդիրը: Իսկ գրականությունը, արտահայտելով ժամանակաշրջանի գաղափարները՝ փորձում է լուծումներ առաջարկել գոյություն ունեցող խնդիրներին:

Անջելա Քարթերը 20-րդ դարի երկրորդ կեսի այն գրողներից է, որը շատ զգայուն է և ընկալունակ իր ժամանակաշրջանի զարգացման մտայնությունների նկատմամբ և շատ նրբորեն ու խորն է կարողացել իր գրականության մեջ արտացոլել ժամանակի գաղափարները: «Գիշերները կրկեսում» վեպում Քարթերն իր գաղափարական ուղերձները հաղորդում է հմտորեն կերտված բազմաթիվ և բազմապիսի կերպարների միջոցով՝ օգտագործելով մոգական ռեալիզմի այլաբանական և խորհրդանշական մեթոդները:

Ա. Քարթերի ստեղծագործություններն ընթերցելիս կարող է թվալ, թե նրա համար գլխավորը կանանց և տղամարդկանց հավասարության, կանանց իրավունքների և ազատության խնդիրներն են: Սակայն, ավելի խոր ուսումնասիրության պարագայում տեսանելի է, որ Քարթերի մտահոգության և հետաքրքրության ասպարեզն ավելի լայն է և վերաբերում է ժամանակակից աշխարհին սպառնացող բազմաթիվ վտանգներին, այդ թվում՝ մարդու՝ որպես անհատի, վերացման հիմնախնդիրին: «Գիշերները կրկեսում» վեպը լույս է տեսել 1984-ին և նույն թվականին արժանացել է «Ջեյմս Թեյթ Բլեք Մեմորիալ» մրցանակին (Flood 2012): Հետագայում, 2012 թվականին, այն ճանաչվել է երբևէ այդ մրցանակին արժանացած լավագույն վեպ:

Վեպը սկսվում է տեսարանով, երբ գլխավոր հերոսը՝ Սոֆի Ֆեվերսը, թռչնի թևերով խոշորամարմին կինը, իր հանդերձասրահում հարցազրույց է տալիս քսանհինգամյա լրագրող Ջեք Ուոլսերին, որը Նյու Յորքից Լոնդոն էր ժամանել՝ սենսացիոն հոդված գրելու նպատակով: Հենց սկզբից երկու հիմնական կերպարների՝ Ֆեվերսի և Ուոլսերի համեմատության և հակադրության միջոցով Քարթերը ցույց է տալիս անհատականության և անդեմության, մոգականի և իրականի միջև տարբերությունը, դրանց հատման կետերը, միմյանց միաձուլվելու և միևնույն ժամանակ միմյանց հակասելու հավանականությունը: Ընդհանրապես, անհամատեղելի երևույթների միավորման հնարավորությունը վեպի գլխավոր գաղափարներից մեկն է: Հրաշքներով լի կրկեսը Քարթերը բերում է կյանք և երևակայական աշխարհն ու անուրջները միաձուլում է իրական կյանքի բնականոն ռիթմին, այդպիսով, հեքիաթային շղարշ իջեցնելով մնացած ամեն ինչի վրա: Հ. Սթոդարտը վեպին նվիրված իր աշխատության մեջ գրում է. «Քարթերը հակառեալիստ է: Չնայած այն փաստին, որ նրա ստեղծագործությունը քաղաքական և սոցիալական ուղղվածություն ունի, այն հաստատում է համոզմունքը, որ օբյեկտիվ իրականություն գոյություն չունի» (Stoddart 2007:13):

Ինչպես նշեցինք, Քարթերի ստեղծագործության մեջ առանցքային է անհատի հիմնախնդիրը, որը «Գիշերները կրկեսում» վեպում արտահատված է բազմապիսի և արտառոց կերպարների հոգեբանության և մտածողության միջոցով: Թռչնի թևեր ունենալու փաստը և թռչելու ունակությունը, որի շնորհիվ Ֆեվերսը դարձել էր հայտնի կրկեսային մարմնամարզուհի, անշուշտ, այլաբանական իմաստ ունի: Թռիչքը ազատության, իսկ գունավոր փետուրներով թևերը՝ ինքնատիպության խորհրդանիշ են: Ուշագրավ է վեպում այն հատվածը, երբ Լիզին, որը Ֆեվերսի համար դարձել էր մայր և ընդունել էր նրան այնպիսին, ինչպիսին նա կար՝ օգնելով պահպանել իր արտասովոր ինքնությունը, առաջին անգամ տեսնում է ֆեվերսի թևիկները: Նա ցնծության մեջ կանչում է ընկերուհուն՝ Մա Նելսոնին, գոչելով, որ իրենց թռչնակը պատրաստվում է թռչել. *«Իմ անմեղ փոքրիկ, գուցե, հենց դու ես այս դարի այն երեխան, որ հենց հիմա իր թևիկներով սպասում է Նոր դարաշրջանին, որտեղ ոչ մի կին շղթայված չի լինի գեղնին»*¹(Carter 2006:25): Այստեղ Քարթերն անդրադառնում է կնոջ հոգևոր անազատության հիմնախնդրին և ապա նկարագրում ինքնության պահպանման այն դժվար ուղին, որը, թեև ցավոտ և քարքարոտ, բայց հաղթահարելի է. *«Եվ ես բարձրացրեցի թևերս: Փակեցի աչքերս և առաջ նետվեցի՝ թողնելով, որ ինչ լինում է՝ լինի: Եվ պարոն, ես ընկա: Ես ընկա ինչպես Լուիզֆերը: Ցած, ցած, դոմփյունով ցած ընկա պարսկական գորգի վրա, դեմքով խրվելով ծաղիկների և հրեշների մեջ, որոնք երբեք չեն եղել և ոչ մի անտառում. դրանք երևակայական և վերացական արարածներ էին, ինչպիսին որ ես եմ, պարոն Ուոլսեր: Եվ այդ ժամանակ ես հասկացա, որ դեռևս պատրաստ չեմ կրել իմ մեջքին այն ծանր բեռը, այն փաստը, որ նման չեմ ոչ մեկին»* (Carter 2006:31): Վեպի այս դրվագում Քարթերն անդրադառնում է ինքնության պահպանման, ինչպես նաև անհատի և ամբոխի փոխհարաբերության արդիական խնդրին: Հեղինակի ասելիքը այստեղ շատ հստակ է արտահայտված. անհատականություն լինելու համար պետք է դիմադրել ամբոխին: Անհատի և ամբոխի համակեցությունը հնարավոր է միայն անհատի պայքարի և հաստատակամության շնորհիվ: Կարծում ենք պատահական չէ, որ Քարթերը որպես իր հերոսուհու անկման «վայր» ընտրել է պարսկական գորգը, որին էլ Ֆեվերսը բախվում է դեմքով: Եվ քանի որ խորհրդանիշները Քարթերի գրականության մեջ կարևոր նշանակություն ունեն՝ ոչինչ, ոչ մի իր, ոչ մի անվանում, ինչպես նաև, գործողության վայր՝

¹Հայերեն թարգմանությունները հոդվածի հեղինակինն են:

հեղինակի կողմից պատահական չեն ընտրված: Պարսկական գորգը որպես արևելյան մշակույթի խորհրդանիշ այն միջավայրն է, որը Քարթերն ընտրել է հին և նոր, արևելյան և արևմտյան քաղաքակրթությունների բախման համար: Քարթերի հերոսը՝ Ֆեվերսն անհատապաշտության գաղափարի մարմնավորումն է, որը արևմտյան քաղաքակրթության առանձնահատկությունն է և հակադիր է արևելյանին: Գորգը ցույց է տալիս Ֆեվերսին իր «այլանդակությունը», որի պատճառը նրա ինքնատիպությունն էր, և որից նա սարսափում էր. «*Ես ոչ թե մարմինս, այլ հոգիս վնասելուց էի վախենում, պարոն, այն անդունդից, որ կառաջանար իմ և մնացած մարդկության միջև: Ես վախենում էի իմ եզակիության ապացույցից*» (Carter 2006:36):

Եթե Ֆեվերսի կերպարը անհատականության և ինքնատիպության մարմնավորում է, ապա ի հակադրություն դրա, ամերիկացի լրագրող Ջեք Ուոլսերը անդեմ և զանգվածից չառանձնացող մարդու կերպար է: Պետք է նկատել, որ Ուոլսերի ամերիկացի լինելը նույնպես պատահականություն չէ, այլ որոշակի իմաստ ունի: Եվ անշուշտ ճիշտ է գրաքննադատ Հ. Սթոդարթը, երբ նշում է, որ Քարթերի ստեղծագործությունը քաղաքական և սոցիալական ուղղվածություն ունի: Ահա թե ինչպես է նկարագրում Քարթերը Ուոլսերին. «*Նա նման է լավ կահավորված բնակարանի, որը տալիս են վարձով: Այնտեղ դժվար է տեսնել բնավորության թեկուզ փոքր, բայց, ինչպես ասում են, անհատական գծեր: Թվում է մարդկանց չվստահելու նրա սովորությունը գործում էր նաև իր նկատմամբ: Այո, նա թեև կարողանում էր լինել ճիշտ պահին ճիշտ տեղում, բայց ինքը, կարծես, մի կորսված իր լինել, որովհետև նրան նայելիս տեսնում էիր, որ ինքն իրեն չի գտել, որովհետև երբեք սեփական «ես»-ը չի եղել նրա որոնումների առարկան» (Carter 2006:6-7):*

Ի հակադրություն Ուոլսերի, Ֆեվերսը վառ անհատականություն է, որը միևնույն ժամանակ օժտված է մոգական հատկանիշներով: Եվ դա նույնպես պատահականություն չէ, այլ իր իմաստն ունի. Քարթերի մեկնաբանությամբ՝ անհատ լինելը վերերկրային, մոգական կարողություն է: Եվ հակառակը՝ զանգվածը և անդեմ մարդիկ զուրկ են մոգականությունից:

Քարթերը յուրահատուկ հմտությամբ է ստեղծում իր գրական կերպարները: Եթե Ուոլսերը անհատական հատկանիշներից զուրկ մարդ է, իսկ Ֆեվերսը վառ անհատականություն, ում յուրօրինակությունը անզեն աչքով էլ նկատելի է, ապա ծաղրածու Բուֆֆոյի կերպարն այդ առումով ավելի բազմակողմանի է և առանձնահատուկ վերլուծության կարիք ունի: Բուֆֆոն մի կողմից դիմակ է կրում, որը թվում է կեղծիքի խորհրդանիշ է և թաքցնում է նրա իրական դեմքը, մյուս կողմից, Քարթերը բացահատում

է այդ դիմակի ետևում թաքնված նրա ինքնատիպությունը: Ահա, թե ինչ է ասում Բուֆֆոն ինքն իր մասին. «Կրկեսի օրենքները թույլ չեն տալիս, որպեսզի մեկը մյուսին ընդօրինակի կամ ձևափոխի: Որքան էլ, որ կարող է թվալ, որ Բուֆֆոն Գրիկի կամ Կոկոյի, և կամ Պոցցոյի, Պիցցոյի, Բիմբոյի կամ մեկ այլ ծաղրածուի կրկնօրինակն է, դա այդպես չէ: Նա կրում է իր բացառիկ առանձնահատկության կնիքը, որը հնարավոր չէ ընդօրինակել: Դա իմ ինքնությունն է, իմ՝ իր տեսակի մեջ եզակի անկախությունը: Այդ իմաստով իմ այս «դեմքը» ինձ պատկանում է: Ես դարձել եմ այդ դեմքը, որն իմը չէ, բայց, որը ես ինքս եմ ընկրել: Քչերին է այդ հնարավորությունը տրված» (Carter 2006:137):

Քարթերի կենսափոխությունն արտահայտվում է նաև Բուֆֆոյի կերպարի միջոցով. «Մենք կործանում ենք մեզ, -ասաց Մեծն Բուֆֆոն»: Հարկ է նշել, որ Բուֆֆոյի հոգեբանական կերպարը միևնույն ժամանակ ծաղրածուի ընդհանրական կերպար է: Նա անհատ է, որը մի դեպքում իրեն զգում է հասարակությունից դուրս, մեկ այլ դեպքում՝ հասարակությունից վեր: Բայց երկու դեպքում էլ՝ նա տեսնում է մարդկային կյանքի չերևացող կողմերը և հասարակության՝ սովորական աչքից թաքնված երևույթները: Բուֆֆոն այդպիսով դառնում է նաև թեմատիկ կերպար, որի միջոցով Քարթերը պատմում է ծիծաղով քողարկված տխրության, ծիծաղի մեջ թաքնված արցունքների, աղմուկի մեջ կորսված լռության և մարդկային անհուսության մասին: Այստեղ տեղին է նշել Քարթերի գեղարվեստական ոճին բնորոշ բանաստեղծականությունը, որն արտահայտված է ոչ միայն տեսարանների գեղարվեստական պատկերայնությամբ, այլև, այս դեպքում, Բուֆֆոյի խոհական կերպարի միջոցով: Քարթերը վարպետորեն կերտել է դիմակով քողարկված դեմքի գեղարվեստական կերպարը, որպես մարդու միայնության, չհասկացվածության և հավերժական տխրության կերպար. «Հուսալքությունը՝ ծաղրածուի մշտական ուղեկիցն է», - ասում է Բուֆֆոն- «Դուք բոլորդ գիտեք, որ ծաղրածու հաճախ դառնում են այն ժամանակ, երբ ուրիշ ոչինչ այլևս չեն կարող անել: Եթե մաքրեք նրանց դեմքերից անթափանց սպիտակ դիմակները, ապա կտեսնեք այն մարդկանց դիմագծերը, որոնք ժամանակին հպարտացել են իրենց իրական դեմքերով: Երեխայի ծիծաղն անմեղ է այնքան ժամանակ, քանի դեռ նա չի ծիծաղել ծաղրածուի վրա» (Carter 2006:137):

«Գիշերները կրկեսում» վեպի հայեցակարգային շատ դրույթներ, ինչպես իրականության փոփոխականության, մարդկային փոխհարաբերությունների և աստիճանակարգման անկայունության, երևակայական և իրական աշխարհների փոխակերպումների,

ազատության՝ որպես անհատականության դրսևորման հնարավորության, ծիծաղի՝ որպես հաղորդակցության միջոցի և այլն, համապատասխանում են բախտինյան «տոն»-ի տեսությանը: «Կառնավալը ժողովրդի երկրորդ կյանքն է, որի սկզբնաղբյուրը ծիծաղն է: Դա նրա տոնական կյանքն է», - գրում Մ. Բախտինը: «Կառնավալը չեն հորինում, նրանում բոլորը ապրում են, որովհետև, ըստ էության, այն համաժողովրդական է: Քանի դեռ այն կա, ոչ մեկի համար դրանից դուրս չի կարող մեկ այլ կյանք լինել» Бахтин 1990:13): Բախտինը նշում է, որ կառնավալի ժամանակ կարող ես ապրել միայն նրա օրենքներով, այսինքն՝ միայն կառնավալային ազատության օրենքներով: Սա, իհարկե, ամբողջովին համապատասխանում է Քարթերի աշխարհայեցողությանը և հիմնավորում է կրկեսի, որպես վեպի գլխավոր միջավայրի ընտրությունը: Կրկեսը նույն կառնավալն է, որի ժամանակ վերանում են հասարակության մեջ գոյություն ունեցող սահմանները: Քարթերի կրկեսային կյանքը նույն՝ միջնադարյան ժողովրդական տոնախմբությունների սկզբունքների վրա է կառուցված:

Վեպի առաջին գլուխը բարդ է ոչ միայն բովանդակությամբ, այլև կառուցվածքով: Այն անկանոն է, որը կարելի է համարել գեղարվեստական հնար, քանի որ դրանով Ֆեվերսի կերպարն ավելի առեղծվածային է դառնում: Հաճախ հերոսուհին՝ Ֆեվերսը «խլում է» հեղինակի խոսքը և հանդես է գալիս որպես հեղինակ: Դրանով նույնպես Քարթերը բացահայտում է Ֆեվերսի բնույթը՝ իշխելու և գործողության ընթացքը կառավարելու նրա ձգտումը, ինչպես նաև շրջապատին մոլորեցնելու, հիմարացնելու նրա կարողությունը:

Երկրորդ գլխում ամեն ինչ փոխվում է. մոգականը, ի դեմս Ֆեվերսի, մերձենում է իրական կյանքին ավելի, քան նախկինում, իսկ պրագմատիզմը, որը մարմնավորված է Ջեք Ուոլսերի կերպարում՝ հակառակը, կտրվում է առօրեականությունից և հայտնվում իրական Ֆեվերսի մոգական և հեքիաթային աշխարհում:

Վեպի երրորդ գլուխը, որը կոչվում է «Սիբիր», ուշագրավ է՝ հերոսների ժամանակի զգացողության բացակայությամբ: Ընդհանրապես, Քարթերի ուղերձները տարբեր ուղղվածություն ունեն և արտահայտում են նրա ոչ միայն խոհափիլիսոփայական, այլև հասարակական և քաղաքական հայացքները: Եվ դա նույնպես հեղինակի նպատակներից մեկն է: Քարթերն իր հարցազրույցներից մեկում խոստովանում է, որ «Գիշերները կրկեսում» վեպը գրելիս իր գլխավոր նպատակը եղել է ընթերցողներին զբաղեցնելը և ուսանելը (Haffender 1985:76-96): «Ձբաղեցնել»-ը արվեստի իրավասությունն է, իսկ «ուսանել» ասելով՝ Քարթերն ի նկատի ունի իր գաղափարախոսությունը մարդկանց հաղորդելը:

Երրորդ գլխում Քարթերը պարզ և դյուրըմբռնելի կերպով ցույց է տալիս, թե ինչ խոչընդոտների և դժվարությունների է հանդիպում մարդը, երբ ուզում է պահպանել իր անհատական դեմքը և մարդկային արժանապատվությունը: Սիրիի ծանր պայմանները և կենցաղը Ֆեվերսին կտրում են կրկեսի հեքիաթային և գրոտեսկային միջավայրից: Բազմաթիվ դժվարություններ հաղթահարած Ֆեվերսը հանկարծ նկատում է, որ կտրվել է իր «ես»-ից: Դրան հաջորդում է նրա ինքնառնջացումը: Գունավոր փետուրները շուք պարզևելու փոխարեն հանկարծ ծանրության են վերածվում, և նա սկսում է ֆիզիկապես մաշվել և հոգեպես անհետանալ. *«Չնայած, որ հեռվից Ֆեվերսը դեռ կարող էր շիկահեր թվալ, բայց արդեն մեկ դույմ շագանակագույն մազեր էին երևում արմատների մոտ, և դա նկատելի էր նաև թևերի վրա, քանզի Ֆեվերսի փետուրները թափվում էին: ...Եվ ամեն օր տրոպիկական թռչունը ավելի և ավելի էր նմանվում լոնդոնյան ագռավի, այնպես, ինչպես ամեն ինչ սկսվել էր իր կյանքում. ասես, կախարդանքը անհետանում էր»* (Carter 2006:321): Փոխաբերական այս պատկերում բարձրացվում է անհատականության, որպես մարդկային ինքնության, ինչպես նաև կնոջ ինքնության պահպանության, հիմնախնդիրը:

Վեպի կարևոր բաղադրիչներն են նաև հեղինակի ստեղծագործական ոճին բնորոշ խորհրդանշական, հեքիաթային և իրականության հետ ոչ մի աղերս չունեցող սարսափելի հրեշներ հիշեցնող կերպարները և գլխապտույտ առաջացնող անսպասելի զարգացումներ ունեցող գործողությունները: Կարծում ենք, պատահական չէ, որ այդ կերպարներից շատերը, իրենց յուրօրինակության պատճառով, հասարակության կողմից կարծես ճնշված և մեկուսացված լինեն: Ֆեվերսը հակիրճ, բայց ամփոփ անդրադառնում է մադամ Շրեկի «ցուցասրահի» արտառոց հատկանիշներով և ունակություններով օժտված կերպարներին. *«Ուլքե՞ր էին աշխատում մադամ Շրեկի մոտ, պարոն: Բնության մեջ չգրեանված այնպիսի արարածներ, ինչպիսին որ ես եմ: Չորս աչքանի սիրելի ծեր Ֆենին, Քնած Գեղեցկուհին, երեք ֆութ հասակ ունեցող Ուիլդշիրյան Հրաշքը, Ալբերտ-Ալբերտինան, որ իրար անհամապատասխան երկու կես ուներ, աղջնակ, որին Սարդոստայն էինք կոչում»* (Carter 2006:66): Իր հիշողությունները Ուոլսերին պատմելիս Ֆեվերսը հիշում է Մադամ Շրեկի «ցուցասրահի» իր գործընկերներին, որոնցից յուրաքանչյուրը մի արտասովոր հատկանիշ ուներ: Տուսենը, որը մադամ Շրեկի օգնականն էր և պատասխանատուն բոլոր ելուստների համար՝ չուներ բերան, որը խորհրդանշում է, որ նա զրկված էր խոսքի իրավունքից:

«Գիշերները կրկեսում» վեպում Քարթերը ստեղծել է ամբողջական և ավարտուն կերպարներ, որոնք լրացնում են մեկը մյուսին և դառնում են ավելի լիարժեք՝ իրենց հարաբերությունների միջոցով: Անհատի և ամբոխի, մոր և դստեր, կնոջ և տղամարդու փոխհարաբերությունները, բեմի և ետնաբեմի տարբեր իրականությունների կապը Քարթերի գեղարվեստական հետազոտությունների առարկան են: Գրականագետ Գայանե Եղիազարյանը, անդրադառնալով Քարթերի ստեղծած կերպարներին, գրում է «Անջելա Քարթերի կերպարների արժեհամակարգային ցուցիչները կադապարվում են մի քանի շերտում՝ սեր, խանդ, եսասիրություն, տուն, ընտանիք, կին-տղամարդ փոխհարաբերություններ: Առանձնակի գույներով են կերտված կին կերպարները, որոնք ներկայանում են ամենատարբեր մոդուսներում՝ սիրող կին, զոհ-կին, անտարբեր կին, բռնակալ և խանդոտ կին, առեղծվածային և խորհրդավոր կին: Իսկ սիրո և նսեմ կրքի միջև ընտրությունը հեղինակը լուծում է առաջինի օգտին՝ ընտանեկան հանդարտ երջանկությունը անսեր տարածքում աղոտ նշմարելի, սակայն սպասված և լուսավոր լինելիություն դարձնելով» (Եղիազարյան 2020:170):

Վեպն ավարտվում է Ֆեվերսի ծիծաղով, որը տարածվում է սենյակում, տանը, ապա դուրս է գալիս և մտնում շրջակա բոլոր տները, դուրս է գալիս քաղաքից և փոթորկի նման պտտվելով՝ երկրից երկիր անցնում: Ֆեվերսի ծիծաղն ուղղված է Ուոլսերին: Եվ նկարագրությունները՝ մերթ պատրանքային, մերթ իրական, վեպի մինչև վերջին պահը ընթերցողին մոգական իրականության հանդեպ հավատ են ներշնչում և միայն վերջում ապտակի պես սթափեցնում են. «Պարկերացրու միայն, ես քեզ հիմարեցրել եմ: Դա նշանակում է, որ ոչնչի պեպք չէ հավատալ», - ասում է Ֆեվերսը Ուոլսերին (Carter 2006:350): Նրա ծիծաղը բարձրանալով Երկրից էլ վեր, վերափոխվում է վերերկրային ծիծաղի՝ օդում կախված թողնելով նաև ճշմարտության հարաբերական լինելու գաղափարը:

Այսպիսով Քարթերը ղեկը թողնում է Ֆեվերսի ձեռքին: Եվ թեև նրա ծիծաղը երկրից երկիր է անցնում, բայց դա տխուր ծիծաղ է, և վեպի ավարտը նույնպես տխուր է: Անհատ և հասարակություն փոխհարաբերության հիմնախնդիրը մնում է չլուծված, որովհետև վեպի վերջում այն փոխակերպվում է անհատ և մոլորեցված զանգված փոխհարաբերության: Եվ առաջանում է հաջորդ հարցը, որն արդեն առնչվում է անհատի բարոյական նկարագրի հետ: Եվ պատահական չէ, որ Քարթերը հենց կրկեսն է ընտրել որպես իր գաղափարների արտահայտման վայր և մարդկային թաքնված տենչանքների դրսևորման ամենահարմար միջավայր: Կյանքի իմաստի և ունայնության, մարդկային

հարաբերությունների անկայունության, կնոջ և տղամարդու բարդ փախհարաբերությունների, ինչպես նաև ազատության, սիրո, իրականի և անիրականի, գիտակցականի և անգիտակցականի մասին իր մտորումներն ու գաղափարները Քարթերն արտահայտում է կրկեսի հերոսների և աշխարհի հետ նրանց փոխհարաբերությունների միջոցով:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Եղիազարյան Գ., «Անգլիացի և ամերիկացի կին գրողների երկերի արժեքաբանական հարացույցը», Երևան, 2020. Eghiazaryan G., «Angliaci & amerikaci kin groghneri erkeri arjheqabanakan haracowycy'», Er&an, 2020
2. Бахтин, М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. М.: Художественная литература, 1990. Bahtin, M.M. Tvorchestvo Fransua Rable i narodnaja kul'tura srednevekov'ja i Renessansa. M.: Hudozhestvennaja literatura, 1990
3. Carter A., Nights at the Circus. Published by Vintage, 2006 ISBN 9780099388616
4. Stoddart H., Angela Carter's Nights at the Circus. A Routledge study guide. London and N.Y.: 2007
5. Alison Flood (6 December 2012). "Angela Carter named best ever winner of James Tait Black award". *The Guardian*. Retrieved 6 December 2012.

ANI ASLANYAN - THE PROBLEM OF INDIVIDUALITY IN THE NOVEL 'NIGHTS AT THE CIRCUS' BY ANGELA CARTER

Keywords: *Angela Carter, 20th century English Literature, feminist literature, magical realism, the novel 'Nights at the Circus', the problem of individuality*

The article analyzes the problem of individuality in the novel 'Nights at the Circus' by English novelist Angela Carter. It examines the problems of self-affirmation and self-preservation of individuality in the modern world and the interrelation of an individual and the society. The analysis of symbols and symbolic characters created through Magical Realism is also provided.

**АНИ АСЛАНЯН - ПРОБЛЕМА ЛИЧНОСТИ В РОМАНЕ АНДЖЕЛЫ КАРТЕР
"НОЧИ В ЦИРКЕ"**

Ключевые слова: Анджела Картер, английская литература 20-го века, феминистская литература, магический реализм, роман "Ночи в цирке", проблема личности

В статье рассматривается проблема личности в романе английской писательницы Анджелы Картер "Ночи в цирке". Целью работы является анализ проблемы самостановления и самосохранения личности в современном мире и соотношение личности и общества. Также дан анализ символов и символических образов, которые созданы при помощи магического реализма как художественного метода.

Ներկայացվել է՝ 20.09.2021

Գրախոսվել է՝ 20.09.2021

Երաշխավորվել է ԲՊՀ Անգլերենի ամբիոնի կողմից՝ 27.10.2021

ՄԱՐԴ-ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՂԵՐՍՆԵՐԸ ՋԵՔ ԼՈՆԴՈՆԻ ԵՐԿԵՐՈՒՄ

ՄԱՐԻԱՄ ՀԱԿՈՐՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ քաղաքակրթություն, հումանիզացում, միջանձնային հարաբերություններ, վայրի բնություն, երազների տեսություն, էդիպյան բարդույթ, կենդանի-հերոս

Երբ բախվում են քաղաքակրթությունն ու վայրի բնությունը, գոյության պայքարն անխուսափելի է: Ջեք Լոնդոնի «Սպիտակ ժանիք» և «Նախնիների կանչը» վեպերում այս երկու իրարամերժ և միևնույն ժամանակ փոխկապակցված աշխարհների սահմանագծին կանգնած է կենդանի-հերոսը, որի ապրումներն ու վարքային դրսևորումները մարդու ներգործության հետևանք են:

Հոդվածում քննության է առնվում ոչ միայն վերոնշյալ հանգամանքներում գտնվող կենդանի-հերոսի զուգորդումները հեղինակի հետ (ուսումնասիրվում է կերպարների հարաբերությունների և հեղինակի միջանձնային հարաբերությունների ընդհանրությունների վերլուծության շրջանակներում՝ հիմք ընդունելով ֆրոյդյան հոգեվերլուծական տեսությունները, մասնավորապես՝ երազների տեսություն, էդիպյան բարդույթ), այլև առհասարակ մարդ-կենդանի աղերսների առաձնահատկություններն ու դրանցով պայմանավորված հոգեբանական գործոնները, որոնք, ըստ էության, տրամաբանորեն շղթայվում են առաջին խնդրին: Սրանով էլ պայմանավորված է ուսումնասիրության նորույթն ու արդիականությունը:

Աշխարհահռչակ ամերիկացի գրող Ջեք Լոնդոնի (Ջոն Գրիֆֆիտ Չեյնի 1876-1916) ստեղծագործություններում մարդ-կենդանի սերտ աղերսակցությունն իր առանձնահատկությունների շնորհիվ հասնում է այնպիսի մակարդակի, որտեղ կենդանին հավասարվում է մարդուն: Լոնդոնյան կենդանի-հերոսի նմանօրինակ պատկերումը ենթադրում է, որ սույն թեմայի վերաբերյալ արձակագիրն ունեցել է գերաթմուրված դիրքորոշում:

Ջ. Լոնդոնն արժանացել է «գայլերի և շների վարպետ» (master of dogs and wolves) կոչմանը՝ շնորհիվ իր Հյուսիսային պատմությունների, որտեղ կենդանիների թեման առանցքային է: Այս պատմությունների շարքին են դասվում նրա անիմալիստական վիպակները՝ «Սպիտակ

ժանիք» (**"White Fang" 1905**), և **«Նախնիների կանչը»** (**"The Call of The Wild" 1903**), որոնցում արդեն *շուն-հերոսը* հանդես է գալիս որպես վայրի բնության և քաղաքակրթության բախման պայմաններում գոյության պայքար մղող գլխավոր կերպար:

Ինչու՞ է հեղինակն այդքան անդրադարձել կենդանիներին: Հումանիստական վեհ գաղափարներ կրող Լոնդոնը ցնցված էր այն անմարդկային վերաբերմունքից, որին ենթարկվում էին խստաշունչ հյուսիսի անտարբերության մեջ գոյության պայքար մղող լծկան շները: Ռուս գրաքննադատ Կոնստանտին Տրունինն իր «Ջեք Լոնդոն, Սպիտակ ժանիք» հոդվածում գրում է. «*Հյուսիսը դաժան է բոլորի նկատմամբ, հարկապես նա դաժան է նրանց նկատմամբ, ովքեր փորձում են միայնակ հաղթահարել այն: Միայնակ մարդը չի գոյարկի Հյուսիսում, ինչպես չի գոյարկի միայնակ գայլը: Երկուսին էլ կուտեն: Եվ մինչ գայլերն ուտում են Հյուսիսում թափառող շներին, մարդիկ դրան առանձնակի նշանակություն չեն տալիս՝ դիտելով դա որպես հեղափոխությանն արժանի հասարակ մի իրողություն» (12):*

Նշված վեպերը գրաքննադատության են ենթարկվել տարբեր դիտանկյուններից, որոնք միավորվում են կենդանիների անձնավորված կամ մարդկայնացված լինելու (այլ կերպ՝ հումանիզացված՝ անգլերեն "humanized" բառից) վիճահարույց խնդրի շուրջ, որից անխուսափելիորեն բխում է հետևյալ հարցը. արդյո՞ք նշված վեպերի պրոտագոնիստներ Բաքը և Սպիտակ ժանիքը, այսինքն՝ շունը և գայլը, հենց ինքը՝ Ջեք Լոնդոնն է:

Մի շարք քննադատական հոդվածներ անդրադարձել են ԱՄՆ նախագահ Թեոդոր Ռուզվելտի՝ նշված վեպերի վերաբերյալ "Everybody's Magazine"-ում տեղ գտած բացասական արձագանքին: Նա Լոնդոնին անվանել է «բնությունը կեղծող»՝ նշելով, որ շներն *«անհեթեթ և անհավատարախ կերպով են հումանիզացված»*(Clark 1907:78-79), ինչը Լոնդոնի կողմից անպատասխան չի մնացել. նա նախագահին անվանել է, մեղմ ասած, սիրողական մակարդակի ընթերցող, որն անտեղյակ է էվոլյուցիայի սկզբունքներին և խորությամբ չի ուսումնասիրել մարդու և կենդանու միջև գոյություն ունեցող առնչություններն ու նմանությունները (Auerback 1995:123-124): Տեղին է մեջբերել գերմանացի իդեալիստ փիլիսոփա Մաքս Շելերի հետևյալ միտքը. *«Մարդը կենդանի է և հավերժ կմնա կենդանի»* (Scheler 1960:87):

Այդուհանդերձ, Լոնդոնը գրում է, որ խախտել է իր «գեղարվեստական կանոնները»: «Նախնիների կանչը» վեպի վերաբերյալ հեղինակն ասել է. *«Ես ակնկալում էի, որ այն կլինի կարճ պատմություն, բայց այն ինձնից շատ հեռու գնաց և 4000 բառի փոխարեն հասավ*

32.000-ի՝ մինչ ես կկարողանայի կանգ առնել» (Labor 1994:230): «Նա չի մտածել, պարզապես ինքնաբերաբար գրել է», - նկատում է Թ.Ռուզվելտը (Auerback 1995:51): Բայցևայնպես, ինչպես գրում է Տրունինը . «Ամեն գեղեցիկ բան ինքնաբերաբար է ծնվում: Օրինակ, Ջեք Լոնդոնի գրչում ինքնաբերաբար ծնվեց Սպիտակ Ժանիքը» (12):

Մեկ այլ նմանատիպ տեսակետ է արտահայտել գրաքննադատ Ջոնաթան Աուերբեքն իր «Խցանված նամակներ. Բաքը և Ջեքի Կանչը» ("Congested Mails": Buck and Jack's "Call") հոդվածում, որը, սակայն, ի տարբերություն նախորդի, բացասական երանգ չի պարունակում: Նա ընթերցողի ուշադրությանն է ներկայացնում «Նախնիների կանչը» վեպի առաջին նախադասությունը. «Բաքը լրագիր չէր կարդում և դրա համար էլ չգիտի, որ գլխին աղեղ է գալիս»: Սա ««շուն-հերոսին» ներկայացնելու փարօրինակ ձև է, որտեղ «չէր կարդում»-ը իրականում պետք է լիներ «չէր կարող» կարդալ: Այսպես Լոնդոնը կատարում է ընթերցողի հետ միայն պարբերության վերջում պարզաբանելով , որ լրագիր կարդացողը շուն է» (Auerback 1995:60-61):

«Նախնիների կանչը» և «Սպիտակ ժանիքը» վեպերի կերպարների հարաբերություններն ընդհանրություններ ունեն հեղինակի միջանձնային հարաբերությունների հետ: Այս առնչությունները թույլ են տալիս նկատել, որ Լոնդոնն անուղղակիորեն գրել է իր անձի մասին, ինչն ունի հոգեվերլուծական բացատրություն՝ հիմնված Ջ.Ֆրոյդի «**Երազներ և գրողներ**» ("Creative writers and daydreaming", 1907) գրքում երազների մասին տեսության վրա, համաձայն որի՝ երազը հետադարձ հայացքի ինչ-որ տեսակ է, որը մեզ տանում է անցյալի իրականություն: Լոնդոնը հետադարձ հայացք է գցել անցյալ և իր ապրումները վերարտադրել կենդանու միջոցով: Այլ բառերով՝ նա չի ցանկացել լինել այն թշվառ անձը, ում մասին գրել է՝ փոխարենն ընտրելով ավելի հարմար տարբերակ՝ կենդանուն: Սա երազի փոխակերպման տեսակ է, որը հեղինակն օգտագործում է, երբ խուսափում է անցանկալի ճշմարտությունից (10):

Նշված վեպերը գրելու ժամանակահատվածը համընկնում է Լոնդոնի կյանքում ճգնաժամային փուլի հետ. նա հեռանում է առաջին կնոջից՝ Էլիզաբեթ Մադդերնից, և հանդիպում Չարմիան Քիթթեջին: Վերջինիս միջոցով նա փորձում է թեթևացնել Էլիզաբեթին կորցնելու ցավը: Այս փոխհարաբերությունները պայմանականորեն արտացոլված են «Նախնիների կանչը» վեպում. Բաքը՝ շունը, որը կորցրել էր սիրելի տիրոջը, բնության գրկում ընկեր է գտնում՝ գայլին, և նրա կողքին փորձում է թեթևացնել տիրոջ կորստի վիշտը:

Գայլին որպես ընկեր գտնելը խորհրդանշական է նրանով, որ գայլը հանդես է գալիս որպես Բաքի նախնիների մարմնացում, իր

արմատների կրող: Վեպում ժամանակ առ ժամանակ գայլը հրապուրում էր Բաքին, կանչում անտառի խորքերը, որտեղից շունը շատ դժվարությամբ էր վերադառնում: Ի վերջո տիրոջ մահից հետո նա տեղի է տալիս վայրի բնության ցասմանն ու վերադառնում այնտեղ, որտեղ իրեն լիարժեք է զգում: Սա հենց Լոնդոնի կյանքի նշված փուլում կատարվող իրադարձությունների ու զգացողությունների ամբողջության պայմանական արտացոլումն է: Լոնդոնը հեռանում է կնոջից և իրեն երջանիկ է զգում Չարմիանի կողքին՝ վերագտնելով իր երբեմնի ազատությունը:

Լոնդոնի և Չարմիանի հետագա հարաբերություններն արտացոլված են հաջորդ՝ «Սպիտակ ժանիք» վեպում. Սքոթը փրկում է մահվան սահմանագծում գտնվող գայլին, ով այլևս անկարող էր պայքարել, և նոր կյանք պարգևում: Սիրո և հոգատարության շնորհիվ վայրի գազանը վերածվում է ընտանի շան՝ հարմարվելով քաղաքակիրթ աշխարհի օրենքներին: Նույնկերպ՝ Չարմիանի շնորհիվ Լոնդոնը հաղթահարում է ճգնաժամը, վերականգնվում և նոր կյանք սկսում: Սա կապված է երազների տեսության մեկ այլ բացատրության հետ. պատրանքների և երազների որոշ տեսակներ կարող են փոխարինվել այլ երազներով՝ կապված երազողի՝ կյանքը նորովի ընկալելու, նոր զգացողություններ ապրելու և բնակավայրի փոփոխության հետ, ինչն էլ հենց տեղի էր ունենում Լոնդոնի կյանքում: «Սպիտակ ժանիքը» որոշ առումներով արտահայտում է Չարմիանի հետ Լոնդոնի՝ քաղաքակիրթ հասարակության մեջ երջանիկ ապրելու ակնկալիքը: *«Մի շարք դժվարությունների միջով անցնելուց հետո Սպիտակ ժանիքը խաղաղություն է գտնում ջերմության և հարմարավետության մեջ: Վերջապես փանիք կունենա: Այլ կերպ լինել չէր կարող. այն չէր ստեղծվել Հեռավոր Հյուսիսի համար»* (12):

Նշված վեպերում կերպարների հարաբերություններն առնչվում են նաև Լոնդոնի և ծնողների միջև հարաբերություններին: Այդ կապը կարելի է դիտարկել՝ հիմք ընդունելով Ֆրոյդի հոգեվերլուծական հայեցակարգերից մեկը՝ *էդիպյան բարդույթը*: Վերջինս, ինչպես հայտնի է, վերաբերում է տղա երեխաների ենթագիտակցականի կամ անգիտակցականի մակարդակով մոր հանդեպ բուռն ցանկություններ (սեռական հակում) և հոր հանդեպ թշնամական խանդի զգացողություններ ունենալուն: Գեր-եսի ձևավորման փուլում երեխան սկսում է ճնշել այդ հակումները մոր նկատմամբ և ձգտում նմանվել հորը: Որոշ դեպքերում նրանում ատելություն է ձևավորվում դեպի մայրը (11):

Այսպես, Սպիտակ ժանիքի մայրը ցանկալի և իմաստուն է գ գայլ է, որն ինչ-որ առումով նման է Լոնդոնի մորը, ով թեև հուզականորեն

անկանոն, բայց միևնույն ժամանակ գրագետ ու խելացի կին էր: Միակնանին՝ գայլի հայրը, ենթադրվում է, որ Լոնդոնի կենսաբանական հայրն է (Ուիլիամ Չեյնի): Գայլի՝ միակնանի լինելը վկայում է Լոնդոնի՝ իրեն լքած հոր հանդեպ տածած բացասական ապրումների մասին: Սպիտակ ժանիքը սառնասրտորեն է ընդունում հոր և մյուս ծագերի մահը, ինչն արտացոլում է Լոնդոնի՝ հոր և քրոջ հանդեպ դրսևորած անտարբերությունը: Միայն հոր մահից հետո գայլը մոր մոտենալու ազատություն է ստանում: Նա մորը շատ է կապվում, և երբ մարդիկ նրանց բաժանում են, օրերով տանջվում է կարոտից՝ կրկին հանդիպելու ակնկալիքով: Եվ նրանք հանդիպում են, բայց մայրը չի ճանաչում իր ծագին, ինչը խորապես վիրավորում է գայլին և աստիճանաբար ատելություն սերմանում մոր հանդեպ:

Նա հիշում էր մորը փարփամորեն....., իսկ Կիչին(մայրը) մոռացել էր որդուն: Ահեղաձայն մոնչալով՝ Կիչին ափամները կրճտեց նրա վրա.... Մանկությունն ու այդ մոնչոցի իմաստը հառնեցին նրա առաջ:...Հին զգացմունքները վերադարձան...Նա ցարկեց դեպի մայրը, որը սակայն երախաբաց դիմավորեց նրան... (Լոնդոն 1966:103):

Սա Զ.Լոնդոնի և մոր հարաբերության ճշմարիտ արտացոլումն է: Պատանության տարիքում նա բուռն կերպով արտահայտել է իր սերը մոր հանդեպ, բայց փոխադարձ պատասխան չի ստացել, ավելին՝ մայրը լքել է նրան, ինչի արդյունքում նա սկսել է ատել մորը:

Այլ է պատկերը Ջեքի և ոչ կենսաբանական հոր՝ Ջոն Լոնդոնի հետ հարաբերությունների դեպքում: «Նախնիների կանչը» վեպում Ջոն Թորնտոնը փրկում է շանը դժվարին կյանքից և պահում իր երեխայի պես: Ենթադրվում է, որ Ջոն Թորնտոնը հենց Ջոն Լոնդոնն է, ով Ջեքին իր հարազատ որդու պես է վերաբերվել: Նրանց ոչ միայն անուններն են նույնացվում, այլև հատկանիշները. երկուսն էլ մոտ են բնությանը, երկուսն էլ հոգատար են, և երկուսի մահն էլ մեծ վիշտ է պատճառում:

Այսպիսով, գայլի և շան ապրումները ոչ այլ ինչ են, եթե ոչ հեղինակի ապրումների ճշգրիտ արտացոլումը: Այդ ապրումներով են պայմանավորված կենդանիների վարքային դրսևորումները, որոնք կարող են որոշարկվել և փոփոխվել՝ կախված այն հանգամանքից, թե վարվեցողության ինչպիսի եղանակներ են ընտրում նրանց տերերը:

Սպիտակ ժանիքի աստվածները (նա մարդկանց համարում էր աստվածներ) երեքն են: “They were firemakers! They were gods! (humans)” (London 1905:69) (Նրանք կրակ ստեղծողներ էին: Նրանք աստվածներ էին՝ մարդիկ),-մտածում է գայլը մարդկանց մասին: Գայլի առաջին տերը հնդկացի է (Գորշ Ջրշուն), ով կերակրում ու ապաստան է տալիս կենդանուն: Նա պահում է շանը սայլը լծելու նպատակով: Երկրորդ

տերը՝ Սիրուն Սմիթը, ներքուստ և արտաքուստ գարշելի մարդ է: Աշխարհի հանդեպ ունեցած ողջ ատելությունը նա թափում է գայլի վրա, նրան հալածում՝ օգտագործելով շնամարտերում:

Սիրուն Սմիթը դաժան էր, ինչպես դաժան լինում են միայն երկչոտները:... հնարավորություն չունենալով իր նմանների վրա իշխել՝ նա էլ օգտվում էր անասունների անպաշտպանությունից (Լոնդոն 1966:123) :

Բայց նա չի բավարարվում կենդանուն միայն ֆիզիկապես տանջելով և տանջում է նաև հոգեբանորեն:

Շար շուր նկատեց նա, որ Սպիտակ Ժանիքը չի հանդուրժում, երբ նրա վրա ծիծաղում են, և սովորաբար իր չարչարանքներն ավարտվում էին խլացուցիչ քրքիջի պողպատներով (Լոնդոն 1966:125) :

Երրորդ տերը՝ Ուիդոն Սքոթը, համբերատարության և հասկացողության շնորհիվ կարողանում է Սպիտակ Ժանիքին, որը Սիրուն Սմիթի ձեռքում վերածվել էր վայրի գազանի, վերափոխել քաղաքակիրթ կենդանու: «*Խեղճ: Ամենից ավելի մարդկային փաղաքշանքի կարիք ունի*», -ասում է Սքոթը (Լոնդոն 1966:143):

Շունն ընկալում է աշխարհն այնպես, ինչպես տերերն են իրեն վերաբերվում: Աշխարհի հանդեպ ունեցած նրա **պատկերացումները կարծես իր տերերի պայմանական հայելին լինեն**: Առաջին տերը չեզոք է, նույնպիսին է գայլի համար աշխարհը: Նրանց միջև չկա սեր, մտերմություն, ընկերություն: Երկրորդ տերը, ատելության մարմնացում լինելով, ստիպում է գայլին ատել ողջ աշխարհը: «*Խելագար աստու ձեռքում Սպիտակ Ժանիքը դարձավ դև*» (Լոնդոն 1966:124): Երրորդ տիրոջ կողքին գայլը վերածնվում է:

Այլ կերպ ասած՝ հնդկացին տիրոջ անկողմնակալ տեսակ է. ոչ կոպիտ ու դաժան, ինչպես Սիրուն Սմիթը, ոչ սիրող ու կարեկցող, ինչպես Ուիդոն Սքոթը: *Վերջինս միակն է , ով հասկանում է , որ կենդանի արարածը կարիք ունի ավելիի, քան պարզապես կերակրվելն է. նա ունի ուշադրության և սիրո կարիք: Հեղինակը գրում է. «...Եվ ազատության մեջ ծնված գայլը դառնում է շուն, որում թեև շար էր գայլայինը, բայց և այնպես, նա շուն էր, ոչ թե գայլ» (Լոնդոն 1966:104) :*

Լոնդոնը ցույց է տալիս, որ մարդ-կենդանի հարաբերությունները ոչնչով չեն տարբերվում մարդկանց միջև եղած հարաբերություններից. այստեղ ևս գործում է «**սերը սեր է ծնում**» գաղափարը:

Եթե բնության գրկում ծնված գայլը երբևէ չմոտենար մարդու վառած կրակին, կմնար այնպիսին, ինչպիսին ստեղծել է նրան բնությունն ի սկզբանե, և հյուսիսը նրան իսկական վայրի գայլ կդարձներ: Բայց հասարակության մեջ հյուսիսից մնացած բնազդներն ու հակումները

նրանում ասիճանաբար միաձուլվում են միջավայրի թելադրած նոր հատկություններին: «Մոր՝ կիսով չափ շուն լինելը նրան $\frac{3}{4}$ գայլ էր դարձնում, ինչը ստիպում էր իր կամքից անկախ ձգտել մարդկանց: Նրանում շան նվիրվածության գոյությունը նոսրացնում է գայլի արյունը և փարածայնություններ առաջացնում կյանքի համար պայքարելու անհրաժեշտության ընկալման հարցում» (12): (

«Նախնիների կանչը» վեպը ևս կառուցված է շան՝ Բաքի, և նմանօրինակ տերերի միջև ձևավորվող հարաբերությունների համատեքստում, պարզապես սա նախորդի հակապատկերն է՝ քաղաքակրթությունից անցում դեպի վայրի բնություն, որտեղ շունն ի վերջո վերադառնում է իր արմատներին՝ արթնացնելով վայրի գազանի բնազդները:

Վեպի գլխավոր հերոս Բաքի առաջին տերը դատավոր Միլլերն է, որը շանը նվիրել է բարեկեցիկ կյանք, բայց նրանց միջև չկա մտերմություն ու սեր: Սա չեզոք տիրոջ տեսակ է: Սիրուն Սմիթի պես, դաժանության մարմնացում կարելի է համարել վեպում անանուն մի կերպարի, ում Լոնդոնը կոչում է «կարմիր սվիտերով մարդ»: Բաքը հաճախ էր հիշում այդ մարդուն, քանի որ նրանից առաջ ու հետո ոչ ոք իրեն այդպիսի ցավոտ դաս չէր տվել: Բաքը մահվան ճիրաններում էր, երբ Ջոն Թորնտոնը փրկում է շանը և նոր կյանք պարգևում: Նա սիրում է շանը, հոգ տանում նրա մասին: Հետագայում Բաքը շատ անգամներ է փրկում տիրոջ կյանքը: Բաքին տանջում էր անտառից եկող այն խորհրդավոր կանչը, որը նրա հոգում բուռն ցանկություններ էր արթնացնում: Բայց նա ոչ մի անգամ չի լքում տիրոջը և միայն նրա մահից հետո է տեղի տալիս վայրի ցասմանը: Ի դեպ, երկու շներն էլ հնարավորություն են ունենում լքելու տիրոջը, բայց երկուսն էլ նախընտրում են մարդու ընկերակցությունը:

Երկու վեպերում էլ մարդ-կենդանի կապը սկզբունքորեն ձևավորվում է նույն հարթության վրա, որովհետև կենդանու տերերն ընտրված են նույն չափորոշիչներով: Այսինքն, կենդանու և տերերի հարաբերությունների տրամաբանական զարգացումը նույնն է՝ չեզոք, բացասական, դրական:

Գրաքննադատ Ռ. Բենիթն իր «Ջեք Լոնդոնի «Նախնիների կանչը» հոդվածում գրում է. «Այն (վեպը) քաղաքակրթության թուլացնող ազդեցություններից ազատվելու պայքար է» (Benoit 1968:247): Եվ այդ պայքարն էլ հենց Լոնդոնի կյանքն է. նա երազում էր դառնալ քաղաքակիրթ հասարակության մի մասնիկը, և իր երազանքին հասնելուց հետո հասկացավ, որ կյանքն ամենևին էլ այնպիսին չէ, ինչպիսին էր իր երևակայության մեջ: Նրա երազը ձախողվում է, և նա

որոշում է վերադառնալ բնություն, հասարակ կյանք՝ փորձելով կտրել քաղաքակրթության հետ ունեցած կապերը, որոնց արդեն այնքան ամուր էր կապված:

Եվ այսպես, որպես եզրահանգում կարող ենք ասել, որ Ջեք Լոնդոնն իր երկերում կենդանի – հերոսին օժտել է գրեթե մարդկային բանականությամբ, գիտակցությամբ ու զգացմունքներով, ըստ այդմ՝ մարդ-կենդանի աղերսները զարմանալի նրբությամբ քննելով մարդ-մարդ փոխհարաբերությունների մակարդակում: Ի վերջո, մարդ-կենդանի հարաբերությունը միջոց է, որը տալիս է ավելի ընդարձակ ազատություն՝ պատկերելու զգացմունքների այն հեղեղը, որը, թերևս, նույն արտահայտությունը չէր ստանա զուտ մարդկային հարաբերություններին բնորոշ վարքային սահմանափակ դրսևորումների շրջանակներում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Լոնդոն Ջ. «Նախնիների կանչը» //Երկերի ժողովածու, հատոր 2, թարգմանությունը՝ Վ. Տալյանի, Երևան, «Հայաստան» հրատ., 1965: London J. «Naxnineri kanchy»՝ //Erkeri jhoghovac'ow, hator 2, t'argmanowt'yowny" V. Talyani, Er&an, «Hayastan» hrat., 1965:
2. Լոնդոն Ջ. «Սպիտակ ժանիք», //Երկերի ժողովածու, հատոր 4, թարգմանությունը՝ Վ.Միքայելյանի, Երևան, «Հայաստան» հր., 1966 https://lib.mskh.am/images/books/Spitakjaniq_.London.pdf?fbclid=IwAR1PCFy37yrLt3pN_YtA4lihLnMepDhWAax6kdbYFPAH9atzT7a4S09U_v4 (Այս վեպի բոլոր հատվածների էջերը տե՛ս կից մեջբերումներին՝ ըստ առցանց հղման էջերի): London J. «Spitak jhaniq», //Erkeri jhoghovac'ow, hator 4, t'argmanowt'yowny" V. Miqayelyani, Er&an, «Hayastan» hrat., 1966
3. Auerbach J., "Congested Mails: Buck and Jack's "Call", American Literature, Vol. 67, No. 1, Duke University Press, Mar., 1995, pp. 51-76 .
4. Benoit R., Jack London's "The Call of the Wild", American Quarterly, Vol.20,No. 2,Part 1, The Johns Hopkins University Press, Summer,1968, pp. 246-248.
5. Edward B. Clark, Roosevelt on the Nature-Fakirs, Everybody's Magazine, June 1907, 770-74; supplemented by Theodore Roosevelt, "Nature Fakers," Everybody's Magazine, September 1907, 427-30.
6. Labor Ear., Reesman, Jeanne C., London Jack,New York: Maxwell Macmillan International, 1994.

7. London, J., "White Fang". New York: Macmillan, 1905.
<https://www.classicy.com/bibi/pre.html?book=129.epub>.
8. London J., The Other Animals, Collier's, Everybody's Magazine , 5 September 1908, 10-11, 25-26.
9. Scheler M., On the Eternal in Man, "The Essence of Philosophy and the Moral Preconditions of Philosophical Knowledge" trans. Bernard Noble (New York: Harper & Brothers, 1960 .
10. Creative Writers and Day-Dreaming
https://www.evergreen.edu/sites/default/files/alumni/images/Freud_Creative_Writers_Daydreaming.pdf?fbclid=IwAR1gLLTEdss7eft2Qltpoj_trc5jPGzZCrDwj2OXm_
11. The Oedipus Complex
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/070674377602100308>
12. Константин Трунин, Джек Лондон, Белый клык 1906. Konstantin Trunin, Dzhek London, Belyj klyk 1906
http://trounin.ru/london906/?fbclid=IwAR2CG-VCyKdObOfDndTQIEj-1J5XnysKWdColurP4ox2061IRp3raR0_-No

МАРИАМ АКОПЯН - ВЗАИМОСВЯЗЬ ЧЕЛОВЕК-ЖИВОТНОЕ В ПОВЕСТЯХ ДЖ. ЛОНДОНА

Ключевые слова: цивилизация, гуманизация, межличностные отношения, дикая природа, теория сновидений, Эдипов комплекс, животное-герой

Когда сталкиваются цивилизация и дикая природа, борьба за существование становится неизбежной. В повестях Джека Лондона "Белый клык" и "Зов предков" на грани этих двух взаимоисключающих и одновременно взаимосвязанных миров стоит герой - животное, чувства и поведенческие проявления которого являются результатом человеческого влияния. В статье исследуется не только ассоциация героя-животного с автором в указанных выше обстоятельствах (исследование проводится в рамках анализа сходства между отношениями персонажей и межличностными отношениями автора, приняв за основу психоаналитическую теорию Фрейда, в частности, теорию сновидений, Эдипов комплекс), но и, в основном, особенности связей человек-животное и обусловленные ими психологические факторы, которые, по сути, логически переплетаются с первой проблемой.

MARIAM HAKOBYAN - HUMAN-ANIMAL INTERCONNECTION IN THE WORKS BY J. LONDON

Keywords: *civilization, humanization, interpersonal relationships, the wild, dream theory, Oedipal complex, animal-protagonist*

When civilization and the wild collide, the struggle for existence is inevitable. In Jack London's novels "White Fang" and "The Call of the Wild", the animal-protagonist stands on the border of two contradictory and simultaneously interrelated worlds, its feelings and behaviour are totally the result of human influence. The article examines not only the affinity of the struggling animal-protagonist with the author (which is studied in the framework of the analysis of the generalities between the characters' relations and the author's interpersonal relationships, based on Freudian psychoanalytic theories, particularly, dream theory and Oedipal complex), but also the characteristics and psychological features of human-animal interrelation in general, which is, in fact, logically linked to the previous problem.

Ներկայացվել է՝ 20.09.2021

Գրախոսվել է՝ 20.09.2021

Երաշխավորվել է ԲՊՀ Անգլերենի ամբիոնի կողմից՝ 27.10.2021

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ԼԻԼԻԹ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, անգլերենի ամբիոն, ԲՊՀ

ЛИЛИТ АБРАМЯН - кандидат филологических наук, доцент, каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова

LILIT ABRAHAMYAN - Ph.D, Associate Professor, Chair of English, BSU

ՇԱՐՄԱՂ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, անգլերենի ամբիոն, ԲՊՀ

ШАРМАХ АБРАМЯН - кандидат филологических наук, доцент, каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова

SHARMAGH ABRAHAMYAN - Ph.D, Associate Professor, Chair of English, BSU

ՄԱՆԱՆ ԱՂԱԲԵԿՅԱՆ - ուսուցիչ, «Շիրակացու ճեմարան» միջազգային գիտակրթական համալիր

МАНАН АГАБЕКЯН - учитель, международный научно-образовательный комплекс "Лицей Ширакати".

MANAN AGHABEKYAN - Teacher, Shirakatsy Lyceum International Scientific-Educational Complex

ԱՆԻ ԱՍԼԱՆՅԱՆ - հայցորդ, համաշխարհային գրականության և մշակույթի ամբիոն, դասախոս, ԲՊՀ

АНИ АСЛАНЯН - соискатель, каф. мировой литературы и культуры, преподаватель, ГУ им. В. Брюсова

ANI ASLANYAN - Ph.D student, Chair of World Literature and Culture, Lecturer, BSU

ԱՆՆԱ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ - ասպիրանտ, դասախոս, անգլերենի ամբիոն, ԲՊՀ
АННА АВETИСЯН - аспирант, преподаватель, каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова

ANNA AVETISYAN - Ph.D student, Lecturer, Chair of English, BSU

ԼԻԼԻԹ ԲԱԴԱԼՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Լեզվաբանության և հաղորդակցման տեսության ամբիոն, ԲՊՀ
ЛИЛИТ БАДАЛЯН - кандидат филологических наук, доцент, каф. языкознания и теории коммуникации, ГУ им. В. Брюсова
LILIT BADALYAN - Ph.D, Associate Professor, Chair of Linguistics and Intercultural Communication, BSU

ԳԱՅԱՆԵ ԲԱՐՍԵԴՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, անգլերենի ամբիոն, ԲՊՀ
ГАЯНЕ БАРСЕГЯН - кандидат филологических наук, доцент, каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова
GAYANE BARSEGHYAN - Ph.D, Associate Professor, Chair of English, BSU

ՕԼԳԱ ԲԵԳԻՉԵՎԱ - հոգեբանական գիտությունների թեկնածու, Ռուսաստանի Ա.Ն. Կոսիգինի անվան պետական համալսարան, Մոսկվա
ОЛЬГА БЕГИЧЕВА - кандидат психологических наук, Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина, Москва
OLGA BEGICHEVA - Ph.D, Kosygin State University of Russia, Moscow

ԱՐՄԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարան
ARMINE GRIGORYAN - кандидат филологических наук, доцент, Армянский государственный экономический университет
АРМИНЕ ГРИГОРЯН - Ph.D, Associate Professor, Armenian State University of Economics

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ԳՐԻՇԱԵՎԱ - հոգեբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Կառավարման պետական համալսարան, Մոսկվա
СВЕТЛАНА ГРИШАЕВА - кандидат психологических наук, доцент, Государственный университет управления (ГУУ), Москва
SVETLANA GRISHAEVA - Ph.D, Associate Professor, State University of Management, Moscow

ԹԱՄԱՐԱ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ - ասպիրանտ, դասախոս, Ռոմանագերմանական լեզուների ամբիոն, Արցախի պետական համալսարան

ТАМАРА ДАНИЕЛЯН - Аспирант, кафедра романо-германских языков, Арцахский государственный университет, преподаватель, кафедра языков, Шушинский технологический университет

TAMARA DANIELYAN - Ph.D student, Chair of Romance-Germanic languages, Artsakh State University, Assistant lecturer, Chair of languages, Shushi university of Technology

ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, անգլերենի ամբիոնի վարիչ, ԲՊՀ

ГАЯНЕ ЕГИАЗАРЯН - доктор филологических наук, профессор, зав. каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова

GAYANE YEGHIAZARYAN - Doctor in Philology, Prof., Head of Chair of English, BSU

ԻՐԻՆԱ ԶԱՎԵԼՍԿԱՅԱ - ավագ դասախոս, սոցիոլոգիայի և գովազդային հաղորդակցության ամբիոն, Ռուսաստանի Ա.Ն. Կոսիգինի անվան պետական համալսարան, Մոսկվա

ИРИНА ЗАВЕЛЬСКАЯ - старший преподаватель, каф. Социологии и рекламных коммуникаций, Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина, Москва

IRINA ZAVELSKAYA - Senior Lecturer, Chair of Sociology and Advertising Communications, Kosygin State University of Russia, Moscow

ՄԱՐԻՆԵ ԽԱՌԱՏՅԱՆ - մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, անգլերենի ամբիոն, ԲՊՀ

МАРИНЕ ХАРАТЯН - кандидат педагогических наук, доцент, каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова

MARINE KHARATYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of English, BSU

ԳՈՒՐԳԵՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ- բանասիրական գիտությունների թեկնածու, ավագ դասախոս, անգլերենի հաղորդակցման և թարգմանության ամբիոն, ԲՊՀ

ГУРГЕН КАРАПЕТЯН - кандидат филологических наук, старший преподаватель, каф. английской коммуникации и перевода, ГУ им. В. Брюсова

GURGEN KARAPETYAN - Ph.D, Senior Lecturer, Chair of English Communication and Translation, BSU

ԵԼԵՆԱ ԿԱՐՊՈՎԱ - մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, սոցիոլոգիայի և գովազդային հաղորդակցության ամբիոն, Ռուսաստանի Ա.Ն. Կոսիգինի անվան պետական համալսարան, Մոսկվա

ЕЛЕНА КАРПОВА - доктор педагогических наук, профессор, каф.

Социологии и рекламных коммуникаций, Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина, Москва

ELENA KARPOVA - Doctor in Pedagogy, Professor, Chair of Sociology and Advertising Communications, Kosygin State University of Russia, Moscow

ԴԱՐԻԱ ԿՈԲՈԶԵՎԱ - ավագ դասախոս, սոցիոլոգիայի և գովազդային հաղորդակցության ամբիոն, Ռուսաստանի Ա.Ն. Կոսիգինի անվան պետական համալսարան, Մոսկվա

ДАРЬЯ КОБОЗЕВА- старший преподаватель, каф. Социологии и рекламных коммуникаций, Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина, Москва

DARIA KOBOZEVA – Senior Lecturer, chair of Sociology and commercial communication, Kosygin State University of Russia, Moscow

ՕԼԳԱ ԿՈԼՍՈՎԱ - հոգեբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Մարքեթինգի ամբիոն, Կառավարման պետական համալսարան, Մոսկվա

ОЛГА КОЛОСОВА - кандидат психологических наук, доцент, каф.

Маркетинга, Государственный университет управления (ГУУ), Москва

OLGA KOLOSOVA - Ph.D, Associate Professor, Chair of Marketing, State University of Management, Moscow

ԼԻԼԻԹ ՀԱԿՈՐՅԱՆ - դասախոս, ասպիրանտ, ԴՕԼՖ (ՉԺՀ),

Կոնֆուցիուսի ինստիտուտի ուսումնական մասի համակարգող, ԲՊՀ

ЛИЛИТ АКОПЯН - преподаватель, аспирант, ДУИЯ (КИТАЙ), координатор учебной части института Конфуция, ГУ им. В. Брюсова

LILIT AKOPYAN - lecturer, Ph.D student, DFLU (China), Coordinator of Confucius Institute, BSU

ՄԱՐԻԱՄ ՀԱԿՈՐՅԱՆ - հայցորդ, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտ

МАРИАМ АКОПЯН - соискатель, Институт литературы им. М. Абебяна, НАН, РА

MARIAM HAKOBYAN - Ph.D student, M. Abeghyan Institute of Literature, NAS, RA

ԴԻԱՆԱ ՀԱՄԲԱՐԶՈՒՄՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, անգլերենի հաղորդակցման և թարգմանության ամբիոն, ԲՊՀ **ДИАНА АМБАРЦУМЯН**- доктор филологических наук, профессор, каф. коммуникации и перевода английского языка, ГУ им. В. Брюсова
DIANA HAMBARDZUMYAN- Doctor in Philology, Professor, Chair of English Communication and Translation, BSU

ԱՆԱՀԻՏ ՄԱԿԱՐՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դասախոս, անգլերենի հաղորդակցման և թարգմանության ամբիոն, ԲՊՀ **АНАИТ МАКАРЯН** - кандидат филологических наук, каф. коммуникации и перевода английского языка, ГУ им. В. Брюсова
АНАИТ МАКАРЯН - Ph.D, Chair of English Communication and Translation, BSU

ՌՈՒԶԱՆ ՄՈՒՍԵՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի ամբիոն, ԲՊՀ **РУЗАН МУСЕЙАН** - аспирант, преподаватель, каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова
RUZAN MUSEYAN - Lecturer, Chair of English, BSU

ԱՆՆԱ ՇԱՀԲԱԶՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի հաղորդակցման և թարգմանության ամբիոն, ԲՊՀ **АННА ШАХБАЗЯН** - преподаватель, каф. перевода и коммуникации английского языка, ГУ им. В. Брюсова
ANNA SHANBAZYAN - lecturer, Chair of English Communication and Translation, BSU

ՄԵՐԻ ՇԱՀԲԱՐՅԱՆ - «Անգլերեն-Հայերեն թարգմանություն» բաժնի շրջանավարտ, Թարգմանության և միջմշակութային հաղորդակցության ֆակուլտետ, ԲՊՀ **МЕРИ ШАХБАРЯН** - Выпускница факультета перевода и межкультурной коммуникации, ГУ им. В. Брюсова
MERI SHANBARYAN - Graduate of English-Armenian Translation Studies, Department of Translation and Intercultural Communication, BSU

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՌԱՖԱՅԵԼՈՎԱ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու դոցենտ, ասիական լեզուների գիտաուսումնական կենտրոն, ԲՊՀ **KRISTINE RAFAYELOVA** - кандидат филологических наук, доцент, научно-исследовательский центр азиатских языков, ГУ им. В. Брюсова
КРИСТИНЕ РАФАЕЛОВА - PhD, Associate Professor, Scientific-Educational Center for Asian Languages, BSU

ԼՈՒՍԻՆԵ ՍԱՐԳՍՅԱՆ - ասպիրանտ, Ռոմանագերմանական լեզուների ամբիոն, Արցախի պետական համալսարան

ЛУСИНЕ САРКИСЯН - Аспирант, кафедра романо-германских языков, Арцахский государственный университет Преподаватель, кафедра языков, Шушинский технологический университет

LUSINE SARKISIAN - Ph.D student, Chair of Romance-Germanic languages, Artsakh State University, Assistant lecturer, Chair of languages, Shushi University of Technology

ՄԵՐԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, գիտական քարտուղար, ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոն, ավագ գիտաշխատող, ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտ

МЕРИ САРГСЯН - кандидат филологических наук, доцент, Ученый секретарь, старший научный сотрудник отдела общего и сравнительного языкознания, Международный научно-образовательный центр НАН РА / Институт языка им. Гр. Ачаряна НАН РА

MERI SARGSYAN - Ph.D, Associate Professor, Scientific Secretary, Senior Research Fellow, Department of General and Comparative Linguistics, International Scientific-Educational Center of NAS RA / H. Acharyan Language Institute of NAS RA

ՍԱՐԳԻՍ ՍՄԲԱՏՅԱՆ - ավագ դասախոս, Մարքեթինգի ամբիոն, Կառավարման պետական համալսարան, Մոսկվա

САРГИС СМБАТЯН - старший преподаватель, каф. Маркетинга, Государственный университет управления (ГУУ), Москва

SARGIS SMBATYAN - Senior Lecturer at Marketing department, State University of Management, Moscow

ՍՅՈՒԶԱՆՆԱ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի ամբիոն, ԲՊՀ

СЮЗАННА СТЕПАНИЯН- преподаватель, каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова

SYUZANNA STEPANYAN - lecturer, Chair of English, BSU

ՀԱՍՄԻԿ ՔԱՉԲԵՐՈՒՆԻ - բանասիրական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր, անգլերենի ամբիոն, ԲՊՀ

АСМИК КАЧБЕРУНИ - кандидат филологических наук, профессор, каф. английского языка, ГУ им. В. Брюсова

HASMIK KAJBERUNY - Ph.D, Professor, Chair of English, BSU

Համակարգչային ձևավորումը՝

Հասմիկ Փիլավջյանի,
Աննա Ավետիսյանի

Տպաքանակը՝ 100

«Լինգվա» հրատարակչություն
«Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամ
Հասցե՝ 0002, Երևան, Թումանյան փող. 42
Հեռ.՝ (374 11) 300-150
Էլ. հասցե՝ info@brusov.am
<http://www.brusov.am>

«Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի «Բանբեր» գիտական պարբերականի 1(58) համարը երաշխավորվել է տպագրության ԲՊՀ-ի գիտական խորհրդի 2021 թվականի դեկտեմբերի 27-ի № 6 նիստի որոշմամբ: